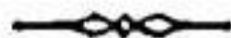

КАЗКИ АНДЕРСЕНА

З КОРОТКОЮ ЇГО ЖИТТЄПИСЬЮ

Переклав з первотвора

М. СТАРИЧЕНКО.

Видання оздоблене портретом автора і одинадцятьма малюнками роботи художниці Н. Мурашки.

К И Ї В.

В друкарні П. и А. Давидово (зред. С. Бульженко и В. Давиденко).

1873 р.

X
502

№ 15002

Державна Публічна
БІБЛІОТЕКА УРСР
ІНВ.

Дозволено цензурою. Київъ. 10 іюля 1872 г.

Державна Публічна
БІБЛІОТЕКА УРСР
№ 65

ДЛБ АН УРСР-1865

БІБЛІОТЕКА
Академії Наук
УРСР

2330-1

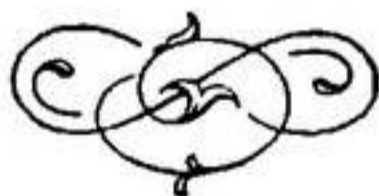
ВНООФ
Звірено 2006 р.

~~622/12~~

О Г Л А В.

	Стр.
Корóтка життєпись Андерсєна	3.
Ялїнка	19.
Грєчка	37.
Погáne вутятко	41.
Цалїнка	61.
Цигáвська гóлка	82.
Комі́рчик	90.
Кресáло	96.
Новá одєжа царьскá	110.
Свинáрь	120.
Царівца на горошині	130.
Сновійко	133.
Закóхана пáра	156.
Дівчáтко з сїрникáми	161.
Пташі́ва пісня	167.
Соловѣ́йко	172.
Русáлка	192.
Стóвротъ	236.

	Стр.
Троївдовий ёльф	245.
Манёпський Тук	256.
Крапля з воды	266.
Лён	270.
Мати	280.
Сніговá краля:	
1) Про нечїсту сїлу й свічадо	292.
2) Про манёпського хлопчика й дівчишку	295.
3) Про квітовий садóчок	306.
4) Про прїнця й привцёсу	320.
5) Про манёцьку розбишівну	332.
6) Про лапцанку і фїнку	340.
7) Про чертоги спіговóї кралі	346.
Янгол	355.
Пояснєння деяких слов, що вживаються рідше .	

G. E. Andrews

КОРОТКА ЖИТТЄПИСЬ

АНДЕРСЕНА.

1805 року, в Одєнсе (в Дáнiи), темря-
вого осiннєго рáнку, в одній убóгiй хатiнi
родiлось слабєньке хлопчя: то був Андер-
сен. Родителi ёго, спочáтку доволi багатi,
якiмись химєрними предузiттями переве-
лись на злиднi i тiльки лишiли на спá-
док собi гiркiй отой спóгад про колишнiй
перєних. Не думалось в молодóцах бáть-
ковi Андерсена, що така сýдиться ёму доля;
мýсив вiн пiсля пáньского свого виховáння
удáтись до шевцi у науку, та й зробився
i сам пóтим шевцєм.

Женився вже ото вiн таким бiдним, що
не мав нá що i лiжка собi купити. А це,
вмер хтось iз дýкiв, i рóдичi, поховавши

їго, спр́одували по їму наспáдкв до нїтки на́віть і катафáлка. Проч́увши про це, спр́омігся молодий на загорéвану копійчїну і кушив таки того катафáлка отó, щоб з їго лїжко собі шлю́бне зробїти. На тóму-то лїжкові з чóрними смуткóвими запóнами і родився Андерсен,—і то було пéрше вражéння на ч́улу молодéсеньку душу. Тїснóта, убóжество, невси́пуща пра́ця—от що немов-л́ятко зустрїло; та все-ж таки в цїй сумній обстанóві були і щасливі хвилїни. Увéчерї, було, настáне той опочїнок короткий; мати пригот́ує вечéрю і стóмлений батько сяде пóруч до стóлу; візьме ото свого єдїнца до рук і бáвиться з ним любо, утїшно, а мати тїльки кохáним та пестлївим пóглядом на їх позирáє. в оч́у слéза, а на вустах уже росквітáє ухмїлка; і на душі у хлопчя́тка станóвиться теж тéпло та весело: зда́ється їму, що і кїмнáта не та, нїби сонце заглáнуло у госпóду, так хóроше та любо все усмїхáється. А там, було, положить мати свого кохáнчика в лїжко,

і приспівує йому пісень укоханих про його смутну країну, про її долю недбалу; або бабуса розкаже йому казочок, поки дитина не засне у мріях солодких. Оттак-то й спливали дні його молодости.

Як підросло—ж хлопця, оддали його до якоїсь фабрики: мусило там воно, бідне, сливе цілісенський день працювати: тільки й його було, як голи в тиждень увірве часу до школи для бідних: там ото вивчивсь Андерсен лічити, читати й писати. І такий ото був він із-малку уїдливий до тиві книжки, що й годі!

Раз якось сусіда, до його прихильний, дав йому кілька книжок—кумедій і життєписей славетних людей; ця читанка розбурвала геть ще спалий, молодий його дух: він спочувся жаді і собі здобутись славити! Але мрії й зосталися поки мріями. Несподівано умер його батько, і Андерсен лишівся на 12-му році сиротою.

Тепер мусив він сам з своєю матірью варобляти того гіркого насущника, розва-

жаючи себе тільки піснями; а хлопець, додати треба, мав надзвичайно-гарного голоса; було, хто не почує його, то зупиниться, слухаючи, а надто-один наuczитель. Прич голоса Андерсен вдатен був добре деклямувати вірші, або уривки з кумедій; всі слухачі дивувались були на його і віщували йому славу тую будущину актёра. Усі ці віхвалки іще більше запаливали химерні хлопські заміри. Мати, було, як почує про це, то й удариться в слези: вона собі була проста жінка, не рушала з родимого міста нікуди, то й жадала одно сипові—рукомесного, чесного хліба, але той не на те дбав. Збирає було терпляче оті загоревані шилінги та складає в скарбничку.

От, як назбиралось їх на тринадцять *рикссталлярів* (коло десяти карбованців на наші гроші), почувсь Андерсен уже дукою і налагодивсь у дорогу. Мати ото кинулась його утешати; знайшла й місце хороше у якогось шевця; прохала, щоб він дома зостався, не лишаячи її одиновою, щоб не

ьдавався на чужій хліб... так що вже не казала, як не прохала, а з меті Андерсена не збіла: йому було сливэ чотирна́дцять літ, і хоч з і́дного бо́ку і лякала ёго невідомість і чужина́, але з дру́гого—мані́чі ті мрії зна́жували серде́нько юна́цьке. Але на всі доводи не зго́жувалась ще мати і хотіла звіритись на оста́тній сре́док. Уто́му-ж са́мому місті жила одна жінка старе́нька, знакоми́та воро́жка; от, до те́ї ворожки-бабу́сі і думала уда́тись вь оста́нне ще Андерсено́ва мати, аби ві́рекла, що ма́є на чужі́ні си́нові скла́стися. Хоч усі її в Оденсі за відьму лічи́ли, а про те ко́жне впа́дало по свої́й потре́бі, — і бабу́ся пророкува́ла кому до́бре, а кому й́ зле. Так ото прийшла, кажу́, до ті́єї бабу́сі Андерсено́ва мати, привіта́ла її любе́нько, розказала приго́ди свої́ і просила́ пора́ди. Роскі́нула ворожби́та карти, взяла́ Андерсено́ву руку, подиві́лась і ві́рекла віщлі́вим голосом: «буде час, що й́ Оденсе осві́тять в ёго славу»!

Оці слова були для Андерсена ріше́н-

цем. Мати благослови́ла ёго і вірядила в далёку дорогу. З захв́атом сердечним віта́в Андерсе́н родіючі ті, кра́сні поло́ги, що перед ним килима́ми сла́лися, та море безкра́йє. Але, як підняв ёго карабёль з рідного берега, що ёго зрості́в і віпестив, то Андерсе́н з туги заплакав і благав одно в Бога, аби пощасті́в ёму у почі́ні.

Ввійшов Андерсе́н до Ко́пенгагена з трина́дцятьма своїми таля́рами і з дитя́чим розумі́нням безхі́трим. Оселі́вся він за́раз у віта́льні і, не вважа́ючи на свої убо́гі засо́би, вдовольня́в усім трéбам, та за кілька день і обни́щився геть: зоста́вся при одно́му таля́рі та при свої́х думах незбу́тніх. Що тут робі́ти, куди вда́тись? Кі́нувся Андерсе́н до театрального діре́ктора, так той тільки гля́нув на ёго і не роспі́тувався гара́зд, а сказав прямо, що худо́щавих та-вих не прийма́є. Де-ж ёго приту́лу знайти в вели́кому та ті́сному мі́сті, між чужі́х людей? Де заробі́ти гірко́го? А це, на щастя, напав я́кось Андерсе́н на кравці́, що шу-

жав собі учня. Згódився Андерсén мерщí і сів за роботу, але та пра́ця не розва́жила ёго великих дум: за ко́жним сті́бком го́лки низа́лись ёму зблідлі наді́ї і на́дили своїми за́дасними ва́бами ёго збу́рену душу. Не зте́рпів Андерсén; ќинув го́лку і ви́скочив геть на вулицю, на свіже та я́сне повітря. Спа́лось ёму на думку, що мав він до́брого го́лосу; а ну, — думає, — уда́рюсь ще до знако́мітого музі́ки *Сібоні*, мо́же це Господь мене на́тиха́. Здúмано-зрóbлено: посту́кався Андерсén у двéрі до ёго, і розказа́в одвэ́рто лакеє́ві усі свої невда́чі й приго́ди, а той — переказа́в це до сло́ва сво́єму господарéві. У *Сібона* ж тоді са́ме було збо́рище, а між ним — поспі́вець *Бакгаузен* і письмо́вець *Вейзе*; поклі́кали ото з ре́готом вони Андерсéна і той їм опові́дав щиро́сэ́рдно про всі свої прилу́ки. — Вейзе і Бакгаузен оберну́лись до ёго ласка́во й прихі́льно. Сібоні, почу́вши ёго го́лоса, згódився прилучі́ти яко́сь до опери.

Вийшов ото Андерсén звідте спьянілим

од несподіванного, великого щастя; усі його мрії манічі—стати актором—мали незабаром справдітись; життя перед ним тепер слалось квітчастим обрусом. А другого дня ще приніс йому *Вейзе* сімдесят талірів, що зібрав в складчину, і раїв Андерсенові, щоб оселився він у якій почесній сім'ї, та почав працювати навсправжки. Але доля-свекруха, не похвортунила і тут Андерсенові: через який час, стеряв він разом свого голоса, а з ним—і свої розквітлі надії.

Раїли йому всі, покинуть свої заміри і вернутись назад до Оденсе; так Андерсен же-то хотів до остатнього бітись, аби того акторства здобутись. Поступів було він до вчилища танців; та ото хвигуровав якось незграбно в кількох балетах, так його й вітурено геть. Скрутіли його тоді нудьга, та жаль, та ще те убожество невикрутило: більше над $1\frac{1}{2}$ таліра не зароблялось у місяць. Мусив бідний Андерсен у тяжку зиму десь під самісеньким дахом коло димарі кластись у одній драній, передраній свитні; з кавя-

лочком мёрзлого сухаря, під розшарпанним уквивалом учив він свої ролі і тільки й згрівав себе отими палкими гадками.

По розвою Андерсен тоді був ще геть-то дитиною. Ото, чув він із-малку, що кому пощастить на перший день нового року, тому й цілий рік щаститиме; та так ото трива того дня, щоб до тятру удатись. А в свято те ранком, саме, як по місту бігали карети й коляси, Андерсен нішком по під тінню, з замороженим серцем крався до тятру. Кинулась въ вічі ёму і святошна радість усеньких, що по родичах та знаємых бігали, їхнє убрання хороше; глянув на себе, — а в ёго, аж тіло світілося.... згадав тоді він про свою матір слабеньку і про свою долю щербату, — та так це все збурило ёго намучену душу, що він замість ролі своєї, тільки на-в-кóлюшки впав, та проридав якусь прохань благальну до милосердного Бога!

Одже і вчув Милосердний ёго благання з того часу несподівано змінилася ёго

доля. Старій поспівець Гульдберг зверну́в на Андерсе́на ува́гу: подарив ёму утвори свої і проха́в до се́бе заходи́ти. По-знайёмившись краще, дав він ёму ще кілька добі́рних книжо́к і ка́зав, аби попрóбував той і сам що написа́ти. З першо́ї трагеді́ї, що пода́в ёму Андерсе́н, вба́чив він, що вхло́пця талану́ не браку́є, так ото і ра́ів ёму, вспра́вжиг за науку узя́тись. Через який т́иждень Андерсе́н знов написав трагедію, ко́тру й одніс до т́ятру; ді́ректор озва́вся ласка́во, прочита́вши її, і ви́шукав Андерсе́нові місце в гимназі́ї.

З се́го ча́су поча́в Андерсе́н про свою освіту дба́ти з запáлом, поча́в заклада́ти ґрунт сво́ї буду́щїни. Кінчи́лось ёго безприту́льне тинї́ння, і перед ним проясни́лася рúма. Але ще прийшло́сь не ма́ло ви́терпіти бездо́льцю у т́ій школі, де ёго прийняли́ з ла́ски: ніде́ не ви́горював він так, як та́меньки. Андерсе́нові уже́ було́ до два́дцяти літ, якъ поча́в учи́тись, і ото му́сив він сісти́ разом з десятилі́тніми хло́пчика-

ми. Звичайно між таким товариством не зміг він найти побратіма, то й мав один одинцем пробувати з своєю невсишурою працею. А директор той, де він жив, ще був надто недобрый, лихий; здавалось йому втішно було глузувати і дорікати хлопцеві його літми та вбожеством. Кілька раз од його нерозважно ридав Андерсен і заздрітно згадував навіть горіще оте, де він пропадав перше зимою без шматка хліба, без одяжі, без світла. Мабуть-же—то допікав йому добре отой нелюдський уїда. Врешті той час спокуси минув. Андерсен пішно здав свого гзана і поступив до Університета, де з ухиттям узявсь до науки. Там—то і опосвітив він навперше дє-яки свої постичні утвори; вони пригорнули до себе увагу Андерсенове мєння почало вже засягати свідомість; але це його не зацішило, бо з радістю та вдякою в серці, ще пилніше освічав він свій рózум, спочуваючи, що тільки світло науки й освинє і натхнє йому душу. А, скінчивши добре Університета, одібрав Андер-

се́н, з Королевської ласки, накла́да до мандрува́ння по Європі. Обѣ́хав він 1833 і 1834 році Германію, Францію, Швайцарію і Волощину, споуча́ючи їхні мо́ви, звича́ї, поезі́ї; написав за подоро́жжя кілька оновіда́ній, і вернувся в Оде́нсе; там є́го славу́тне зустріли, яко знакомі́того мужа;—оттак і спевнилось проріка́ння воро́жки.

Тепер осели́вся вже він в Ко́пенгаге́ні—де й дожи́в за че́сною пра́цею до пова́жних, старі́х літ. Не був він ніко́ли багатим; але за утво́ри є́го, що розбіга́лись мі́ттю по цілому світу, платили є́му дово́лі для є́го помі́рних потре́б, і це вдово́льняло цілком лагідну́ є́го вда́чу: він раді́в своїм ти́хим життє́м і щі́ро дякував за́вжди Ми́лосе́рдця за є́го щедро́ти!

Бага́то написав Андерсе́н утво́рів і рома́нчих й поезі́вних. Яко рома́ніста вида́є він найбільше за́я́тністю ві́гаду, ти́пичним на́рисом вдач і правді́вою драматі́змом стáну; над усіма́ ма́левами є́го лежить якийсь журлі́во--поети́чний ко́лір.

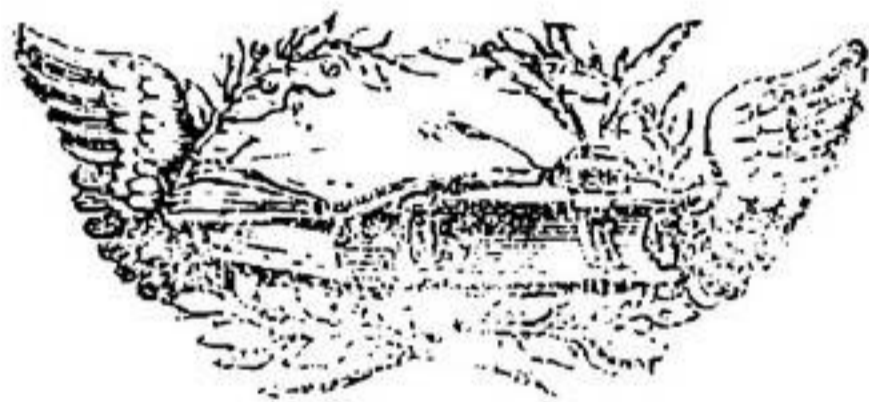
Ціле па́смо прож́итих злиѓоднів, де довелось ёму зустрітись в очу́ з тією голо́тою, та бідото́ю, мало не витра́вне враже́ння на ёго душу спочу́йну. Для то́го—то з такою чу́лістю, з таким сті́слим серцем і оберта́ється він за́вжди до всёго, що приб́йте, прида́влене скру́тою; для то́го—то о́брази убо́гих бездо́льців памале́вані у ёго до—ця́ти правди́во. В своїм *Імпровизаторі* маліо́в він картину аванту́рної жи́зні арти́ста серед те́много, палко́го воло́шського лю́ду, серед спода́вніх ру́їн і втішних ви́падків по око́лицях Рима й Неа́поля. В романі *О. Т.* маліо́в Андерсе́н по́бит і зви́чаї рідно́ї сво́єї країни, Данії: тут ви́плила уся ёго щі́ра прихі́льність до улю́бленої роді́ни. Ці два утво́ри по ма́леву на́дто одрі́зні: пе́рший—блищі́ть яскра́вим про́мінем палко́го полудня, а дру́гий за те—має більше лагі́дних та спочу́йних суті́ній; він нага́дує ті роско́шні Да́нські по́логи, оку́тані вже пожóвклими стрóха га́ями, що осі́нне со́нечко окра́шує розмаї́тими ба́рвами. Я́ко поспі́вець

Андерсен належить до гурту ліричних поетів; він уподобав найбільше спочуття душі, що виливаються тихим, журливим зітханням; для того і в поспівьях його одбивається не нерозважна пудьга, а лагідне якесь голосіння, немов воркування горилиці в лісі, осяянім прощальними проміннями сонечка.

Поетичний пензель у Андерсена виявляється ще надто у його знакомітих казках. його дитячий поклад душі, як раз придався до сього роду поезій, і казки його, перекладені сливе на всі Європейські мови, обігали всі країни. Читають їх і діти й старі, і для кожного вони дають втіху; пройдуть часі, а краса і завіга казок тих не зівьяне, бо вони, крім дивозного лєту химери, крім мудерного віробу, посідають ще й виховницькі засади: нема й манесенької казочки, щоб не мала глибокого стяму. А як поетично малює поспівець у них красі природи—тіхе повітря, гаї, озера, луги і зірку вечірню, і небо глибоке, чудове! Як розуміє поспівець тайни життя не тільки най-

мѣнших створѣній; а навіть рослін! з яким коханням спочуттям виспівує він і горе і щастя дітей і натихає любову до всього дивного творива Світодѣржця!

Нехай шановний читець сам зауважить те, прочитавши сей перший видаток казок на українській мові. І як-що не знайде він в них тих поетичних колерів, то це не вина Андерсена, а вина нашої слабкої руки, що не вміла одбити образів пишних зразка.

ЯЛІНКА.

В полі геть, в однім б́орі, росла собі гар-
несьенька манесьенька яліночка. Сто́йла вона
на краси́м моріжку: вóздуху було до́сить, со́неч-
ко о́грівало з-усю́ди, а навко́ло багáто росло під-
ста́рших і ста́рших подрúжок—ялінок та со́сен.
Так отій-же яліночці бажа́лося так петерня́че
підрости́ та підб́ільшати! Чи до те́плого со́нечка,
чи до ласка́вого пові́три—зверта́ла вона мало ува́ги;
байдúже було їй і до діток селя́нських, що бу́ло
так в́есело навко́ло не́ї гомоні́ть та сваба́ють,
як коли́ прибіга́ли у ліс по суні́ці. Часто було
назбіра́ють вони суні́ць тих повнісенький гл́ечик,
тай посіда́ють під ялі́нкою, ка́жучи: «Гля́ньте!
яка́-бо га́рна оця манесьенька!» А вона-ж це́го
сло́ва й зне́сти не приміла.

От, на другий рік підбіляшала вона на цілий парост, а на там-той—ще на одін; бо завжди у тих яліні так робиться, що скільки паростів, тільки, мовляв, і рогів прожило дерево.

»Ох! коли-то вже я буду таким великим деревом, як другі!» зітхало деревце манесеньке:— «як-би роскїнулася тоді я своїми вітами шїроко-шїроко, та з високостей позирала-б верхівьям своїм на світ той далеко навколо! Птаство мостїло-б гніздечка по моїх гіллях, а в вітер, і я-б змогла тоді так пишно та гордо, як другі, хитать головою!»

Не тішилася вона ні сонечком, ні пташками, а ні червоними хмароньками, що рано й вечір над нею лінули.

А як стала зима, і услав геть усе білий-білий та яскравий сніжок, то зайко було перескочить яліну легесеньво, та й сїде під нею: ох, як-же їй те було прївро! Але минуло дві зими, і на третю деревце уже так вгору підбїлося, що зайко мусив обїгати єго навколо. «О! зростати, більшати й вищати—нема над це кращого в світі!» воно думало.

В осení було за́вжди у ліс паїздіть тих дро-
вору́бів, і рубáють вони де—які з найбільших
дерéв; що ро́ку бáчила це молодá яліночка, що
вже підросла́ геть дово́лі, та було так тріпо́че з
перéстраху, як ото падали ті велі́кі, роскішні
дерéва з гúком та грю́ком на землю! Обтпа́ли
їм геть усі віти, і вони обгóдені, як цівкí, про-
стягáлись-лежáли: не пізнáти було, де-й кра-
са́ ділася? Пóтім їх на колéса ложíли, і коні ви-
вóзили з ліса.

Кудí - ж - пак завóзили їх, і щó з нíми
діялось? На прóвесні ото, як приліта́ли ластівкí
та лелéби, пита́лась їх ялі́нка: «чи не зна́єте ви,
буди повезлі́ ті дерéва, чи не спотика́ли ча́сом?»

Ластівкí-ж нічо́го не знали; а лелéка по-
диві́лась так дúмно, кивну́ла головою, та й ка́-
же: «Ет! кому́ й знáти! ми зді́бали, летячі́ із
Єгипта, багáто нові́х кораблі́в; на їх сто́яли щó-
гли, такі гáрні та велі́чні; от-ті пак, на
мою дúмку, й бу́ли з яло́вого дéрева, бо па́хли
бо́ром: я чолóм оддала́ їм, а вони.... хоч би то́бі
кивну́ли, та́к ото в високóстях пиша́ють!»

«Ох! ко́лі вже - то я доросту́, щóб по то́му

морю гуляти! А скажіть-но, будь ласка, що-ж це такого за море й якé воно?

— «Ет! дуже довго з тобою розка́зувати про це!» закликотіла лелє́ка, тай полінула геть.

— «Радій з молодости своєї!» казали їй со́яшні прóміні:—радій з свого здоро́вого зрóсту, радій з життя́ молодого, що в тобі розквітає!»

І вітер цілува́в деревце́, а роса покропля́ла ёго слеза́ми; таме-ж не т́амило цёго, нерозу́мне!

От, наступіли й св́ята різдвя́ні; почали́ й мале́нькі дере́вця рубáтись, молодчі́ і ме́нші на́віть за нашу ялі́нку, що не м́ла ні супоко́ю, ні спóчиву за своїми бажáннями, аби ото вірватись з лісу. У́ цих молодéньких ялі́нок гіло́к не обти́нали, а так-пр́ямо і кла́ли їх на возі́, а ко́ші й вивóзили з лісу.

— «Куди́ везуть їх?» питáлась ялі́нка: — «вони-ж не бі́льші за мене́, а он-т́е, так ще далéко і менше́! Чому́ не обти́нають їм гіло́к? Куди вони́ ідуть?!»

— «А ми зна́ємо!» цвірінькали горобці́:— «ми були́ в місті́ і зазира́ли по вікна́х! Ми зна́ємо, куди́ вони́ ідуть? Світе́! Які́ їх трива́ють пиш-

ноти та перепих, що й ні здумати, а нізгадати! Ми через вікна дивились і бачили, як вони красують по теплих паньських покоях, а повбірані які, Господи! На їх висіли яблука золотісті, цукерки, пундики, забавки, цацьки, — а свічечок тих, наче зірок миготіло!»

— «А далі?» — донітувалася ялінка і тріпотала своїми вітами: «А далі? Що-ж потім ставалося з ними?»

— Не бачили вже ми більше... Але, як-же то було нішино!»

«Невже й мене введе моя дolenька на ту спану дорóгу?» раділа ялінка. — «Це ще краще, ніж на морі плавати? Ох, як-же я пужуся з тривання! Коли-б хоч швидче святкі! Тецереньки я така велика вже й доросла, як і ті, що там-того року ще виїхали!... Ох, коли вже-то я ляжу на вóза? Коли вже-то я дістанусь до тих теплих паньських покóїв, де такі нишноти й перепих? А далі що?... О, там певне—ще нишише: я спочуваю ту величню спанілість!... Але, що-ж воно достомєнно? Ох, лишенько! як-же ну-

ж'уся я, як болію, триваючи!... Самá не знаю навіть, щó зі мною й діється!?»

»Радій нами!« — казало повітря й ясне сонечко: — »радій молодóстю своєю та волею«.

Але вона радіти своїм рідним і в гáдці не кла́ла: одно — росла́, та росла; літо й зиму сто́яла вона все в своїм убра́нні зелéнім — зелéнім, аж тёмним; люди, дівлячись на неї, казали: »от, гра́сне дéрево!«

Прийшли́ ото різдвя́ні святкі́: її на самперед і зрубали. Соки́ра глі́боко врубáлась у щівку; застогнáла ялі́нка, і впала на землю не-притóмною, з страшéнного бо́лю. Тепе́р уже бу-ло́ їй не до мислі те щастя: боліла вона з туги, що мусила до віку покинути свою мільу країну — родіну; журі́лась вона за моріжком тим, що зростів їй й ви́кохав! Дізна́ла тепер, бідна, що вже не побачить більше ні любих своїх ста́рших подру́жок, ні манéсенькіх кра́ків і квіток, а мо́же навіть і пта́шок... Та́к, ото, жу́риться та скорбіє, проща́ючись. Очу́малась ялі́нка тільки тоді, як опині́лась уже на якімсь двóриці; чує — чоло-

вік якійсь каже: »ось-де найкраще гільце! ми його й візьмемо!«

От, прийшло двох лакеїв,—та такі повбірані,—і перенесли ту ялінку до гэрпої, великої, світлиці. По стінах там вїсіли скрізь пішні маєва, а коло кахляної грўби стояло здорових дві місцї китайські з лєвами на покривках: там були і колїски-кресєлка, сохви шовбові, великі столи, повнїсенські з картинками книжок і забавок,—може на сто-сот-крат талїрів—як діти принаймні казали. Встромїли нашу ялінку в великого кадїба її піскѳм засїнали вцєрть. але ніхто її знаїти не мїг, що то кадїб,—бо його чїсто завинїли у зелену тканїну, таї поставили ще на великого пістрївого каїма. Ох, якже-то трїпотїло гільце! Щѳ-то бѳде далї?... Коли-це, прислѳжницї її наночкї почали її прибїрати. На її вїти пороскладїли вони кїлька кубєлец з колїрного папєру, кѳжне кубєлечко бѳло повнїсенське цукєрок; а по гїлочках скрізь навїсили злотїстих горїхів і яблук,—немѳв вони справдї її росли таменьки; повсїюди-ж мїж ними вїзирали свїчечкї та лїхтарїки—бїлі, сїні, червѳні.

В зеленині ще вісіли лялькі, мовляв би ті люди живі, — що ялінка й зроду такого не бачила; — а на с'ямім шпилечку красувала з золотого паперу зізв'ізда... Сказано вже-краса, та перенних!

«Сейодні, в-вечері — гомонили всі — усе це засяє!»

»Ох!» — думало гільце: — «коли-б же вечер той швидче! Коли-б уже свічечкі ті запаливали! А за тим що? Чи-ж прийдуть з бору дерева на мене дивитись? Чи-ж налетять під вікна горобчики? Чи зостанусь я тут літо і зиму у таким святковім убранні?» І в неї од тей петерлячки, до панського перенниху, аж голова завернулася!

А це-й свічечкі заналили Світе — Боже! Щож-то за бляск, за пишнота! Ялінка радощів затрінала так своїми вітами, що вь ідиному місті торкнулася до свічечки зеленою бярмою, тай спалахнула!

»Крий Боже! Ратуйте!» крикнули панночки, і погасили мерці полумья.

Зарівлася тоді яліночка більш і разу тріпотіти: набралася страху, Господи! Так ото пиль-

п'ус вже ті оздоби, аби не стратити жодної, так ото... аж задурманилась навіть од тєї спанілости! А це -- як роззяпляться двєрі, а дїтворá ота пáньска, як сунé ра́птом на гільце́, — трóхи не перекинула; так пані́ ж пантрува́ли за нїми. Намить, од пєстяму, аж занімїла дрібно́та; але тільки на мить. за хви́лину-ж усе загомони́ло, загоготі́ло, хóдором заході́ло! Навкру́гї святко́вого гільця́ почали́ танцюва́ти діти, і зривали о́дні по о́дному з гільцевї́х подару́нків.

«Що се вони робляють?» думала ялі́нка: —
«Що-то буде ще да́лі?»

А д лї—свічечкї догоріли до са́мих бєтяжкїв; їх за́раз і погасїли, щоб не було пожа́жі, а дїтворі дозво́лили й гільце́ розібра́ти. І! ма́ти моя! Як ки́нузась юрба́ на ялі́нку, то аж галу́ззя їй затріща́ло! І як-би́ часом не була́ вона ши́пелєм своїм та звїздо́ю до стє́лі прив'язана, — то ужалала-б до́лі!

Діти ще який час танцювали з своїми дїснїми забавками, а на ялі́нку ніхто не зверта́в вже й ува́ги. Тільки й пішла́ стара́ нянька до

неї, та й то, аби подивітись між гілля, чи не лишілось там яко́го п'єбудь їблука, або хві́ги.

»Казочку! казочку-! закричали діти і потягли до ялі́нки одно́го мане́нького та товсто́го папк'ї; сів той, як раз під гі́льце́м і ка́же: «от, ми і в га́чку; а це́му дереви́цю годі́тсья й послухати! Але я розкажу одну тільки казочку. Яку хоче́те: чи про «*Іведе Аведе*», чи про «*Клюмне Думне*», що є́го скі́нуто було з сходів, а він про те діста́в таки і ша́ни й принце́си»? «Іведе-аведе!» кричали одні. «Клюмне-Думне!» гукáли дрúгі: підня́ли такий га́лас! А ялі́нка стояла собі мо́вчки та думала: «невже́ вони мене́ не при́ймуть до гу́рту. Адже я ві́конала все, що од мене́ зале́жало?»

Панóк розказав таки про «Клюмне-Думне» як є́го з сходів було пхну́то, і як він після́ діста́в таки ша́ни, ще й на принце́сі женився. А діти в долóпі плеска́ли, та кричали одно́: «розкажіть ще, розкажіть ще!» Їм бажáлося і про «Іведе-Аведе» послухати, але сі́лькись! на «Клюмне-Думне» і ста́лося го́ді.

Ялі́нка-ж сто́яла собі мо́вчки та думно: ніко́ли такого не розказували ї́й пташк'ї в лі-

сочку »Клюмпе-Думне був скінутий з сходів, а потім на принцесі женився! Еге! Ач, як на світі буває!» думала ялінка і няла віри, що все ніби, що розказує пан, — щіра правда. «Так! так! Чому знати, може й мене вікинуть з сходів, а потім ще оддадуть за царєнка.» І вона ото раділа, що другого дня її знов приберуть у свічки та цяцькі, у золото й овоц!

»Мо її завтра тримтиму я!» — дума: — «ні, вже нишнотами тими я хочу паїтися дóсить! завтра я почую знов казочку про »Клюмпе-Думпе,« а може й про »Іведе-Аведе«..... І гільцє те цілісеньку ніч стояло сунокійно та думно.

А це, в-раці, прийшов до світлиці лакей з дівчиною.

«От - от! прибератимуть зараз!» подумала ялінка.

Але вони взяли, та й поволочили її геть із світлиці по сходах аж у сáмий закуток на горіщі; та там і пхнули у такі суточкі та тємраву, що й світу Божого не було вїдко. »Що—ж-би це, й до чо́го?» — думала ялінка: «Що-ж миві тут чинїти-робїти? Чи-ж тут і почувеш

що?! »І вона схилилася до стелі, та все ото дума, та дума!.... А часу на це було досить; збігали дні й ночі, а до неї хоч-би хто навідався: як часом-же хто і приходив, то хиба, аби скріню яку в кутік поставити. Тепер уже гільце те святкове було зовсім затасоване; здавалось про його закинули й гадки.

»Тепер на дворі зима!« думало дерево:—»земля мерзла і вкрита геть снігом, для того людям і неможливо мене посадити; от, я і мущу тут у закутку до весни тривати. А це гаразд вигадано: тобі пак добрі ті люди!... Як-би тільки тут не так темпо, та не так сумно!... Хоч-би зайко манесенький!... Ох! як-же-то було любо там, у рідному лісі: сніг було вкріє тебе білесенько, і зайки вистрібують яоруч... часом було якій перестрібне й через мене... як тоді це мене драгувало?! А тепереньки на самоті тут, — так сумно, Господи!»

«Пі, пі!» відснула мишка і вилізла геть, а це... прибігла й друга. Попюхали вони ялівку і почали між гіллям нішпорити.

—»Ну, тай мороз, з очіма!» мишкі пищали.

»коли-б він сюди не прихóдив: було-б добре! Чи правда, яліно старá?»

— «Я-не старá!» свазала ялінка:- «є багáто старших за мéпе!»

— «З-відки ти вёрвалась? і що зна́єш?»—питáлись мишкí; вони, бач, були дúже цікаві:- «А ну, розкажи нам про найкращу в світі країну! Чи ти була таменьки? Чи ти-ж пак була у комóрі, де сирí лежать на полиці, а шíнки вíсять на стéлі; де на лóї танцюють, і куди входиш бо-щáвим, а виходиш тучнíм?»

— «Цёго я не знаю!» каже ялінка:- «але я знаю міс, де пташкí щебéчуть, а сóнечко сяє!» І вона розказала їм все, про свої літа́ молодéнькі, а мишкí пёрше такого й зрóду не чúли, та так слúхають.... а далі: »Щі-бо! »кажуть. »багáто ти в світі бáчила! Сказано, була вже щаслівою!»

«Я-б то?» спитáлась ялінка, тай замíслилась і самá над тим, що казáла:— «так, справді: то були весéлі часí!»

Далі вона розказала і про вéчір святкóвий, коли вона вбрана була в свіччкí та цубёрки.

— «Матінко!» пискотіли мишки: — «якою-ж щасливою була ти, яліно старі!»

— «І не думала бути старію!» одрізала яліпка: — «мене торішній зимі тільки й з лісу вивезли!»

— «Як-же ти гарно розказуєш!» додали мишки.

От, другої ночі, прибігли вони з чотирма іншими ще—і всі пак слухали, про що розказувала яліпка; і чим більше розказувала вона, тим ясніше спогадувала усе своє краще минуле: «Ох! були то втішні, веселі часі! Але вони вєрнуться ще: ад-же «Клюмпе-Думпе» був скінутим з сходів, а про—те ще на принцесі женився! Може й я вийду за якого принца!» І згадала яліпка про гарного, молодого дубочка, що ріс там поруч у лісі: для неї примів-би він бути за справжнього принца.

— «Хто це Клюмпе-Думпе?» питались мишки, От, яліпка і розказала їм всенку казочку; вона цаб пам'ятала її слово-до-слова. Мишки-ж ото так слухають, та з великих радощів, аж до верхівья вистрібують. На третю ніч набігалося їх такого!... а в неділю навіть і пацюків двох припленталося; але цим не прийшлося до вподоби

та казочка, а це засмутило й мишок, так що й вони уже годі їй дивувати.

— «Ви тільки одну казочку й знаєте? пита-лись нацюкі».

— «Тільки одну!» каже ялінка: — «я почула в найщасливіший вечір мого поживаннячка; але я тоді дісне й спочувать не змогла свого щастя!»

— «Це дуже сумна казка! От, чи не знаєте ви чого про лій, чи про сало? Якої небудь харчової казочки?»

— «Ні!» каже ялінка.

— «Ну, то їй бувайте здорові!» свіснули нацюкі і повернулись до братії.

А мишкі за ними — й собі. От, зосталася знов на самоті ялінка, та так ото зітхне: — «Хоч то було охвітиш, як мишкі ті шамкі по міні нішпорили, та слухали про мої бувальщини. А тепер — минулось і це!... Але я буду гадками радіти і тривати слухного часу, коли мене вінесуть звідци!»

Коли-ж це сталося? А от, одного ранку, прийшли люди і почали прибирати на горіщі; одсунули скріні, витягли ялінку, та й винули її

Державна

БІБЛІОТЕКА

№ 65-2330-1

622 4к

1 3

геть до-до́лу недба́ло; а це, один служка узяв такий, та й поволік її вниз по сходах до Божого світу

— «От, коли повертається життя моє!» — думала ялі́нка. Вона спочу́ла свіже повітря і теплий со́яшний про́мінь, як опини́лась на дво́рі. Усе це так ско́їлось швидко, що ялі́нка й забула про себе, а раздивля́лась тільки навко́ло: а й спра́вді—було́ подиви́тись! Бік дво́рища ту́лівся садо́к, всі дере́ва, немов молоком, були цві́том укриті: пі́шні, наху́чі троя́нди визи́рали з-по-за штахе́тів; липи цві́лі, а ластівкі́ пі́шкали по пові́трю та щебетали́—«здорові́ були́!» Та́ле-ж цею пісенькою віта́ли вони не ялі́нку!

— «Тепер я почну́ жити!» раділа ялі́нка і розчепі́рила свої віти: але-світе мій! Вони були дощенту посохлі́ й пожовкли́, а само́ дере́во бо́ком лежало в кутку́ між смі́ттям та бурьяно́м! Тільки́ й красува́ла ще в єго́ на са́мім шпиге́чку з золотого папе́ру зві́зда, та ви́ліскувала́сь на я́снім со́яшнім ся́йві.

На то́му-ж са́мому дво́рищі гуля́лось два пані́чки жва́вих,—ті са́мі, що на різдві́них

святках брут гільці танцювали, та так втішались ним. Меньший ото підсвѣчив до ёго, та й зірвав геть золоту звідь.

— «Чи-ба? Що лишлося ще на старій цій, поганій яліш!» сказав хлопчик, та так наступив чобітками на неї, що аж гілья затріщало.

Сумно позирала ялішка на розсвітлий та пішний садочок, сумно позирала на себе.... та так їй сталося шкода навіть того тёмного закутка, де вона долі сунокійпо лежала; вона згадувала про своє молодє дівування у лісі, про пішний святковий той вѣчир, про мишок манесеньких, що радісно слухали її базочки....

— «Миньлось! Миньлось!» шамотіло сухе дерево:—«хоч би довелось миці, ще хоч раз попишати! Миньлось! Миньлось!»

А це, прийшов служка, та й порубав її чисто на цурпалочки—і цілий оберѣмок їх спалхнув мерці під казаном у пекарні.... Ялішка зітхала-стогнала, та так глибоко, що кожне зітхання її було до пострілу подобне. Прибігли й панічки ті, що на дворищі гралися; зараз-до печі, та так радісно викрикують: «пиф! паф!»

Але за божим вілуском, (а це не-що було, як її зітхання)—згадувала ялінка в останнє про літошні дні в ріднім лісі, про зімові ночі, що ясними зорями сїли.... згадала вона і той нашьскый вечір святковий і казочку про «Блюмпе-Думпе» — одвісеньку, що вона розказувати уміла.... за-для чо́го приняла усі мўби.. зітхнула ото, тай дощенту згоріла.

А паничі гуляти в садочку, і в мєньшого красувала на грудях звїзда золота, та сама, котру носила колись ялінка в найпишніший вечір життя свого..... Минув той перєпих, а з ним—і життя ялінки скінчїлося. Скінчїлася й наша казочка! Минулося—усе так на світі минає!!

ГРЕЧКА.

І́сом, після б́ури, як і́деш по полю, де посіяна гречка, то ба́чиш—що вона почорпіла й до землі попрляга́ла,—немóв огонь перейшов через не́ї. Селя́не ка́жуть: «це все бли́скавка наробі́ла!»—А через ві-що-ж бли́скавка таке з гречкою діє?—Я роскажу вам, що́ чув од горобця́, а горобце́ві розказувала це старá верба́, що он-де й до́сі стоїть ще на-су́проти нівви, де була гречка. Величэзна верба́ та,—й дола́двя, і пі́шна, тільки старá вже—аж зго́рбилась. По-серéдні вона ре́пнула, а в щі́лині росте і трава, і ожі́на. Похилі́лось дэрево, а зелéнії віти, на́че до́вге зелéпе волóсся, аж до са́мої землі пообвиса́ли.

Геть навкругі́ по полю, росла пашп́я вся́ка—і ячмінь, і жі́то, й овес; і овес ріс тут,—той

таки саме пішний та г'рний овес, що як поспіє, то мов—гілочкі з маненькими жовтенькими канарейками.—Г'рно росло там боже збіжжя, і чим повніше наливався к'олос, тим нижче до землі воно нахил'лося, не деручі з-горда голови вг'ору

Отут простяглась була й н'іва з гречкою, а як-раз проти неї верба росла. Не схил'яла голови гречка, як інша пашня, а гордо та нішно випрямлялась—величалась.

— «Не гірша я, каже, за др'уге кол'осся, а д'алеко краща! Цвіт на мнї такий г'рний, мов на яблуні: д'івися—аж серце радіє!—Скажи мнї, вербо, -- пита. —чи ти коли-небудь бачила що краще од мене?»

А верба покивала головою, мов хотіла сказати: «а вже ж бачила»!

Роспр'индилась гречка так—що куді! «Дурп'е дерево! каже:—таб'е стар'е—аж трава поросла з 'ого!»

От—раз, д'е не взялась буря. Усі квіткі пол'єві позгортали свої лист'очки, посхил'яли свої

голівочки, поки перейде буря, а гречка, собі налихо, пишається!..

— «Нахилі й ти голову!» — квіти їй кажуть.

— «Нам ні-для чого!» — одказала горда.

— «Схилі голову!» — гукнуло колосся. — «Он бач: летить йигол! Аж од хмари та до землі вь його крила; убьє він тебе ранш, ніж попросиш, щоб змілувався над тобою!

— «Нехай собі! а я таки нагниється не буду!» каже гордовито гречка.

— «Ой, заховай свій цвіт та опусті листя!» верба вже їй каже: — «Та не дивісь на блискавку, що шєрнає хмари! — Оя люде — та й ті не вєжаться дивітись на неї (бо осліплі очі), а то-ж-то ми — мизєрніші од людей!»

«Мизєрніші?! одмовляє гречка, — «Так-от же пєлюбуй: як я прямо гляну!» . — І гречка прямо глянула блискавці в вічі. А блискавка — як блиснє! — так, немов увесь мир охопило полумья.

От, перейшла буря, отишлось; свіжо дихну́ли, після дощиву, і хліб́а, і квіти, а гречку до-чїста посмалїло... Тільки пікчємна, чорна як вугіль, на нїві трава зоста́лася.

Повіну́в вітер; стара́ верба́ загойда́ла гілля́м, — і з зелéного листя краплéста роса упала, — мов плакало дéрево...

— «Чого ти, вéрбо, плачеш!» — пита́ють горобці: «Тут така́ благодать божа! Глянь, — як сонце світить; подивíсь, — як розхóдяться хмари! Хиба́ ти не чуєш, як квіткí па́хнуть, та кúцики? — Чого́-бо ти плачеш, вéрбо стара́?»

От, верба́ тоді й розказала про грéччине гордува́ння і про ка́ру, що вона прийняла́ за пиху́ту нікчéмну; а горобці вже розказали мнi, як, раз у-вéчерi, прохiв iх, щоб побавили ка́зкою.

ПОГАНЕ ВУТЯТКО.

Всімá в світі, як на селі, та ще на́дто літом!
Жита́ хилляються, бива́ючи своїми зо́лоти-
ми коло́ссями. Овес зеленіє. По степу́ скрізь ряд-
ками стоять коні́ці пахучого сі́на; лелéба між
ними повáжно переставля́ свої черво́ні ноги, та
скрего́че щось по бусурма́пському, певно від мате-
рі перенявши є́ю мо́ву. А навбругі́ геть простя-
гли́ся те́мні лісі́ з глибо́кими озéрами.

І спра́вді, на селі́ було так хо́роше, так
весело! Сонечко ся́ло і своїм ясн́им про́мінем на́-
че обливало старéньку осéлю, з широ́ким ро́вом
навкругі́, в ко́троду блища́ла вода; допúх аж
до самісенько́ї води нахиляв своє широ́ке листя́:
доуш́і́ння було таке висо́ке, що на́віть і диті́-

на під ним би сховалася, а в середині був холодок і затишок, мов у гущині дикій, у лісі.

У такій-то схованці вігребла собі вачечка кубельце і сиділа на яйцях. Дуже бажалося їй швидче побачити своїх діточок-вутьток. Ніхто до неї не навідувався, бо подружкам її краще подобалось плавати та плескатись по воді, аніж іти під лопух базикати з нею.

Аж ось, і яйця почали лускатись: одно, далі друге, третє. — «Пі-пі»-вчулося матері: то вутьтка живі пробивали своїми дзёбниками шкаралущу.

«Ка-ка!»-крікнули вутьтка кільки мого, вилізши зовсім з шкаралущі.

«Ка-ба!» розгледжували вони всі усюди під понушицям зеленим. Мати не боронила того, бо знала, що зелене не вадить на очі.

— «Що-то за великий світ!» піснули вутьтка-новиньтка, позираючи на той куточок, де вони виллювались.

— «А ви думали, що се й кінець світу?» гáхнула мати: — «Е, ні! Він простягся далєко, по той бік садка, аж до самісенького понівського лану; але я там ще ніколи не була. Ну, чи ви

всі тута?» додала вона, встаючи:— «Ні, саме пай-більше яйце ще й не наклінулось!» Господи, яке забариє! І то вже пасідилась!»

Знов сіла вона на кубельце, сіла, та й на-супилась. Коли це-йде старі качка на прівиди.

— «Кях-ках! Здорові були! Як ся маєте?»

— «Спасібі! Та от, з остатнім тільки яйцем бідкаюся.. просто вже й сілоньки не стає!.. А ось, гляньте лишень на оціх! Яб, на ваш погляд? Чи не гарнісенські вони? Певне—кращі над усі, що ви бачили! Та, як схожі на свого батька,—як вилиті! А він, гладкий, хоч би навідався!»

— «А покажіть міні, будь ласка, оте яйце, що не хоче наклівуватись!» каже старі:— «Эге-ге, та воно підіче, їй же Богу підіче! Оттак і мене раз ошукали, як оце вас: і скільки морони прийняла я з тим підичім—Господи! Вони всі страшенно бояться води. Що вже я не робила? Ніяк не присілуєт піти на воду; вже було й кях-каю, й загаяю—так ні: нічого не берє!»

— «А ну, ще раз гляну. Воно самісеньке—підіче, напевне підіче! Кіньте єго геть, та вчіть мерці оціх діток плавати!»

А качка: «дάρма, каже: — коли вже тільки стра- тила часу, то щó там день, або два посідити, побивоно вїлується!»

— «Вільному воля!» одрізала старá й поплéнта- лась собі геть.

Аж ось, перегóдом, і здорове яйце наблю- нулось.

«Пі пі!» крикнуло каченя́ й вїлізло. Алеж яке велике, та погáне! Подивїлася на ёго качка, та й ка́же: «от, здоровéне каченя́! та ні на ко- гісенько-ж з насі не схóже! Сира́вді, чи це инди- чиня́? А в тім довідатись лéхко: поб чимо, чи піде на воду, як я поведу?»

Дрúтого рáнку день був погóжий, чудóвий; сонечко ся́ло й пробивáлося промінням кріз зелéні листя лопушнякá. Вийшла з вутáтками і мати до рóву «Плюсь» — і вскóчила в воду. «Ка- ка!» крикнула вона вслід, і кожне мánеньке, одпо за дрúгим, пліоснуло в воду, аж хвіля головкі́ їм укрила. Але вони швидéнько вїрнули й поплили хúтко, тільки ніженькáми помáхуючи. Всі раділи воді, навіть і сире, незграбне качá.

— «Ні, це не підича!—» сказала мати: — «як воно лёхко працює ніжками і як прямо сидить! Воно-моя рідна дитина; та не такé й погане, як до ёго придівися! Ка-ка! Ну, діти, ідіть тепер за мною: я вас хóчу вівести між люде, познайомити з другіми качк'ми. Тільки гядіть,— від мене не одбивійтесь, щоб вас не настонтали. та стережіться мні дóбре котá!»

От, пішли вони всі на качіне подвір'я. Якій там був гармідер! Дві сім'ї змагалися і тягалися за щучу головку, а на останок таки її кішка вхопіла.

— «От, бачите, як усе рóбиться н світі!» казала качка, свій дзёб чістячи, бо їй і самій дўже бажалося покуштувати щучої головки.

— «Ну, тепер вівправте гáрно ніжк'и,» додала вона: — «зрівняйте гарненько до вўни й уклоніться ген-там старій бачці. Вона найповажніша над усі тут, бо шпаньського бóдла: від то́го пак і гру́ба така. Та запримітьте ще червóну стёжку обруг ноги у неї,—бачите? Як воно хóроше та гáрно! То найбільша ша́на, яку для качки зробіти можна. Це визна́ка, що її не хотять ні́коли

стра́тити і що вона му́сить бути ви́значаєна, як між качо́к, так і між людей. Ходім же, ходім! Трима́йтесь гарне́нько, та не верніть міні у се́редину піг: освітис вутя́ повішно на ноги зверта́ти велику ува́гу; ба́чите, як я їх виверта́ю. Ну, увклоніться-ж, та скажіть. ка!»

Послу́хались вутя́тка матері; але дру́гі качкі їх обступили, розгле́жуючи: «дивіться,—кажуть,—дивіться! От ще другі́х принесло́, б'у́цім нас самі́х мало!» Та—до незгра́би:—«Що́ це за кача́! Ми ёго не хо́чемо!» А одна, ще здоро́ва качка,—зблі́зилась, кінула́сь на ёго, та й угуслила за шию.

— «Геть-бо! Не ру́ште!» одказа́ла мати:—«воно ніво́му лі́ха не чі́нить!»

— «Дарма; але воно таке здоро́ве, та недола́дне!» важе заводя́га:—«ёго тре́ба побі́ти!»

— «У тебе, мати, всі дітки га́рні», промовила старá вельмо́жна качка з черво́ною стёжкою:—«усі миле́нькі, опрі́ч цег онезгра́би. Добре-б було́, як би ёго переробі́ти можна!»

— «Непромі́жно, вельмо́жна па́ні!» одказала мати:—«воно, спра́вді, нега́рне; але у ёго вда́ча

така тиха, та добра! і воно плава чудово; справді,—можна сказати навіть краще за другі! Я думаю, що воно з перегодом віросте й вірівняється гарненько. Бачите—довго в яйці зоставалося, для того таке й недолідне!» Кажучи це, тихенько гляділа сина по шійці і розправляла йому пір'ячко:—«До того-ж воно—сезень, і йому врода не надто потрібна. Я знаю, що з його вийдуть люди, бо й тепер дужий!»

— «А в тім—другі вутятка твої—гарненькі!»—сказала ласкаво старя. «Ну, тепер, дітки, гуляйте собі; а як знайдете щучу голівку, то принесіть до мене!»

От-так-то і стали вони по дворищу гуляти й гратись, як дома. Але на бідне вутятко, що остатнім вілунилось, накінулись усі за його незграбність: кусали, били не тільки качки, але навіть і кури.

— «Ач, якé здорове!»—кричали усі. А индик, що родився на світ у острогах і за-для того лічив себе за царя,—розчепірів крила, надувся як вітрило, та й пішов прямісенько на бідне каченя, почервонівши до самихочей. А воно-ж-то,

сердешне, не знало на яку й ступіти: чи зупинітись, чи втікати? Таки не мало горя та бійки од усіх качок прийняло воно за те, що було поганим!

Як почалося з першого дня, так і пішло: чим далі—тим гірш! Гнали бідне вутітко усюди; навіть його рідні сестри знущалися і докоряли такими речами: «добре-б було, як-би кішка ухопила тебе, гідку тваріоку!» А мати казала: «геть собі далі, не лізь!» Качки його кусали, кури біли і господів, що дробину годувала, відпихала його ногою.

Не зтерпіло воно, піднялось, та й пурхнуло через тин; а маленькі пташки, з переляку,—од його; «і все-то через те, що я погане!» подумало каченя, закрило собі очі, та й побігло далі. Бігло воно, бігло, та й добігло тавечки до великого плеса, де жили дікі качки. Журліве й потімлене задрімало воно уже поночі.

Ранком, прокинувшись, запримітили дікі качки свого нового товариша.

— «Ти що за птах?» — бахнули вони.

Каченя́ обернулося на всі бо́ки і звичай-
ненько їм уклони́лося.

— «Ну, тобі нічого хижатись своєю вродою!»
сказали дикі качки́: — «але нам це не шко́дить:
тільки не здумай кого з нас посв́атати!» Бідо-
ла́шне! Їму й на думку не спа́дало св́ататись!
Хоч би не борони́ли пла́вати між очерéтом, та
пити воду із плéса!

Так мину́ли два дні. Аж ось, прилетіли туди
двоє диких гусаків, тогóлітків: молоді—то й були
чванли́ві!

— «Слу́хай, товаришу!» промовили нові гóсті:—
«ти таке гідке та брідке, що ми—б раді були тобі
ста́ти в пригóді. Хочеш з нами летіти тепéра? А
на́ зиму потя́гнемо у ві́рій. Тут педалéчко на дрú-
гому плéсі плавають ді́кі гуски́, гарнэсенькі; на́дто
ще—всі дівча́тка, та й співа́ти уміють чудéсно. Хто́
зна—мо́же там твоя доля? Дарма, що ти таке
гідке й пога́не!»

Коли це,—як б́ухне разом: «пук-пук»! Обо́е
гусакі попадали в сікнязі мертві, а вода нав-
кругі їх зачервоніла, як кров. «Пук-пук!»—
хма́рою зняліся качки́ з очерéту.

Довго ще чулося гукання рушниць: то було велике полювання. Мисливці облягли навкругі болото; де-які навіть позлазили на гілля дерев, що над водою схилилися. Сізній димок, ніби хмарки, видітав спід темних дерев і слався геть по воді. Далі—собаки вскочили вилісо: «ляп, ляп!»—сікняг і очерет ламалися й хилилися на всі боки. Не стямилось вутятко од переляку, і тільки, що хотіло заховати під крила голову,.... коли це—зирк! аж перед ним-самісеньким—лих! та здоровенна собака! Язик її вивалився з рота, очі її світилися хижим вогнем. Повернулася вона до його, роззявила рота, оскάλала зуби і... гав, гав!—та й потягла д'лі, не зачепивши!

— «Спасібі Богові!» зітхнуло вутятко:— «я такé погане, що навіть собака погидувала мене укусіти!» Промовило та й замовкло,—а пі-чичірк! А набіі про те свистіли то там, то сям по сікнязі і рушниці безупинне гукали.

Над вечір тільки гуркотня стіхла; але бідолашне вутятко і тоді не насмілилося піднятись. Прождало ще воно кілька годін; озирнулось кругом себе... та,—як дремене навікача,—кільки мо-

ги! Біжить воно через дуги́, біжить воно через ниви́, біжить та тікає; а тут ще буря страшénна з ніг ёго вáлить!.

Уже вечір темний насúнувся; коли-це, дівиться—стоїть хáтка на курячій ніжці; та—старá, така старá, що не знає на який бiк і ввáсти, для тóго й не на́да, що ще це надúмалась! А буря-ж-то лютує, лютує; вітер так і свiще навкруги́!.. Бідне вутáтко прибiлося до хатки, дúмаючи, що се вже кiнець свiту. Озира́лось, аж бáчить: кля́м-ва вiсить і двері не зóвсім щiльно причiнені. От, воно й дума: «а чи я-б не пролізло у се-рiдину через цю щiлину?» Спрóбувало,—та й пролізло.

А в тiй хáтці, та жила ба́ба з котóм і курочкою. Кота вона звала своїм унуком за те, що він умiв вигина́ти спи́ну і прости на кúже-лі; та ще було, як погáдити ёго проти шерсти по́ночі, то-так і занскрiть! Курочка-ж ма́ла собі коротéнькі лапки́, завiщо й прозвали її бу-цолáпою. Несла́ вона дúже смашні крашанки́ і бабúся любила її, як рiдну дитiну

Ураїпці запримітила бабўся повόго приплєп-
тача: кіт почав прїскати, а курочка закудахтала.

— «Що там такόго?» запитала бабўся, круг
сєбе озиряючись. Але, як вона не добачала, то
їй воно відалось за качку, кόтра ще зпєрше про-
пала.

— «Оцє, дόбре!» промовила вона: — «тепер у мє-
не будуть качїпї крашанкї! — Колиб тїльки — не
сєлезепь! Протє — побачимо!»

Жде вона три тїжнї; але крашанок немає.

У цїй хатцї кіт був за господаря, а куроч-
ка за господїню; вони мали звїчай казати:
«ми — та свїт!» бо себе, бач, лічили за половину
світа, та ще до тόго й найкращу. Каченя мїр-
бувало собі про їх инако... так курочцї — і не
важї було!

— «А чи ти вмєєш яйця цести?» пита́ було
вона.

— «Нї!»

— «Ну, то й нема́ тобі чого пацїкувати, боли
люде поважнї ведуть промїж сєбе розмóву!»

І сердешне каченя журли́во лягало собі у за́вутку.

Раз якось свіжий вітрéць подихнув і со́яшний про́мінь блиснув у хати́; вутя́ті та́к забажа́лося поплавати по воді, що воно не стéрпіло про це бурочці похва́літися.

— «От, вігадки!» одказала та:— «робіть тобі нічого, то й лізе у голову не-віть-що! Кра́ще-б ййця несло, або хоч муркотіло, то й привере́ди-б ми́улися!»

— «А як то хóроше плавати по воді!» каже манéньке вутятко:— «як-то втішно, коли хві́ля змиє тобі голову, або як пірнеш на дно!»

— «Куді́-ж-пак, як хóроше!» одрізала кúрка:— «мабуть ти з глúзду вже зсúпумось! Спита́й хоч у kota, — а він розсудли́війший над усіх, що я знаю, — спита́й-же, чи він, пак, любить плавати, або у воді порина́ти? Спитайся хоч у нашої ста-ре́нької пані-ма́тви, — розумні́шої за неї нікого нема́, — чи ти-ж, пак, спра́вді думаєш, що їй борті́ть плавати, або разбивати головою хві́лю?»

— «Не розумієте ви мене!»

— «Ми тебе не розуміємо? Хто-ж тебе розуміє? Може ти себе лічиш розумнійшим за kota і за нашу баб́усю?»

— «Не об мипі річ!»

— «Е! Не потура́й, серце, собі д́уже! Кра́ще подя́куй Богові за усі м́лості, що тебе обділе-но! Приб́илося ти до те́плої хати, попáлось між люде, кóтрі-б тебе і до пуття́ довели, а ти ще почало тут міркува́ти та вигáдувати такé, що не варті сл́ухати! От, спра́вді,—ра́дощі! Життя́ нема́ з тобою! Пойми мипі віри: я тобі добра́ бажáю, хоч може, річ моя тобі й не по шéрсті; але щ́рого пр́ятеля тільки з правд́ивого слова й пізнáти! Послухай моє́ї порáди, та навчись—або кра-шанќї нести, або робити: муррр!... муррр..!»

— «А моя думка така, що м́ні корисн́йше було-б св́та побáчити!» одмóвило вутя́тко.

— «Роб́и, як знаєш!» сказала курочка.

І качен́я поб́гло плавати, та поринáти у воді; та́ле-ж усе пта́ство гидува́ло ним за ёго незгра́бність.

Насту́пила осінь. Пожовкло листя у лісі; під-

хóплював ёго вітер і розно́сив по полю. На двó-рі дуже похолоділо; важкі снігові хмари заво-локли усе небо. Воро́на на тині́у ка́ркала, так їй було хо́лодно. На що не глянеш—усе тримтіло. Бідному вутя́тці було не до чми́ги!

Одно́го вечора, на за́ході я́сного сонця, ціла кля́ча чудо́вих птиць піднялась з течі́ї; каченя́ таких птиць ще з-ро́ду не ба́чило: білі, білі, як сніг, а ши́ї їм до́вгі, гнучкі! То були лебеді.

Вони якось чу́дно яча́ли і, розпустивши свої довгі та білі крї́ла, простягли́ся геть у ві́рїй шу-кати тепла, та чистих і заті́шних плес, що ні-ко́ли не замерзають. Піднялися вони так ви́соко, так ви́соко, що пога́не вутятко й не счу́лося з дї́ва. Окрутилось воно на воді, росправило шию, простя-гло її вгóру до подоро́жніх лебедів, та так го́лосно та гучно покрї́кнуло, що аж само себе зляка́ло-ся. Запа́ли ёму на душу ті пті́ці чудо́ві, й ща-слї́ві; воно їх сте́жило, поки не зникли з очей; тогді піри́уло на дно, а як вириуло, то на́віть і себе не тї́мило! Не знало воно, як і звалися ті пті́ці і вуди простягли́ся? Не знало, -кажу; але серцем спочу́ло, що вони наймиліші й найрідніші

на світі! Про-те їм не за́здрило, бо й у голові ёму не кла́лося бути таким вродли́вим, та вели́чним. Було-б з ёго, бідола́шнёго, щастя, — ко-либ хоч качкі не чіпа́ли!

Аж ось—гульк!—і зіма впала,—холóдна, прехолóдна. А качені́ усе плава по воді, усе плава, та плава, щоб ото хоч круг ёго не замер-зало; але що-пóчі ополóнга, де воно плавало, підмерзала, та вузчала. Мороз був такий здоровий, такий здоровий, що аж врі́га луца́ла, а бідне вуті́тко — перебіра́ собі піжкáми, та перебіра́, щоб вопи крі́гою не взялі́ся. Перебірало—пóки не ви́билось з сили, пóки крі́га не сті́снула ёго, шов клі́цáми.

От, ра́нком, іде́ собі чоловік берегом, коли ба́чить—застряло вуті́. Підійшов він, обламав врі́гу, ві́рятував ёго, та й поніс до жінки. У хаті ожи́ло воно.

Діти кинулись до ёго погра́тись; але ба́ча з переля́ку, щоб ёму не зробили я́кого ли́ха, — як зірветься, та прями́сінько—у глек з моло́ком: глек переки́нувся, а молоко так і зли́ло до́лівбу!

Жінка розлютува́лась. як удари́ться руками об поли! А кача́ з переля́ку—від не́ї, та—в діж́у, а звідті́ль—у сито́ з боро́шном, а да́лі—у двері́, та й на дві́р! Господи́! Який гармі́дер підня́вся! Жінка—у крик, та—за ним з рогаче́м, щоб убити́! Діти собі по смі́тниках га́йють, та ловля́ть, бричать, та регочу́ться. Щастя, що воно ві́рвалось у дві́рі, та сховалось у за́мєтах між хмі́зом, а то-б знало!

А ні в казці́ сказа́ти, ні пером написа́ти, тільки у ту лю́ту зіму́ прийло́ муки й горя́ бідне вуті́тко!

Раз, лежить воно на болоті́ в осі́князі; коли ба́чить—ві́грало сонечко і почало пригріва́ти; чу́є—жайвороно́в засні́вав: почина́лася краса́ весна.

Ра́зом почу́лось воно, що в кри́лах надба́вилось сили́; мах ї́м був дужий, широкий. Підня́лось воно вгору́ і не стя́милось, як опині́лося у вели́кім садку́, де яблуні́ вкрі́ті були́ цві́том, а бузо́к запа́шній пахля́в над са́мий став своє́ зелене́ гілля́. Що́-то за хоро́ше було́ тамечки́! Як пахло́ усю́ди весно́ю!

Коли-це, з-за темного гаю виплило троє лебедів—білих, чудесних. Плили вони по воді й плéскали крiлами. Каченi вже раз бачило цих вродливих птиць i журбá невимóвна стисну́ла знов ёму серце.

— «Я попливú до цих царьскiх птиць, хоч i вбьют за те, що таке погане, та насмiлилось до iх зблiзнитись! Сiлькись! Хай краще вони вбьют а нiж качкi кусатимуть, чи кури бiтимуть чи дробiниця штовхатиме ногою! Краще вмерти вiд них, а нiж знов терпiти мúки у зiму!»

Кинулось каченi у воду i поплило лебедiм назúстрiч. А лебедi, як забачили, та прямо—на ёго, наstopиривши нiр'я.—«Вбийте мене!» каже бiдолашне, схиливши голову до води, та й триває смерти.

Але, як глiнуло ненарóком у воду, а вода одбивала пiд ним ёго власний вид,—глiнуло, та й не стiмилось, i очам своїм не йме вiри: воно вже не гiдке каченi, сiре та брiдке, воно самó уже лебедь!

Не велика бiда й вiлупитись на пtiшнi, коли з лебедiчого яйця вiклющесья!

Забулося й горе, і лихо каченяті; веселе та щасливе зробилося! Тепер тільки дізналося воно радіощів, дивуючись на свою вроду величню, Старі навіть лебеді плавали навкругі та ласилися до його!

Прибігли у садок і дітки кидати хліб та зернятка у воду, а найменше—як крикне: «ось і новий ще!» А другі теж:—«еге, справді, ще й другий прилетів!» Та й почали стрибати на березі, та плескати у долоні; а ділі побігли за батьком і матірью, та й вернулись укूपі з зерном та хлібом. — «Новий лебідь найкращий! Який молодий та гарнеський!» казали разом усі. І старі лебеді навіть перед ним уклонілися.

Засоромився лебідь з того, та й сховав між крила свою голову. Він не знав навіть, як йому й бути,—так ото вже багато разом випало йому щастя! Але він не гордував: добре серце ніколи не гордує. Згадалося йому, як з його бепкували і гидували ним скрізь, а тут ось кажуть, що він ніби найкращий! І бузок навіть схилів перед ним свої віти, а сонце так гарно та любо

світло! Тоді піднялось на ёму пір'я, ви́прямив він гвучб́у свою шию і покрі́кнув від щі́рого серця: — «Чи́-ж сні́лося мні́ таке щастя, коли я був ще погáним та гідким вут́ятком?!»

ЦАЛИНКА.

ула собі жінка і дуже бажала мати маненьку дитинку. Шоб же вона не робила — не має, тай не має! От, і пішла вона тоді до відьми, та й каже: «дуже-б я хтіла маненьку дитинку мати; навчи мене, щоб мині робити, чинити?»

— «Не великого розуму діло!» одказала відьма: — «ось тобі ячмінне зернятко, тільки воно не таке, що сіють на полі, або дають кúрям; візьми ёго, та й посади в горщечкудо квіток, — от і побачиш!»

— «Спасібі!» подягувала жінка й дала за те відьмі дванадцять шагів; далі вернулась до дому і посадила зернятко, як казано.

Незабаром зійшла з землі і квітка—хорóша, прехорóша, вели́ка, як півник,—тільки ще в пупьянку «Яка-ж гарне́сенька квіточка буде!»—сказала жінка цілуючи її у черво́ні та жо́вті пелюсткі. Коли-це, ра́зом, з великим по́ляском, роспунулась квітка—і тепер уже стало ві́дко, що то був справді півник; тільки в середині ёму, на зеленому лóні, сиділо манісіньке дівча́тко,—тонесе́ньке, гарне́сеньке, з ца́ля завви́шки. Так і прозвали її—*Цали́нкою*.

От, зробили їй коли́ску з горішиної лунни́ци; замість ширі́н послали хвіляко́вих квітчи́н, а замість покрива́ла—дали роже́вий пелюсто́к: так вона і спала в почі. А в день, було, па столі ба́вчиться: жінка поставить їй миску, кві́тками убра́ну, пальє водою і пустить лі́стика з півника; на ёму було сяде Цали́нка, тай плава собі як у чо́внику од ві́нця до ві́нця, керу́ючи замість весла двома́ кінсьькими волосі́нками.

Тай утішне ж було,—Господи! Та ще до то́го й співа́ти уміло. А голосочок-же-то-був—тонесе́нький, та гарне́сенький, якого і в світі не чу́ти!

От раз, як спала Цали́нка, крізь розбі́ту

ші́бку і влі́зла йко́сь у хату́ жаба... Брррр! Яка гідка тварю́ка—здо́рова, зе́лена, сли́зька!.. Плиг! та—на сті́л, а на столі-ж спала мане́нька Ца́лінка.

— «От, га́рна жі́нка для мого́ сина!»—ка́же, та—за ко́лісочку-го́ришкину; взяла, плигну́ла наза́д чере́з ші́бку, та й зане́сла у садо́к дівча́тко. А в садку́ ті́м рі́чка текла; оди́н бережо́к бу́в зго́рстий, а дру́гий—гру́зьке́ боло́то: вті́м-то боло́ті й жи́ла з свої́м си́ном жаба. Та й си́н же її́ бу́в гідки́й, прегідки́й: несто́тно —покі́йний ба́тько!

«Ква, ква! Бре́ке-ке-ке!» Ті́льки й заскри́готів, угля́дивши в го́ришині́й шкору́нці дівча́тко мене́сеньке

— «Не кричи́ так, бо ще́ її́ збу́диш!» ка́же ста́ра:—«то й уте́че від нас! Не ба́чиш хіба́, що вона́ леге́сенька, немóв той пух лебе́дячий. Ми во́ложимо́ її́ на ширóкій лата́тині́ посере́дні́й плéса. Оттам вона́ бу́де певна́, на́че на ві́сспу: звідти́ вже не вте́че! А ми ти́м ча́сом, на дні́ боло́та приго́туємо́ для вашо́ї осе́лі вели́ку сві́тлицю.»

От, ско́чила жаба́ у во́ду і ви́брала на о́тшибі́ ширóке лата́ття, що до́вгою сте́блінною́ трима́лося за дно́, та й по́гнала́ на ё́му го́ришкину́ з дівча́тком.

Прокінулось воно другого ранку, бідне: побачило, де опинілося, та—як заплече! Куди-ж-то не глянть—усе вода, усе вода, а на землю достатись—і не думай!

А жаба старі, тим часом, прибірає кімнату па дні болота. Заквічала її очеретом, сікнягом, ріською... та, скінчивши, й поплила з своїм сином до лататини, де було дівчатко, за її ліжком-горішком. От, допливши, уклонилась пизенько старі із води, тай каже:—«ось мій син! Він тобі чоловіком буде. Я вам на дні болота приготую чудесну оселю!»

— «Ква ква! Бре-ке-ке!» Тільки й умів додати жабенко.

Далі, взяла вона ліжко й поплила собі геть, а Цалінга й зосталася самі на зеленій лататині; плаче, бідна, сумує, та як здума про жабу погану, та про гидкого жабенка, що мав її чоловікомъ бути,—так і заллється гіркими!

Учули маненькі рибкі, що жаба казала,—от і забажалося їм подивитись на те дівчатко; висунули вони головкі з води і поторопіли—так воно в очу їм упало! Деж, щоб такé манесеньке,—та

гарнєсеньке досталось тому гидкóму жабєнку? Не буде цєго з роду-віку! От, зібрались гуртóм рибочкí, та й перегризли стебайну, за кóтру трималось латáтти; листок з Цалінкою рúшив і поніс її на собі далєко геть по річці, так що жабам уже було годі піймáти.

Пливе собі Цалінка, пливе; беріжчкí з садками минають, пташечкí на куцáх їй па-зúстріч щебечуть, співають: «щó то за дівчáтко вродливе, та милєсеньке!» А листочок, мов чóвник, — усе далі, та далі... і поплили вони так в íнші землі.

Здíбав їх на дорозі метєлик гулящий, — билєсенський, цяцькóваний; як забáчив дівчáтко знадливе — не надивúється, та й годі: почáв круг листóчка вужляти, почав кружляти, неси таки не сів.

А Цалінка радіє собі, що втєкла жаби гидкóї: так їй-то весело, так весело спозирáти кругом на красú Божу, на воду, що нáче тóплине золото сýла! Взяло дівчáтко свого пóяса й привязало одним кінцєм до метєлика, а дрúгим — до листóчка: так поплили вони íще швídче.

Коли - це, де не взявся хрущ їм на зустріч, — здоровий, здоровий! Вгледів він Цалінку, схопив миттю манесеньке, легесеньке тільце її межі свої лапи, та й поіс геть на дерево. А листок поплив собі далі по воді, а з ним і метелик, наче на ланцюзі в'язепь.

Господи, як налякалась манешька Цалінка! Але ще жальче було їй на себе за метелика - красня, бо через неї мусив напевне з голоду вмерти, як хто не зратує. А хрущеві — ці гадки! Посадив дівчину на найбільший кленовий листок, вітає її солодкою ситою з квіток, та все тією красою любує, та чудує! А дівчинка-ж на хрущівну це була і банельки схожа!

От, незабаром посходились на прівіди до них і другі хрущі, що жили на тому дереві. Панявки-ж хрущівні, позираючи на Цалінку, тільки своїми кліщками кивали, ганючи:

— «Гай, гай! Яке пхельне, мизерне! У неї тільки дві нозі!»

— «Ще й кліщиків не має,» — додала друга.

— «А худе яке, тонге, — нестотно людина! Та воно зовсім погане!» — загулі.

Дарма, — а дівчина була собі гарнєсенька на прóchудо, навіть і хрущóві спочáтку такою зда́лася; але, як почали́ усі її гáнити, то й ёму вона стала не до внодóби, — не захтів він її більше боло се́бе тримáти: от, узяв, та й зсадів з дерева на квítку, на *лісову зірочку*, — розв'язав їй світа.

Заплакала дівчи́нонька через ту знева́гу, заплакала, що навіть хрущі цурались їй за мизєр-ність. А про-те вона була така́ делікатнєсенька, як рожєвий листóчок! От так і жилó бідне дівча́тко однісіньке на цілий ліс.

Сплелá вона собі з соломи ко́лісочку, та й повісила її під лопуши́ною, щоб од дощу захи-ща́ла. Іла ж солóдкий мед із квítок, а пила рóсу, що ра́нком на лістя сідáла.

Так мину́ло і літо, мину́ла й óсiнь; аж ось і зiма незаба́ром, — довга, хму́ра, холо́дна. Все пта́ство, що своїм щебетáнням так її розважа́ло, зняло́ся у ві́рій; всі квítки пожóвкли, і лопу-ши́на навіть, що була для неї я́ткою, — зівья́ла, скрути́лась, лишивши по собі тільки посóхле бадiлля.

Тримтіла дівчинóнька манєсенька од хóлоду тим гірш, що й одєжа порва́лась на шма́ття. А

тут ще сніг... і кожна сніжинка так уражала її, як би нас, звичайно, цілісінька лопата снігу. Марпе вона себе кутала у сухого листочка: не грів він ні кінці, й прийшлося їй, бідній хоч замерзати на-віки!

Край того лісу, де жила Цалінка, простягалась була велика ніва; тепер на її бованила тільки стерня, та грудка замерзла. Але бідному дівчатку стерня та за другий ліс стала; плуталась вона по їй, тремтячі од холоду, плуталась — поки не прибілалась до житла полєвої мишки. А в тєї мишці була гарна й тепла оселя: замість ганку — в'уцник соломи, а під ним дірочка, кóтрою і влязли в хату. В середині-ж була хіжка з зерном, бухня хороша та ще й трапезна кімната. От, стала дівчина коло дверей, наче те старченя, та й просить на Бóга хоч житне зернятко, бо вже два дні, як їй і рїска у роті була.

— «Сердешне!» — промовила мишка старенька, бо мала добре серце: — «іди лишень до мене обідати; хата моя тепленька й простора.» Та так їй шкода стало тієї дівчинки, що вона й додала далі:

— «Та навіть і зіму перебу́дь у мене; тільки умовою, — щоб мни́ підмі́тала хатку й розка́зувала гарне́ньких казо́к: я їх дуже люблю!»

Дівча́тко за́раз на це зго́дилось і до́бре зробило, бо ё́му так га́рно жилося у мишки-бабу́сі.

— «От шви́дко при́йде до нас на про́відні гість;» сказала раз мишка старе́нька: — «мій сусі́да має звича́й раз у ти́ждень мене одві́дати. Він ще замо́жніший над мене: у ё́го вели́кі віта́льні по́кої но́сить він ко́жущок чорний оксаміто́вий. От, як би він посва́тав тебе, — була-б щаслі́вою, да́рма хоч і сліпій! Ти розкажи ё́му найкращо́ї ка́зочки, яку знаєш.»

Але Цалі́нка і в голо́ві не клала ви́йти за сусі́да, бо то був крі́т. Незабáром при́шов і він, одя́гнутий спра́вді у свого ко́жущка оксаміто́вого чо́рного. Бала́кали більше про ё́го дукáрства й осві́ту; але крі́т хоч був і розумним, а про со́нце й про кві́ткі озивáвся дуже пога́но, бо зро́ду їх не ба́чив. Цалі́нка-ж просні́вала ё́му кі́лка чудо́вих пісе́нь, і так зачарова́ла голосо́чком свої́м тонесе́ньким, що він закоха́вся од ра́зу; але, як чолові́к розсу́дливий, про те по́ки і ца́ри з уст не пускав.

А кріт ото, прорів до сусідок нові ходи під землею.. й дозволив їм гуляти по них, — такий уже радий-то був! Перепрохав тільки, щоб часом не злякалися пташки, що лежала на порозі мёрла Ії певпо поховали недавно, бо була цілісінька... з брільцями, з лапками, з дзёбиком. На перший раз він сам повів на прогулянку сусідок. Ідуть вони по тих ходниках довгих, темрявих, а кріт — по переду, держаючи в роті шматочек гнилиці, що поночі світить. От, дійшли вони аж до мёрлої пташки; тут, узяв він, та й пробив своїм рільцем дірку у стелі: світ тудюю як раз на пташву упав..... бачуть, аж так: лежить собі бідна ластівка долі; крильця їй згорнуті, одублі, голова й ніжки заховані в пір'я... певне з голоду вмерла! Стиснуло серце Цалинці: вона так любила маленьких пташоб тих, що в літку її тишили своїм щебетанням... А кріт іще пхнув ластівку своїми лапками, та й каже: — «Не щебетатимеш уже більше! От іще щастя — отим птахом бути! Дякувати Богові, жоден з дітей моїх не знатиме такої долі лихобі. Адже, в цего птаства тільки

й бога́тства, що — «кві-кві!» та «пі-пі!», а прийде зима, то й гíнуть з голоду!»

— «Що правда, то правда: розу́мне слово!» од-мóвила старá: — «: «кві-кві!» нічо́го не прибúде, не зниєш кожúха на зиму!.. А єсть-же такі, що ще й хизúються тим, що уміють співати!?»

Цалíнка не промовила й слóва; але, як ста-ра́ з кротом повернулись спинною до пта́шки, вона нахилилась над нею, розгориúла пір'ячко, що вкрило голівку, та й поцілувала її тихе́нько в за-пліющені о́чі.

— «Це може та са́ма, що мипі ціле літо так лю́бо співáла!» подумала вона: — «бідна пта́шеч-ко, як мині тебе шко́да!»

А кріт, заткнувши знову дірку, провів па-ній до дому. Цалíнка-ж цілісіньку піч і очей пе-стуляла. Встала вона ране́нько, сплела мерці з душі-стого сіна верéтку й понесла у пече́рю до мерлої пташки; вкрила її гарне́нько, а щоб тепліше було — підмости́ла ще під крильця небіжці вóвни пухкої, що знайшлася у мiщиній скрiнці.

— «Прощай, моя пта́шко, голубко, — промовила — прощай! Спаси́бі тобі за ті пісьні чудóві, що ті-

шили мене цілісіньке літо, як гаєчки ще зеленіли і гріло ясне сонечко!»

Кажучи це, схилила вона голівку до пташки на груди. Коли це,—як схопиться з ляку!.. Учúла, що в грúдях щось стúка, а стукало серце пташинне: пташка була тільки непритомна й примерла, тепло-ж оживило її зóраз.

В осení, бачите, усі ластівки знімаються у вірій, до тóплого краю, на зиму Як-же часом яка запізниться і холод її застúка; то й пада мерці на земаю, як мёртва, а звёрху ще сніг—так і вкріє!

Не стýмилась з жаху і тримтіла ще довго Цаліпка, та було й чо́го! Бо проти неї, манесенької, ластівка здавалася велитнем. Далі-таки схаменúлась вона й осмілилась трóхи; обгорнула її вóвною щільніше, вернула до до́му й принесла мерці листика з рúти—своє уквивало,—та й уквила ним голівку хвóрої пташки.

Дрúгої ночі Цаліпка знов пóтай павідалась до своєї слабóї. Ластівці було краще; ожила вона зóвсім, тільки була ще такою плохóю, що лédве сківнула оком на дівчину, що перед нею в руці,

замість свічки, шматочок гниліці ясної тримала.

— «Спасібі тобі, серденітко!» промовила пташка недужа: — «ти нагріла мене, зритувала. Скоро остербну я, то й полечу на повітря, де променісте сонечко сяє!»

— «Ох!» зітхнула Цалінка: — «не лети, пташко, бо на-дворі ще холоднеча, — сніг і мороз. Зостанься краще в ліжку, — я буду о тебе піклуватися!»

Далі, принесла вона пташці водичі у квітівім листочку. Накилася пташка й розказала Цалінці, як тернівий кущ їй крільце порвав, як вона через те не змогла з подружками вкупі у вірій летіти, як вібилась з сили і впала на землю. Що-ж було далі і як вона тут опинилася — їй памороки забило.

Оттак цілісіньку зиму піклувалася й побивалася коло слабій Цалінка, хоронячись лихого кро-та і старій мишки.

Прийшла весна, віграло сопечко й огріло землю: зібралась і ластівка в дорогу. Цалінка сама й одчинила їй двері, одіткнувши дірку, що кріт колись вібив. От, прощаючись з своєю добродійною, і прósить ластівка, щоб тая їй сіла на

спінку, а вона понес' її в гаї розкішні, зелені. Бідній дівчині так заманулося... але згадала собі, що вона-б тим своїй мищці-бабусі завдала горя, та й зосталася.

— «Ні, каже, — не можу!»

— «Ну, так прощай! Зоставайся щаслива, моє серденьтко!» примовила ластівка і полінула вгору до сонця. А Цалінка стояла, та пильно дивилась у-слід; дивиться, та за слезами й світа не бачить. Так їй було тієї ластівки шкода, так шкода! «Кві—кві!» щебетнула їй тая ще раз на прощання, та й зникла в блакиті.

Журілась бідна Цалінка, пуділась, а її ще до того й на світ не пускали погрітись до сонця. А на міщиній хатці давно вже зеленіла пшениця хвиляста, для нашої дівчинки, що нізча була од ц'яля, пшениця та була лісом.

— «Ну, радій!» каже їй раз мишка-бабуся: — «Кріт, що в кожущку чорнім, оксамитовім, — тебе свата. Тепер, поки літо, і про посаг подумай. Вставай мині раненько, та роби пильненько. До такого багатиря справити собі треба принаймні хоч сорочкї та одѣжу путящі!»

От, мусила дівчина сісти за прядку; а мишка найняла ще до помічі їй чотирёх навуків, котрі без перестанку їй пряли. Заходив до них що вечора кріт і розказував, як ёму обридло те літо, що роспекло землю незтірно, як він триває зими, бо тобі-б-то їй весілля буде.

А Цалішці зовсім не того бажалося. Що ранку, як сходило сонце, й що вечера виходила вона потай на ганок: дивується було лицотію світа й любує тим небом високим, що часом крізь хвілі пшениці синіло, та до своєї ластівки гадками літає. Але ластівка та була далеко, далеко й навряд, щоб коли вернулася.

От, прийшла осінь. У Цалішки й придіше готове.

— «За чотирі тижні й весілля ваше!» промовила мишка.

Як зачула дівонька теє, так і вдарилась в слези, бо не хотіла вийти за нудного брата.

— «От, вігадки!» крикнула стара:— «не будь дурною, а то ще вкушу тебе зубами біленькими. Тобі щастя трапляється, вийти за такого господаря, що носить козушок чорний, оксамитовий,

яв'ого нема́ і в цариці! Ти-б м'усила дякувати Бога, що посилає тобі таке богáтство: кухні, лєхії, скріпії,—та все повнісінькі.... а ти ще—в слєзи!»

От, настав і день шлюбу

Приплєнтався і крїт за своєю молодію, кóт-ру мав завести у підзємні печєрі; там глїбоко, глїбоко мусила вона на вік запапасти і не бáчати сонця, бо чоловік її, крїт, не міг єго зтєрпіти. Бідна! У мишки старії принаймні хоч з гáнку їй було можна спозирáти на єго.

— «Прощай, моє ясне сóнечко!» промóвила журліво вона, простягнувши свої рученя́та:—«прощай! Бо я маю іти туди, де ніч тільки темна панує, де ніхто й нікóли не вбáчить твого блискучого про́міня!»

Одійшла вона трóхи далі од гáнку, бо пше-ниця була уже зжата і стояла тільки стерня́!

— «Прощай, прощай!» ка́же, цілуючи квіточку манєньку, червóну:—«як колі побачиш лáстівку, то уклонїсь їй од мене!»

Коли-це, несподівано—«кві-кві!»

Підняла вона голівку й очам не йме віри: то була ластівка, та-ж сама, ріднесьенька! Пташка й собі зраділа, пізнавши іцалінку; защебетала так голосно, та чуло і сіла зразу поруч своєї добродійки манесьенької. От, дівчина й розказала їй, як її хотять за поганого крота відати, як вона мусить з ним під землею заритись і на віки попрощатися з сонцем: розказує все, та лама рученята й голосить!

— «От, наближається зима», — на те їй ластівка: — «і я повернуся у теплі краї, у вірій; — хочеш зі мною летіти? Сядь на мою спинку й прив'яжи себе поясочком. Ми втечемо од твого крота поганого й од його темного лёха; ми поїнемо через гори високі, через темріві дібрівни — далєко, далєко, де сонце сіє ще краще, де квіткі не вмірають ніколи. Сідай-же на мене, моє голубьятко-дівчатко! Ти-ж мене, серце, зрятувала од смерти, як я лежала у темному лёсі на половіну-мерла й одубла!»

— «О, я полечу з тобою!» покрібноула дівчинка. Сіла мерці птаці на спінку й прив'язала себе пояском до міцної пірїни. От, знялись вони й

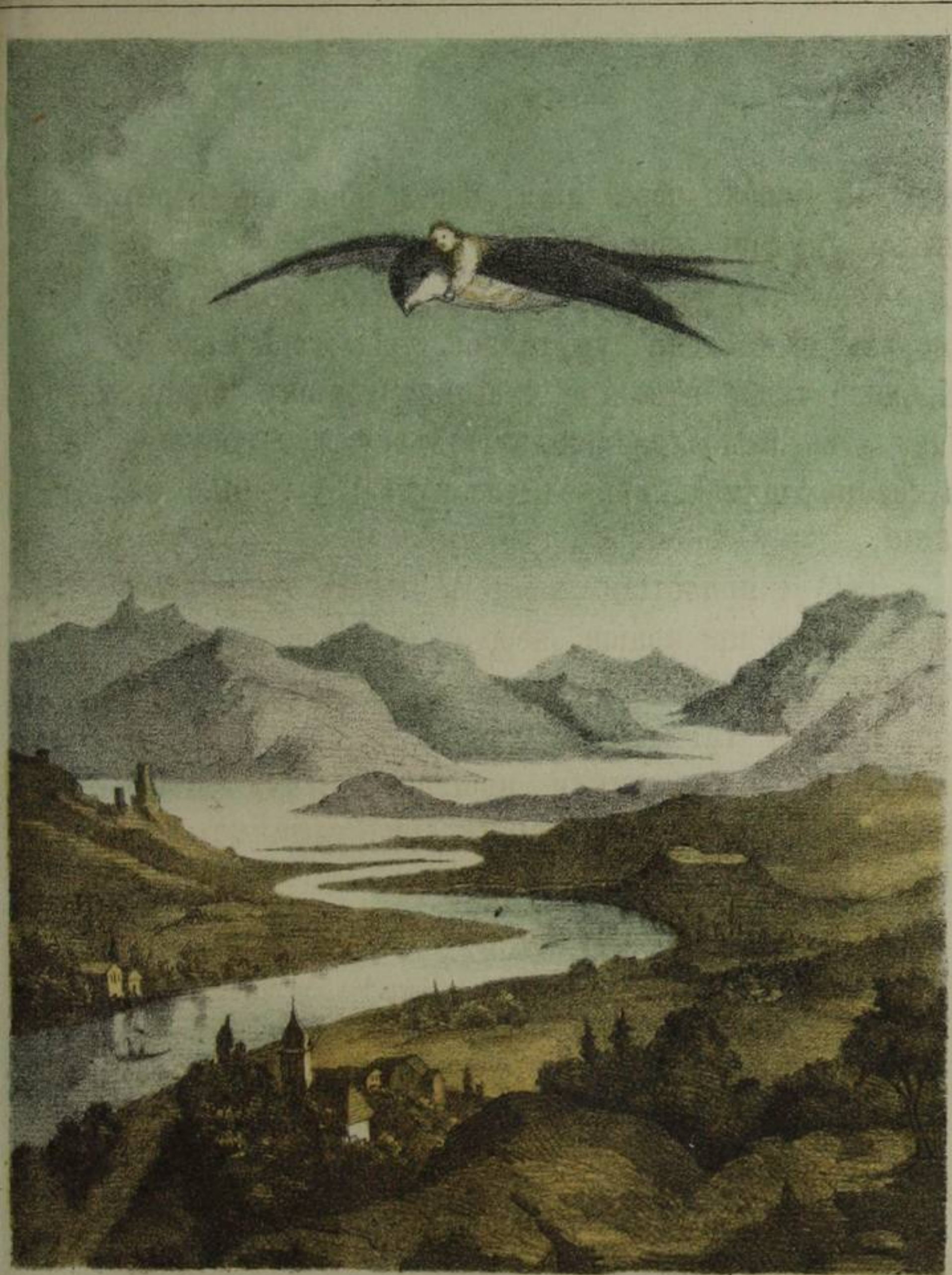
полетіли висо́ко через лі́си, через моря, і через снігом укúтані гори.

Споча́тку аж дух захопи́ло в Ца́ліпки, аж зме́рзла; але вона укúталась собі гарне́нько у пір'ячко тепле пташи́не... тільки голівку видно; укúталась, і спозира́є навкругі красу́ ту, любу́є. а ви́зом сла́лися кра́йєвіди чудо́ві і мріли на со́нці.

Так і прилетіли вони в теплі краї. Там сонечко сі́ло ще краще; небо було висо́ке, синє, прозо́ре; по у́збочах ріс виноград золотий і черво́ний; цілі га́ї з помераньців, з ци́тронів і з інших рослі́н пахті́ли повітря. Бігали дітви́ геть по шляху́, граючись крапчастими метелика́ми.

Летять вони да́лі, та да́лі..., дивля́ться—на висо́кім бе́резі, край синє́го моря, стої́ть па́лац: сам весь марморо́вий, а кругом є́го обступили волоні спода́вні, підпирають є́му чо́ло; знизу їх обвину́ли плющ, та березка, а вгорі так і обсіли гнізда пташи́ні.

Тут була й ха́твa нашої ла́стівки; тут вона й зупини́лася.

— «Ось моя й хатка, каже,—але тобі недостоту буде жити зі мною, та й не прибрано якось на таку гостю. Вибери краще сама найліпшу квіткú, я посажу тебе на неї і буду тішити з ранку й до смерку своїм щебетáнним.»

— «От, щастя!» промовила вéсело Цалінка й заплескала в долоні.

На землі, там таки, лежала одна колона розбита, а між кавалків її росли білі, роскішні квітки. От, на широкий листочок такої квітки й посадила ластівка нашу Цалінку.

Не знала тая на яку й ступіти з радощів, любуючи тими пишнотами, що навкругі її оточали. Але між тими дивами було ще більше: малесенькій хлопчик, з ціля завви́шви, сидів у середині квітки; був він білий, пребілий, прозорий, як скло; носив на голóвці коронку з щірого золота, а по плечах крильця блисчúчі. Як углéділа ёго дівчина і не стáмилась з дива!

А був то—янгол квітовій.. В бóжній квітці сиділо їх—або по хлопчиву, або по дівчинці; але цей був над усіма царь.

— «Господи! що-ж-то за кр'ісень!»! тихесенько ластівці шеннула Цалінка.

А царенко спочатку злякався, — страх! бо проти його, манесенького, ластівка видавала такою великою, страшною...але, як огледівся, та побачив Цалинку, то так закохався, так закохався, — що й Боже! Та й справді — кращої од неї не було в світі!

От, узав він свою коронку, та й погладив її на голівоньку; питає, як її звати і просить йому за жіпочку стати, — себ-то над усіма квітками царицею!

Чи-ж можна було його прирівняти до того гидкого жабенка, або до крота в чорнім кужушці?!

От, вона зараз і згодилась. Незабаром з кожної квітки прийшли до них на провіди гарнесенькі паничі й папаничі, напосили подарунків. Але найкращим дарунком для неї були — пара крильців прозорих, з білої мухи. Їх причепили до плеченьток її, і вона полетіла, легесенько з квітки на квітку, як другі.

А ластівка з свого гніздечка, тим часом, співала найкращих, весільних пісень; але у неї

чогось було жўрно на серці, бо так вона Цалїнку любила, що їй було шкóда хоч коли-небóдь її покїнути!

— «Ти не будеш бїлше Цалїною звáтись», озвавсь янгелїтко-царенко:— «це мєння погáне, а ти-ж пак-хорóша, хорóша! Мы тебе звáтимем— *Майя!*»

— «Прощай, прощай!» сказала раз ластївка, і полетїла в Данїю з тєнлих країв.

Там у нєї було своє гнїздєчко над вїкном одногоч оловїка, що роскáзує казкї. Вїн давнó уже сподївáвся на нєї.

От, вона прилетїла й почалá єму про все, що булó, щебетáти:—а ми од єго й перечўли.

ЦИГАНЬСКА ГОЛКА.

ула собі колісь голка, — саме на лантухи, сказано — циганська! Так куди? Заклала собі у думку, що ніби така тиндітна, така тонесенька, як бисерова!

От, вона до пальц в, що мали її взяти, і каже: — «дивіться-ж! подивіть мене гарненько, та тримайте пряменько; глядіть не впусіть, бо, як упаду до долу, — далебі, що ніхто не знайде: я така тонесенька!»

— «Ет, годі тобі!» — їй пальці... та за попереки!

— «А ну, лишень, подивіться, яку піщину дружину тягну позади себе!» — знов таки голка циганська, — та й потягла за собою довгу нитку, але без вузлика.

Пальці-ж, не кажучи й слова, встроміли її в куховарчиного черевіка: підошва йому була геть підтопталася, то тра було залатати.

— «От, груба робота!» зітхнула голка:— «не пролізу я ніколи в світі; одже переломлюсь!» Коли справді: взяла, та й переломилася!

— «Чи-ж я не казала,—крікнула,—що я то-несенька?»

— «Тепер вона не варт і чого!» — подумали пальці; але про-те її не закінчили. Куховарка зліпилася на ню з воску голівку, та й заткнула в свого очіпка.

— «От я і шийлькою стала!» зраділа голка:— «я таки добре знала, що стану в шанобі: з нутнього нутне й буде!» Аж усміхнулася собі пійшком, бо гомчиного сміху чути не можна. Сиділа-ж вона в очіпку так весело, та гордо, наче вельможна пані в ридвані.

— «Не прогнівайтесь, пані-матко, що я запитую: чи ви, пак, не з щірого злота?» — обернулася вона до сусідки булавки:— «ви такі повазні з себе і маєте власну голову Тільки вона, здається, трохи по-

мала! Посилкүйтесь її надбільшати! Не в ко́жнього пак така голова́ пи́шна, воско́ва, як у мене!»

От, на сім слóві, як ви́пнеться згóрда, — так їй аж голова́ злетіла, і впала геть у рі́пву, над ко́трою кухова́рка щось пра́ла.

— «Коли так, то й я погуля́ти хóчу, світа побачи́ти; тільки-б не запропасти́тись куди!»

І спра́вді: взяла, та й згубі́лася.

— «Як-то міні в сті́ті Божому бу́ти, коли я така тонесе́нька!» думала голка, по ринві ко́тючись: — «але я знаю, що зна́чного ро́ду, і це́го міні до́сить!»

Так розважа́є себе, та пи́нається, на спóді ринви ле́жачи! Бага́то де-чого плило поверх неї: солома, тріскі́, шматки́ папе́ру з часо́писей....

— «Чи-ба? Як пливуть собі всі!..» каже: — «а про те, бідола́шні, й не знають, що́ під ними лежить?! Аце — я, бачите! От, тріска пливé... Куди тобі, пиха́ яка! Прич се́бе й га́дки не ма́є, — а тріска сосно́ва, та й усе!... А ось солóминка... Як вона бру́титься, як ви́хилється на всі бо́ки! Схамелі́ся, та вра́ще під но́ги диві́ся, а то наско́чиш як раз на ба́м'я! Ось папе́ру шматок...

Чого-б уже йому пирожитись? Люди давно вже й забули, що на йому було написано! Так ні! Одна тільки я й лежу собі сунокійно, терпляче, бо знаю собі, хто я і що я!»

Лежить наша голка, та й лежить. А це рачує, щось біля неї поблизу—плюсь!... таке яснє, таке яснє, наче сонце: голці за діамант відалось, а то була просто скálка з пляшки. Та то голка, себе промýючи, й сбернýлась до неї:

— «А ви певно—щíрий діамант?» питає.

— «Щось коло того!» одказала скálка.

От, і занéвнились вони обое, що були дýже цінóвні; почали розмóву про свít, про пиху, що паує там, і про те, як кóжне дерé носа.

— «Я колись жила в гáрному гóльнику у іди́ї лáши, - її куховáркою звали. Мала вона на кóжній руці по п'яти́ пальцiв. Та які ті пальці були чвацькі—вуді вам?! Мали пихи́ на три штихi! А на те тільки й були здатні, — щоб мене з гóльника витягáти, та знов ховáти!»

— «Так вони були знáчного роду?» питає скálка.

— «Знáчного?» - каже голка: — «Куди пак! Тільки носа дёрли! Их було п'ять братiв, і всі пальцями

зв'ялися; трималися вони ідеп одного схильно, хоч були й не рівні. Саме з краю, бік усіх, наче на варті, був найкоротший і найгрубший палець. звався він *великим*, або *палюхом*; мав ідну щіколодку і для того тільки в ідеп бік нагинався. Але все, було, каже, що як ёго часом чоловік стратить, то в москалі уже не годиться. Другий—*ласун*: усе було тика, куди попало—чи в гіркé, чи в солóдке; або показує на сонце, та на місяць; або було й на перо наляга́, коли пишуть. Третій—*довга́ль*: був найвищий, для того й го́лову дер. Четвертий—*дука́ль*: носив золотого па́са. А п'ятий—*мези́нець*; нічогосінько не робів, та ще й похваля́вся тим, нікчёмний! Обри́дло мни́ іхне гордува́ння, та привере́ди,—так я й кинула!»

— «А тепер ми лежимó тўта, та с'ємо!» на те їй—ска́лка.

По сій мові ли́нув хтось у рипву води. Во́да через край хли́нула і їх зворуши́ла.

— «Ось і ми руша́ємо!» баже голка.

Ска́лка-ж поплила да́лі, а голка ма́ком сіла.

— «От, я вже й ста́ла! Правда, я дуже то-не́нька; але тим-то я дісне й горду́ю!» Та́вочки вона й зоста́лася там з своїми вели́кими дум-ками.

— «Я оце мірку́ю собі та й думаю, чи не со́-яшний промінь мій батько?— така я тонесе́нька!. Зда́ється міні, що со́яшний промінь зазира́ аж у воду до мене прихі́льно; але я така тонка, та тендітна, що мене й батько не зна́йде? Хоч-би те вічко́ було при міні, що колись пальці згу-бі́ли,—я-б оце пла́кала, пла́кала! Ні, я не хо́чу плакати: це міні не-до-сто́ту!»

От, прибігло раз двоє хлопчиків до калюжі гуля́тись; почали вони бовтатись, та шука́ти цвяхів, черепків і дру́гих цяце́к. Брі́дка та за́бавка, так коли хлопчикам була до вподо́би!

— «Ай!» наколо́вся один на го́лку:— «ач, вля́-тий проті́р!»

— «Я не проті́р, а шанові́та паня́нка!» на те ё́му голка; але ніхто її не почу́в.

Голівка воско́ва давно з не́ї спала, а вона

од ржавчини зробилася чорнісенькою з голови до п'ят; так їй і то здавалося, що в чорнім убранні вона ніби визирає ще тоньшою.

— «Ось, шкаралуща пливе!» крикнули хлопці і встромили в неї голку.

— «Щасливо!» попрощалась вона:— «Я ще показніша; бо сама чорна, а стіни корабля білі... Ох, колиб тільки не дістати морської хвороби, а то вона мене полама!»

Байдуже! І морської хвороби не було, і вона не зламалася!

— «От, щастя,—залізного живота́ мати! І в морі не страшно хворіти: тим-то я й міцніша над чоловіка! Чим тоньше хто, тим йому здоровіше! От у мене в'рда;—так в'рда!»

Колн-це.... трісь!—шкаралуща: бо через неї переїхав віз.

— «Господи, як мене тісне!» голка мерці:— «оце-ж певно хвороба морська! Пропала я!—На скільки зламаюся!»

Але про-те зосталася цілісенькою, хоч і наванта́жений віз переїхав. Лежала собі простяг-ла́ся, як і перше; та певне там і до́сі лежить, та горду́є!

КОМІРЧИК.

ив собі—був джигунець, та тільки й мапку—що голівна щітка, та роззувало; але у ёго ще був комірчик пречудесний: об цім-то комірі й річ!

Був уже той комірчик на порі і задумав женітись.

От, раз і трапилось ёму у пранні з підв'язкою вгупі лежати.

— «Біс ёму!» дума комірчик:—«з рóду-віку не бачив нічо́го такого вродлівого, та струнко́го, як ця личйна; що то за делікátне, та милéсеньке!» — «Насмілюсь», до неї каже:—«запита́тись, панно, як Ваше мепня?»

— «Не скаж́у!» одмóвила підв'язка.

— «Де-ж живе́те ви, па́нно?»—таки до неї комірчик.

Але підв'язка була соромли́ва і полохли́ва; їй здало́ся, якось п'яково одріка́ти на таке пита́ння.

— «Адже-ж сира́вді, ви стёжечка?» допи́тувався таки комірчик:—«стёжечка до го́рличка!? Ба́чу, моя лю́ба па́нно, що вжива́ють вас на борі́сть і на красу́!»

— «Ці́тьте, будь ла́ска!»—відпо́вила підв'язка:—«здається ми́ні, па́не, що я не дала вам на розмову ні дозво́лу, ні прі́воду!»

— «Вибача́йте, па́нно: сама ваша вро́да найкращий прі́від!»

— «Гетьте-бо! Не присува́йтесь близе́нько! Ви певно хло́пець!»

— «Правда, та ще до то́го й джигу́н! У мене є голі́вна щітка й роззува́ло!» промовив, та й збреха́в, бо ре́чі ті були не ёго, а ёго пана. Так що-ж? Такий уже хвалько́ з ёго був!

— «Не лізьте-бо, кажу, так близько!» промовила підв'язка:—«я до це́го не зви́гла!»

— «Куді-ж, яка цїца!» одрізав комірчик.

Ото, по сім, вітягли їх, з бали і поклали на сонці, а далі—на прасовальну дошку. Де не взялася й праска гаряча.

— «Шановная удівонько-пані!» Обернувся комірчик до праски:— «Шановная, удівонько! Ох, мині дүшно, млосно так.... Всі зморшки навіть пропали, аж вилискуюсь! Я зовсім зналюся! Печите ви мене пі-скрізь... Ох, будьте-ж моєю дружїною!»

— «Геть, поганій!» одмовила праска,— та й почала по комірчику їздити згорда, бо удавала себе за паровоза з потягом:— «ач! дра́нтя!»

Прийшли далі і пожиці: трєба було комірчика ізрівняти, бо дүже по краях обтріпався.

— «Ох!» до пожиць комірчик:— «пєвно ви пєрна танцюриста! Як дівно ви ніжками вихиляєте,— нічого в світі я кращого не бачив: ні одна людина до вас прирівнятись не зможе!»

— «І без тебе це знаю!» одмовили пожиці.

— «Вам прямо княгінею бути! У мене тільки

й ма́нку, — що нап лжи́уи, та щітка голівни́ з роззува́льцем. Як-би́ мии́ кнй́зьство!»

— «Як?! він хо́че мене свáтати?» розсердили́сь ножиці, та з пересéрдя та́к чиквúли ёго, що ко́мірчик зда́вся ні-на́-що!

— «Тре́ба тепер хоч до голівни́ щітки сватів послáти!» подумав ко́мірчик і оберну́вся з словами: — «Яке у вас чудóве волосся, моя пáні! Скажіть мии́, чи ма́єте шлю́ба на мй́сли?»

— «Авжеж!» одмóвила щітка: — «хй́ба пе знаете, що я з раззува́лом зарúчена?»

— «Зарúчені!» схлі́пнув ко́мірчик. — Ні за кого вже було ёму тепер свататись; та́к вй́п ото за́гй́нув і гáдки.

От, через я́кий там час, попав наш ко́мірчик до паи́рпі. Там було чимáле збо́рисько ганчй́рк і шма́ття; тонéнькі трима́лись осóбне, а гру́бі—те-ж: звичй́но, як і між людей рóбиться. Уся́ке мало багáто дé-чого опові́дати; але най-бй́льше того ко́мірчик, бо такий уже з ёго був чистобрéха!

— «Мене, каже, мати певно в любй́ству купа-ла, бо так і лй́пли всі до мене, та́к і лй́пли!

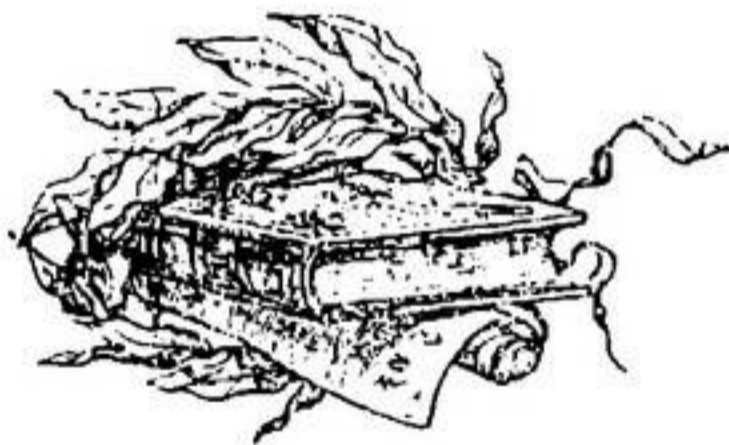
Ну,—та з мене-ж був і джигун не абіякий! Мав я собі голівну щітку й роззувало; але не на вжітоб... От, як би тоді подивілись на мене, як лежав боком..!»

«Ніколи не забуду першу коханку: то була підвязка, чи то пак—стєжечка! Гнучка, чудова, делікатна; вона зза мене винулась в балию!.. А то ще вдова одна мене палко кохала; але я так знеповажив її, що вона вся аж почорніла! Потім танцюриста одна прибілася: це вона мене так уразила, як бачите Така—непосідько! А власна моя щітка так закохалась у мене, так закохалась, що аж волосся їй повилазило... Що й казати! Паяжівся таки я, пабўвся; але найбільше шкода підвязки... чи то пак, помилўвся,—стєжечки, що зза мене і в балию винулась! Є аки в мене гріхів на сумлінні! Час-пора і в папір білий обернутися!»

І комірчик таки свого долїжався. Все шмаття на папір було перероблено; але він обернувся в той самий гаркўщик, на котрім ця казочка надрукована; ото,—щоб це плив теревєнів!

Не забўдьмо-ж, дітки, і ми цєго, а то, як

зна́ти? Мо́же й ми коли-не́будь з шма́ттьм до
мішка́ влúчимо і зрóbимось білим папером, на вóт-
рiм надрукúють все житт́я наше, на́віть і та́ємне.
Тоді й бúдемо бігати по цілому світу, та росва́-
зувати са́ми про се́бе.

КРЕСАЛО.

Був собі москаль. От, іде він раз великим шляхом, піби на муштрі: раз, два! раз, два! За спіною у ёго торбіна теліпається, при боці—шабля: був він на війні, а тепереньки-б-то до дому повертався.

От, іде він собі, та й іде. Коли дівиться... на-зўстріч ёму відьма,—гїдка, прегїдка, а нижня губа аж на грўди звисла.

— «Добрі-вечір, москалю!» каже:— «що-то за хороша в тебе шїбля! А торбіна яка здорова! Сказано—справжній москаль! Хоч,—я тобі дам тільки грошей, кїльки твоя душа забажа!»

— «Спасїбі, старá відьмо!»—одмовив москаль.

— «Бачиш—ось дерево велике?» знов відьма, показуючи пальцем на вёрбу сусїдню:— «воно

зовсім дупласте. Злізь навёрх, то й побачиш там дірку; спустись у ту дірку аж до самого дна, а я тебе поперек тіла зачіплю верёвкою, щоб вітягти звідтіль, як крикпеш».

— «А що-ж міні у дуплі робити?» запитався москаль.

— «Грощей шукатимеш. Зараз, як злізеш на дно, то так проти тебе й стануть великі та довгі сіни; такі довгі, такі ясні—хоч голки збирай: бо в їх аж тріста каганців світиться. А в тих сінях троє дверей; в кожну і ввійти можна, бо й ключі—таменьки. Як ввійдеш у перші, то побачиш кімнату; а посеред неї на долівці скриня,—велика, велика; а на тій скрині—собака; а в тієї собаки—очі такі, як ложки..... та ти не звертай уваги! Я тобі дам свого сніго картатого попередника; ти його простягни на долівці, та й сміливо йди на собаку. Візьми її й поклади на попереднику, а потім одмикай скриню, та й бери мідяків, кільки ввашиш! Як тобі срібло більш до вподоби,—то йди в другу кімнату. А в тій кімнаті сидить те-ж собака; тільки очі в неї будуть з добрі миски. А ти таки не журись; вбіг-

ши, посадові її на мого попередника, та й бери срібла у волю! А як тобі злото—найкраще, то ти й його знайдеш до схочу: прямо тільки йди в третю кімнату. Таменьки стереже скриню теж собака; але очі в неї—такі здорові, такі здорові, наче великі колеса з воза! Сказано люта, і—Господи! Дарма,—а ти все не лякайся; кладові її на мого попередника,—вона тебе не зачепить,—та й бери червонців, кільки твоя душа забажа!»

— «От, добре, так добре!» каже москаль: — «але-ж що ти схочеш за це, відьмо старі? Тра й тобі, либонь відділити частину!»

— «Ні, я й копійки не хочу! Ти мені тільки припеси кресало старі, що моя баба забула, як остатній раз лазила.»

— «Добре! Ну, не лишень веревку; закрутити мене поперек тіла!»

— «Зараз! А ось тобі і попередник мій картатий, блакитний!»

От, москаль і зліз на дерево; посунувсь по дуплу аж до самого дна, та й опинівся зразу, як відьма й казала, у великих сінях, де каганців сотні світілися. Одчиняє він перші двері: ма-

тінко! Собака прями́сінько сидить і ви́щирила на ёго свої очі; а очі—не то, як ложки́! «О, добра собака!» каже москаль. Узяв її мерщі, та й поклав на відьмо́вського попередника, а по́тім—до скрині: набрав грошей, скільки в кишéні влізло! Далі взяв, зачинив скрі́ню, посадив на неї собаку, та й пішов до дру́гих дверей.

Ба́течки! Сидить і там собака, а очі-ж-то в неї—наче миски́ здорові!

— «Не диві́ся на мене так пі́льно, каже москаль,—а то тобі о́чі попрі́щить.»

Далі взяв, тай посадо́вів собаку на попередника. Як поді́виться в скриню—повнісінька гро́шей: та, все-ж то срі́бло, все срі́бло! Поки́дав москаль ті́ї мідякі́, та й напхав собі срі́блом і кишéні, й торбі́ну. От, іде в трéті двері. Ух, Гэсноди! Страхо́вина яка! Сидить со́бака, а в неї-ж-то очі,—як колéса здорові у вóзі. Так і крутить ними, так і крутить!

— «Добри́-вечір!» каже москаль, та й честь отдав, зви́чайно по воєнпо́му: — «зрóду й віку такої собаки не бачив!» А, далі: «годі з неї!» — дума; зняв геть до до́лу, та й одчипив скрі́ню. Як

а́хне! Світе мій, скільки-ж там злата! Здається на ті гроші не то село, а й гóрода було-б можно купити! Кільки то лáсощів, цукерóвих кораблів, пирожків, лялєк, цяцєк, москáликів,—кільки-б усєгó накупив за те золото!

Повикида́в москаль усе срібло, кóтрим було напхав і тóрбу й кишéні, та й давай набивáти їх червóньцями. Пхав, пхав уже, кільки влізло— і в торбу, і в кишéні, і нáвіть у чóботи.— «От», дума,— «дúка!» Взяв посадовив знов соба́ку, зачинив двéрі, та й гукну́в з ду́плá:— «а ну, тягни тепера, відьмо, старá!»

— «А кресáло взяв?» питається вона!

— «Туди к бісу! Й забув!» Повернувся ще, і знайшов. Дáлі, потягла ёго відьма, і він виліз на ссй світ. Опинився знов москаль на шляхú, а кишéня ёго, і торба, і кíвер, і чоботи—повнісінькі червóньців!

— «На-віщо тобі оце кресало?» питається москаль.

— «Нема тобі діла до цєго: ти взяв свої гроші; віддай моє кресáло!»

— «Ет! Бреши́ собі! За́раз мині скажи, що ти маєш з вресáлом робіти; а не то,—я тобі шаблею голову одітну́!»

— «Не скажу!» одрізала відьма.

Як удáрить-же москаль відьму по́ голові,—так і покотилася! Дáлі—взяв, зсипав червóнци у попередника, скинув ёго на плечі, положив у кишéню вресáло, та й потяг у город.

А город був вели́кий, хорóший.

Москаль увійшов у саму найкращу вітáльню, спитав собі найліпшу кімпа́ту і найсмашніші по-тра́ви: таким то багатирем став! От, узяв у ёго чо́боти чистити хлóпець, та й диву́ється, що в такого багатиря-пана, та такі старі чоботи, пре-кумéдні! Москаль, бач, не мав ще часу купити нові; тільки вже дрúгого дня купив він собі до́бри чоботи і сукні коштовні. От, наш москаль і зóвсім таки паном став. Розказують ёму про всі дивá, які були у тому гóроді: і про короля, і про ёго дочку, красну королівну.

— «Як би її побáчити?» пита москаль. — «Тру-дна́ція велика!» одказали ёму. — «Сидить вона в великому пала́ці мідянім, а навбруги ёго ба́шти

та мур. Опріч короля ніхто не змóже війти до боролівни, бо хтось провістив, що вона колись за простим москалем буде. Ото, й розлютовáвся король, пильнує дúже.»

— «А мині про те дуже бажалося-б її побáчити!» — подумав москаль.

От, живе собі моска́ль, і ліхо за плечі за-
забинув: так ёму весело! Іздить собі у ридва́ні
і по театрах, по царьских садка́х, та й м'я́лос-
тини не забува давати. От, і добре: по собі,
паб, знав, як то нудно, та круто, як нема й ше-
ляга! Тепер-то в ёго брязчали грошеня́та; мав він
і одéжу коштóвну, і товари́шів чимало знайшло-
ся. Усе було ёму навкругі гудúть: «які ви, па-
не, звичáйні, ввічл́іві; ви таки справжній па-
в́ич!» Це москаля дуже лестіло. Було, що-Божо
го дня роскида́ гроші, та роскида́, а вони-ж-то
назад не вертаються; роскида,—коли дивиться
одного ра́нку,—аж гульк!—у кишені тільки два
ше́ляга брязкотить! Тра було уже в́идати роскіш-
пу вімна́ту, в ко́трій він жив, і замість неї паняти
яку-не́будь вану́ру під дахом. Гóді!—Уже самóму
прийшлося і чо́боти ч́истити, і што́пати їх ци-

гапською гóлкою. А товари́ші ті хоть би у хату наплювали: вíсоко, бач, було по схóдах дра́тись у гору!

От, раз у вечері, стало уже зóвсім сутеніти, а тут нема́ на що й свічки купити. Зга́дав собі москаль, що в ёго зостався ще кавáлок свічки в кишéні з кресалом, що з дупла́стої верб́ї. Достав він мерці кресáло й недóгарок; але-ж тільки кресну́в, та з кремíньця́ блíспула гискра, — як враз розчинилися двéрі і собака, що очі, як ложкí мала, — сусіль у хату до ёго, тай каже: «пане мій, господáрю, чого ви бажаєте?»

— «Що за диво?» крикнув москаль: «чиба́, яке чудéсне кресáло! Та я тепер з ним б́уду мати, щó схóчу! Неси мвині мерці грóшей!» Туп-туп-туп! Побігла собака. Туп-туп! Уже й вертається і несе в рóті повнісіньку тóрбу мідних грóшей.

Тепер уже знав моска́ль, яким цінóвним кресáлом володів він. Як кресне́ раз, то зьявиться зараз собака од скрині з мідяка́ми; кресне́ двічі— зьявиться дрúга од скрині з сріблом; кресне́ трічі— прибіжить третя од скрині з злóтом.

Повернувся знов москаль у розкішну господу, одкупив свої дорогі сукні. Де й товариші взялися: так вони, бач, дуже ёго любили!

От, раз, сидить собі москаль, та й дума: «чудно, справді, щоб таки тієї королівни ніхто не вбачив! Всі люде у ідно кажуть, що вона гарна, як та зіропька; талеш на що та й врѳда здалась у мідяній тюрьмі? Чи не можно-б мині яким небудь побитом її забачити? А де моє вресало?»

Креснув він раз. Тун, тун! Собака з очима, як ложки,—наче перед ним уродилася.

— «Вибач, що пізно вже, каже москаль; але-ж мині бажалося-б хоть на хвилинку королівну побачити!»

По сій мові собака й зникла. Не всів москаль і озирнутись, як вона уже з королівною повернулося. Сиділа королівна на спині у собаки й така була гарна, така гарна, що тільки оком скинь, то й пізнаеш зараз, що королівна. Москаль не зтерпів, щоб її не поцілувати: сказало — воєнний! Собака й однесла знов королівну.

От, дрўгаго дня, ранком, як пили чай король і королїха, розказала їм королівна дївний сон,

що вона сю ніч бачила, — про москаля та собаку: ніби сидить вона на собаці вѣрхи, а москаль її цілує.

— «Гарний сон, дуже!» промовила короліха.

Про-те на другу ніч казано старій няньці цілісіньку ніч пильнувати королівну, щоб довідатись, чи то справжній сон, чи ні?

А москалю, хоч умерти, так захотілося знов королівну побачити; собака прибігла ніччю і підхопила її на-взавиди. Але й нянька стара вхопила чоботи-скороходи, та мерці—за собакою. Побачивши будинок, куди собака вбігла: «тепер уже я вістежу!» дума, і написала крѣйдою хреста на двѣрях. Потім вернулася і лягла. А тріхи згодом і собака з королівною повернулася, та запримитивши у москаля на двѣрях білого хрестá, взяла й собі шматок крѣйди, та й понисáла хресті по всіх дверях у городі. Справді, придумала гóстро: бо як тепер нянька вістежить двѣрі?

На другий день, дуже рано, король, короліха, нянька старá і всі генерáли пішли дивитись, куди королівна бігала.

— «Ось-де!» каже король, побачивши пѣрші двері з білим хрестом.

— «Ні! Он-де, чоловіче мій любий!» перебила короліха, побачивши другі двері з таким же хрестом.

— «Он-де! он-де!» крикнули всі, бо забачили на божніх дверях по хресту. Тоді—годі й шукати!

Але короліха була жінка розумна, дарма, що в ридвані їздила, а проте знала що й друге робити. Взяла вона великі золоті нóżиці, одбріїла шматочок шовковий і зшила маненький, гарненький гаманець. Насипала вона в ёго пшоно, прорізала манесеньку дірочку, та й пришила до спини королівні. Пшоно тее, бач, сїпатиметься продовж усєго шляху, по кóтроду королівна біга.

От, у ночі прибігла знов собака, ухопила королівну на спину й понесла до москаля. А москіль так заховався у неї, що не знав-би щó дати, щоб принцем зробїтись, та посватати королівну.

А пшоно, тим часом, усе—знай—сипалось од палацу аж до сáмих дверей москаля; собака й не заримітила.

Другого дня і король, і корольха довідались таки, вуди пропадала королівна. Взяли москаля, та й посадили до темниці

Ото й сидить він за́мкнутий. Яка та ніч довга! Яка нудьга, та туга! Коли-це, ще прийшли, та й кажуть йому: «завтра тебе повісять». Добра повинá! А він ще на те, бідолашний, і кресало забув. Дівиться він другого ранку бріз рештування залізе, — іде юрбами люд з городу, — себ-то дивитись, як його вішатимуть.

Бігли усі і малі й великі; а хлопець шевця, у хвартушіні й черевіках, та в швидко біг, що аж черевик йому з ноги зірвався та й вдарився прямисінько об той мур, за котрим сидів москаль, у вікно позираючи.

— «Гей! пане шевче, не хапайся бо так!» — крикнув йому москаль: — «без мене вода не освятиться! Я тобі дам 8 шагів, — збігай тільки, будь ласка, до тієї витальпі, де сидів я; та припеси лишень моє кресало. Ну-ж бо, — хутенько! Не волочи ніг!»

Хлопець — не дурень, не захотів 8-ми шагів стеряти: як удариться за кресалом, — та в, через яву хви-

ліну, і отдав ёго москалёві. Ну-тепереньки-ж слухайте, що буде!

У полі, за городом, постановили високу шібницю; бругом неї війсьга й народу-сіла! Король і короліха сіли на золотім троні; проти їх—судці і рада.

От, уже звели москаля на шібницю, чіпляють за шию верёвку; проситья він останне бажання оповідати. Такий уже звичай у людей, що на останню волю вважають кожному, хто-б перед смертю чого не попрохав.

— «Мині-б, каже, дуже бажалось остатню люльку запаліти!»

Король на це латво згодився.

А москаль виныв кресало... вресь, вресь, вресь! Коли-це разом—три собаки так і вроділися: та, що з очіма, як ложки, і та, що з очима, як миски, і та, що з очима, як болеса здорові у возі!

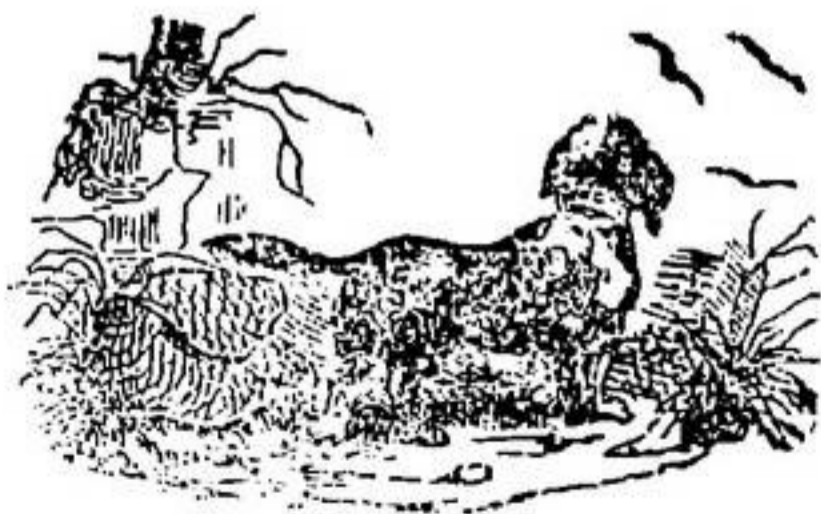
— «Ратуйте мене, бо хотять повісити!» крикнув москаль.

Як кинуться-ж собаки на судців, та на раду! Одного—за ногу, другого—за руку, третёго—

за носа: так, тільки шмаття й полетіло з їх!
— «Не хочу, не руште!»... каже король. Але
сама найбільша собака, вхопила ёго й королиху
люту, та й пошматувала!

Військо перелякалося, а люде й собі,—та
кричать мерці:—«пане москалю! будь нам коро-
лем і бери за себе красну королівну!» Ото, й по-
садили москала у королевського ридвана, а три
собаки поперед—давай танцювати і кричати: «сла-
ва!» Хлопьята свистіли між пальці, а військо
честь оддавало.

Вийшла й королівна з свого мідяного палаца
і зробилася королівною. Таб таки все й справ-
дилось! Весілля було бучне, аж три дні; і трое
собак були таменьки, та з покутя—знай—усе ви-
цирляли свої очі здорові!

НОВА́ ОДЕ́ЖА ЦАРЬСКА́.

авпо, давно ко́лись був собі царь; та так уже в тім убрáнні кохався, що на одéжу тратив усі на́віть гроші, ото, аби прибира́тись. Чи до людей, чи до війська, чи до театру на́віть—єму́ було байдúже: одно тільки й любив, по місту на прогуля́нку хожа́ти, та своїми новíми ша́тами хизува́ти. Було що-годи́ни на́ день зміня убрáння... от, як за дрúгих царів, ча́сом ка-жуть, що на раді сидять,—так за цéго було тільки й чу́еш: «царь у прибира́льні!»

В то́му-ж великому́ місті, де сидів царь, було дúже весело: що-дня Божого́ було чужесто-ро́ньців наїздíть сі́ла. От, одно́го дня, і приї-хало два дурíсвіта; вони удава́ли себе за ткачів

і розпустили чутку, що ніби вміють ткати та-
бу́ тканіну, табу́ тканіну, якої ще не було й
в світі,—що ні здумати, а ні згад ти! Мало,
кажуть, того, що на тканіні визеру́нки й бар-
ви будуть надзвичайні; а до того ще й стрій з
тієї тканіни матиме чарівну́ сілу: нікомусеньку
вона не да́сться на о́чі, хто або до уряду не
зда́тен, або в голові чі́й не всі до́ма.

«От, дивовізне убрання, на́ чудо!» подумав
царь:—«як-би в мене таке, то я-б знав оце
за́раз, хто в моім царстві до уряду, що займа́є,
не зда́тен, або, хто в моім царстві дурний, хто
розумний? Кóнче вони му́сять міні такий стрій
віткати!»

І він тим дурісвітам з-гори ще дав грошей,
аби ото розпочати приміли роботу.— От і справді,
постановили вони два верстати і сіли немов до
роботи; але на верста́тах тих не було ні пітка́н-
ня, ні осно́ви. Проте раз-у-раз вони потребува́ли
шовку тонко́го і щі́рого золота, та тільки-ж все
те до кишені хова́ли, а сами з ра́нку до сме́рку
за порожніми верста́ми тільки сиділи.

«Треба-б міні довідатись, скільки вони

натба́ли!» подумав царь. Але ёму за́раз сті́снуло серце, як згада́в, що то́йже-то, хто дурні́й, або до свого уря́ду не зді́бний, той і тієї тка́ни не вба́чить. Звичайно, на се́бе то уно́вав він, а все таки безнешпі́ше було наперёд послати дру́гого бо́го, щоб до́відатись, як то ёму ви́паде? Всі люди в цілому місті свідомі були, яку чарівну́ силу мала тка́нина, так ото такі ціка́ві були знати, чи недоте́па був їх сусі́да, чи ду́ринь наві́ки?

«Пошлю я до ткачів тих мого пова́жного міністра-ді́дуся!» подумав царь. — «він найкраще доба́чить і розсудить, чи спра́вді то надзвичайна тка́нина, — бо до́тепні́шого і розумні́шого над ёго в мо́ім ца́рстві нема́є!»

От, і пішов міністер старе́нький до сві́тлиці, де дурі́світи ті сиділи і удава́ли, ніби працюють так на порожні́х верста́тах. «Господи, зми́луйсь!» подумав ді́дусь, протераючи о́чі: — «та я-ж нічо́гісінько не бачу!» Але тільки подумав, а сказа́ть не сказа́в....

А дурі́світи обі́два ще просять ёго, підійти́́ ближче, та питаються, чи впали ёму до впо-

дóби визеру́нки і ба́рви. Та та́к показують ру-
ками по порóжниєму, а міністер старій тільки
лу́па та протира́ о́чі; але нічо́го не бачить, бо й
не було нічогісіпько. «Мати Божа!—дума—не-
вже я дуре́нь? Цёго я зро́ду і в гадці не б́лав,
та борóнь Боже, щоб хто і довідався! А може я
на уря́ді не стіпний. Ні! не б́уде цёго, щоб при-
знався я, що нічо́го не бачу!»

— «Ну, а як-же на ваші очі, па́не?» снитався
один ткач.

— «О! д́уже бра́сно, пи́шно!» одказав міністер,
через окуля́ри д́івлячись:—«такі вивóди, такі
ба́рви!... Я царéві скажу, що мипі ваша работа
подóбалась д́уже!»

— «Нам це одра́дісно на́дто!» с́казали обі́два
ткачі, і почали виясн́яти ёму, які там були ба́рви,
та які хі́трі в визеру́нках вивóди.

Старій міністер про все те, з їх слов, пе-
реказа́в спра́вді цареві.

Тепер-от дурі́світи почали іще більше ви-
мага́ти на ткані́ну ту і гро́шей, і шовку, і зо-
лота. Усе це, як і пе́рше, вони до кишéні хова́ли,

а на верста́та не чи́пляли ні ні́точки; про те-ж не вставали з-за ёго, хоч і був порожнісіньким.

Незаба́ром послав царь і дру́гого вельмо́жного пана розвідати, що́ там і як там, і чи швидко буде гото́ва тка́нина? От, і ёму́ така-ж са́ма ока́зія: дівиться, дівиться бідола́шний, аж ёму в оча́х туманіє, а нічогосінько не бачить, — та й як ёго побачиш, коли по́рожнє?!

«Чи-ж не диво́зна тка́нина?» питаються ду́рїсвіти, та ото розказують, та любу́ють мере́живом тим, а ёго не було й знаку́

«Я--ж, пак, не ду́рень!» подумав вельможа: — «хиба мо́же до уря́ду не зда́тний! Сміхо́вина, тай го́ді! Але, крий Боже, щоб це постери́г хто!»

От, почав і він вихваля́ти те, чого й кра́лї не бачив; такий ото ніби ко́пте́тий з тих ба́рвїв та з тих химерних виво́дїв на визеру́нках. «О, на прочу́до га́рно, роско́шно!» дово́див він цареві. В ці́лїм місті ото тільки й рє́чі, що про чудо́ву тка́нину.

Коли це, і сам царь надумався її побачити, поки ще була на верста́ті. За царем ішо́в ці-

лий по́тяг вибо́рних напів між ними були і ті два вельмо́жі, що прихо́дили перш на розгля́дини. А про́йди, ткачі ті, як побачили, хто до їх іде́, давай мерці́ коло верста́тів тих працюва́ти; та ото, ніби тчуть та силку́ються, хоч не було там, а ні шовчі́ни, а ні нитчі́ни.

»Гля́ньте, Ваша Ца́рська Вели́чність, чиж-ж не пере́пих?» оберну́лись до царя обі́два вельмо́жі, що вже були та́меньки: — «які-ж-то ба́рви, яке мере́жіння!» і вони почали по поро́жнєві водить пальцем, бо були певні, що другі таки бачуть тка́нну.

«Що воно?!» подумав царь: — «я нічого́сінько не бачу! От, страхо́вина: невже я дурний, чи не стіпний і царем бути? Це-ж-би було для м'єце лихо страше́нне, Господи!» — «О!» додав він на-вчу́нку — «спра́вді, дуже га́рно! Маєте мою вдя́ку!»

І він привітно кивав головою та роздивлявся на поро́жні верста́ти, бо не хотілось призна́тись, що не бачив нічо́го. Уся дру́жина ца́рська, що була при ёму та́меньки, витрища́ла теж о́чі і теж

нічого не бачила, а про те дивувалась, що от-то красно та пишно! І ото всі цареві раїли, одягтісь у ті вбори нові на першу процесію.

«От, красно! От, пишно, виборно!»! тільки й чулось по всюди: всі здавалися табі задовольнені, Господи! А царь ще дурісвітам тим дав і тїтла *царських ткачів*.

Ото цілісіньку ніч, саме перед світом, аж до світу чували дурісвіти; запалили шістнадцять свічок, та так ото працюють, свазано! Усі люде бачить приміли, як вони хапалися пильно те царське вбрання скінчити. Вони удавали, ніби тканіну здіймають з верстатів; браїли її ножицями по повітрю, шїли голками без ниток і врешті сказали: «ну, слава Богу, — готове!»

Сам царь з своїми виборними царедворцями приїхав до їх; а вони-ж, ті дурісвіти, піднімають, знай, руки у гору, немов що тримаючи. «Ось — штани для Царської Мїлості, а ось — жупан, а ось — і опапча... і таке інше! Воно, мов павутина, легесеньке! Як надінете, то його навіть і вчүти неможна на тілі; в тім то краса його й сила!»

— «Так!» сказали всі царедворці; але з нічо-го й вони не бачили нічогосінько.

— «Чи завгодно Царській Вашій Величності» — дурісвіти кажуть:— «зняти з себе одѣжу; то ми-б приміряли тут перед великим свічадом нове ваше вбрання!»

От, царь і розібрався до тіла, а дурісвіти— давай удавати, ніби приміряють штўку по штўці з нового убрання. А царь тільки крутився, та ви-хилівся перед тим свічадом.

«Господи, що-ж то за пішне убрання! Як-же гарно до стáну! Які бáрви, які визеру́нки!» гули всі царедворці:— «ска́зано вже—царський стрій!»

«Намѣт уже коло бра́ми, під яким Ваша Царська Величність у процесі́ї іті́ маєте!» провіс-тїв старший процесово́да.

«Добре! Я—хоч і за́раз!» сказав царь: - «а що? чи до лиця?»

І він ще раз перед свічадом тим округи́вся, щоб ото показати, що придивляється, чи вбо́ри до стáну?

Джурі, що мали подолля царської манти тримати, вхопились руками за поли, щоб ото показати, що щось піднімають; бо мусили вже удавати, що подолля несуть, аби не постеріг хто часом, що вони не бачуть нічого.

Так ото й виступав царь під наметом роєвішим, а всі-ж-то люде, і на вулиці, і по віпах вигукували: «яка-ж нова одіж царська надзвичайна! Яке пишне подолля! Та як-же до стану, Світе-Боже!» Ніхто й не думав признатись, що нічого не бачить, бо зараз би, — або в ледящо, або в дурня пошився. Жодна одежа царська ще й не мала такої слави.

Коли-це, як крикнула дитинка одна: «та він-же голісінький!»

А батько й собі: «Господи! Та це-ж святу правду каже дитина!»

І одно по другому зашипотіли усюди про те, що дитина сказала.

— «Та він-же голісінький!» - загував уже увесь люд. Вразило це царя дуже, бо й сам він тієї був

дúмки; але подумав: «таб, чи не таб, — а процé-сію мúшу одбути!»

От, і пішов він поважно, а джúри й собі за ним, так оберéжно подóлля одéжі тримають, — а ёго-ж ні знакú не було, ні прізнаву!

СВИНАРЬ.

ув собі колісь принць, та такий бідний, такий бідний: було в ёго й королевство, та манёсенке; але про те на ёму жінку було можно держати, так ото принць і задумав женитись.

Воно таки справді було сміливо трóхи на принця—обернутись до царьскої дочкї з такою річчю: «чи хочете одружитись зі мною?» Тале-ж він вáжив на те, що ёго мёння було знакомїте навбóло—і вздовж, і впо́перек, що сотні припцёс тих сказали-б ёму з великою радїстю: «згода.» Так царівна-ж.... а що вона й як?

От, побачимо.

У принця на отёцьбїй могилі ріс собі кúщик рожевий, та такий гáрний, такий гáрний, що й

Господи! У п'ять років він тільки раз і цвів, та й то ще однісінькою трійндою; але що-ж то була за квітка-краса! А пахла так вонно, що хто було не понюха її, то й забуде мерці усе своє лихо й турботи. У тому кущикі жив і соловейко, та також щебетав-то любесенько, немов у його маненькій горляночці усі найкращі мелодії були сховані. Так ото трійнду ту й соловейка, принць і призначив на подарунок царівні; поклав він обох їх до сховників срібних, та й послав до неї.

Царь казав з'явилася їм до себе в велику світлицю принести, де царівна з царедворками в п'яшмірки гралися. Як глянула вона на великі ті сховники з подарунками, то з радістю, аж у долоні заплескала.

— «Ат! Колиб-то манісінська кішечка!» сказала. А це—й вийняли кущик рожевий з пишною трійндою.

— «Гляньте, як гарно зроблена!» сказали царедворки.

— «Ліпше ніж гарно,»—додав царь:— «навіть виборно!»

Але, як доторкнулась до неї царівна, та з плачём до царя:

— «Овва́, тату!» каже:—вона не штучна, а справжня, натуральна!»

— «Овва́!» загули царедворки:— «так вона справжня!»

— «Та, годі вам! Які на сёрце швидкі! Гляньмо перше, що ще є в дру́гому сховнику!» грімнув царь.

От, і вийняли соловейка. Він затехкав так любо, так мило, що вже й слова лихого неможна було про ёго сказати.

— «Si, ére! Charmant!» Вихва́лювали царедворки, бо всі вони по хрещузьські базікали—одна за дру́гú гірше.

— «Як оця пташка нагадує мині гармонійку небіжки царіці!» додав старій вельможа:— «не-стотно самісінькі—і голос, і вігра!»

— «Так!» сказав царь, та й заплакав, як малá дитина.

— «Сподіваюсь, що хоч ця вже пташка не справжня?!» каже царівна.

— «Ні! Справжня, живісінька!» одмовили чауші.

— «Ну! то нехай собі і летить, здорова!» одрізала царівна і жодним робом не згодилась, аби принць приїхав.

Але це принця не дуже злягло: взяв він, убрався в сажу та глину, насунув на очі бриля, та й постукався в браму

— «Добрідень, царю!» каже: — «чи не-можна-бу вас тут, при дворці, яку службу взяти?»

— «Еге!» — сказав царь: — «до мене богато вас проситься в пайми; не знаю, як тобою і бути, а в тім, — подумаю. Ет! Я й забув, що миші свинарї бракує.... свиней, бач, щоб пасти, бо в моєму царстві їх---сіла!»

От, так ото принць і став за свинарї царського. Дали йому манесеньку брудну кімнату бік свинячого сажу: там він і жив.

З першого-ж ранку він цілісінький день промайстрував щось і над-вечір зхитрував ябось дивовізного горщика; кругом вінця висіли дзвоники, і, скоро закипав горщик, дзвоники починали дзвонити і вигравали стару пісеньку:

«Ох, мій любий Августе,
Минúлись радості!»

Але в гóрщику тому надзвичáйне ще було те, що хто було над ним в пáрі пальця подéрже, то зáраз нюхом почúє, в якій пéчі, яка стрáва готúється, по цілому місту? Спράвді—це було щось íншого над тро́нду!

Раз ото ходила царівна з царедвóрками на прогуля́нку; коли чúє, — щось вигравáє пісеньку. Вона зупинíлася й зраділа, бо й сама уміла цéго «Августа» грати; правда, тільки одну цю пісеньку грати й уміла, та й то одним пальцем.

— «Це та са́ма, що й я вмію!» сказала вона: — «ма́буть свина́рь цей чоловік освітний! Слухайте, підіть хто, спита́йте, що коштúє та гра́лочка!»

Мúсила одна царедвóрка до ёго полізти, але вона узúлася на те в лічані постолі.

— «Що хочеш ти за свого́ гóрщика?» спиталась царедвóрка.

— «Десять поцілúнків царівни!» каже свина́рь.

— «Борóнь Бóже!» — злякалась царедвóрка.

— «Дешевше не буде!» каже свина́рь.

— «Ну, що він там прóсить?» пита́ється царівна.

-- «Таке, що й сказати немóжна!» царедвóрба каже.

— «Ет! шепотній міні хоч на вухо.»

— «Ач! печéма ябий!» розсердилась царівна і пішла собі геть. Але лéдве зробила вона кiлька врóбiв, як дзвóники заграли тагь любо:

«Ох, мiй лiубий Августе!
Минiлись рiдости!»

— «Слiхай!» каже царівна:— «спитайся ще, чи не вiзьме вiн десяти поцiлiункiв хоч з моiх царедвóрок?»

— «Спасiбi вошому бiтьковi!» сказав свинарi:— «десять поцiлiункiв од самбi царiвни, а не то — гóрщивка не побачите й в вiчi!»

«Ет! як це пiдно!» сказала царівна:— «але в цiм разi мiстите ви стiти навкóло, щоб нiхто не побачив!»

От i стали царедвóрки навкóло, розiпiляли свої плахiття, щоб свинарiю було цiлуватись безпéшнiй, i царівна викупила таки гóрщивку.

Ну, таї рiдощiв було-ж! Цiлий вечiр i цiлiсiпiвкий день кипiв обрiп в гóрщиву: не було,

ска́зано, жо́дної пéчі в цілому місті, од вельможних кухéнь і до швéцьких, щоб отоцарівна і царедвóрки не знали, що на обід де вариться! Царедвóрки скака́ли і в долóні плéскали:

— «Ми знáємо, хто буде їсти юшку, а хто яїшницю! Ми знáємо, у ко́го холодець буде, а в кого ка́ша! Як це занятно!»

— «Ду́же занятно!» додала царедвóрка найста́рша.

— «Але, глядіть мипі! Ні па́ри—з уст! Бо я дóчка царéва!»

«А вже-ж, розуміємо дóбре! одказали всі.

А сви́нарь той, чи-то принць—але цéго ніхто ще не відав—і рук не складав: усé було щодня, тай майстро́ве. От, і вймайстриював він знов таке бря́кало, що бу́ло, як крутне́ш ім, то й почне воно вигравáти усйких вальців, галопів і полёк, які з-покон-віку бу́ли скла́дені.

— «Але це *surèrbe*» сказала царівна, по́уз іду́чі: — «вроду-віку я тако́ї музйки не чула! Слухай, підй-по до ёго й спитайся, щоб коштувала та ва́бавка? Тільки цілуватись з ним бйльше не хóчу!»

— «Він хоче од вас сто поцілунків! сказала царедвóрка, що на рóспити бігала.

— «Чи не здурів він!» грíмнула царівна і пішла собі геть; але кілька крóків після зупинілася. «Трéба підно́сити мўдри́во,» каже:— «я дóчка царéва! Скажи ёму, неха́й, як і пёрше: десять поцілу́нків од мéне, а рéшта—з моіх царедвóрок!»

— «Але це й нам не до хіті!» бўркнули царедвóрки.

— «От! вігадки!» поврíьнула царівна:— «коли вже я ёго цілую, то' вамъ і байдўже! Забули хиба́, що я вам і грóшні плачу, і харчу́ю!»

Що ма́єш робі́ти? Полізли царедвóрки до свинаря́.

— «Сто поцілу́нків царівни!» переказав той:— «дрўгого торгу не буде!»

— «Става́йте-ж лі́шень навколо!» сказала царівна. От, царедвóрки й оточі́ли їх, а вони й поча́ли цілуватись.

— «Що́ там за збóрище коло са́жу!» подумав собі царь, на га́нку сто́ючи. Він протер очі і надів окуля́ри:— «та то царедвóрки наші пустують! Трéба навідатись, що́ там?!»

І він зняв свої сап'янци, а замість їх узув черевічки шовкові, та крадеться так по двору ніщечком! А царедворкам тим наче позакладало, не бачуть і не чують нічогосіпсько: одно-поцілунки ті лічуть. Підкрався ото царь, та й став на дібки.

«А то що?» як гримне він, побачивши, що дочка з свинарем цілується; та мерці її черевічком по потілиці, саме тоді, як свинарь одбрав вісімдесят шостого поцілунка.

— «І-з очей, геть!» крикнув царь, бо дуже розсердився. От, і вигнав він і царівну, й свинаря того з свого царства.

Царівна-ж плаче, а свинарь кенкує; а тут ще й дощ її зверху пірчить так, Господи!

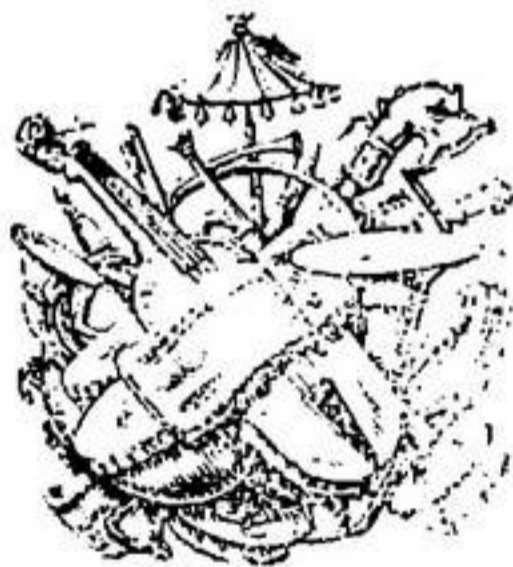
«Ох, голівонька-ж моя бідна!» голосіла царівна: — «чому я не вийшла за красною принця? Ох, і яка-ж-то я, неспок, пенасна!»

А свинарь той пішов за дерево, змив сажу і глину з свого обличчя, скинув дрінтя погане, убрався в князювкі шати, та й вийшов до царівни: гарний-же та величній, що царівна й не стямилась з дива.

— «Тепер от дійшов я того, що тебе знева-
жаю!» промовив він згórда:— «ти не захотіла
вийти за почтíвого принця; ти не збагну́ла смавú
ні в троя́нді, ні в соловéйку; але за цяцькі сви-
наря́ змогла цілувати!... Така-ж тобі й ша́на!»

На тім і пішов він до свого́ королевства,
та ще й двері́ма гріюкнув під носом. Тепер, от,
було доладу́ їй, стоячі́ під двері́ма, співа́ти:

«Ох мій любий Августе!
Минúлись радості!»

ЦАРІВНА НА ГОРОШИНІ.

ув собі принць, та й задумав жени-
тись, звичайно—на царівні; алеж—на
щірїй царівні, на справжній. От, і поїхав він
у світі такої шукати: і справді, царівен трап-
лялось ёму чимало; та, як-же ёго вцєвнитись,
чи були вони справжні, чи ні? Кожній що небудь,
та бракувало. Іздив він, їздив... тай повернувся
до дому смутній, не знайшовши собі подружжя.

Раз у-вечері бурхала страшєнна негода; бли-
скавки шарпали небо, грим гуркотав безустанне,
а дощ лив, як з відрá: скáзано—горобїца ніч!

От, такої-то ночі, хтось і стукнув у ворó-
та царськóго будїнку. Старій король побіг сам
відчиняти: дївиться—царівна; але, Господи Боже,
як її спірчив дощ, і ростріпала буря! Вода аж

хлющѣть з волóсся, з сýбнів, з одéжі; дзюркотѣть по нóгах в черевѣки і через пѣяти рѣчкою вибиває геть. Та дárма, — дівчá удавало себе за спра́жню царівну.

— «Побáчимо, дізнаємо зб́раз!» подумала старá коро́ліха; та мерщій, не ка́жучи й слова, пішла до спочивáльні, зняла з лóжа усю пóстіль білу і на самісінькій спід положила горошинку; взяла далі двадцять перѣн, та й поблала на горóшипі, а з верху перин тих понаклада́ла ще двадцять пуховиків. Оттабу-то пóстіль пішну для тієї царівни було послано.

От, дрúгого ранку, приходить старá коро́ліха до царівни й питає, — як їй спалось, лежалося?

— «Пога́но, дуже пога́но!» одказала та: — «цілісіньку ніч і очей не сту́ляла! Господь ёго знає, що тамъ було у ліжку!? Тверде́ щось, як камінь: так покалічило мене, так покалічило, що все тіло сипяками взяло́ся!»

Тоді уже всі, по сій мові, признали її за спра́жню царівну; бо через двадцять перин і

через двадцять пуховиків вона горошинку вчула. Справді, — ні в б'ого, як тільки в ідної царівни, проміло бути таке ніжне тіло, чутливе!

От, як допевнився принць уже, що то була найсправедливіша царівна, узяв її за жінку, а горошинку поклав до скарбниці, де вона може й досі, як не вкрав хто цікавий.

От вам і казка правдіва, як тая царівна вродлива!

СНОВІЙКО.

Нема́ в світі, щоб хто знав тільки базочок,
як той Сновійко. От, так розкажує!

Що вéчора, як дітки тихéнько сидять за
стільцями, або на своїх ослінчиках, приходить
Сновійко. Нечутно́ іде він у своїх панчо́шках по
схо́дах і нішком одчиня двері.... Сюррр! прісне
він молочком солóдким діткам у вічі; але так
оберéжне-стіха, а про-те дбсить, що злигнуть
їм оченя́тва, і вони ёго не побачуть ні́коли. А він
їм за спянку ще злізе, та й почне́ у потілицю
дму́хати, поки не обваженіє головка. Справді!
але з того ва́ди нема, бо Сновійко — прія́тель діт-
кам; ёму тільки трéба, щоб вони втихомі́рились
(а звісно, дитина тільки в ліжбу й мовчить) та

пони́шли, а то,—щоб можна було розказувати своїх казочо́к гарне́сеньких.

А як дітки уже поспу́ть, сіда Снові́йко на ліжко. Убра́ння на єму чудесне—шовко́ве, едва́бне; якого ко́леру—трудно й сказати, бо як поверне́ть-ся, то одбиває і зеленим, і червоним, і синім. Під божною рукою у єго по ша́трику; один—з чудо́вими визиру́нками з-ісподу—роскида́ він над добри́ми дітьми: от, і снять-ся їм цілу ніч гарне́сенькі сні; а другий—з сере́дини голий—він роскида́ над лихі́ми дітьми: от, і сплять вони товс-тї́м сном, і, прокинувшись вра́нци, не згада́ють нічо́гісінько.

Послухаймо-ж, як до одного хлопчика, Гіальма́ра на йме́ння, приходив що — вє́чора цілий тї́ждень Снові́йко, і що він єму розказував. От, і сім козачо́к, бо в тї́жні—сім день.

ПОНЕДІЛОК.

«Ось слухай!» сказав увє́чорі Гіальма́ру Снові́йко, як той ліг у ліжко:—«я буду прибирати!»

Якщо це, усі квіткі, що в макітрах, почали рости, рости, і зробились великими деревами; довгі віти їх просяглися впродовж стін аж до стелі, так, що вся хата чудовним садком стала. Що гілочка—то й квіточка, а що квіточка—той краща од трійнди. А пахли як,—Господи! а солодкі які були: коли-б хто хотів скуштувати,—солодчі од меду! Овощі, як золото, блищали, а періжки, повнісіпкі розінок, аж репались. То-то було гарно, та любо!

Як ось, разом з шухлядки, де лежали книжки Гіальмарові, почувся гармідер страшенний. «А що там такого?» сказав Сновійко, свочивши до стóлу і винявши шухлядку геть. А то—по писальній тахельці бігало та ёрзалось число якесь, помилка в лічбі: та так побивається, трóхи не вискочить! Писало на шнурочку й собі—пліга та сікається, мов той цуцик, щоб ту помилку виправити, та—несіла! А це ще, в зошиті Гіальмаровім, як закви́літь щось, та так жалібно, аж слухати сүмно! На ко́жнім гарку́шику збоку стояли там рівне́нько у парах великі букви́ з ма-

лєнькими—мовляв—на зразок, а поруч сих стояли теж схожі пари,—тільки ці вже писав сам Гіальмар; але вони не рівно тримались, а точились на рісі, мов п'яні.

— «Дивіться, ось як ви повинні триматись!» ворили їх букви зразкові:—«ось як,—огрядно, сміливо, рівно!» «Ох! ми б раднісінькі,» на те їм Гіальмарові:—«та не здужаємо, бо зовсім слабі!» «От, я вас вилічу!» крикнув Сновійко.—«Ой! не-треба!» піснули букви і випрямились зразу всі, як на-чудо.

— «Ну, тепер нічого й думати про базку!» сказав Сновійко: «я мушу їх промуштрувати: раз, два! раз, два!»

От, і почав він їх муштрувати: і букви вирівнялись так гарно та любо,—пестотно, як ті, що в зразку.

Сновійко й пішов собі; а другого ранку, як глянув Гіальмар на свої букви,—а вони-ж такі самі слабі та нещасні, як перше!

ВІВТОРОК.

Споро ліг Гіальма́рик у ліжко, як Снові́йко за́раз доторкнувся своєю чарівною сівкавкою до усіх ме́блів в кімна́ті, і вони почали мерщ́і проміж се́бе бала́кати та базікати, прич́ їдно́ї плюва́чки, що собі мовчки стояла; вона лютува́ла на тіх високоду́мів, що тільки й ма́ли речі та га́дки про се́бе, а до неї жа́дного діла; а вона-ж-то суви́рно стояла в куто́чку і не боронила ніко́му плюватись.

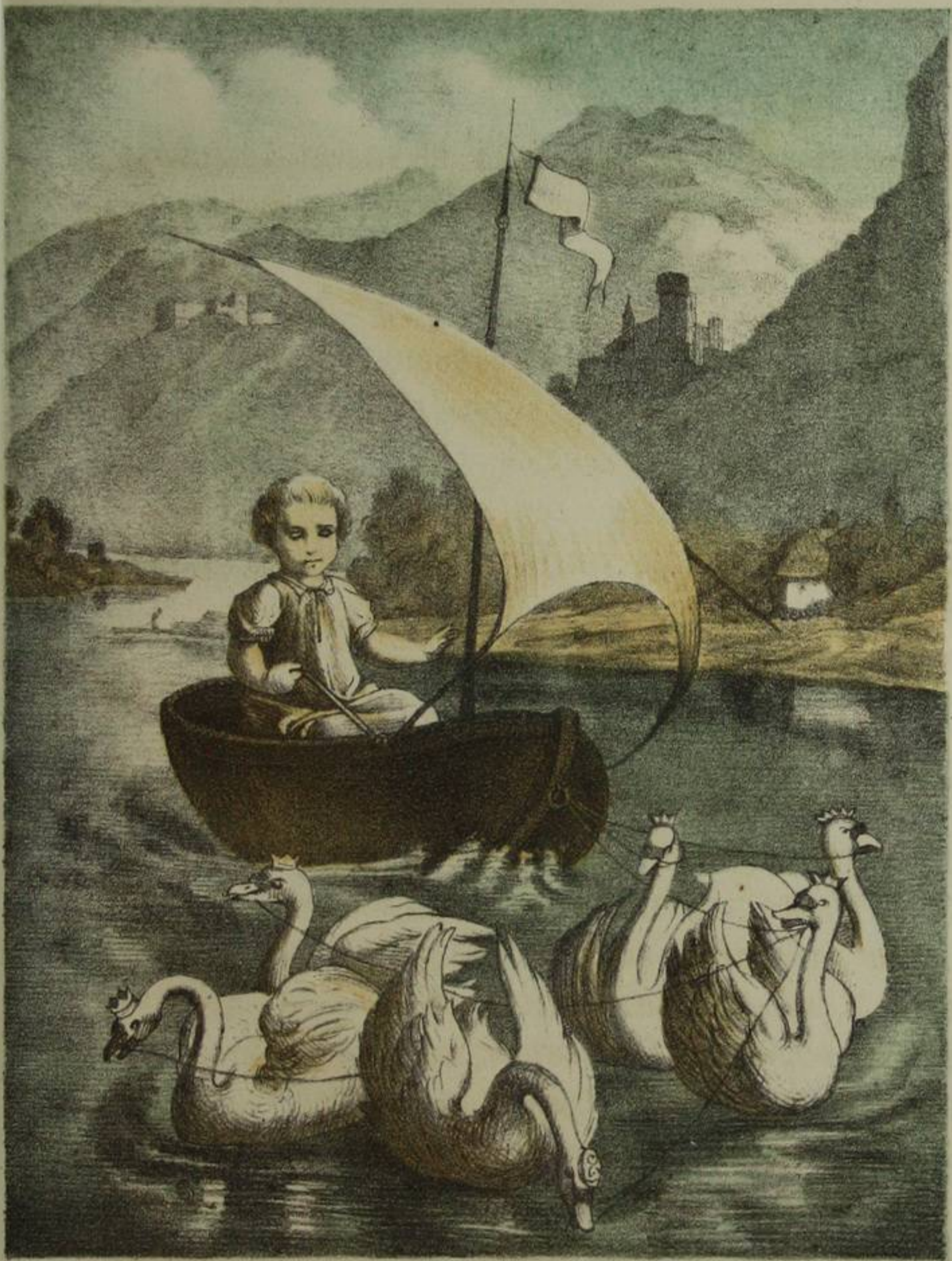
Над комо́дою ви́сіма велика картина в золотих рямах—крайові́д чудесний: видко було крізь високі, старезні дере́ва, квіточкі на моріжбу зелені́м; широка річка, огорта́ла ліс, а по їй мрілося багáто розкішних пала́ців, а да́лі-геть боввані́ло море безкра́йє.

Торкнувсь Снові́йко своєю чарівною сівкавкою і до картини.... за́раз пташкі́ почали щебетати, дере́ва загойда́ли гілля́м, хмари посунулись да́лі, і на́віть видко було, як тінь од них плила по моріжбу.

От, узяв тоді Сновійко під-плечі Гіальма́ра, та й поставив на картині ногами, са́ме в високу траву: він там і став. Сонечко сяє ёму бріз віти та гілля; річка блиско́че... От, він побіг до води і сів у мале́нького чо́вника, що там коливався; а чо́вник був ви́малёваний га́рно—червоним та білим; вітри́льце сяло, як срібло: шість ле́бедів, з золотими коро́нками на шийка́х, з промені́сто-синіми зві́здами на голо́вках, потягли чо́вника аж до самого зеленого лісу; там дере́ва гули їм про лісовиків та розбиша́к, а квіточкі́ розказували про гарне́сенських мавочо́к, та про те, що розказував їм мете́лик.

За чо́вликом плили чудо́ві рибкі́; луска́ на їх щі́рим сріблом-зо́лотом сяла: вони то плеска́лись у воді, то часом стріба́ли, і вода з них до-рогим самоцві́том спада́ла; за ними летіли птиці— сині й черво́ні, великі й мале́нькі, двома́ довгими кля́чами; ко́ники танцювали, а хрущі гуділи—бум! бум! Усяке хотіло Гіальма́ра сте́жити, усяке ма-ло ёму казочку розказати.

От, була прогуля́нка-на чу́до! Ліс то густів і те́мрявів, то роскидався роскішним садбо́м,

повнісіньким квіточів і світу: то там, то сям по ёму блищали шклом і м'армором величезні пал'аці; на гапочка́х стояли принцесси, а то були мале́нькі дівча́тка, знаёмі таки Гіальма́рові, з ко́трими він і грався не раз.

Кожна простягала до Гіальма́ра руче́ньку з пряником-серцем—сол'одким, смашні́м, що не знайти і в цув'єрні. А він і захопив за один, по́вуз їдучи; але принцесса не випустила з рук,—от пряник переломився на́-двоє: принцессі-ж досталась менша половина серця, а Гіальма́рові—найбільша!

При ко́жнім пала́ці стояли і принці мале́нькі на ва́рті; вони золотими шабелька́ми оддавали честь і поси́пали Гіальма́ра розинка́ми та моска-ливами-цяцька́ми: видко було за́раз, що справжні принці!

Пливе собі Гіальма́р—то через лісі́, то через світлиці, то і через городі́; ось і те місто, де живе ёго няня, що вінянчила й вікохала, як був ще мале́ньким хлопья́м.... Як ёму там жилося д'обре! от і тепер вона стоїть, та так любь-

язно́ головою киває, та віта́ пісенькою, що сама
для ёго зложила:

Дня і но́чі ще не ма́ла,
Щоб тебе́ я не згада́ла,
Мій коха́нчик, дороге́ сріблó!
Як тебе́ я пестува́ла,
Милува́ла, цілува́ла—
В оченя́та, в вустонькі́, в чолó.

Перше сло́во своє «не́це»
Ти промовило до мене....
А проща́тись му́сила все я....
Хай до віку́ Божа Сі́ла
Над тобо́ю, моє́ мілье
І коха́не се́рцю янгелі́!

І всі пташкі́ щебетали; квіточкі́ на стебля́х
танцювали, а старі́ дуби головами хитали, -ніби-
то їм Сновійко́ розказував казочку

СЕРЕДА́

Ну, тай дощ лив на двóрі! Гіальма́р певне
і крі́з сон чув, як пірчив. От, одчинив Сновійко́

віконець—а вода аж до вікониць сягає: цілісіньке море, тай годі, ще й корабель пишний, хороший стоїть коло сáмого дому.

«Хочеш зі мною поплавати?» до Гіальма́ра каже Снові́йко:— «ми-б за́ нічь у чужі зе́млі збігали, а на ра́нок—і назад, до дому!»

Коли-це́, Гіальма́р—і на кораблі вже, ще й в свѣтошпому убрáнні. Зра́зу розпого́дилось, і поплили вони по вулицях геть, повуз церкву повернули.... а там уже спра́вжне море, без кінця й краю. Пливуть вони, та пливуть; не видко й землі вже, тільки вода, та небо. Коли-ж, дѣвляться, летять лелѣки кльочею, одна по о́дній, летять вони пѣвне зда́лека, з свого краю, у вірїй; тільки оста́тня, видко, дуже втомилась: лѣдвє-лѣдвє несуть її крїла, і все, знай, далі поза́ду одбивається; з ко́жним по́махом крил—низче, та низче лелѣка... от-от упаде́! Зібрала вона оста́тні сили; махнула широкими раз і в-дру́ге; але да́рма.... і от, черкнѹлась за щоглу, посунулась геть по вітри́лу.... і-гец! - вона й опинїлась на корабельнім помóсті.

От, узяв її матросик, тай посадив у кўрни-
ка, між курей, качок та индиків; бідній лелєці стало
якось нійково таменьки. «Чи ба, яба!» закудах-
тали бури. А балькутьський півень надувся чим
дуж, тай питає: «хто вона й звідки?» А качки
й собі, переваги - бовом, кахкають: «навіженна,
навіженна!»

Лелєка-ж почала їм розказувати про теплу
Ахріку, про пирамиди високі і про штраусів,
що ніче ті коні дикі, мовлів, перебігають пу-
стелі. Але качки нічого не зрозуміли, що вона
казала, та все тільки гуртом кахкали: «ми всі
тієї думки, що вона дурна!»

— «О, певне: дурна на віки!» бўркнув индик,
аж почервонів.

Заговкла тоді лелєка і полінула гадками в
свою Ахріку

— «Які в вас довгі та тоньсьські ноги? чудо!»
до неї таби индик: - «а по чому за локоть!»

«Ках, ках, ках!» зареготали качки; але ле-
лєка—ні пари з уст, мов не до неї річ.

— «Здається, можна-б і вам засміятись,» знов до неї индик: — «бо справді, сказано, гостро! Тільки й то? Ді вам зрозуміти! Не про вас писано! Сказано — недотопне! Та цур їй! Будемо краще самі собі втішні!» І він зареготав, а качкі забахкали: «ках, ка! ках, ка!» Страх, який шарварок збили, регочучись! Але Гіальмар прийшов до курника, одчинив двері і клікнув леліку; вона зразу і вискочила до його на поміст. Тепер уже вона одпочіла й кивала Гіальмарові голівкою, піби казала — «спасібі!» Далі, взяла, розправила бріла, знялась і полетіла у вірій. Курн-ж кудіхкали, качкі бахкали, а индик зачервонівся, зашарився аж по шию.

— «Завтра з вас борщу наваримо!» сказав їм Гіальмар, та й прокіпнувся; а він лежав так в ліжку, на своїй постільці білосній.

Оттакé - то кумедне подорожжя зробив йому цієї ночі Сновійбо.

ЧЕТВЕР

«Знаєш що? - тільки не лябайся: зразу побачиш мишку!» сказав Сновійбо, та й простяг

мерщі руку з гарнєсеньким створенїтком: — «вона прийшла прохати тебе на весілля. Тут є дві мишки, що хотять шлюба узяти; живуть вони під підлогою у коморці твоєї матері, мусять мати гарну оселю.»

— «Як-же я пролізу крізь мишину дірочку у підлозі?» — спитався Гіальма́р.

— «То вже моє діло!» — каже Сновійко: — «я тебе за́раз підмєньшаю!»

От, доторкнувся він до Гіальма́ра своєю чарівною сікавкою, і той почав мєньшати, почав мєньшати, аж поки не зробівся меншим од са́мого мезиньця.

— «Тепер позич у цинєвого моска́лика єго вбра́н-ня: воно на тебе певне прійдеться; а знаєш, так якось гарно бути при хвормі на бєседі!»

— «А справді!» сказав Гіальма́р, і туж мить передягся, мов справжній москалик-джигу́н.

— «Зробіть мині ла́ску, папичу, сядьте в наперсток вашої матері!» каже тоді мишка: — «я візьму в че́сть повезти́ вас.»

— «Як? са́ми? не варт я того, моя па́нно, щоб

вам турбува́тися!» сказав Гіальма́р; але про-те сів, та́й поїхали.

От, і опиві́лись вони під підло́гою: там з́раз простяглись довгі х́ди, вузэ́нькі й низе́нькі, са́ме тільки наперстку проїхати; але осв́чені гарю гни́лицями.

— «Чу́єш, як пахне чудесно!?» питалась, ве-зучи́, мишка:— «х́ди всі ви́мащені салом. Чи-ж є що кращо́го?!» От, і їдуть вони тими х́дами.. коли-це й го́рниця весі́льна. Правó-руч стоять мишкі́-жіночкі́, та все пискотя́ть, глузу́ють, та щось шепóчуть одна óдній на в́хо; лівó-руч— пэ́рубки - ми́ші, знай, тільки вусиня́та свої лап-ка́ми погла́жують; саме-ж поссе́дши, на ви́деній шкúроці з сиру, стоять молоді, та на вв́дячви цілуются, цілуются, аж страх: бо то́-ж були тільки зарúчени, а шлюб ще мав бути.

А весі́льних мишо́к все надіхо́дило; зібралось їх так, що їдна-óдну трохи не давить. Молодих тоді поставили серед дверéй, аби пі́кóму—ні вв́йти, пі в́йти.

Го́рниця теж була, як і х́ди, насма́льце-

вана саом чудесно: ото й було тільки на присмаки, а замість солоднечі повазували горошинку, на котрій одна миша зубками вигризла молодих сумення: тай хитро-ж на протудо!

Всі мишкі гуртом пицали, що весілля було дуже гарне, а що розмова вже, то — найкраща.

Ото, вернувся тоді й Гіальмар до дому в своєму повозі. Правда, що довелось йому бути в виборній бесіді; тале-ж на те й мусив він маленьким перекинутись, одягті москалеве убрання й вилазити по всіх-усюдах!

П'ЯТНИЦЯ.

— «Не повіриш, кільки-то літніх людей жадало-б мене щирим серцем приймати!» сказав Сновійко: — «а надто ще ті, що дещо лихого вчинили. — «Голубчибу, Сновійку!» просять усе: — «ми цілісіньву ніч і очей не стуляємо, а все лежимо, знай, та дивимось на свої лихі вчинки, що, наче ті гідкі відьмаки, сидять на ліжку, та окропом на нас прискають. Прийди, серденько, прожени

їх, аби ми хоч раз добре заснули!» зітхають: — «ох, ми-б тобі добре платили! Добраніч, Сновійго! Гроші—оп, на вікні: бери, кільки хоч!» — «Але я за гроші нічого не дію!» додав він.—

— «Ну, а щó-ж тепер нам почати?» спитався Гіальма́р.

— «Не знаю.... хйба, от, чи не хочиш ти цієї ночі знов піти́ на весі́лля. Це вже буде—не вчора́шнього! Велика ля́лька твоєї сестри, що ходить в хлопья́чим убра́нні і Ге́рманом зветься, хоче одру́житись на ля́льці—Бе́рті. А се́годні на те ще й її патро́на,—то́-то одберуть вони дару́нків смлу!»

— «Еге́, знаю я добре!» каже Гіальма́р:— «це за́вжди, як тільки тре́ба ля́лька́м ново́ї су́гні, то сестра й вигáдує—або роді́ни, або хресті́ни, або весі́лля! Я вже це сто раз, може, бачив!»

— «Ну, то побачиш і сто перший! Цеї но́чі буде сто перше весі́лля; але й оста́тне. Тільки такого га́рного ти ще не бачив! Ось, глянь!»

От, Гіальма́р і гля́нув на стіл. А там—де

не взявся — будинок з паперу; вікна сіли, а перед ганком з-надвору москальки циніві стояли на варті. Молоді заміслені (певне було з чого?) сиділи собі долі, схилившись до столової піжки. А Сновійко узяв, надів бабусину чорну спідницю, та й повіпчав їх. От, як скінчилось вінчання, усі меблі застукотіли й заскрипіли гарну пісеньку, що скомпанувало писало:

Хій наша пісня, як вітер, гуде—
Вже молодій з молодію іде.
Гірні обое; тільки й біда—
Слова не скажуть, наче вода:
Зроблені з шкур рукавишніх вошій—
От, задля-того глухі й кам'яні!
Дарма,—а мій, мов весільні грачі,
Будем в негόδю, співать їм в ночі!

Тут понази́сли молодим і дару́нків; тільки лялькї до їстівного а ні доторкнулися, бо були з свого вохання сїті.—

— «Шо-ж, чи будемо вибирати літню осєлю, чи маємо за-границю їхати?» спитався молодій.

Закликали на пораду ластівку, що мандрувала багато, та курку, що п'ять виводків вивела. Ластівка розказувала про теплі краї, де виноград росте красний, великий, де повітря л'єхке, пахуче, де горн таких роскішних б'олерів, ябих тут не побачити зр'оду.

— «Про-те, там немає нашої капусти!» сказала куриця:—«я от, одного літа, жила на селі з моїми цінлятками; так там є смітипк.... От, було швендяти й к'ублитись в-волю! Ми іде мали пр'опуск у садок капуст'їний. Господи,—що то за рай! кращого, здається, і не зд'умати!»

— «Що-ж там?» каже ластівка:—«велике діло — качан'ї: вони всі проміж с'єбе схожі!... Та тут і нег'ода ще часто!»

— «Сількись! а про-те, люде живуть!»

— «Тут і х'олодно, й сніг!»

— «То й добре для капусти!» куриця каже:—«а часами й у нас буває д'ушно! От, позаторів, якá була сп'єка у-літку, на́дто п'ять т'їжнів, просто—неможна було в'їтримати! За-те, у нас

нема́ такої трутно́ї живне́чі, як там, і розбиша́к немає! Той—лиході́й, кому́ рідний край не здасться найкращим! Варт, щоб ёго́ й духу не пахло!» розгуда́хвалася ку́рка й додала́:— «Я́ й сама́ мандрува́ла: раз у ко́йці щось коло двана́дцяти миль переїхала. Жодної́ втіхи в мандрівці не ба́чу.»—

— «Спра́вді,—куриця́ розсудли́віша пані!» сказала ля́лька Берта:— «мене́ те-ж не борти́ть у гори, щоб лазити то́ ввєрх, то́ вниз. Ні, ми підемо́ на подві́рря,—на смітнику́ гра́тись та шпаці́рува́ти по кану́сті!»

Так і ста́лося.

СУБО́ТА.

— «А що? розка́жите ми́ні казочку?» спитався Гіальма́р, як Снові́йко приспав ёго́.

— «Ні, се́годні на те не маємо́ ча́су!» сказав Снові́йко, і розкинув над ним свого́ га́рного ша́трика:— «Полюбу́й-но на цих кита́йців!» І справді, ша́трик здава́вся великою кита́йською м'ісо́ю, розписаною сині́ми дере́вами, та мостами мере́жаними, з ко́трих кита́йча́та головами бивали.

— «На ра́нок мусимо ми увесь світ прибрати,» сказав Сновійко:— «бо завтра свя́то, неділя. Я полечу́ ось на дзвіні́цю, подивитись, чи дзвіно-вичкі́ вишліхують дзвони́, щоб гулі́ гарно та го́лосно; а звідти зверну і на поле,—чи вітер змітає пил з квіто́к та траві́ці? Але найзабарніша робота́ з тими зоря́ми: треба́ мні їх усіх поздіма́ти і в'яснити́ добре. Я їх кладу́ у свого попередника́; але зперше кожну карбу́ю і на дірочкі́, де сидять вони́, кладу́ ту-ж са́му карбіж, щоб не помутатись ча́сом і кожну зірку́ щоб щільно пригнати,—а то зрива́тимуться. От, і ма́ли-б ми на́дто котю́чих зорь, що котяться одна-по-дру́гій на не́бі!»

— «Слу́хайте, що́ я скажу́, пане Сновійко!» ша́мкнув старі́й патрёт, що в'ісів па стіні́ над ліжком:— «я—предок Гіальма́ра і дуже вам вдя́чен, що ви розказуєте хло́пчику казочо́к; але наві́що ёму́ голову́ крути́ти? Адже зорь повийма́ти не-можна, бо вони́-ж такі самі стітові́ ку́лі, як і паша земля: і це в них—са́ме до́бре!»

— «Спасі́бі тобі, дідуга́не,» сказав Сновійко:—

«спасі́бі! Ти тут голова ро́дові,—прапраді́д; але я ще старі́щий од тебе: я спода́вній логáнин! Греки й лати́нці мене божком сону взива́ли! Мене й найпова́жні́ші люде за́вжди прийма́ли; я й тепера до них вхо́жий! Знаємо до́бре без тебе, як з-старі́шими і як з дітьми повóдитись. Врешті—са́м-от розка́зуй!»

І Снові́йко пішов собі, узявши й свого ша́т-рика.

«Гм! гм! який світ став—і свого ро́зсуду сказати неможна!» бу́ркнув старі́й патре́т

А Гіальма́р і прекі́нувся.

НЕДІЛЯ.

— «Добрі́вечір!» сказав Снові́йко. Гіальма́р у́блонився і скочив мерці́ до патрета, та й перевернув до стіни свого предка, щоб не втру́чувався в розмо́ву по вчорашні́му.

— «От, тепер сміло розка́зуй міні казочо́к: про п'ять зелених горóшинок, що в іди́ному стрю́ку сиділи, про півничу ла́нку, що двір городі́ла,

про циганську голву, що себе звеличала бисеро́вою!»

— «Хорошого по трóшку, та з па́пкою!» сказав Снові́йко:— «ти сам, здоро́в, знаєш, що я люблю щось новóго показувати, от сéгодня і покажу тобі свого брата. Він та́ке-ж зветься Снові́йком; але до ко́жного з нас бiльш разу́ не приходить. До ко́го-ж прийде—за́раз бере на боня з собою і розказує казочо́к. А знає їх він тільки дві: одна— така га́рна, така га́рна надзвича́йне, якої з роду-віку не зду́мати; а дру́га— така погана та страшна́, що ні сказати, а ні списати неможна!»

Підняв тоді Гіальма́ра до вікна Снові́йко, тай каже:— «о́т, побачиш там мого брата, дру́гого Снові́йка. Ви ёго смертю звете́. Глянь-но: він зо́всім не такий страши́й,— не зістьня́к, як на книжках маліюють! А убра́ння на ёму гарне, оксамито́ве, все сріблом ви́гаптовано,— так і маячить, так і сяє! Подивись, як летить ёго кінь на-вза́води!»

Глянув Гіальма́р— аж так: летить брат Снові́йків, а на коні-ж-то людей і старі́х, і мале́нь-

вих—сила. Одні сидять попереду, а другі—позаду; а він-же-то кожного питає: «а ну, покажіть лишень ваші граматкі, що там прописано?» «Добре!» одрікають усі.— «Так; але я допевнитись хочу!»—і почав він граматкі ті од усіх одберати. От, у ко́го було прописано: *дуже добре*, або хоч *добре*,—того садовив він паперед, і розказував райских казók, а у ко́го було прописано: *так-собі*, або *погано*,—того садовив він назад, і розказував страши́дла страше́нні. Тримтіли за́дні та побивалися, щоб хоч як-не́будь з коня скочити; але да́рма—були вони до ёго, мов пришиті.— «А сира́вді-твій брат видається таким прихі́льним, та га́рним!» промовив Гільма́р:— «мині ёго зóвсім не страшно!»

— «Так і пові́нно!» сказав Спові́йко:— «шапúй-ся тільки, та пильнúй, щоб у тво́йй грама́тці було тобі *добре* прописано!»

— «От, це—нема́-що—наставне́!» ша́мбнув старі́й патрёт:— «таки га́разд, як ча́сом подасі́ і свій годос!»

І він на тому вдово́льни́вся.

Оттакі-то казочкі Сновійка. Як прійде сам
цього вѣчора; то мо ще вам, дітки, більше
роскаже.

ЗАКОХАНА ПАРА.

лежали собі в скринці, між іншими цяцьками, і гучок з опукою.

От і каже гучок до опуки: «лежимо ми вкупі в одній скрині, чи не повінчатись нам ніні?» Але опука не звернула й уваги на це запитання, бо була, бач, з сапьяна зрблена і думала, що велика пані.

Другого дня прибіг хлопчик-хозяїн до своїх забавок; взяв гучка, та й обмалював в жовту та червону барву, а посередині вбив ще блискучого цвіха: тепер можна було полюбовати гучком, як крутився!

— «А ну, лишень, гляньте на мене?» промовив він до опуки. — «Як тепер? Чи не до внодо-

би? Ну, так чи хочете, моя панно, вийти за мене заміж? Ми-б так спарувалися гарно: ви стрибаєте, а я танцюю; не було-б в світі щастливішого нікого над нас!»

— «Як? Така ваша думка?» одмовила згórда опúка:—«чиж вам, пане, не відóмо, що мій рід аж з сашьєнців, а що в моїм тілі резина?!»

— «Так-то-так!»—гучóк каже:—«та й я зроблений не з абí-чого! А виточив мене сам городський голова з маганóвого дéрева; у ёго є точíло, і ця робóта розважáла ёго дúже.»

— «Справді?» спиталась опúка.

— «Хай мене ніколи й батіжком не зачéплють, коли брешú!» одмовив гучóк.

— «О! та вам за словом не лізти в кишéню!» сказала опúка:—«але все таки згодíтись мнi неможна, бо я вже сливё засватапа за щурá. Що разу, як лечу я вгору, він визира́ із гніздéчка й питає: «чи жочу я повічатись?» І я вже кiльки раз промовляла стíха—«еге!» А це все їдно, що заручена!.. Але й вас, я не забуду нікóли!»

— «Помóжеться з того багáто!» подумав гучóк.

На тім і скінчі́лзсь розмо́ва.

Дру́гого дня ба́влявся хло́пчик з опу́кою. Гучо́к дивува́вся, як вона, мов птиця, літала: стри́бне́ вгору́ в́исоко—і не зглі́нути, упаде до-до́лу, та й знов за́раз, як плигонé!... Чи то їй так до-гори кортію, чи того, що в тілі резина? От, за дев'ятим разом,—не вернулася вона на землю. Шуга́в, шуга́в хло́пець, та й кищув.

— «А я знаю, де вона!» зітхнув гучо́к: — «у щура́, в гніздечку: вони й позінчались уже певно!»

Тільки й гадо́к було у гучка́, що про опу́ку, та про те, що дру́гому достáлася м́ила: те розра́йня ще більше распалі́ло кахання! Гудів і танцював що-дня наш гучо́к; але думки ёго да-лёко літа́ли і малювали опу́ку з ко́жною годіною у більшу та більшу красу́. Мину́ло кілька ро́ків.... і кохання постарі́ло....

Гучо́к уже був старім, як ёго раз знов по-золоті́ли: став віп ще кращим! Дзизчі́ть і танцю́є—на́ тобі—як! Коли це,—скік!—в́исоко, та й пропав!

Шукали, шукали.... на́віть і в ле́сі шука-ли... нема́, та й го́ді!

А він упав у помійницю, де валялась всяка-усячина: качані з капусти, тріскі, сміття з під рінви....

— «Ну, в добре місце попав?» дума: — «нічого казати! Тут і позолотка злізе! Брр!... яке паскúдство навкруги!» Та, кажучи це, кинув на качана óком; а за качаном визирало щось з рінви кумédне, на старе яблуко схоже; але це було не яблуко, а опúка старá, що кілька років валялась уже в ринві, і в воді мокла.

— «Дякувати Бога, діждалась таки я за увесь час хоть на свого брата; буде з ким душу розва́жити!» сказала опúка і глянула на золотóго гучка́: — «мене з саньяну зшíли, ще й ручепя́та паня́нки,—а в серéдині у мене резина; але тепер, глянувши на мéне, ніхто тому й віри не по́йме! Я була вже й за щура зарúчена, та попала якось у рíнву, і от, пьять років лежу, аж вимокла вся! Ох, вірьте мині: пьять ро́ків—не день для молодóї панни!»

Але гучóк мовча́в: він все думав про свою пёршу коха́нку, про красу́ її!

Тут надійшла наймичка— вілляти з помійниці:— «ач, ось-де гучок!» каже.

От, і ввійшов гучок знов у шапобу, а про опукку й гадки забули. І гучок ніколи вже більше не згадував про кохання старе: минється воно, як мила п'ять років у рінві пролежить та вимокне наскрізь; не пізнають її, хоч би й у помійниці здібались!

ДІВЧАТКО З СІРНИКАМИ.

На дворі був страшєнний холод, заверюха брутила, і ніч пасóвувалась, остáтня піч старóго рóву, — сáме на *Меланки*.

Такої темної та холодної ночі, що добрий хазяїн і собаки не віжєне, вбóге дівчáтко, бо-сóніж, простоволóсе, на́снталось собі вóлицею. На їй, правда, й були череві́ки, як вона з дому вкхóдила, але не-на́довго: вона, бач, узóлася у ма́терині старі, та такі великі, що у пє́ршому замєті й загубі́ла, перебігаючи вулицю спід ковєй.

Один череві́к згубила вона таки на́-віки, а дрúтого ухонив якийсь ші́бенник-хло́пчик.

Ото-ж, дівчáтко перебірало голими пі́жкáми, що аж посі́нізи з холоду. У старє́нькій хвар-

тушіні несло воно багачко начок з сірникáми, а їдну у руці тримáло! Погáний день тоді вишав: жóдного кунця, жóдного шéляга!

Бідне! голодне й холодне тремтіло воно, аж кривилося! Лапáстий сніг вкрив їй гóлову й напáдав між біляві, гарісенькí кўчері, що аж до пліч. Та чи до кўчерів їй бóло?

По всіх будівках світилися вікна і сýли; а дух з сманих потрáв аж на вўлиці чўвся: то бóло прéднесь новóго року. У дівчинки тільки й гадóк бóло, що про це!

Сіла вона собі й притуаїлася у зáкутку між двома будівками, підгорнувши піженя́та під се́бе: але холод усе—зпай—бóльше, та бóльше проймав її; а до дому-ж-то вернутись не наслідувалась: бо не продала жóдної начки, не заробила жóдного шéляга. Раз—батько-б побив її, а друге—хйба пак і дома не бóло теж холодно?!

Жили вони на горіщі, і хоч найбóльші дірки у стрісі й були зáткнуті ганчірками та соломóю, протé вітер, не вважáючи, продимав на́сбрізь.

У дівчинки рученята зовсім одубли.

Господи! хочаб один сірничок, — може-б він запоміг хоч трохи!. Коли-б пасмілитись, хоч одного зтратити! Терпула-б об стіну й погріла-б свої одублі пальчинята.

От, вона такі й наважилась вітягти одного. Черк! Господи! як блиснуло, як засяло! Вона сірник прикрила долонею, і горів він нестотно, як свічечка, а полумья було таке тепле та ясне! Що за диво? Здалося їй, ніби сидить вона перед паньскою грубою, обробленою у мідь і залізо розкішно. Вогонь так привітно палає і гріє так хороше та тепло! Коли, тільки що вона до полумья захтіла простягти свої ніжки, — як разом полумья згасло і груба не-знять-куди ділася: зосталося дівчатко тільки в недогарком сірнику у руці!

От, черкнула вона об стіну й другим. Блиснув вогонь, загорівся, і тамечки, де світ на мур ушав, стіна зробилася, як намітка, прозорою: можна було бачити зсерєдини чисто кімнату.

Глянула дівчинка... а в кімнаті стіл засланий скатертіною білою, білою, як молодого! На

скатертині у цяцькованім полумиску стоїть печена гуска, начиняна аблуками, та сливками, а од неї — гарячим та смашнім паром так і душіть! От, дума, щастя! А тут, як плигне гуска з полумиска до-долу, а ніж і виделка у-слід, та прямісенько — до дівчини.

Коли-це.... погас сірник, і знов усе зникло: зосталася тільки стіна висока, та холодна!

От, черкнула вона й третім! Зирк, — аж вона сидить уже під алінкою — чудовою, панською. Ця була більша і даліко краща за ту, що вона торік у багатого брәмари бачила кріз скляні двері.

Господи! кілька свічок світилося по зелених гілках! Кільки-то висіло вгорі цяців та лялек! І здалося, ніби вони їй всміхаються. Але, тільки що простягла вона обидві рученята, — а сірник і погас.

Знялися усі свічечки з дерева й полетіли вгору високо, високо. Дивиться — то не свічечки вже, а зірки на небі: одна з них покотілася й покинула по собі довгу вогняну стягу.

«Мабуть хтось умер!» подумала дівчинка, бо старенька покійна бабуся, котра тільки й любила її щіро, було часто каже: — «коли часом зірва звотиться, то певно душа чийсь полінула до Бога!»

Черкнуло дівчатко іще одним сірником об стіну. Блиснуло ясне та велике полум'я, а серед його її бабуся з'явилася — з таким ясним обличчям, з таким щірим поглядом.

— «Бабуся!» крикнула дівчинка: — «взьми мене з собою: я знаю, як сірник згасне, то зникнеш ти — як груба мідина, і гуска печена, й ялінка чудовно-хороша!»

От, разом запалила вона усю пачку, бо боялася, щоб бабуся її не кинула. Сірники запалили, і полум'я з їх здалося їй ясним од сонця. Ніколи бабуся не була такою гарною та величнєю! Узяла вона дівчинку на руки, і обидві, осіяні світлом, радісно полінули вгору високо, високо — туди, де нема ні холоду, ні голоду, ні туги — полінули до самого Бога!

Але й другого зимного ранку, у буточку між двох будинків, маненьке дівчатко усе ще св-

діло з почервонілими щічками, з люб'язною усмішкою, — тільки вже одубле й замерзле.

Зійшло холодне сонце на новий рік й осяло дівчинку з її сиринками. Ідна пачка була зовсім зпалена, і люди казали: «невже погрітись бідне хотіло?» Але ніхто не відав про ті дива, що вона бачила, ні про те, у яким снінні полінула вона старенькою бабусею на нову оселя!

ПТАШИНА ПІСНЯ.

Підвів собі бідолашний в'язень в міцній темниці та тісній, в великому венгерському місті.

Закували його в кайдани, та й кинули в неволю. В темниці було в'охко, холодно й сумно. Замість ліжка кипули йому мокру соломку; замість обіду -- хліб та воду носили; а він-то — блідий, хворий, сумний — сидів там не день і не два, а довгі роки. Вряді-годи сонечко зазирало до його в маненьке віконце, а свіже повітря й не подихало. Думав він журнуву думу о своїй кривді, о дрібненькій дитині; думав він, що може давно вже забули його всі, лічучи мёрлим!

«Що-то робиться на світі, в ріднім краю?» думає. Підійшов він до вікна. Був чудовий, літ-

ній вечір: сонце заходило за ліс, купало верхівля його червоними хвілями; люде йшли й їхали по вулицях. Башта була така висока, що люде з гори здавалися манюсінькими.

Крикнув їм в'язень, та ніхто не почув його. А в синьому небі мріяли птиці; проти вікна тихо зійнув орел.

— «Орле, орле!» крикнув йому в'язень: — «сидь на віконце до мене, та розкажи, що діється на землі, заспівай мені пісню!»

— «Ні!» одрікає орел: — «вікно твоє дуже маленьке: мені підє сісти. Не розкажу я тобі, що діється на землі, бо я рідко спускаюсь на неї: на височезних скелях, та старезних дубах кладу я в'убла геть-геть од лухих людей, щоб їх не зруйнували. Не про тебе моя пісня, — бо й на землі я не співаю ніколи. Я піднімаюсь високо — і мої пісні слуха тільки сонце довічне.»

І подужим помахом своїх широких крил піднявся орел погордо до неба, та й зник із очей.

— «Лебеде, лебеде! Розкажи мені, що діється на землі, заспівай мені пісню!»

— «Ні!» одповів лебідь: — «не розкажу я тобі, що діється на землі: я плаваю з'вжди по воді між очеретами зеленими, гнучкими. Коли раненько - рано зачервоніє вода, я го́лосно вітаю зорю — «на добрі́день!» Це про тебе моя пісьня: я заспіваю її, як умірати стану».

І лебідь полінув в повітря, посвічуючи своїми білими крилами.

— «Горобчики голубчики! Сидьте на віконце; розкажіть, що робиться на землі, — заспівайте пісьню!»

— «Цвірінь, цвірінь! Не маємо колі: нам ще треба позбирати зерно, що мирошник певпе розсипав»

Колн-це — разом, пурхнула пташка сіренька, поврутілась перед віконцем, та й сіла на залізного прута.

— «Добрі́день, соловейко! Спасі́бі тобі, пташко голубко, що привіті́ла мене; розкажи-ж, що робиться на землі, заспівай міні пісьню!»

— «Добре! я розкажу тобі, що робиться на землі, я заспіваю тобі пісьню!» почав соловейко.

І хвілею голос полінув.

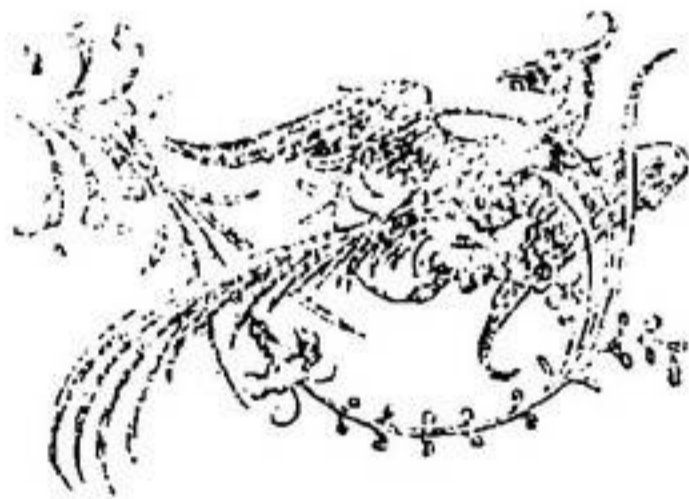
Умився дрібними радіщів в'язень без-
дольний, упав на солóму, та все плаче, та все
слúха....

— «Вчóра рано-поранéяьку,» защебетáв соло-
вéйко:— «було так гáрно, та здóрово; я переле-
тíв до твоєї хати, сів на зеленій ліщíні перед
вікóнцем, сів, та й почав щебетáти. Дитинка твоя
сцала у болíсці; розналющило яєні свої оченíта:
«Де тато, де тато?»—питає, та слуха моєї пісьні.
Твої крéвні плачуть, згадуючи тебе, вони тебе
щíро кохають і жадають побáчити в вічі.»

«Не журíсь, та на Бога дивéсь. Він бачить
твою безневíнність! Лихі люди звóльнять тебе,
і знов ти вийдеш на землю, на свít, на свíже
повітря. Будуть нестíтись до тебе ще твої діти,
цілуючи й милуючи тата. Настане тихий літній
вечір, холодóк під вишнями ляже, засíють шибкí
у вікнах з-вiд сонця, і сядеш ти на гáнку—ро-
казувати дітям про свої муки мину́лі, навчáти
їх, що-б, як виростуть, лихíм людям не поту-
рáли: тільки не злúтим серцем, а тихим словóм,
та молитвою до Бога за увесь люд,—що-б лю-
били всі один óдного, як брат брата!»

«І діти твої послухають тебе, як виростуть; побачиш ти їх добрими й чесними, побачиш, як вони стануть до помічі біднім!»

«Ти будеш жити довго, довго; твій вус по-свіє; але серце буде радісно стукати. Коли-ж умреш ти, — то всі по тобі заплачуть, помоляться, і в ясний, с'яшний день, понесуть на цв'яп-тарь зелений; посадять рожевий буцц на твоїй могилі, а я буду прилітати на цю, та щебетати раненько!»

СОЛОВ'Я́КО.

Китаї, як са́мі здоро́ві знаєте, є царь: сам він китаєць, та й усі коло його китаїці. Давно вже це діялось,—але за-для то́го й тре́ба вислухати, по́ки не забулося. Нема́ і не було в світі такого дворця, як у то́го царя: цілісньвий—з порцеля́ну, тако́го дорогого, тако́го деліка́тного та тинді́тного, що на́віть доторкну́тися було страшно! А сад-же-то був,—квіто́к, квіто́к! На найбра́щих—вісіли дзвоники: було як іде́ хто, то вони й дзвоня́ть, щоб ча́сом не мину́ли їх без ува́ги. Спра́вді, в саду було все надзви́чайне гарко! А простя́гся він так далеко, що на́віть і сам садовник не знав кінця-краю. Да́лі-геть почина́вся вже чистий ліс, роскішний,

густий, з високими дере́вами, та з широкими озерами; а ліс сяга́в аж до синього, глибокого моря, так що кораблі на́віть до самісіньких гілля́стих дерев допливали.

От, ту́т-то і жив соловéйко; а щебетав він так не вимóвне-гарно, що на́віть риба́лка убо́гий, забував своє діло, — для чо́го й вийшов з во́локом на́ ніч, — та сто́яв, як уколаний, са́ушаючи того соловéйка.

— «Господи, як хороше́!» зітхне́ було, та й піде одпта́шки да́лі, бо му́сив працюва́ти. Але дру́гої-ж ночі знов було, як зачує, що соловéйко щебе́че, — зупи́ниться й промо́вить. «Господи, як хороше́!»

З усёго світа зъїздились мандрівці любовати на те місце царське́, на сад, на пала́ці. Але хто було не зачу́є соловéйка, то й каже: «о́сь що-найкра́ще!»

Вернувшись до до́му, розказували ото мандрівці про все чисто: учéні люде понаписували чимáло книжо́к про місце, про сад, про пала́ці; тале-ж і про свловéйка не забули. Найбільше ёго

величали, а ті, що вміли вірші складати, зложили урвасні думи про соловейка, що живе на березі в лісі, біля глибокого моря.

Побігли книжки ті по світу, а деякі добігли й до китайського царя.

От, сидить він раз на золотому креселку, та й читає; читає, та — знай — усе головою киває. А то, такий радий, що його місто, сад і дворець в книжках вихваляли. «Але соловейко — над усе найкращий!» було там написано.

— «Що се табє?» каже: — «соловейка я зовсім не знаю! Як? В моєму царстві, навіть в садку моєму, є такий птах, про котрего я зроду не чув! От, тільки чужих книжок і вчитав!»

Кликнув він зразу до себе лицаря поплечника. А цей — був пиха страшенна: було, як хто з низчих, до його заговорить, або хоч спита — що, то тільки пихне — «шшш!» та й годі. А це — не варт було й гича!

— «Тут мусить бути знакомий птах, що соловейком зоветься!» сказав царь: — «пишуть, що він найкращий над усе в імперії імперії»

нашому папстві! Для-чого про те міні не казано й досі?»

— «Я сам вперше чую, найяснійший царю!» промовив лицарь:— «він не був до двору промований.»

— «Щоб міні цього-ж вечора був тут і співав!» сказав царь:— «а то, — цілісінський світ знає, що в мене є, а я один не відаю!»

— «Я сам вперше чую, найяснійший царю!» — знов лицарь:— «буду шукати з'яраз, знайдю!»

Але де знайти його? Вїбігав лицарь по всіх сходах вгору і вниз, по всіх покóях і хóдниках; але ніхто з ним не стрічався він, і не чув про того соловейка.— От, прибіга знов до царя лицарь, та й каже, що певно писави байку пустили:— «Ваша Царська Величність, не повинні няти всему віри, що в книжбáх писано! Там більше вїгадок та того, що чаромáнтією зветься.»

— «Але книжку, де я вчитав це,» каже царь: «прислав міні найподужчий царь японський; там не повинно бути брехні. Я хóчу соловейка чути! Мусить цього-ж в'ечора бути, і одберé він найвищу

мою ласку! Але, як і не буде, — то звелю я всім царедворцям після вечіри животи потоптати!»

— «Чую!» промовив лицар і побіг ширати знов сходи, покої та хідники; половина царедворців теж бігала з ним, бо не хотілось, щоб їм животи потоптали: — тільки й речі було, що про того соловейка дивозного, що цілий світ знав, причіх, царедворців.

На силс-силу натрапили вони одну убогу дівчинку в бухні. От, та й каже: — «Господи! Та соловейка я добре знаю!» «Ох, як він щебече! Мниі дозволили збирати на кухні педіди, то я й пошу їх що-вечора моїй бідній слабій матері до дому, а це — геть-там, на морскім березі. Як вони йду, та зупенюся в лісі спочити; то й чую, як соловейко щебече! Аж слізи повертає на очі, — так наче-б ненька мене цілувала!»

— «Дівонько!» каже до неї лицар: — «я наставлю тебе справжнією кухтою і дозволю на царя подивитись, боли він обіда, — проведи тільки нас до того соловейка, бо він на сегоднішний вечір запрошений.»

От, і пішли гуртóm вони в ліс, туди, де соловéйко мав звíчай співати; йшло сливé половина двóру. Ідúть вони, тай ідúть; коли це— заревлá по близú коро́ва.

— «О!» промовив джура́:— «о́сь, де він! але-ж і мiць яка надзвичáйна в такому створенíтці! Здаéться тільки, я чув ёго перше!»

— «Ні-бо: це коро́ва реве́!» дівонька на те:— «ми ще не дійшли далéко до мiста».

А це,—заква́кали жаби в болоті.

— «Чудесно!» сказав царськíй прото-казно́дій: «тепер-от ёго чую: так дзвенíть, наче ті дзвóники!»

— «Ні-бо: то жаби!» дівонька на те:— «а от, здаéться, швiдко уже й ёго вчу́ємо!»

Коли так: тéхнув соловéйко, залiвся!

— «Ось! це-він!» сказала дівонька:— «слухайте! слухайте! óвде й сидить!» І вона показала мiж віти на малéньку пта́шку сіре́ньку.

— «Чи-ж то можли́ве?» каже лицарь:— «я й в голові собі таким ёго зрóду не влав! Прóсте з виду, мизéрне! Пéвне він з радо́щів полиняв, як забачив, що тільки пова́жних людей осту́пило!»

— «Солов'їко ман'їсен'їк'їй!» крикнула тоді до його дівонька:— «наш царь найясн'їйший бажає, щоб ти засп'ївав йому!»

— «З великою рад'їстю!» т'їхнув солов'їко, й защебетав так гарно, що й Боже—св'їте!

— «Нест'їтно, як склян'ї дзв'їники! мовляв лицарь:— «гляньте-но, гляньте на шисн'їтко, як працює! Дивно, як ми його п'їрше не ч'їли! О! при двор'ї він матиме зиск!»

— «М'їшу я щ'ї раз просп'ївати?» спитався солов'їко, бо думав, що сам царь його слуха!

— «М'їй солов'їко, гарн'їсен'їк'їй!» лицарь до його:— «маю велику рад'їсть запрох'їти вас п'їньки до дворця, на б'їнькет веч'їрн'їй; там будете зве-селяти його цар'їську вел'їчн'їсть сво'їм щебетанням люб'їсен'їким!»

— «Найкраще-б мене слухати т'їта, на в'їлі!» сказав солов'їко; але прот'ї зг'їдився, почувши, що сам царь т'їго бажає.

А дворець тим часом прибр'їли розк'їшно. Засв'їтили тисяч'ї каганчик'їв золотих; ст'їпи порцелян'їв'ї й стеля зас'їли, замигот'їли—Г'їсподи як!

Всі хóдники уставили найкращими, дорогоцінним квіткáми; по їх скрізь в́ісіли срібні дзвóники й, од бігані́ни та прóтягу, вони—одно дзвонили, так що й слова бóже не чути.

Са́ме посере́дні великої світлиці сидів царь; коло ёго стояла золота жéрточка, на кóтрій соловéйко мав сісти. Увесь двір скúпчивсь та́меньки; дівчатку теж дозволили за двері́ма стояти, бо́ була настáвлена уже спра́вжнею царьско́ю кúхтою.

Всі повбіралися п́ишно і з сірої ита́шки очей не спускали; сам царь їй уклонився.

От, і защебетáв соловéйко—так гарно, так гарно, що у царя аж в́иступили слéзи і покотились з очей по обл́ичю. а соловéйко тоді ще краще затéхкав: пісня хапала за серце. Царь ото, такий ра́дий,—за́раз казав золотого череві́чка свого соловéйкові на шию повісити; але той подя́кував, бо́ лічив цю винагорóду за на́дто велику:—«Я бачив,—каже,—на царьскі́х очах слéзи; а вони-ж дорожчі од скáрбу. Царьскá слéза має велику надзвичáйну вагú: Господь Святий ба-

чить, як мене це вдовольніло!» І він зашбетав знов своїм голосочком солодким та милесеньким.

— «От, найзнадлівіша омизливість, яку ми на світі знали!» казали пані, зібравшись до кўпи; далі, понабірала в рот води, тай ну—гльготати, хто б не забалакав: думали пак, що на соловейка тим схожі. Справді, гайдукі і прислужниці— всі навіть—були задовольнені дуже; а цего уже досить, бо оттих уконтетовати найтяжче. — Що й казати?—Усякого ошастив соловейко.

Ото, він і мўсив уже при дворці бути; дали йому золоту клітку й дозволили двічі на-день і раз у-ночі пролітатись; але приставили на те дванадцять гайдуків: кожен тільки мав привязати його шовковою стєжкою за ніжку, щоб краще було пантрувати. Немá що!—з прогулянки такої не було розмаю!

Так-ото, по цілому місту—тільки й речі, тільки й слова, що про того соловейка славўт-нёго. Було стрінеться двоє,—то не: «помагай-бі,» чи «здоров»,—а тільки: «сол!», а дрўгий мерщї: «овей!» — тай гóді,—і розуміють один óдного.

Одина́дцять крамарів на́віть дітей своїх соловéй-ками назвали, да́рма що не було в них і капе-ліночки голосу —

От, одного дня одберá царь чи-ма́лого на-кúнка, а на ёму й написано: «соловéйко.»

— «Це, ма́буть, ще нова́ книжка про нашу сла́вну пта́шечку!» каже. Але це не книжка бу-ла: в скріньці лежала ціцька невели́чка, — соло-вéйко з золота схитрóваний, подобний до живо-го, — тільки га́рно в діамáнти, рубини й сахвири оздо́блений. — Скоро накру́чували ціцьку, могла вона одну пісеньку, наче й справжній соловéйко, прос-нівати; кивала тоді хвостиком туди-і-сюди, й е́яла — сріблом та злотом. На шійці у неї вісіла етёжечка, а на їй було написано: «соловéйко Японського царя бідніший да́леко од китайсь-кого!»

— «От, чудóве!» дивова́ли усі. А тому, що приніс соловéйка, було да́дено такого титу́ла: «Царський Соловéйко-но́ша!»

— «Хай тепер заспівають у-кúпі!» каже царь: — «от, буде дуéта, так-так!»

Заставили їх у-куні співа́ти; але ла́дґ не вийшло, бо спра́вжній солове́йко співав, що ёму ду́ша спаря́ла, а штучний тільки те, що ва́лики ви́робля́ли.

— «Це не ёго вина!» ка́же музик-ма́йстер: — «він ви́співає в міру, ніби мій у́чень!»

Заставили тоді са́мого співа́ти; от, і одібра́в він та́ку са́ме сла́ву, як спра́вжній; до то-го-ж да́леко був кра́щий на взі́р: бли́щав на́к, на́че на́ру́ччя або ду́качі щиро́злоті

Проспіва́ла штучна пта́шка три́дцять трі́рази те́ж са́ме—і не вто́мля́ся. Лю́ди хоті́ли ще її на́ново слуха́ти, та́к ца́рь ка́же, що тре́ба і жи́вій чергґу да́ти....

Але де солове́йко?—Ви́вну́лись: ніхто й не по́стері́в, як ви́рвався він у ві́кно до га́їв сво́їх, до зе́лених!

— «Що́-ж це та́ке?» ка́же ца́рь. І ца́редворці́ кругом за́гулі́, що солове́йко стра́х як невді́чен: «до́бре, що в нас ще ли́шівся найкращий!»

Му́сила зно́в та ця́цьба співа́ти: це вже в три́дцять че́тверте, як вони те са́ме прослу́хали,

а протé ще на пам'яток не знали, бо було трудно. А музик-майстер — знай-хвалить ту пташку, не нахвалиться: «не тільки, мовляв, з-око́ла вона краща од живої, — бо має розкішне убра́ння з самоцві́тів коштовних, — але й з-серéдини на́віть.»

«Гляньте-по, ца́рю могúщій, і ви, шанóвні панóве! У соловéйка живого не можна ніко́ли пéвне дізнати, щó буде він голосочком вивóдити, а в штúчного це вивірено дісно. Можно все вiяснити, одчипити на́віть ёго і показати лю́дям, — як лежать там ва́лики, як кру́тяться, і як голосникі́ один-по-дрúгому ходють.»

«Така й наша думка!» казали всі. — А музик-майстеру дозволили на́віть ту пташку показати народові в першу неділю. «Хай і вони послухають, як співає!» каже царь. Ото, й почувли такі́; аж не стýмались зді́ва, — наче попцались чаєм, звича́йне, як кита́йці, — тільки о́кають, піднявши до горі́ пальця, та кланяються. Був там і рибáлка убо́гий, що справжнёго соловéйка чув, і каже: — «дзвинить воно дово́лі гарно

і нага́дує соловéйчину пісню; тільки, Бог ёго зна, — а чо́гось браку́є?!»

Живого соловéйка прогнали ото геть з краю і з царства, а штúчного посадили на по́душці шовко́вій біля са́мого царевого ло́жа. Отут, круг цýцьки, за́вжди лежали усі дару́нки, що вона одбірала, — золото, самоцвіти.... Далі ще їй і титу́л такий — «Стіле́чний Співець Его Царсько́ї Милости,» і поставили першою по царéві з лівого боку; бо царь лічив той бік найва́льнішим, де серце, а звісно, що і в царя серце лівору́ч.

Музикма́йстер написав на пта́шку цілі утво́ри — аж двадцять п'ять книжок; та накрутив уже такого ученого, таких там трудна́цій кита́йських, що му́сили всі казати, ніби й читали і розуміють, бо не хотілось в дурні пошитись, а ще більше, — щоб по животах було потупце́вано.

Так ото, мину́в рік. Царь, царедворці і інші кита́йці вивчили на па́м'яток ко́жен те́х пта́шки. Але з то́го ще більш були ра́ді, бо вміли тепер са́ми підспівувати їй, — то й підспівували.

Ву́дешні хлопья́та свистіли: «хвіть! хвіть! хвіть! тѣх, тѣх, тѣх, тѣх!» А царь і собі—одно́ співа. Було—свята!

Ідного вечора лежить собі царь на ліжку та слуха, а пташка виграва́є так га́рно—Господи!... Коли це, не сподівано—«трісь!», а далі—«трррр!» щось зашипіло, закрутилося, й годі грати!

Скочив царь з ліжка, кличе мерці свого прото-лікаря; але пічого не втне той. От, гукну́ли годни́ниварі!—дивився він там, шептав, та ледве-ледве направив; але й то!... бо, чо́пикн позме́лювались, а нові́х поставити не вгада́є, щоб грало, так ото—пильнува́ти, каже.

От, було жалю́! Мусили тепер тільки раз на рік накру́чувати пташку співати, та й то було для неї задуже́. Тільки й розважив музик-ма́йстер своєю ка́занню: невелика й була, але й слів круто-му́дрих сила! А казано було, що ніби пташка тепер ще кра́щою стала... так на тому й понялі́ віри.

Минуло ще п'ять ро́ків, і от, ліг на царство великвій сум. Засла́б царь тяжко, так, що

не встати, — а ёго китаїці щіро любили. — Уже царедворці вибрали були й дріґого: народ зібрався на вулиці перед дворцем чісто; питають того ліцаря про царське здоровья, а він тільки мотну́в головою та зашипів — «шшш!»

Нерухóмо лежав царь — наче віск, — на сво́єму пішному лóжі; усі дворовнікі думали, що кона́є, а дэ-яві побігли уклонитись новóму. Гайдукі туди-й-сюди нішкали та шепотіли; а павя́нки — прислужниці мерці — до чаю. По всіх побóях і хóдниках попростияли чорне сукно, ото, щоб не чути ні грюку, ні шéлесту: і зробилось — тихо, тихо — ні гу!

Але царь ще живий був. Лежав він усе, блідій та холодний, на пішному лóжі; запóни довгі, оксамитóві спада́ли, підóпьяті золотими кїтицями важкі́ми; вікно було одчиняне і місячний прóмінь лежав на царéві й на пташці-забавці.

Бідний царь лédве-то, лédве... тїжко так дише; наче тїжар який здавив ёму груди. Зирну́в він слабї́ми очима, — аж то, — сама́ смерть у ёго-на грúдях: на їй уже царська́ золота ко-

рона! В ідній руці—царський меч золотий, а в другій—єго ша́ти парчо́ві. А кругом—геть по хва́лдах оксамито́вих запон вбача́лись усе самі го́лови: одні—гідкі, а другі—прихі́льні та милі. А були то вчи́нки царські,—лихі й добрі, що тепер позирали, коли сама́ смерть сиділа у єго на серці.

— «Чи пам'ята́єш це́є?» шепотіли одна по одній:—«згадай-но тее!» Як почали́... нароска́зували тако́го, що аж на чолі єму виступив піт.

— «Цєго я зрóду не знав!» зітхну́в царь:—«музі́ки, музі́ки! найбільшого кита́йського бубна!» стогнав він:—«щоб мні не чу́ти, що вони кажу́ть!»

А вони ще гірше.... і сама́ смерть підкі́вувала по кита́йськи на все, що каза́ли.

— «Музі́ки, музі́ки!» стогнав царь:—«заспівай-но хоч ти, моя доро́га, золота пта́шечко; яж тобі дарував тако́го—і золота і цяцєк кошто́вних, на́віть свого золотого череві́ка до шийки; співай-бо, блага́ю!»

Але пташка ні піспула: не було, бач, кому

макрутіти її, от вона і мовчала; а смерть уссе-знай-вищиря́ на царя свої́ йми-очі... та тихо, кругом тихо, аж сум!

Коли, це-ра́зом в вікно полінула пісня чу-дова: а то—жпвий соловейко сів на гілоцці. Прочув він про хворобу царя́ тай прилетів ото на-цебетати́ ёму́ розва́гу й надію. І чим довш щебетав він, примари́ все блідли та блідли, кров починала швідче точі́тись по слабі́х царсьві́х чéленах і сама на́віть смерть примовля́ла, слухаючи: «О, співай, соловейко малéсенький, — ще — та ще!»

— «А оддасі́ мині золотого коштóвного мéча? Оддасі́ шати́ парчóві? Оддасі́ царьску́ корону?»

І смерть верта́ла клейно́ди за пісьні, а соловейко усе щебетав, усе щебетав—Гóсподи! Слівав він про цві́нтарь тихий, де білі троянди ростуть, де лили пахнуть, де зеленій моріжок жівиться слізьми людсьві́ми. Запуді́лася за садкóм свої́м смерть і полінула в вікно холодним, білим ту-маном.

— «Спасі́бі! спасі́бі!» каже тоді́ царь: «Ох, я

пізнав тебе, моя пташко небесна! я тебе вигнав
був з мого царства і панства а ти-ж за те—
примари лихі мні з лóжа прогнала; ти-ж саму
смерть з мого серця виманила! Чім я тобі
оддячу?!»

— «Я вже маю од тебе винагороду!» соловейко
каже:—«Я з твоїх очей викликав колись слези,
як співав ще навперше; цього не забуду довіку.
Тож, співцеві для серця — найкращі перлини!
Але засни тепер, щоб піджити здоровья: а при-
слю тебе пісьнею

І він затихав, а царь тим часом заснув
тихо, супокійно: який-же був сон той,—солодкий,
та пожитечний!

От, прокунувся царь, як перемітий;—сонечко
зазирало уже крізь вікна в покої, а з прислуж-
ників ще ніхто й ненавідався: думали-пак, що
мертвий; один тільки соловейко доглядав його вірно,
щобечучи.

— «Не кїдай мене ніколи!» каже царь:—«та
будеш співати мні, коли твоя воля; а ту забав-
бу-пташку я на шматї побью!»

— «Ні, не робі́ цєго́!» соловейко каже:— і та, доки могла, тобі дóбре служила! Хова́й її, як і дóсі; мнї-ж тут жити, в пала́цах твоїх гніздечко звивати,—непрóміжно; але дозвóль, я буду і сам прилітати, коли заманéться: увéчері сідатиму я на віти коло твого віконця і щєбста́тиму тобі—на радість, та на рóздум! Співатиму про счасливих і про безталанних! Співатиму про дóбре й лихé, що кругом тéбе—і часто тобі не відоме. Співача пташка, бач, усюди літає—аж до убо́гої покрівлі риба́лки та хліборóба, що сидять далéко од тéбе й од твого пала́цу Я люблю твоє серце бiльш, над твою корону блискúчу й славúтню!—Я буду прилітати, буду... тiльки обiцúй мнi одно!»

— «Усе!» каже царь, встаючи́; одяг мерщi на себе царські свої ша́ти і притулив до серця свій меч тяжкий, щирозлóтий.

— «Об одно́ прошу! не розкажу́й нікóму, що в тéбе є пташка, кóтра тобі щєбéче про всéсiньке!» сказав соловейко і полiнув геть.

А це—увiходять і царедвóрцi та прислужни-

ки, щоб поглянути ото на царя свого мёрлого.
Зирк!—і поторопіли. а царь їм на те: «до-
брідень!»

РУСА́ЛКА.

але́ко-геть у морі вода така синя, як квіточкі пайкращих волóшок, а прозóra, як чисте скло. Але там і глибини́ страше́нна—і не думай, достати дна якорем! Треба б багáто дзвіни́ць одна на одну поставити, щоб зі дна до поверса сягну́ти. От, у тій-то безодні і живе морський люд.

Але не думайте, щоб дно морське́ устилав тільки білий пісок: ні,—там ростуть дивóзні росли́ни й дере́ва: їх сте́бла і листя такі хисткі, що немóв живі,—вируша́ться зáраз од найме́ньшого] ру́ху водиці. Рибкі́ великі й мале́нькі нішкajúть там проміж віти,—от, якби тут у нас—

птаство. А на самісінькій глибині стоять царя морського чертоги: стіни їх чисто—з коралів; довганасті вікна лучкові—з яснóго янтáрю, а покрівля—з саміх черепашок; вода то одчиня їх, то зачиня, хвілями граючись. От, було дівка! А в кожній-же черепашиці лежало ще по перліні блескучій, — такій, що найменша навіть була б найдіпшою оздóбою й до царської корони.

Морський царь вдовував уже кілька років; так ото господарила там старá мати його. Вона була жінка й розумна, тільки шляхетством своїм гордувала дуже, для того й носила на хвості аж дванадцять вустриць: а інші-ж вельможні більш шості націпляти не сміли.—Про те варт було її похвалити, ще надто, що доглядáла горазд малєньких морських царівен, своїх унучок. Їх було шестеро гарнесеньких дівчаток, а що найменша—то вже найкраща за всіх; шкúрочка на їй була білесенька та тонєсенька, мовляв-би—рожевий листочок, а очі-ж то—сині, сині, як глибоке озеро; тільки одно... не було ніг: бо в неї, як і у дрúгїх сестриць, тіло кінчалось хвостом.

Ото було цілісінький день бáвляться царів-

ні у чертозі, в великих світлицях, де по стінах росли квіткі живі: одчїнять було вікна великі, янтарні, от і напливє їм рибок. Так у нас часом одчиниш вікно, то й улетить ластівка; тільки рибкі йшли до рук царівен, а ті годували їх, гладили.

За чертогами зараз простягся великий сад. Квіток було!... усє жовто-гарячі та темно-сині. Дерєва тріпотіли стеблом і листям, а овоць ото— наче злото, а цвіт— наче вогонь миготілп.

Земля була устелена пісочком чистим, чистим, та таким, синім, як поломья з сірки. На всєму лежав якнїсь надзвичайний болір блакїтний; можна було швидче подумати, що стоїш на повітрі вїсоко і що в тебе над головою і під ногами небо, піж, що ти— на морськїм дні. Звідти у тишу було видко навіть і сонце; воно видавалось багріною квіткою, а з мїсочки її так і палахало світлом!

Кожна царівна мала свій квітник в садочку, от і коцала єго й засажувала, чим хтіла. Одна виробляла єго на гшталт кита; друга було зро-

бить його до стану русалки подобним; але найменша—зробила його круглесе́ньким наче сонце; і засадила червоними квітками, як жар. З неї була якась окро́мна дитина-ти́хе, замислене за́вжди; було дру́гі сестриці граються собі чудовими забавками, що їм розбиті кораблі кидали, а їй і байдуже: одну тільки марморóву статую, прич сонця, й любила вона хороше́ убирати квітками. А то був хло́пець-красе́нь, витесаний із білого каменю, що в подарунок прислала їй скеля. Посадила вона коло його рожéву вёрбу плакучу; та розрослася розкішне й укрила статую геть аж до гру́нту своїм хиля́стим гіллям, хвіялко́ві тіні од них тремтіли на блакітнім пісочку: видавало, ніби верхівья з ко́рінем гралось і цілуватись хотіло.

Не було ото для тієї царівни більшої радості, як слухати про на́ш світ; бабуся було му́сила розказувати усе їй, що знала,—і про кораблі, і про людей, і про звіря. Дивувалась вона найбільше тому, що квіткі́ у нас, на землі, пахнуть, (а на дні моря, бач, -ні), що лісі́ у нас—темі, зелені, і що рибкі́, літаючи проміж віти, співають так го́лосно, гарно, що й Господи! Риб-

ками бабуся пташо́к називала: ині́ко-б унучки її не зрозуміли, бо зро́ду не бачили жо́дної пташки.

— «От, як ви́йде вам в по́вень п'ятнадцять год», казала бабуся:—«то я дозволю і на пове́рся моря вири́нати і посі́дити у міся́нім с'я́йві на скі́лі, любуючи на бороблі парусисті; от, тоді й побачите ті городі́ та діброви!»

На той рік ма́ла дійти своїх літ найстарша царівна; другі-ж сестри були по́літки; так ото, найменшій випадало ще цілісеньких п'ять років трива́ти, поки доведеться-то ві́рнути на наш світ і подивитись, що діється ту́теньки. Але вони обіцяли одна-о́дній, розказувати про все́, а на́дто, що в перший день видасться за найкраще: бо бабу́ся розказувала не дуже-то; було ще й бага́то, бага́то,—що їм бажалося знати.

А найціка́віша-ж то була найменша, ота тиха та замі́слена, що п'ять років ще мала трива́ти, та така нетерплі́ча,—Господи! Було по́ночі одчипить ві́конце та усе, знай, позира́є крі́з синю, синю воду, що рибкі́ своїми пірці́ми плескали; вбача́ла вона звідте і місяць, і зо́-

рі; зви́чайпе крізь воду здавались вони бліде́сенькими, але далеко більшими, ніж на наші очі. А як коли ча́сом затлумля́ було їх який темний о́болоб, то вже вона знала, що то, або кит пливе, або з людьми корабель; а тім і не-до-ми́сли було. що в безодні, під ними, стоїть собі маненька русалочка, та до їх ручені́тка свої простягає.

От, як сповнилося старшій п'ятнадцять, вірнула вона на площу морську

Було вже чого розказати, як верпулася—ска́зано: «Але найкраще, каже:—по місяцю на пісочку лежати, спозира́ти по тихому морі на беріг з великим городом, де свічки́—мов сотні зірок—миготять; слухати музи́ку, го́мін людей і гурк повозів, та любовати на високі дзвіні́ці, з котрих гудуть усе дзвони́!»

Ох, як же то слухала пильно найменша! У-вече́рі було й од вікна не одійде; одчинить та одно,—ді́вчиться, прозирає ту то́вщу синю, ма́рючи все про город великий, про ёго світла́ й гук,—і здавалося їй, ніби аж до неї луна́є гудіння тих дзвони́в.

На другий рік одібрала підстарша дозвóлу, віринути і поплавати геть до схóчу. Вілинула з води вона сáме, як заходило сонце, і це видо-вісьько запáло найбільше в очу́ їй.

«Усéсіньке небо, каже, здавалося злóтом, а красу óболок тих—не можна ні списати, ні ро-сказати! Наче ті хусточки́ рожеві та хвілякóві плили вони геть угорі, а повуз них іще швидче лінули довгою влúчею білі лебеді до ясного сонця. Я й сама туди хотіла поплисти; але сонечко зникло і рожевий кóлір на морі й на хмáрках погас!»

Через рік вирнула й третя. Ця була сміле-віша, той поплила у-гору по широкій ріці, що вливалася в море. Вона побачила чудóві узгірря, увриті виноградом зеленим; палаці і зáмки ви-зирали зза темних росбішних лісів; а там щебе-тали і тóхкали иташкí; сонце так припівало, що мúсила вона часто пуринати у воду, аби охоло-дити вид свій запáлений. В манéнькій затоці за-примітила вона цілий рій діточóв,—голісіньки по-лоскались у водиці; але тільки, що хтіла русал-

ба з ними погратися, як вони з переляку — зараз на-втеки!... а тут ще прибігла якась чорненька звірина, собака-б то, а вона-ж собак не бачила з роду, — та давай на неї гавкати так люто, що царівна з страху кинулась мерщій в море. Але вона не змогла до-віку забути, ні розкішних лісів тих, ні зеленого згірря, ні любесеньких діток, що вміли плавати, хоч не мали хвостів, як риби.

Четверта-ж, не була така смілива, то й вирнула посеред безкрайнього, дикого моря, і це їй здалося найкращим. Око сягало навколо — геть-геть далеко, — на кілька миль, а небо схилилось, мов ляв, як дзвіп той великий, скляний; кораблі здавалися чайками з-на-вдалі; кумедні дельхвини вигравали, жартуючи; витіща сіоркали воду ніздрями, видавало, ніби то — сотні водограїв навколо.

Прийшла черга і п'ятій сестрі; її день випав саме у зиму, от і побачила вона те, чого другим не доводилось в перше. Море здавалось зеленим, зеленим, а навкруги-геть плавали цілі

гори крижніні розміітого строю; кожна, — каже, — то миготіла, мов діамант, то сіла — нестотіно перлина, а були ж то більші далеко за всяку дзвініцю! Сіла русалка на найбільшу крижніну; вітер розвіває їй коси; кораблі з перелігу тікають навколо. Але над-вечір небо затемріли хмари, — блискоче, гуркоче! Запінилось море аж почорніло і давай тими крижнінами бурхати, що на блискавці палали, як жар. — Усі кораблі позгортали свої вітрила — тото було страху й перелігу! Але русалка сиділа собі байдуже на крижніні хисткій і любовала, як блискавкі шарпали хмари та палали в воді!

Кожній сестрі, як вперше тільки виринала з води, повинна краси тієї захвачувала, знажувала очі; але як їм, уже дорослим дівчатам, дозволено було виринати до-сходу, то й стало це швидко байдуже: через який місяць там часу, уже здавалось їм, що на дні усе ліпше; усюди, бач, гарно, а дома — найкраще.

Ото, ввечері було часто візьмуться сестри за руки в п'ятях, та й вірнуть на площу морь-

ску́. Голосочки були їх знадлі́ві, чарі́вні, як жо́дна людина не має. Було, як зачують бурхані́ни наблі́з, той пливуть мерці́ до корабля, що мав потонути; пливуть та співають го́лосно й чу́ло про та́ємні краси свого моря, заві́туючи прихі́льно людей у гості до себе. Але ті не розу́мили їх пісе́нь, а думали, що завива буря; Та-бо й то: хиба їм промі́жно було дивувати на ті пишно́ти? Адже, як осідав корабель, то люди зараз тонули, і тільки один труп доходив до чертогів морського царя.

Так ото, як було у-вече́рі знімуться сестри по́руч і попливуть ви́соко вгору, найменша зостанеться самісі́нька, та одно-ті́льки дивиться їм у слід,—ді́виться, та немов ковта слези; тале-ж слез у русалок браку́є, а з то́го ще тяжче у свру́ті.

— «Господи! чи шві́дво ті п'ятнадцять мінні вийдуть!» було каже:— «я знаю, що я полюблю щиро той світ і людей, що живуть та́меньки!»

Аж ось, таки і п'ятнадцять гу́лькнуло.

— «Бач, ти вже й доросла!» сказала вдова ца-

риця, бабуся старенька:— «Ходиж-но, я прибору тебе, як і сестер твоїх!»

От, і поклала вона їй з'яз на голову віпочка з білесеньких лілій, а кожний-же то пелюстик у квітці не-що був,—як половина перліни; далі взяла старá та й почепила царевні на хвіст аж вісім вустриць, цеб-то для визнаки високого рангу.

— «Ох, як боляче це!» крикнула русалочка.

— «Дарма,—можно й зтерпіти, як-що хочеш пишати!»

Ох, як би її воля, вона б з радістю скинула з'яз отой перепих і вінок той тяжінний: чорвоні квіткі з її саду їй лічили-б краще,—так що-ж? нема—що робити!

— «Щасливо!» сказала вона і легесенька й прозбра, як б'улька, з води вирпула.

Сонечко саме зайшло, як виплила головою русалка; але всі хмаронькі ще блищали червінню та злотом. В блідорожевім небі миготіла зірка вечірія, так ясно та гáрно, повітря було таке свіже й пестіве, а море—хоч би тобі зворухнулося!

Посеред ёго стоя в корабель великий, великий— на три щогли; маячів один тільки парус, бо було— а ні дихнє— тихо, і матроси сиділи собі на лінвах та рях. Вони співали, а музика гра- ла чудово, а як посутепіло, то запалили сотні лхтариків розмаїтої бярви— видавало, ніб то хоругівки народів усесеньких мають.

Русалочка пришла аж під саме вікно ко- рабельної світлиці, і, що-разу, як було хвиля підійме її у-гору, вбачала вона крізь прозори шибкі, багато людей, та всі-то пишно убраті. Але найкращим запав їй молоденький царенко, що мав очі чорні, як терен; ёму чи й було ще шіснадцять: сёгодня справляв він патрона,— так ото й панував через те такий перених.

На корабельнім помості танцювали матроси, а як вийшов царенко до них, то сотні ракет злетіли в повітря і так осліпили, мов сонце. Ру- салочка перелякалась — Господи! та мерці— від воду; але незабаром висунула головку, а на неї-ж-то немов усі зіронькі з неба посіпались. Зроду не бачила вона такого хвёйверга! Великі

сонці крутились навколо; рибкі дивозні, вогневі по синьому повітрю літали, — а море-ж усеньке те одбивало по хвілях прозорих та тихих. На кораблі було так яспо, що не то що людей, а кожну снастіну було виднісінько. Ох, і що-ж то за красень був той молоделький царенко! Він подавав кожному руки й усміхався прихильно, а музика гула, і пишна піч над усім цим ширіла. —

Було уже пізно; але русалочка не здала звести очей з того корабля, а ще на́дто з царенка. Уже були й ліхтаріки згасли, ракети перестали вгору літати, гармашні гукання унішкли, — і тільки в безодні щось гоготіло, — як вона усе ще сиділа на хвилі, та го́йдалась в́исоко так, що аж у світлицю зазірала оком. Аж ось корабель побіг прудче; напужились одно по другім вітрила; хвилі шпáрче заграли; а на́вдалі уже збиралася буря страшенна, — сунулись хмари тяжкі, і вогнем бли́мали.

Матроси ото позгортали вітрила. Корабель і сам рв́ино литів, го́йдаючись на бурхлі́вім морі; чорні хвилі здимались, як гори і слив́е через

щогли сягали; але корабель, немов лебідь, то поринав у провалля хисткі, то знов видинав на верхівья. Русалочці і байдуже, — їй навіть подобалося таке вигравання, але ж мандрівцям — то ні! Корабель луцав, грубі дошки угиналися од тяжкого натиску хвиль, що аж усередину бурхали. Коли це щогла — трісь! — і вломилася геть, немов очеретина; ліг корабель набік, а вода так і хлинула йому у путрo. Тепер уже і русалочка догадалася, що йому небезпечно; вона навіть і себе стерегти мусила од дошок і діля, що з корабля у воду зривалися.

Хвилинами так було темно, що хоч виколи око; а то знов, — як блисоне полумья разом — немов день освіце, і все на кораблі стане русалочці видко. Вона одно — придивлялася нільно, шукаючи того царенка; але тоді тільки й запримітила, коли вже корабля море пожерло. Зразу була вона зраділа незстрімно, що тепер-би-то царенко лінув до неї; але згадала собі мерщї, що людям під водою жити неможна, і що з єго один тільки труп допливе до отецьких чертогів. «Ні! він не повинен умерти!» сказала — і кинулась мїттю межі

брусся і ділля, що море шпурляло, що й її розшавити приміло; без обстраху вона то ниряла глибоко, то спливала на грєбїні хвиль і на велику силу таки того царенка знайшла. Він не зміг уже більше триматись на збурєннїм морі; руки й ногі єму вибились з сили; очі хороші стулялись, і він би напевно умер, як би не настигла русалочка. Вона піднесла єму голову вгору над воду, та й здалась на хвилі, щоб несли, куди хочуть. —

На ранок утихомірилась буря; але з корабля не зосталося й тріски. З моря виплило сонце яснє та червоне і здалося, ніби єго промінь живив щоким царенка; але очі єму були все заплющені. Русалочка поцілувала єго в високе, хороше чолó, і одкинула геть вóхке волосся. Йї примілось тоді, що немов він—марморóва статуя в власнїм садочку; поцілувала вона єго ще раз і щїрим серцем єму побажала ожити.

Як ось і суходїя показався на вдáлі. Високі гори синїли, а верхівья їх снїгами укриті,—полїскували, немов білі лебеді. На бєрезі слались низами лїсї пишні, зелепі; з-за них визирала якась будівля, — церква чи монастир—неможна було

пéвне дізнати. Помиранцóві й цитринóві дерéва росли там в садочку, а коло бра́ми високі пальми стояли. Море тут вирізало маленьку сагú глибоку, глибоку, але проте супокійну; коло пь́яти скелі білів мьякесенький пісочок: туди-то й поплила русалочка з гáрним царенком; поблала ёго на пісочок, пеклюючись на́дто, аби голова ёму була вище, і грíлась на теплому сонці.

Коли це задзвонили у дзвóни в великій білій будівлі і в садок вíсипало багато молоденьких черні́чок. Русалочка мерці заплила за високі каміння, що стреміли з води, укутала себе геть в піпу морську, аби ніхто її личéнька не вбачив, тай пантрúє ото, щó стапється з бідолáшним царенком.—

Незаба́ром одна черничка надбігла до ёго. Здалóся, що спочáтку вона дуже злягалась, але на хвилі́ну—не більше: мíттю гукну́ла вона па людей, і русалочка бачила, як царепко ожив і як усім він усміхався прихі́льно; усім, кажу усміхався, прич пéї, бо не знав, що вона то ёго й зрятува́ла. Русалочці стало так тяжко.... а як

побачила, що повели ёго в високу будівлю, то вона пірнула з нудьгі, тай вернулася назад до отецьких чертогів.

Була вона й зперше сумна́, та тиха, а тепер—іще гірше. Росцітувались ото сестри, що вона в перший раз угорі бачила, так мовчить—тай го́ді.

Не раз було ввечері, або ра́нком припливала русалочка туди, де царенка покинула. Бачила вона, як і овсць достигла в садочку, як її обірвали; як і сніг па високих го́рах розтав,—а царенка не бачила й в обо; і ото усе-знай-сму́тніша поверталась назад. Тільки й розва́ги було їй, як сиде у сво́єму садочку та приголубить иншу марморóву статую, що була на царенка схожа; а там квіточкі її без до́гляду розрослися, це мов у якій глушині,—ди́ко, і так поплутались сте́блами і листям за віти дерев,—що було під ними темнісі́лько.

Не зте́рпіла русалочка більше, взяла, та одній сестрі своїй і призналася. Сестра розказала дру́гим на вухо, а дру́гі—сво́ім пріятелькам—

нишком, а ті вже — тільки знаємим, та й годі. А одна з тих і знала, хто був царенко, звідки і де його царство, бо й сама бачила на кораблі бенькет.

— «Полищмо, сестричко!» сказали царівні старші і, побравшись за руки, виринули вони насьмом аж там, де був, як казано, царенків дворець.

А дворець мурований був жовтогарячого блискучого каміню; мармурові сходи надами йшли аж до самого моря; над дахом підносились бані щипрозлоті, величні, а між колон надокіло стояли, немов живі, мармурові статуї. Крізь прозори шибкі довганістих вікон вбачались розкішні світлиці, убрані в килими дорогі та завіси шовкові; великі малюнки висіли всюди по стінах — так, що було любо глянути! А посеред найбільшої світлиці плескав водограй; його побризки аж до скляної бані сягали і миготіли на сонці, що вигравало крізь воду на рослинах в великій водоймі.

Тепер уже русалочка знала, де жив царенко, і ото було приплива що-вечора і що-ночі. Раз-

по́-раз зближалась вона до берега ближче, як інші, й запливала навіть у широку протоку під самий рундук мармуровий, що кидав на воду довгу тінь. Тут було сяде вона, та й дивує на молодого царенка, а тому й не-в-дога́д, що прич місячного ся́ння, ще й другі очі тут зорять. —

У-вечері було часто повуз їх їде царенко на пишному чо́вні: музіки грають, навколо хоруго́вки ма́ють, а русалочка чатує собі в очереті зеленім. Було вітер як загра її ма́йлом срібряним, то кожне, хто вба́чигь,—і подума, що то полісгує кри́лами лебідь. Не раз у-ночі вона чула од риба́лок, що плавали з бага́ттям у човнах, як вони хвалили царенка; от і радіє було, що ёго зрятувала од хіжої хвилі, та зга́дує, як колись та головка на пёрсах у неї лажала, як вона цілувала її со́лодко! А ёму-ж це було несвідо́ме, навіть пёвне й не снилось ніко́ди!

Так ото, день-по́-день росла до людей в неї прія́знь; день-по́-день вона більше жада́ла між ними пробува́ти—жити; а світ наш здавався їй і кращим, і більшим далеко за те царство морь-

скé. Люде, пак, приміли— і на кораблях по морях плавати, і на гори високі аж над самі хмари злізати; та й зéмлі їх, повстéлані гáйми та нівами, простяглися геть далеко за її очі. Багато, багато було, що їй бажалося знати; але сéстри не змогли її, цікавої, вдовольніти, то й мýсила вона до бабусі удатись: ця уже добре знала і людей, і світ той надмóрній.

— «Скажіть, бабусю», — спиталась русалочка: — «як-що люде не тонуть, то невже вони вічне живуть і не вмірають нікóли, як ми тут?»

— «Ні!» одказала старá: — «умірати мусять і вони, та ще й жизнь їх корóчка над нашу. Ми можемо і триста літ прожити; але, як порветься дихáння, то з нас тільки й стáнеться піна морьска, — на́віть не лішаться по нас тут і могили крéвним на спóмин. Безсмертно́ї душі в нас немає; ми вже нікóли не оживаємо, — от нестóтно як очерет той зелений: раз зітнеш, то вже не позеленіє вдрúге! А люде там-ті мають душу; вопа не вмірає нікóли, на́віть як і тіло зтрухвіє на порох: летить вопа тоді вгору в́соко-в́соко,

аж до блискучих зорь! От, як ми випливаємо часом на-верх позирнути на землю, так і люде, по смерті, летять в чудодівні країни, для нас невідомі.»

— «Чому-ж не дадено нам безсмертної душі?» запиталась журліво русалочка:— «Здається, я-б усі свої сотні літ на один день проміняла, аби людиною статись, та полінути туди, в надпесні країни!»

— «І не думай сього!» сказала старá:— «Та нам тут і щастіше, і краще, ніж людям там у-горі!»

— «Так це і я-б-то м'юшу умерти й обернутись на піну морську?! М'юшу не чути вже більше гоміву хвиль, не бачити і бвіток хороших та ясного сонечка? Та не вже-ж таки нема жодних засобів, щоб душу безсмертну дістати?»

— «Ні!» каже:— «хиба от, як-би чоловік закохався у тебе так, що ти йому стала-б над батька й матір дорожша: як-би він отдав тобі усі свої бажання і думи; як-би пан-отець звязав його праву руку з твоєю й одібрав обітницю на вірність

довічню:—отоді-б тільки душа чоловіча перейшла в твоє тіло і ти-б мала спільку в блаженстві. Але це—непроріжно ніколи! Що ми лічимо за найкраще—наприклад твій риб'ячий хвіст,—ім там здається поганим: оттакій у них смак! Там, щоб хорошою бути, треба якісь дві недоладні прпсощини мати, що вони прозивають ногами!»

Зітхнула тоді русалочка, та так смутно поглянула на свій риб'ячий хвіст.

— «Ет! варт журитись!» на те їй старя:— «Наскачемось весело та наплещемось за ті триста літ, що ми маємо жити, до-схочу; триста літ—не поле перейти; а там мізнійш буде гарно й спочити! От, пав,—у нас і сёгодні царський баль!»

Справді, в чертогах там панував такий прєпих, якого тут на землі не побачити зрѳду. Стіни і стѳля великої світлиці до танців були зроблені з грубого, а про-те прозѳрого шкла. Сотні здоровезних скалѳв—кармазинових і яро-зелених—стояли рядком по обіруч світлиці; круги їх миготіло якесь блакітне сѳєво так ясно, так ясно, що врізь стіни навіть і море світилось дадѳко

павкóло: можна було бачити бéзліч рибóв, великих і маленьких, що по за шклом пла́вали; на одних лускá блищала багрінню, а на других одбивала злотором і сріблором.—Посеред світлиці течія хвилювала ширóко, а на їй то і та́нчили водяникі з русалка́ми під свої любязні співи. Та й голосóчки-ж були в них—таких на землі між людей не почути! А русалочка-ж то співала найкраще, найгарніше усі царедворці в пéстях хвостиками по долонях плеска́ли. Була хвилі́на, що і вона на́віть радість в своєму серцю спочу́ла, бо знала що її голосов був найкращим не то на землі, а й у морі; але згадала враз про той світ, про краса́ня-царенка і про свою ту́гу, що їй безсмерної душі бракува́ло, — та й зажурилася. Кинула тоді танці вселі та співи, виплила собі нішкóм геть з отéцьких чертогів, та й сіла, смутна́, в своєму садочку.

Коли-це, вчула вона сурму знад моря: «це певно, дума, царенко там плава..... Ох! як я кохаю ёго! Я-б оддала до рук ёго усі мої вчу́ння, усе моє щастя й житті́! Чого-б не зробила я, аби ту душу безсмертну діста́ти! Та от, поки

мої сестри танцюватимуть по чертогах, я попливу до відьми морської... хоч мині й страшно її, — та дарма!... може хоч вона дасть яку поряду й спомогу!»

От, знялась русалочка та й поплила просто на ревучий вир: за ним жила відьма. Цим шляхом вона ще ніколи не плавала: не росло там ні квіток, ні морської трави; самий тільки сірий пісок слався аж до ревучого віру, де вода, наче млинівий камінь крутилась, гдиготала і зацмобувала в безодню усе, що не впадало у крутінь. Через оце-то пекло страшенне і мусила переплисти русалочка, щоб достатись до відьми; а за ним ще тяглася далеко-геть по теплому брудному багнуні одна тільки стежечка (відьма торхвом звала багноте). От, там-то вже й стояла її хатка в якимсь лісі непевнім: усі дерева і кряки були поліпи, — навполовину живліпи й росліпи. Здавалось, ніби страшенні стоголові гадюки з землі повиростали; од коріня аж до самого верху тремтіли вони своїми членами; їх віття було схоже на довгі слизькі руки з пальцями, що, немов ті черви гидкі, вигиналися. Все що не по-

падалось їм з моря, вони міцно зтисали і вже не пускали ніколи.

Русалочка, як укопана, стала перед такими страхівинами; од перестрашу трохи серденько не вискочило.... думала вже тігати; але згадала про красеня-царенка і про душу немрүщу людську — та й наважилась. Завязала вона міцно круг голови волосся розмайне своє, довге, — а то, щоб поли не зачепили, — зложила рученята на персах, та й поплинула на одчай, як та рибонька, межі гідких тварюк; а вони-ж то слизькі свої руки і пальці усе простягали до неї. Бачила вона, як кожен полип, що не понав, то тримав уже сотнями рук; люде, що тонули і допливали в ту глібіню, визирали з рук як кістякі білі; корабельні стерна, скрині, божушки з звіря — навіть і русалочка одна, що вони задавили, — усе було зтиснуто, мов кліщима. Страху було — і! — Світе-Боже!

Насилу доплила вона до великої глеєватої прогалини в лісі, де викрүчувались здорові гадюки, поліскуючи своїми гідкими ясножовтими

черевами. Посередь болота стояла хатка, збудована із білих кісток чоловічих; там сиділа відьма і годувала з свого рота жабу, от як-би часом люде годують цукером канареек. Оту вигодувану погань гадючу вона бурчатками звала і не боронила плазувати по своїх грудях губчастих.

— «Знаю я добре, чого тобі треба!» промовила відьма:— «Хоч і дурна твоя хіть, але я вдовольню її, бо вона на тебе й снаде тяжким лпхом, моя царівно хороша! Ти хочеш хвоста свого збути, а намість його одібрати оті дві підсошники, чим люде ходять, а то,—щоб закохати в себе царевка і натхнути тим душу безсмертну??!»

Та, кажучи се, засміялася так огидливо відьма, що в неї навіть жаба й гадюки на землю попадали.

— «Ну, ти прийшла саме в пору!» каже: «бо завтра, по схід-сонцю, я-б уже нічого не вдіяла; прийшлося-б тривати цілісінький рік. Оце я тобі приготую пивко: пливи ти з ним, до схід сонця, на землю; сядь на березі, та й виши.

Зараз твій хвіст одпаде, а намість його виростуть оті, як люде кажуть, хоробі ноги; але це боляче—страх, немов гострий меч тебе проріже! Усяке, хто тебе не побачить, то скаже, що ти найгарнійша й найкраща людиночка в світі: ти будеш лехкою й гнучкою на ході, і жодна танцюриста не досягне тебе; але-ж і кожний ступінь вчинить такі тобі муки, настотно як би ти ходила в криві по гострих ножах.... Чи хочеш же усе оце зтерпіти, то я тобі стану в пригоді?»

— «Хочу!» промовила тремтучим голосочком русалочка і подумала про царенка й про душу безсмертну

— «Пам'ятай-но ще!» каже відьма:— «Скоро ти візьмеш чоловічу поставу,—уже тобі вдріг русалочкою не стати ніколи: уже тобі не вертатись під воду, не бачити більше ні сестер, ні отцевих чертогів! А як-що царенко, забувши батька і матір, не покоха тебе всю душею своєю і всіми думками, або не захоче звінчатись і наректі тебе навіки своїм подружжям,—то тобі ніколи і безсмертної душі не здобути! В перший ранок,

як царенко одружиться з другою, серце твоє розірветься, і з тебе станеться тільки піща морська!»

— «Сількись!» промовила русалочка і поблідла, як смерть.

— «Ну, тепер ще мусиш міні заплатити за працю,» каже відьма:— «і я запрошу не мало! У тебе голосочок такий гарнісенький, якого ніхто на дні тут не має; ти хочеш ним знайти і зачарувати царенка; але його-то міні й треба. За моє півтво коштовне ти мусиш і міні віддати, що в тебе найдорожшого! Я маю власної крові вточити, щоб півтво стало гострим, як двусічний меч!

— «Але, як візьмеш ти мого голоса,» — каже русалка:— «то що міні зостанеться врешті?»

— «Твоє гарнісеньке личко,» каже відьма:— «твоя хода гнучка і твої оченята заласні, виразні: і цим серце чоловіче оманути зможеш! Чого-ж ти вагаєся? Висунь мерщій язика,—я одріжу його в заплату, а тобі дам чарівного трүнку!»

— «Згода!» промовила русалочка. А відьма поставила казаня, щоб ото чарівного трүнку вари-

ти. «Охайливість найперша річ!» каже, і почала казана шарувати цілим пуком гадюк; потім роздряпала собі груди, аж кров їй чорна закапала тіла. Густа піра з неї складалась у такі гідві страшиділа, що можна було перелякаться навіви. Що хвилі відьма що-небудь нове в казан підбидала; а, як закипів він, — немов крокодил застогнав. — Врешті трюнок зварився і став ясним, мов чиста вода.

— «От тобі, — маеш!» сказала відьма, і одрізала язик у русалочки. Зробилася та німою — а ні співати, а ні говорити!

— «Як-що на поворотті в лісах моїх зачеплять тебе полипи,» додала відьма: — «то тільки бризни на їх їдною краплею цього трюнку: з того їм пальці і руки розпадуться на шмаття!»

Але русалочці не довелось цього робити, бо полипи з перестрахи одсувалися геть, забачивши в руках її блискучого трунка, що миготів — наче зірка искрюща. Так перелінула вона миттю через ліс, через вир і болото. Ось і отецькі чертоги. Світло погасло вже в світлиці до танців: певно

всі спали. Але вона навідатись не посміла, бо була піма́, та й кинути мўсила їх навіки. Такий нуд її взяв, що серце трóхи не пўкне! От, пішла вона у садóк, зірвала по квітці з бóжної сестринóї грядки, послала рукою до них тисячу поцілунків, та й вїрнула на синю-синю плóщу.

Ще не схóдило сонечко, як побачила вона царенків дворець і ступила на схóди—марморóві, пішні. Ясний місяць світив любéсенько. Русалочка вишила гострого гарячого трўнку і здалóся їй, немóв двусічний меч її тїльце наскрізь проня́в; як мёрла, упала вона од несїдл. Уже сонце підбїлося геть, як прокинулась вона і страшéнну бóліть спочўда: а проти неї стояв уже царенко, молодий та хороший... стоїть, та й очей не зведе своїх чорних. Потўпила од сóрому русалочка свої оченїта, і тут тїльки в очў її упало, що в неї, зámість хвоста того, було уже двоє ножепїтов гарпéсеньких, немóв у панїнби.

Але вона була голісїнькою і ото укрила себе довгим волóссям. Питався царенко: хто вона й звїдки?—а вона тїльки дївиться на ёго лагїдцєнь-

ко та жўрно своїми темними, сїміми очїма, бо говорить не примїла.

От, узяв її царєнко за руки і повїв до дворця. Правду казала відьма: кўжна ступїнь уражїла її так, як-би вона ступала по гўстрих ножах чи голкїх; але це було їй байдўже. Вона виступїла під руку з царєнком легєсєнько, нїче та бўлька, і всі любовали на ту хўду гнучкў та знадлїву.

Надавали їй сўкнїв—такўго: з єдвабу, з адомїшку, з серпїнку! Стала вона там найкращою над усі; одно тїльки,—що була нїмою і не примїла нї спївати, а нї говорити. Увійшли вродлїві робїні, ўбранї в шовк та у злўто, і почали перед царєнком і єго родитєлями спївати. Одна спївала найкраще, і царєнко їй усмїхався і плєскав в долўнї. Зажурїлась русалочка, бо знала, що вона-б тут краще усіх заспївала. «Ох! колї-б знав вїн—дума—що за-длї єго я продала навїки свїй гўлос!»

От, заграла дўбра музїка, і робїні пішли танцювати, скїзано—хўроше! Тут пїдняла і руса-

лочка свої рученятка білі-білі, та гární; стала на дйбни і поплíнула, полетіла в танець, гнучка́ та легесенька, якої зрóду не відано! Кóжен рух виявляв красу́ її більше і вбирив у себе всіх óчі: про співи робíнь і забули; було—тільки й любовали на неї!

Всіх поривáli ті танці, а на́дто-ж того царéнка; він прозвав русалочку своїм знайденя́тком. А вона-ж танцювала та танцювала, не вважаючи на те, що кóжен раз, як торка́лась ногою об землю, її різало так, як нíби на гóстро-го ножа наступáла. Царенко казав їй, зáвше при ёму бути і на́віть дозволив, коло дверей своїх на шовкóвій пóдушці спати.

Ото, царéнко звелів їй пошити хлопья́че убрáння, аби вёрхи ёго проважала. Таг вони й їздили по пахúщих ліса́х, проміж гілля зелéні, де чудóво щебетали пташкí; збірáлись у-купі на гóри висóкі-впсóкі. Хоч русалочці з тóго боляче́ було—страх!—бо з її слабесеньких нíг аж брив капотіла, а протé вона усміхалась і за царéнком дра́лася на височéзні верхівья: під ними там лі-

пули хмари, немов чорні ті птахи, що в вірїй маандрюють.

А в ночі, як всі чїсто поснуть, вона було йде на марморóві схóди і вмочá свої гарячі, набóляні ніженькі в воду холодну; і тоді-ж-то літа було думопькáми у рідні, глїбóкі країни.

Раз, їдної ночі, віриули сестри її цóруч і почали сумної пісьні співати. Кивну́ла їм русалочка, а вони зáраз і пізна́ли: приплили́ їй розказали, кїльки вона жалю та туги завдалá їм. Оттак навідувадись до неї що-ночі, а раз привелі́ з собою її бабúсю старéньку, що кїлька вже рóків і на світ не зрина́ла, і ба́тька-цара у корóні: старі простягáли до берега руки, а наблі́знитись протé не насмїли

День-но́-день ставáла вона любіща царéнку: кохав він її, як часом кохають мїлу та добру дитїну; але за жїнку узяти не мав і на думці. А русáлочці-то трéба було кóнче за ёго вїйти, щоб не вмирúщу ту душу дістáти, а не то—мúсила вона на дрúгий день ёго шлю́бу морьскóю піною взїтись.

— «Чи ти-ж над усіх мене більше кохаєш?» пита́лась русалочка очі́ма, як брав її царéнко за руки та цілував у чо́ло хоро́ше.

— «А вжеж ти міні миліща за всіх» казав царéнко:—«у тебе́ серце найкраще. Ти така до мене прихі́льна, та так схо́жа на одну молоді́ньку черні́чку, що я раз тільки й бачив і більше вже не побáчу напéвне. Ко́лись я їхав на кора́блі, і нас буря розбила; мене підхо́піла хві́ля і прибила до бе́рега, до якогось монастир'я́. Там ба́гато було молоді́ньких черні́чок; наймоло́дша знайшла мене і одрятува́ла: я бачив її двічі, і тільки одну-б її в світі й примів повоха́ти. Але ти схо́жа до не́ї, і її образ в душі мо́їй заступі́ла. Та та-ж і до монастиря́ навіки нале́жить, а тебе пак послала міні моя щáсна до́ля: ми не розра́їмось з тобою до—віку, до—су́ду!»

— «Світе мій! не зна він, що це-ж я ёму жи́знь зрятува́ла!» думала русалочка:—«це-ж я ёго на хві́лях по морю несла́ аж до са́мого монастир'я́; це-ж я з очерéту ёго чатува́ла, поки ще ніхто́ не приходив! Я ба́чила ту черні́чку

хорóшу-хорóшу, що він над мене кохає!» Вона глибоко зітхнула, бо плакати не приміла:—«Але він каже, що ті дівчата навіки світа зреклись і налѣжать до цѣркви святóї: вони вже не зустрінуться більше, а я-ж то що-дня при ъмú, що дня ъго бачу е! я буду коло ъго впадати, я буду ъго щиро, п...ко кохати, більше себе, більше свого щáстия!»

А це, почала ходить чúтка, що царѣнко задумав женитись на гáрній дочці короля-сусіди, і що нїби на поїзд до ъго корабля вже готúє, такóго цїшного—Господи! Що, хоч і каже царѣнко, що їде нїби чужі землі обáчити; але то дурнїця,—бо він такї на розгядици їде до тѣї королівни, та й гóді: що з ним їхати мúсить і дружїна весільна. Русáлочка всміхáлась і тільки головою хитáла; бо вона пак крáще знала думки царѣнка, та й він признавсь їй. «Я мúшу їхати!»—каже:— «мúшу побáчити ту королівну вродлїву, бо старі мої те бажáють; але вони сїлувати не хтять, аби я одружївся з нею.—Я її кохати не мóжу: вона не схóжа, як ти, на оту хорóшу-хорóшу чернїчку. Коли вже мині жінки

шукати, то швидче ти будеш нею, моє піме знайденітко, мої очі хороші, мовлячі!» І він поцілував її в червоні вустонькі, притиснув головку до свого серця, і любував, жартуючи, довго її розкішним волоссям; а вона марила вже про щастя людське і про душу оту невмирущу.

— «Адже ти не боїся моря, дитино моя?» питався він, на пишнім кораблі рядом стоючи, що мав їх до сусіднього королівства занести. І він розказував їй про борвії, про тишу морську, про рибу дивовижних, і що те, що на дні морських вирці бліщи.

Русалочка усміхалася тільки на його розкази: їй-би—то ще не знати, що робиться на дні тим морським?!

В ясну місячну ніч, як усі, навіть і стернічий послули, стояла вона на кораблі коло краю і топила свої очі в прозорій безодні; і здавалося їй, що вона бачить отецькі чертоги, що на башті високій стоїть ніби її старенька бабуся в срібній короні, та крізь бистрю на корабля прозирає. Ось, вирнули з води й її сестри, та так смутно зорять на неї та ламлють свої ручки

білі; вона-ж усміхалась, уклонялася їм і хотіла розказати, як їй тепер щасно та радісно; але тут наблизився до неї матрос і сестер сполухав: вони пірнули, а їму здалося, що то побліснула білим просто піна морська.

Другого ранку пристав корабель до причалу стільного міста, де жив сусіда король: задзвонили во всі дзвони, по всіх баштах в сурми заграли, москалі стали в лави, і тільки хоругівки над ними маяли. Що-дня було свята—Господи! Таки учти, та бали, та беньгети! Але королівни ще не було: вона—казали—десь далеко виховувалась в якимсь монастирі і навчалася там царським добрістям. Врешті й вона приїхала.—

Русалочка така була цікава красу її вбачити. І справді, як глянула, то мусила признати, що кращої вроди не знайти в світі: шкучка на королівні була білесенька та делікатна, а зпід довгих темрявих вій усміхалась пара синіх та вірних очей.

— «Та се-ж ти!» — крикнув царенко: — «що мене зрятувала од смерті, як на березі я трупно лежав!» І він зчервонілу молоду свою притиснув

до серця. «Світе! Якé-ж мнi щáстя!» обернўв-ся вiв до русáлочкi:— «Справдiлись найкращi гадкi, якi тiльки мнi мáрились! Ти порадiєш моему щастю, бо ти, над усi, прихильнiйша до мéне!»

Русáлочка поцiлувала ёго руку, i вiдалось їй, що в нéї вже пўкає серце: дóбре знала вона, що першого по весiллі рáнку мўсила вмёрти i морською пiною взiтись.

Почали́ ото в усi дзвóни дзвонiти; вiстунi по вўлицях забiгали оголошáти зарўчннi. В до-рогих срiбних лямпа́дах на всiх жертiвнiх пала́-ла вóнна слiва. Попи кадили, а протопоп звя-зав молодóму й молодiй руки i благословив шлю́-ба. Русáлочка убрáта була у шовк та золото, i тримáла у молодóї хвiст сўкнi: але весiльної му-зiки їi вўшi не чули, i царськоi процёсiї не бá-чили óчi: в нéї тiльки й гадóк було про ту смерть неминўщу i про все, що вона на сiм свiтi мў-сила покидáти.

Того-ж таки вéчора молодiй з молодою i на корабля сiли. Гармáти гукáли, мáйла маячiли, а посере́динi корабля поставили намéта з золота та

багряниці, і в ёму-то уготóвили до спочивáння по́стіль роскішну, царьскú.

Вітер напúжив вітри́ла; корабéль знявся і лéхво, мов птиця, поли́нув по синёму, т́хому морю.

Як уже повечеріло, запáли́ли на кораблі лих-та́рики різноколiрпi, і морякí розпочали на по-мо́сті танці весéлі. Згадався русáлочці її перший ви́плив на море, коли вона вба́чила те-ж такі са́мі весéлощі й прéпих. От, полину́ла і вона в танéць, легсенька і хистка́, як та ла́стівка, коли часом з бóршуном грає. Всi дивувáлись, бо ніхто над не́ї не танцював крáще. Хоч і рiзав їй ноги, немóв гострий нiж; але вона того́ вже не чу́ла, бо серце її ша́рпалось з бо́лю. Вона знала, що в остáтній вечiр ба́чить того, за-для ко́го покину-ла і рiд, і родiну, за-для ко́го свого хорóшого голосу збу́лась і натéрпилась стiльки того горя! А він—і в гáдцi не мав про її горюва́ння! Оста́тню ніч вона ди́хала з ним ра́зом повітрям, і ди-ви́лась на море глибóке, на зóряне небо: її три-ва́ла довічня ніч без дум і без мрiй, бо вона не мала душі і не примiла здобúти. Всi на по́сті

танцювали й раділи до глупої ночі; русалочка й собі танцювала та усміхалася, але про те вона тільки смерть свою й мала на мислі. Царенко цілував свою молоду, а тая бавилась його чорними кучерями, а далі, рука в руку й пішли вони до пишного намету па спочив.

Усе на кораблі знішло й послуго, прич стерпичого на домені та русалочки. Вона заложила свої руки біленькі на край корабля і дивилась пильно на східню рожеву стягу: бо знала, що перший сояшний промінь її мусив убити. Коли це, бачить, вірнули її сестри, такі ж, як і вона, сподотнілі, і по вітру вже не мала їхне довге волосся, бо було обрізане.

— «Ми оддали його відьми» сказали вони: — «за її порадю і поміч, аби ти цієї ночі не вмёрла! Вона дала нам ножі... ось він! Бачиш який гострий? Раніш, нім сонце зійде, ти мусиш його царенкові в серце віткнути, і як гаряча кров тобі бризне на ноги, вони зростуться знов в рибничий хвіст: ти знов русалкою станеш, зійдеш до нас і ще триста літ будеш гуляти, поки не візьмешся піною!»

«Не гай-же-но часу ти, або він—мусете до-схід-сонця умерти! Наша бабуся старенька так журиться, що й її срібне волосся під ножицями відьми попадалось теж! Убивай царенка мерщї, та й вертайся до нас! Хутко-ж.... хапайся! Чи-ж не бачиш червоної на небі стигї? За кілька хви-лін вірпе сонце, і тоді—тобі смерть неминуща!»

На сім слові вони якось чудно й глибоко зітхнули, тай пірнули під воду.—

Підняла русалочка багріну запону в наметі... а там, на лоні в царенка, спить молодá його жінка,—хороша, хороша-ж, світе! Нахилилась русалочка і поцілувала царенка в його високе чоло.... гльнула,—а на небі все більше, та більше черво-ніє зоря; кинула вона оком на ніж, а далі—знов на царенка.... а той і в сні шепотав своєї вір-ної й мєння!—Ніж затремтів у руці—але русалка винула його далеко геть в море: і там, де він хві-лі черкнувся, вода зачервоніла, як кров. Гльнула погаслими очима в останне на царенка русалка і кинулась з корабля в море, прямо між цїну.

От, виграло сонце з-за моря; проміння його так лагідно та тепло осіяли хвилі, і русалочці

зда́лось, що вона не вміра́є: вона ба́чить сонце ясве́, а над собою цілі ро́ї легесе́ньких та прозо́рих створе́ній; через них було видно і білі корабельні вітри́ла, і рожеві хмарки́ на небі. Голосо́чок їх був—найлагодніша музика́; але така деліба́тна та ти́ха, що жодне чоловіче вухо не вчу́ло-б. Вони були такі легесе́нькі, що без крильці́в літали в повітрі; але жодне око їх-би не здола́ло забачити. Руса́лочка запри́мила тоді, що і в не́ї таке-ж са́ме тільце і що вона зніма́ється з піни вгору́, та вгору́.

— «Куди я ліну?» питала́сь вона і її голосок задзвені́в, як і дру́гі, так невимо́вно-чудо́во, а протé легесе́нько-ти́хо, що жодна тутешня музика́ не вчу́ла-б.

— «До до́чок повітря!» — одказали дру́гі:— «Русалки́ не ма́ють безсме́ртно́ї душі і тільки, коли чоловік їх ча́сом полюбить, тоді вони її здола́ють добу́ти; так ото довічне буття́ їх зале́жить од чужо́ї сили. А ми, хоч безсме́ртно́ї душі і не ма́ємо теж, але добрими вчи́нками самі її зароби́ти при́міємо. Ми доліта́ємо до ду́шних краї́н, де гаря́че,

чумне повітря чоловіка вбиває, і насповиваємо там прохолóду.»

«Ми розні́симо па́хощі вві́тів в пові́трі, нати́хаєм у́сюди покрі́пленн́я й спасе́ння. Хто з нас триста літ цілих буде творі́ти добро, на яке ми зда́тні, то одбере за це душу безсмертну і при́йме спі́лку в дові́шнім блаже́нстві лю́дьскім. І ти, бі́дна руса́лочко, свої́м щі́рим се́рцем до то́го, що й ми, домага́лася; ти стражда́ла терпе́льче і стала возду́шним створі́нням: тепер ти можеш до́брими вчи́нками за триста літ зароби́ти душу безсмертну!»

І руса́лочка зняла свої́ про́йснені́ о́чі до Бо́жого со́нця, і тепер тільки впе́рше слезу в їх спочу́ла.

А на кораблі знов ожи́ло все і заворуши́лось. Вона ба́чила, як шукав її повсю́ди царéнко з свої́м подрúжж́ям вродли́вим; жу́рно дивились вони обо́є на піну перлі́сту, немóв спочувáла душа їх, що русалочка кину́лась в море. Невиді́мо поцілувала вона в чо́ло молоду́, а на царéнка спові́нула, та й зняла́сь з сестрами на хма́ру роже́ву, що плила на пові́трі!

— «За триста літ» — сказала русалочка: — «не-стóтно отáк ми знімимось до Божого неба!»

— «Ми мóжемо туди полінути й ранче!» ска-зало одно вітринітко: — «Влітаємо ми невидімо в жітла людські, де суть діти, і за кóжен день, коли ми знайдемо дóбру дитіну, що радує бáтька та матір, — нам корóччає час нашого іскусу. Ди-тіна й не зна, коли ми пролітаєм в покóї; а за кóжну нашу ухмілку до неї у нас виймається з трёх-сот один рік; але, коли ми бáчимо злу і дрочліву дитіну, то плачемо гірко, і кожна слё-зіна надбавлі до нашого іскусу ще лішнёго дня!»

СТОКРОТЬ.

сь, послушайте казочки!

Геть-геть по цьому шляху, на полі там, стоїть селянській будинок; ви його певне не раз бачили. Коло його росте гарненький садочок з квіточками, огорожений штахетами. Так ото там, біля його, на горбочку, в рокишпій зеленій травіці, росла собі стокроть. Сонечко угрівало її также любенько, як і ті пишні квіти в садочку: того вона й росла що-хвилини. Одного ранку розпукнула вона свої листоньки білесенькі, що, немов проміні ті, оточали жовте сонечко, і стояла, втішаючись. Байдуже було їй, що вона манесенька, занедбана квіточка, що її, чи й видко кому з травіці,—і гадок не мала, а така весела та ра-

да, повернулась до теплого сонечка, та слухала: жайворонка, що співав високо над нею.

Манесенькій стокроті так було весело, немов в свято велике, а був тільки понеділок. Усі діти сиділи ото в школі та вчилися, а тим часом і стокроть, на своїй зеленій біліночці, училася й собі—од сонця і од усього навколо спізнати, яка то щедрота у Бога! І здавалось їй, що жайворонок ще краще виспівував про все те, що вона тільки спочувала мовчки. З якимсь почестям дивилася стокроть на пташку щасливу, що приміла щебетати й літати, а протє їй не здріла.

«Адже я бачу і чую!» думала вона:—«Мене осяює сонечко, а вітрець цілує! Чого-ж мні ще бажати?»

За штахетами стояло багато поважних, пишних квіток; нім менше яка пахла, тим більше ще пишлася й випиналася. Пивонії пирожились, що ніб вони над троянду більші; та не в тому-ж пак сіла! Туліпани красували найліпшими барвами; такі ото, певні за себе—випрамлялися згорда, щоб краще на їх було спозирати.—На маленьку

стóкроть вони не звертали й ува́ги, а та та́в на їх любовáла: «Які-то вони гáрні та пишні! До їх пéвше прилітає в гостіну ота пташка чу́дова!... Дя́кувати Бога, що я хоч близéнько расту: тут пак, хоч ві́дко мні увесь отой прéпих!» Ко́ли-це несподівано, — гульк! з щебетáнням веселим прилі́нула пта́шечка, — та не до пишних тих квіток, а на моріжок, до бідної стóкроті прямісінько. Та—аж злякáлася з ра́дощів, — не знала вже, чо́ й до чого!

А пташка манéнька танцювала навкóло неї, співаючи: «Яка тут траві́ця м'якéсенька! А оця квіточка—що-ж-то за мíла! В се́рденьку—золото, а на пла́хотці—ср'бло!» І справді, манéнька ма́точка в неї жовтіла, як злóто, а білéсенькі нелюсткі́ навкóло—немóв щире ср'бло блищáли.

Господи, якé-ж то випало щастя манéнькій стóкроті, — що й ні здумати, а ні згадати! Жáйворонок поцілував її своїм дзéбиком, защебетав, та й знов позні́к в блаві́тнім повітрі. — Після чверті годíви лéдве отя́милась стóброть. Навпóлу—сорóмливо, а проте одра́дісно, подивилась

вона на дрúгí квіткí в садóчку; вони-ж пак бачили ту шану й те щастя, які вона зáраз дістала; вони-ж мýсили знати, як їй було радíсно? Але туліпáни стояли, як і пёрше, погóрдо, деручí голову, та аж почервóніли з серця. А пивóпíї порозпáтлювались: дóбре ще, що вони говорити не вміли, а то-б довелóсь стóкраті бідній багато дé-чого нецúтнёго вíслухати! Запримітила й манéсенька квіточка, що вони були в злім гумóрі, та й самá зажури́лася.

А це в садóк ввійшла́ дівчина з великим гострим та блискúчим ножем; прийшла вона до туліпáпів, та й зрізала їх один по óдному. «Ух! лíшенььо!» зітхнула стóкрать манéнька: — «як-же це страшно! От, як і не було їх!» А дівчина забрала туліпáни, та й пішла собі геть. Зрадíла ото стóкрать дуже тоді, що вона ховалась в травíці і була манісінькою, та так дякує Богові благо́му; а як зайшло с́нечко, згорнула і вона свої пелюсткí бідéсенькí і заснула, мáрючи все про сонце, та про пташку кохáну. —

Дру́гого рáнку прокинулася квіточка і протягла радíсно листонькí свої срібні, нáче ті

рученятка, до сонця й повітря; коли чує—знов голосочок пташиний: тільки тепер щебетав він сумну пісеньку. Де-ж йому, жайворонку бідному, було й не журитися,—коли піймався й дістав до залізної клітки, що над вікном висіла! От і співав він про волю та про своє щасливе минуле, співав про життя молоденькі, що зеленіли на полі, співав про ширілля свої над землею в блакиті високо-високо.... та так тяжко, та нудно було бранцю у тій клітці-темниці!

А стокроть-жалібниця, слуха, та так жадає допомогти чим жайворонку; тале щож вона вдіє? Розпустила ото думоньки, тай не позбірає; забула навіть, яка й краса панувала навколо, як гріло сонечко, і як її власні пелюстки білили чудово: все ото, знай, тільки дума, чим-би запобігти тій пташці?—та для неї-ж було то несіла.

А з садочку тим часом вийшло два хлопчики; у одного в руці був гострий, та блискучій ніж, нестотно такий, як виносила дівчина, що туліпани зрізала.—Вони надійшли прямо до самісінької стокроті, а та й не розуміла навіть, чого їм од неї було треба?

— «Оттут можна вірізати чудесну дерніпу за-
для нашого жайворонка!» — сказав один хлопчик
і вікраяв глибоко пожем, навколо стокроті, чо-
тирібіокого шма́та, так що квіточка зоста́лась
са́ме в середі́нці.

— «Вирви геть оту квітку!» — додав дру́гий.

А стокроть аж затримтіла бідна на то́му
слові, бо вірваній бути для неї—все одно, що й
умёрти; а їй-же так-то бажало́ся тепер жити,
абі́ з дерніною вкупі діста́тись до того бездо́ль-
не́го жайворонка у клітку.

— «Ні, не руш!» сказав пер́ший:— «хай і вона
зістанеться: ач, як гарне́нько!»

Так ото стокроть і зосталась, та́й опині́лась
у жайворонка в клітці.

Але нещасна пташи́на тужи́ла у голос за
своєю проца́лою волею та побива́лась крильцями
о залі́зні кра́ти.

Стокроть мале́нька говорити не вміла, а їй
так бажало́сь хоч одно слово на розва́гу сказа-
ти. Так ото і зійшов увесь ра́нок.

— «Тут нема́ водиці!» стогнав жайворонок—

бра́нець:— «Вони всі геть пішли, а мині й забули хоч бра́нелюку водиці лиші́ти! Мое го́рлечко со́хне й пала́є; в середині у мене—на́че і кри́га й вогонь, а ді́хати т́яжко, т́яжко.... Ох, я му́шу уме́рти! му́шу розлучі́тись з ясним сонечком, з морі́жком зеленим, і зо всею красо́ю, що Господь землю оцце́дрив!»

Бідна иташі́нка уткну́лась дзе́биком у во́хгу дерні́ну, ото, щоб хоть тро́хи себе одволо́жити, і назири́ула очі́ма на сто́кроть; увлоні́вся їй жайвороно́в, поцілував у її листонькі́ тай ка́же:

«Ти теж тут засохнеш й зів'я́неш, бідна ма́нєсянка квіточка! Тебе й невелику зеле́ну дерні́нку дайі́ мині намі́сть цілого вільного світа, що я мав та́меньки! Кожна зелена билі́понька— має мині тут замі́стити дере́ва, а твої пелюсткі́ біле́сенські—усі квіти паху́чі! Ох, і голубо́нько-ж, ти пагада́ла мині усю мою стра́ту!»

— «Ох! коли-б змогла я хоч тро́хи єго розва́жити!» думала сто́кроть; але вона нездола́ла і зворухну́тись жо́дним листочком. Тільки листопькі́ її тонесе́нські винаха́ли далі́ко більшу во́нність,

ніж завжди; це запримітила й пташка, і, хоч од палючої згаги й дратівлі, вона позривала геть зелену травичку з дернини, але квіточки проте не зачепила.

Настав ото й вечір, а бідній пташці хоч би приніс хто водиці тієї крапельку; вона простягла тоді свої крильчатка гарнесьнікі і затріпотала ними з неси́ли; заспівала-застогнала в остатьне так жалібно, Господи! і схилла голівоньку свою до стокроті: ота́к і розбілось ото її серденько од скрутоньки й туги! Квіточка й собі не здола́ла студіти листоньків до со́ну, як там-те́ї ночі: журліва та хвора, і вона схиллась до землі низесе́лько.

Другого тільки ранку надійшли хлопчики; як побачили-ж свою пташку сконялу, та́к і ударились в слези.... плачуть, плачуть, — Господи! А далі взяли, викопали на неї могилу і квіточками прибрали; покляли небіжку в гарну червону коробочку і справили бундіючий по́хорон.

Бідна пташціно! Покі́ль ти жила й щебетала, тебе й забули у клітці, і оддали́ на поталу го-

лодної смерти; а от, як умерла, то й заробила таки і шану, і слези!

А дєрвіна з стóкроттю була кінута на шлях, у кúряву. Ніхто й не подумав про ту, що так щіро того жайворонка кохала і так жадала бездóльцю розваги!—

ТРОЯНДОВИЙ ЕЛЬФ.

однім садочку ріс в'ущик рожевий, а на
їм'у-ж було квіток, квіток—троянд отих
п'шних—сила. Так ото в одній, що—найкращій,
і жив собі квітовичок ельф. Був він таким
манюс'юсеньким, що жодне чоловіче око не з'узд-
ріло-б. Під божним пелюстком троянди мав він
по спочивальні; сам-же то був гарний-гарне-
сенький, як тільки часом приміє бути дитинка,
а крилечка йому од пліч, аж до ніжок сягали. Ох,
які-ж то пахощі лінули по його світлицях, де
стіни і стеля—ясні були, та хороші - хороші!
Чи й диво?—Коли були то ясноворожеві листонь-
ки троянди.

Цілісінський день ото тішиться було він на
теплім сояшнім с'яйві; літа з квітки на квітку,

танцює на легесеньких крільцях метелиба; виміря́ було часом, скільки йому випадá зробити ступнів, аби виходити всі шляхі́ і стежки́ на однім ліповім листику. Шляхами́ й стежками́ на листику звав же він те, що ми жилками́ мену́ємо. А й справді,—то були для ёго цілі шляхі́! Перш, пім було виходить він там повсюди, і сонечко за́йде, а часом і нічка застýка!

Раз ото похолоділо дуже; схопівся вітер і дощик закра́пав: тра було до домівки ханáтись. Кі́нувся ельф, аж уже тро́нди позачиня́лися,—ніяк не вскóчить: бо хоч би вам одна була одч́яненою! Бідний, манесенький,—палягався так—Господи! Не доводилось на вікú ще й разú ёму ночувати на двóрі, бо все було спав він, пестівся за теплими роже́вими листоньками.... а тепер же то.... ох! це—виді́ма смерть!

На дру́гим бо́ці садóчку, знав він,—була квітні́ця, а над нею—роскішна жимолость; квіткі́ її, видава́лись ёму за великі́ ріжкі́ розмалёвані: туди-ж він і думав діста́тись, аби заночувати до ра́нку. От, і прилетів.... коли—шш!—а там уже

двоє: хорóший-прехорóший юна́к, та гарне́сенька дівчина; по́руч сидять собі, та жада́ють одно, — аби їх не розра́їли люде. Вони пак коха́лись так щі́ро, як жо́дна дитина не кохає ні батька, ні матері

— «А все таки не минемо́ розставáння!» каже юна́к: — «твій брат такий ненаві́сний до нас, — ото й посила мене́ з припорúкою далéко геть за моря́, та за го́ри! Бувай-же здоро́ва, моя богда́нко коха́на: сам Бог тебе дав мині—й ніхто не одніме!»

Тут поцілува́лись вони. Заплакала дівчи́нонька і дала ёму тро́йнду; але зперш, нім дала, поцілувала квітку так со́лодко, що тая й розкри́лася. А манéсенький ельф мерщí—шасть! — туди, та й приту́лівся голо́вкою до стіно́к тих пахúчих, тонéсеньких; звідте він добре чув, як промовляли вони: «прощай, прощай!»

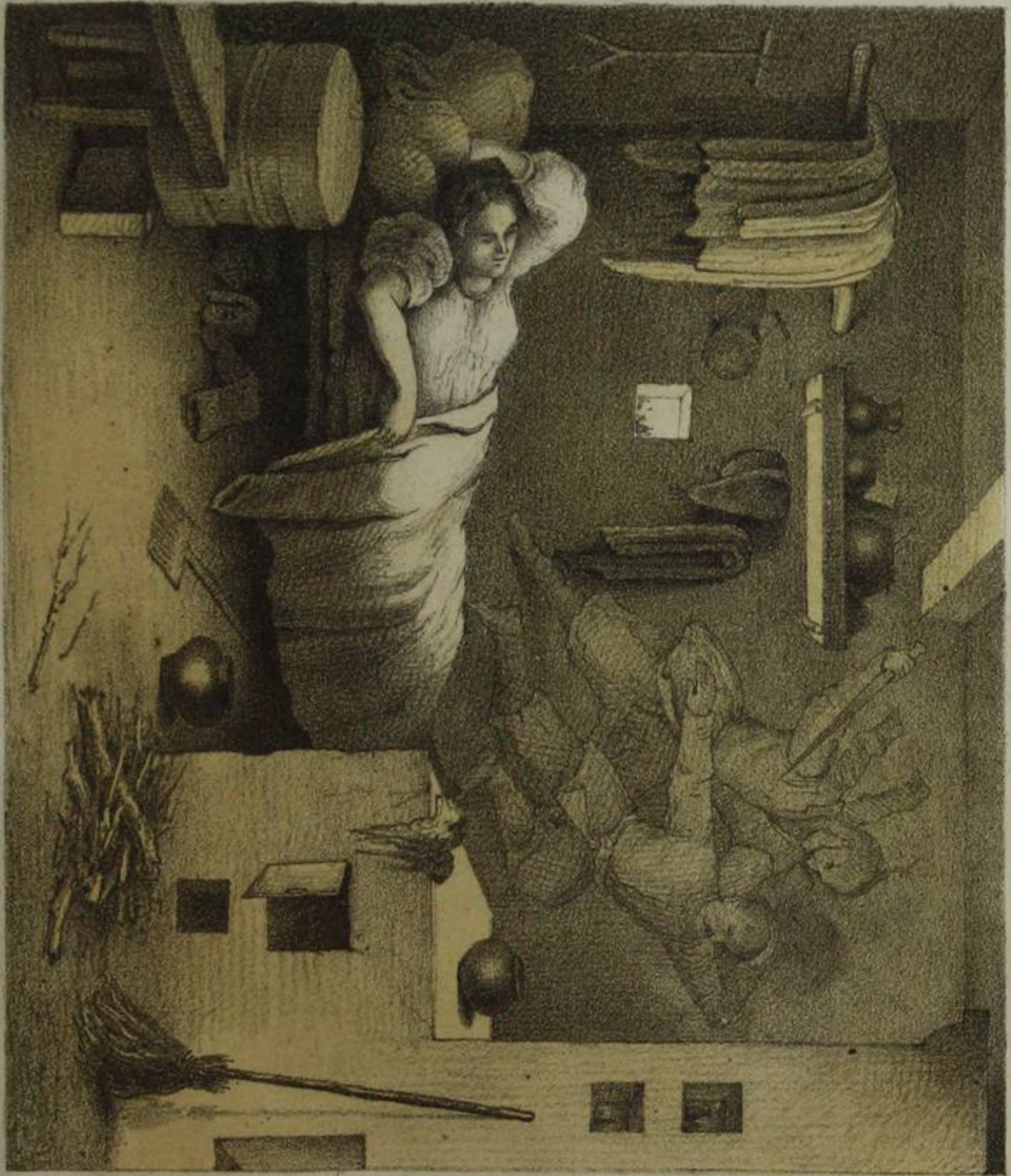
А це спочув ельф, що тро́йнда опини́лась вже на гру́дях юна́цьких.... Ох, як-же там те́хкало се́рденько! так стукотіло, що манéсенькому ёму́ наві́ть не дало супочі́ти.

Але троянда недóвго на грúдях супо́війно лежала. Юна́к мерщí її зняв, та, дýмно йдучи́ тёмрявим лісом, усе—знай—цілу́є ту квіточку, так палко та міцно, що трóхи-трохи не роздуші́в мапе́нького ельфа. Квітовичо́к і крі́з пеліо́стки вчува́в, як вуста́ ті юна́цькі пала́ли, а троянда на́віть розчинилась-розквіті́лася, немóв з-під палію́чого півде́нного со́нечка.

Тим ча́сом у ліс ввійшо́в і другі́й чоловік, хму́рий та лю́тий: то́ був лихі́й брат молоді́ї красу́ні. От, узяв він, виняв гострого ножа, та поки юна́к цілував ту троя́нду, і забі́в ёго в смерть; одті́в голову геть, та й закопав її ра́зом з тілом у сирú зéмлю під ли́ною.

— «Ну, тепер-от ёго й з дýмки геть!» думав лиході́й: — «не вёрнеться певно вже більше. Що-ж? Лежав ёму до́вгий шлях через моря́ й через го́ри там ла́тво й загі́нути! От,—він і загі́нув. Тепер вже не вёрнеться, а сестра й пита́тись за ёго́ не насміє!»

Взяв він по́тім, насунув ногою на зру́шену землю́ лі́стя сухого, та й повернувся до-до́му

вже глупої ночі. Але вертався він не один, як був певен; його провожав і малюсенький ельф. Сидів він у скрученому сухому липовому листику, що причепився до волосья лиходієві, саме, як той копав землю. Тепер він був у брилі, і там було темно... ельф аж тримтів од перестрашу й гніву за вчинок лихий.

Перед-світом тільки лиходій той вернувся додому; зняв ото бриля, та й пішов до сестри в спочивальню. Лежала-ж там хороша, як квіточка, дівчина і снівся їй той, кого вона щіро кохала, про кого думала, що вже даліко в дорозі.

А лихий брат нахилівся над нею, та усміхнувся якось так гідко, немов той чортяка. Тут у його і випав з волосья на побривало листик сухий; але він, не добачивши, пішов собі геть, бо й самому хотілось хоч світом заснути. А ельф вихопився мерщі із засохлого листика, сів дівчійноньці на вухо, та й розказав, ніби ві сні, про страшне душоубство; з'явив перед нею те місце, де брат її коханця убив і закопав в землю; розказав про ліпу розквітлу, що стоїть тамень-

ки, тай й додав: «а щоб ти не думала, що все, що я розказав тобі, — один тільки сон; то знайдеш ти на своєму ліжку сухого лістика!» Прокінулася вона, і справді — знайшла.

Ненько-ж, моя! Змила вона гіркими обліччя: перозв'яжно так плаче, Господи! Цілий день і не зачинялось вікнище: манесенькому ельфу було-б латво полінути до троянд, чи й до других квіток у садочку; тале-ж він не наваживсь серденьком, оту бездольню покинути. На вікні стояв кущик рожевий; в одній квіточці сів собі ельфик, та й позирів звідти на бідну, нещасну дівчину. А її брат вчащав до покою, та такий до свого лиходійства байдужий, веселий... а вона-ж то не насміла і слова йому про свою скрутоньку-тугу сказати.

Скоро пасунулася ніч, викралась дівчина з дому, тай пішла мерщі, де росла ліпа; одгорнула вона лістя з сирії землі і викопала незабаром задубле вже тіло коханця. Ох, і ненько-ж моя! Як вона ревно ридала, та благала все Бога, аби і їй послав швидче ту смерть!

Ра́да-б була вона взяти і цілого тру́на до-дому, так було-ж це неможли́во. От, підняла вона блі́дú голову з заплі́ощеними очі́ма, поцілувала її в холодні вустá і з розкішного волóсся зéмлю зтрухи́ула. «Я сховаю її у се́бе!» каже; та, законавши тру́на у зéмлю, взяла вона го́лову й кúщив ясмину, що ріс та́меньки, взяла ото, та з тим ска́рбом і вернула́сь до-до́му.

Скóро вступі́ла до ха́ти, знайшла вона за́раз що-найбiльшого на́квітника, який ма́вся; поклала в ёго мертву го́лову, засі́нала землею, та й посадила зверху ясмíпину.

— «Прощай, прощай!» зітхнув ма́несенький ельф; він не примів бiльш спозира́ти на ту нерозва́жену тúгу, та́й полетів у садо́к до своєї тро́йнди. Але їй уже були квіти новьялі і тільки де-не-де на зелéних пúньяшках вісі́ли ще блі́десенькі листопькі́.

— «Ой-мі! як шві́дко все до́бре й хоро́ше ми́нає!» зітхнув ельф. Насі́лу таки знайшов він ще одну ро́жу, де й оселі́вся; за її топе́сеньки-ми, пахúчними пелюства́ми був ёму лю́бий прі-тулок.

Що-ра́нку ото прилітав він під віконце до бідної дівчини, а та було одно—стоїть над на-квітником та слізонькі ронить; скропляє було гіркими тимі свого ясминového кущика: і нім більше, день-за-день, полотніла й марпіла дівчина, тим краще зеленіла й бростала віточка. Швидко розвивалися паростки, а це й білесенькі пупьяшки набрунилися: вона було все любує на їх та цілує. Але лихий брат лаяв сестру та допитувався, чи вона часом не збожеволіла? З великого пересердя не зміг зтерпіти він й зрозуміти, чого-б вона плакала над тим горщиком? Не знав пак він, які очі, які червоні вуста, взяли́ся тією землею!...

Раз ото, схили́ла вона голівоньку над горщиком та й заснула; так і знайшов її манесенький ельф: сів мерці в вухо, тай почав розказувати, про тихий вечір в квітніці, про вонність троянд і про кохання тих ельфів. А вона спала все так супокійно та тихо, і марила щастям, та на тих мріях і душу зітхнула... й полинула тихо на небо, до-кого вірно кохала.

А ясминові квітки розчинили свої білі, ве-

ликі дзвоники, та запахли так надзвичайне душисто: инак-бо вони не уміли по небіжці заплакати.

Але лихий брат гліпув на гарного розквітлого кущика, взяв його наче спадок до себе, та й поставив у спочивальні своїй коло самого ліжка, — так ото вбирав кущ його очі у себе, та пах дивовизно. Квітовичок ельф — і собі за ясмінном познявся, та й літа з квітки на квіточку: — а в кожній-же-то сиділо по душі манесенькій.. Так, так ото літа, та розказує про вбитого юнака, про його голову, що була вже й в землі й під землею, про брата лихого, та про бездольню сестру його.

— «Ми знаєм про це!» — шепотіла кожна душа в квіточці: — «ми знаєм про це! Чи-ж ми й сами не повиростали з сплотілих вуст та з потухлих очей? Ми знаємо все, знаємо!»

Та, кажучи се, якось дивно головками хитають. Квітовичок ельф і збагнути не міг, чому вони такі супокійні, байдужі? От, узяв він, полетів до бджіл, що мед у садочку збирали, та й розказав їм про того лиходія — брата. Бджоли по-

відали це своїй матері, а та й наказала їм, аби завтра вранці закуса́ли на смерть того забійця.

А прѣднесь, в ночі, — то була перша ніч по смерті сестри — саме, як спав брат той на своєму ліжку біля вонних ясмінів, одчинилися разом всі квітові чашечкі, і невидімо полінули з них квітошні дүші, озбрóєні трупіми жа́лами; носіли вони мерці ёму́ в вүхо і розказали багáто страхові́зних спів; а далі перслі́нули на вустá і почалі́ язика́ ёго́ колоть трупіми жа́лами. «Тепер ми помстили за смерть!» сказали вони, тай вернулись назад до білих ясмінóвих дзвóнчиків.

А, як настав рáнок й одчинилося знепáцька вікно́ в спочивáльні, разом прилинув і ельф з цілим росом, ото — щоб закуса́ти забійця.

Але він уже вмер був; кругом ліжка стояли люде й казали: «ясмінóві па́хоці ёго вбили!»

Збагну́в тоді ельф відомщѣння тих квіток і розказав про це ма́тці бджолі́ній; а та гула́, та брипіла з своїм росом навколо квітовóго горщика: неможна було й одбі́тись од бджіл. От, один чоловік взяв був наквітника вівести, а це — як шпиг-

не ёго в рубу бджола́, так він ёго об землю й кинув.

Розбився ото го́рщик, а люде й побачили тоді блідо́го че́репа, і дізнались, що ме́рлий у ліжку був не хто—душогу́б.

А ма́тка—царі́ця бджоли́на гула́ по повіт-рю, та бриніла про відомще́ння квіто́к і про ро-же́вого е́льфа, та про те, що під ко́жним листо́п-ком мане́сеньким живе́ щось, що ві́свідчить вчи-нок лихій і відпо́мстить за ёго!

МАНЕНЬКИЙ ТУК.

Так, — то був маненький Тук. Їму, правда, хрещене мєння було й не Тук, а Карл; так коли хлопчятко, як почало ще сливє щебетати, само себе Тўком прозвало, — так уже й всі єго звали Тўком. Тепер ото хлопчик мўсив Густаву, сестрїчку свою, ще меньшу за себе, доглядати й бавити. Воно-б і нїчого, так трєба було тим часом і завдання вївчити, а сполучїти два дїла ці рязом, як самї здоровї знїєте, — труднїця велика.

Бїдне хлопчятко сидїло собі, тримїючи на колїнцях сестрїчку, та-знай-спївало їй усївїх, усївїх пїсєнь; перед ним лежала і книжечка «землєпись»: так ото вїн однїо — спїва, а дрўге — в книжечки і очей не зведє; на завтра пак, на

рапов, треба було усіх городів в Зеландії назвіська на пам'яток вивчити, та ще й усе про їх знати, що тільки відати можна.

А це, вернулась до-дому і мати, що ходила кудись на роботу, та й узяла на руки Густава манісіньку. От, Тук мерці—до вікна, та й дай читати—так цільно, так цільно, що аж йому очі заболіли, бо було с'у темно, а мати його не мала шага, щоб свічку купити.

— «Онде, на вулиці-геп, іде прачка старенька,» — сказала, глянувши у вікно, мати:— «бідна бабуся і сама-то ледве, ледве швандиб'ає ногами, а тут ще таскай повпісіньке відро із колодязя! Будь-по добрим хлоп'ятком, Тучиву мій,—збігай мерці, та допоможі бабусі старенькій! Добре?»

Скочив м'іттю Тук і споміг їй; але, як повернувся до хати, то вже посутеніло надто, а про свічку це мало бути й речі, то й мусив він спати лягати. Замість ліжка у його був ослінчик старій. Ліг ото Тук, та все дума про завдання з «землєписі», про Зеландію і про все, що навчитель розказував. Він-би з радістю перечітував ще, таб коли було непроміжно. Для того

він і поклав під го́лову книжку, бо чув, що це допомога́ дуже, боли хочеш вивчить завда́ння; але на табі за́соби покладáтись неможна.

Лежить він, та все одно—дума; коли це, чує,—хтось ніби поцілував ёго у 'очі й в вуста́!

І спить-би то Тук, і не спить: ма́риться знов ёму, що ніби прачка старе́нька на ёго позирає своїм лагідні́м по́глядом і каже:— «Це-б уже на мині був вели́кий гріх, коли-б ти не вівчив завда́ння на ра́нок! Адже споміг ти мині, за те і я тобі маю допомогти тепер, та й Го́сподь Мило-се́рдний оддя́чить!»

А це, заворушилась й зашелестіла книжка під по́душкою у Тука.

«Куд-ку-да́х! куд-ку-да́х!» Де не взялась ку́риця, та з са́мого *Кьедé*: (*) «Я ку́рка з Кье-ге́!» сказала вона і розказала про місто, вільки жі́тельців там, і про збо́їще, що не варт було й спогада́ти.

(*) *Кьедé*—містечко коло зато́ки з таким-же на́звиськом. Та́мешки-ж, у 1807 р., була ба́талія між Англичанами і роспусти́м да́ньским ландве́ром, — не дуже-то славу́тня.

«Крі—кра—кру!» щось заячи́ло знов; а то був дерев'я́ний птах-попугай, що мето́ю був для стрі́льців у *Престо́е* (*). Він розказав, що ніби в Престо́е жительців стільки, скільки настрі́льників у ёго тілі; але був він і гордий не-з-ма́ла. «Бік мене Торва́льдсен сидів,—каже—і я цим на́дто пиша́юсь!»

А це Тук уже й не лежить: в одну мить опинивсь він на коні і летів нав-за́води. Тримав ёго перед се́бе якийсь лі́царь, пи́шно убра́тий, з блискучим шишако́м на шоло́мі; так вони й бігли через ліс до старода́внёго міста Фординборга. То було місто вели́ке, шумлі́ве; над корольським дворце́м знóсились ба́шти висо́кі, а сві́тло аж миготіло по вікнах; по сві́тліцях луна́ли музика і співи: сам король Вольдемар танцював з при́браними пи́шно юна́чками.

(*) *Престо́е*—іще менше містечко. Кілька сот кро́ків од ёго лежить па́лац Нізо́е; там жив Торва́льдсен за своє пробува́ння в Давії, і створив чимало цевми́рущих утво́рів.

Але ледве освіну́в день і зійшло́ со́нечко, як разом все місто і корольський дворець, і ті башти високі—руйновіщем взялися; лишілась тільки башта ідна на тому пагорку, де стояв перше дворець (*). А місто зробилось маненьким, убогим; школярі йшли з книжками під пахом і казали: «Тут—дві тисячі жителя́ців!» Та й то було брехня́, бо стільки там не сиділо.

Знов Тук опині́вся у ліжку; не стямить уже, чи сні́ться єму це, чи приві́джується.... Але, хтось стоїть перед ним й озива́ється: «Маненький Туче! манесенький Туче!» А то був морепла́в, така невеличка парсо́на, мовляв-би, кадёт той—так він кадетом не був:—«Я тобі приві́з уклін од *Корсера!*» (**).

(*) *Фординборг*—за короля Вольдима́ра було значне місто; а тепер—якесь містечко. Одна тільки башта, та руїни му́рів старі́х—ясують, де стояв перше дворець.

(**) *Корсер*—місто коло Великого Бельта. Перш, до основи парох́дства, подоро́жні були му́сили довго в Корсе́рі на погбо́го вітра трива́ти,—тому і лічи́лось се місто за найпудлі́віше. Тамечки-ж родився і поспі́вець Багга́зеп.

— «Я лежу коло моря,» — каже Корсёр: — «маю вулиці і гаї до гульбищ; я породив на світ піта, занятного дуже й розумного, а це не абі-що. Я хотів раз такого корабля спорудити, аби він кругі світа об'їхав; але не спорудив, хоч і примів би це латво. До того-ж я і пахву чудова, бо саме коло моєї брами цвітуть найкращі троянди!»

Зирну́в туди Тук, а ёму аж в очах стало черво́но та з́лено; але як ця мішани́на ба́рвів пройшла, з'явився ёму зелений моріжок, спохілий до са́мої зато́ки, на ёму—церква чудова, стародавня, з двома високими шпильстими баштами. З пагорка біли джерела і яскравими течіями леліли, а поблизу сидів старій король з золотою короною на сівм волоссі; то був король Гроар, володарь джерел, саме біля міста—*Рескілде*, як тепер ёго прозивають. По спохілості йшли рука в руку королі данські і крالی; а органи грали і джерела дзюркотали навколо.

Маненький Тук усе бачив, все чув.— «Не

забудь - но про стáни Краєві!» сказав король Гроар (*).

Коли це, ра́птом все зникло,—буди, невідомо. Немóв-би хто перед Туком переки́нув лісти́ка в кни́жці.

Перед ним стояла уже старезна селя́нка з *Зорое* (**), де трава й на базáрі росте; голова і плéчі бабúсі були на́п'яті рядно́м якимсь моври́-сiньким: певно дощ її зпiрчив.

«Еге́! було й це́го!» сказала вона і прочи́тала багато урiвкiв з хоро́ших комедiй Го́льбер-

(*) *Рескiльде* (Гросс—Гроар, кiльде—джерела)—стiльне мiсце Данiї. Як сáми вважа́єте, мiсце одiбра́ло назви́сько, з-за короля Гро́ара і багатiх джерел в на-докóлицi. В хоро́шiм соборi похóванi з-набiльша дань-скi королi й кралi. Та́меньки-ж зби́раються і Крає́вi стáни.

(**) *Зорое*—дуже гарне́цьке мiстечко, на кра́снiй поля́зi, отóчене навколо́ лiса́ми та озéрами. Даньскiй Мо́льер, Го́льбер, згру́нтува́в тут лiцарьску акадeмiю. Пiйти—Гаух і Юндеман—були та́меньки-ж профе-сорáми.

га, ще й розказала про короля Вольдемара й Абсалона.

А це, несподівано, — як скорчиться, та й висунула голову, немов-би плигнути хотіла. «Ква!» брикнула потім: — «Мокро як, мокро як! А тиша мертвєцька яка тут!» На цім сліві вона й справді перекинулася в жабу: «Ква! ква!» — а це-знов бабою стала.

«Треба й одягатись по негоді,» сказала вона: — «мокрівво, мокрівво як, Господи! Моє місто, наче та пляшка; через чіп в єго влізиш, через чіп і вилізиш. Зпершу ловились у мене і риби чудові, а тепер тільки білоголові та краснощокі хлопчата учаться в мене мудраціям тим-латиньським, яврейським та грецьким... Ква! ква-ка-ка!»

Голос її схожий був до покряку жаб, або от до того, як часом хто в великих чоботах побагну чвакає: нестотно самісінський тон, пудний та одноманітний, — тає приспав ото Тука, що й не счүвся він; та й добре!

Але і в вісні тому марились йому мрії дрімотні. Зъявилась йому сестричка єго, Густава; але вже дорослою гарнєсенською юначкою, з сїніми

очіма, з білявим хвилясто-кучерявим волоссям. Вона без крил приміла літати: і, ото, полінули вони разом по Зеландії, по-над зеленими гаями—лісами, та по-над синіми морями.

«Чуєш ти, як півень співа, Туче маненький? «Куку-рі-ку!» То півні летять з *Кьедé!* Ти придбаєш собі великого, великого курника. Не будеш ти відати ні голоду, ні згаги! Ти теж, як кажуть, забьеш птаха: будеш багатим, щасливим. Твій дом знесеться у-гору, як башта та короля Вольдемара, і красуватиме мармуровими статуями, настотно, як у *Престое*. Ти розумієш мене. Твоє й мєння мусить слаўтне олинўти всю зємлю, немов корабель той, що мав спорудїтись в *Корсєрі*; а в *Рєскїлгдє*—«не забудь-но про стани краєві!» сказав король Гроар—оттамечки будеш ти добрі та розумні рєчі держати; а коли уже врєштї доведеться й тобі лягти у могїлу, то ти так суповїйно заснеш....»

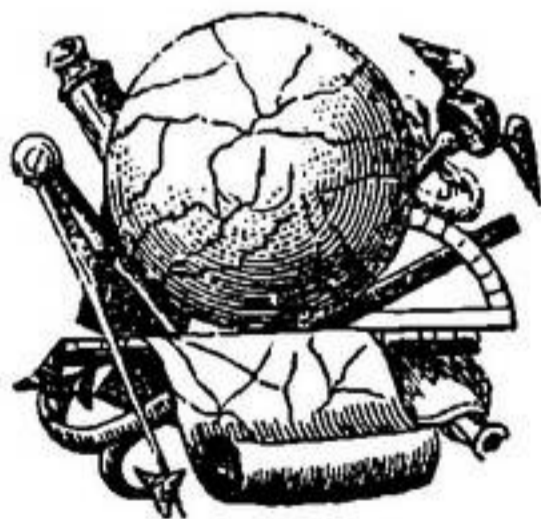
— «Немов-би лежав у *Зорбе*» додав Тук, і на цїм слові прокїнувсь. Сонечко підбилось уже геть-геть, а Тук не зміг свого сону й здумати.

Та й добре, бо навіщо-б наперед чоловікові знати, що з ним колись-то ще буде?

От, скочив він мерці з свого ліжка, прочитав в своїй книжці, і за хвилінку знав своє завдання цілком.

А прачка старенька просунула голову крізь двері, увклонілась йому прихильно, та й каже: «Дуже тобі вдячна за поміч, моя добра дитино! Хай-же Господь милосердний справдить твою найкращую мрію!»

Але Тук і не пам'ятав уже, що йому снілось та мрілось; за те—Бог милосердний добре це відав!

КРАПЛЯ З ВОДИ.

Ви певно знаєте побільшajúче шкло, — таке кругленьке опúке шкільце, що всячину побільшує мо в сто крат? Візьміть-но до рук лишень, та подивіться крізь ёго на краплю з водіці, — яку сілу вбачите ви манёсенських дивовізнних створёній, що прóстим óком не зúздріти-б зрóду! А протé вони дісне живуть, і нема тут омáни. Крапля видає тоді за цілу талірку, повнісіньку морських павуків, що аж кишáть, та плігають один через óдного. Та ябї-ж ненáтлі вони — страх! Шматúють один у óдного руки і ноги, перéдні і зáдні частіни, а протé все таки — якось весéлі й контéті!

Так, ото був собі один старéзний дід; люде ёго звали — Кріббель-Краббель: бо таке й було ёго

мєння. Він хотів з бóжної рєчі собі мáти найкращє, і, як чáсом неможна було єму цєго прòсто дїстáти, то він удавáвся до чáрів.

От, сидів він раз, і дивився крїз те побільшáюче шкło на краплю з води, що дїстáв він з калюжі у рóві! Світе мій! Який-же там був гармїдер та шáрваров! Тисячі створєній манюсїньких їрзались, бїгали, і сабали: той того рве, той—шматýє, а той—і цїлкóм ковтáє!

— «Брр!.. Аж дивїтися гїдко!» сказав старій Крїббель-Крáббель:—«Невжє паб неможна їх до того привестї, щоб жили в суповóї та згóді? Щоб бóжен тїльки про сєбе й дбав, других не чїпáючи?» Думав-гадáв він, та нїчóго мабуть не вїгадав,—от і узявся до чáрів. «Трєба їм барви додáти, щоб були приметнїші на око!» сказав дїд і влив до болотної краплї якусь грацилїночку, немóв вина червóного; але була то на-вспрáвжкн—вїдмáча кров, найлучшого гатýнку. Зрáзу всї отї дивовїзні створїння зробились рожєвими; брапля стала схóжа на мїсто, де по вулицях аж вишїло дивких та гóлих людей.

— «Що се тако́го?» спитався дру́гий старій чарівнік; він хоч і не мав на́звисьба, але був ще мудріший.

— «Ат! одгадай, коли хочеш, що-це?» сказав Кріббель-Краббель: — «то я ёго на́віть подарую тобі! Тільки це не так ла́тво зробіти, коли не знаєш, що́ воно й звідки!»

От, чарівнік той і позирнув крізь побільша́юче шкло. Спра́вді—перед ним було наче місто вели́ке, де по ву́лицях геть бігали усі люди голі-сінькими! Страхо́вина така, Господи! Але ще страшніше було погля́нути, як ко́жне звіря́тко тобма́чило і пхало друге́; щипало й кусало, шматовало́ й глі́мало! Тії, що були на-переді, тиснулись вазад, а задні штовха́лись вперед! «Глянь, глянь! у ёго нога за мою довша!... Пріч її геть!» Ковть, і вже—по нозі! «А в це́го онде пухі́р! Ему бо́ляче певна́! Хай-же буде ще більше! Ла́пай ёго!» Кі́нулись на ёго гурто́м,—і давай рвати і шматува́ти, поки не проковтну́ли цілко́м з пухирём тим! А то—не ходи пухира́стим! А онде,—одна звірі́нка сидить собі, наче паня́нка, така плохесеньба, нікого не за́йме, бажá

тільки супокію та згоди.... Але, дарёмна річ!
Кінулась і на неї та несіта голота, та й розір-
вала на шмаття!

— «Це прекумедно!» сказав чарівник.

— «Так! але, як-же ти думаєш, — що воно?» спи-
тався Кріббель-Краббель: — «Чи зможеш ти це
одгадати?»

— «Ет! хибá - ж не видімо?» обізвався пер-
ший: — «Це — Парпж, або друге яке столéчне місто
велике: вони паг одно до óдного схóжі! Ну, мов-
лів, — місто велике, та й гóді!»

— «Це болото!» сказав Кріббель-Краббель.

Л Е Н.

Лєн увесь чїсто був цвітом укрїтий. Цвіт на єму гарнєсенький, синєсенький, а тонкий-же-то та делїгатний, немóв врїльця у мухи, а то й ще тóнший. Сóнечко на єго свїтіло теплєнько, хмарка вropїла дощиком, і лєнові з того було так лїубо, як от чáсом дитїні, коли мати умїє її та ще поцїлує. Обóе вони по тóму тїльки крáщають.

«Люде кажуть, що я дўже показнїй та гáрний!» шепотїв лєн:— «О, я ще не таким вїросту і з мєне вийде чудóвий шмат полотна. Ох! який-же-то я щаслївий! Та нема у свїті нїкóго над мєне щаслївішого! Мивнї так тепер здóрово.... а пóтїм такї буде й пуття з мєне!... Як зве-

селяє мене со́яшний про́мінь!... або отой до́щик краплі́стий: ябий він смашній, пожитечний! О! я такі щаслі́вий!... такий щасний, такий щасний, що й Боже-світе!»

— «Так, такі, так!» промовив з тіна кіло́к:— «Говоріть собі: то ще ви світа не знаєте! А от ми, так знаємо, бо сучковати!» От він зарипів так жу́рно та жа́лібно:

«Трісь-тріся́, трісь тріся́....
От і пісенька уся!»

— «Ні, не вся!» — каже лён: — «Завтра от підживіть мене́ до́щик, або со́нечко вгріє; я чую, як я расту, спочува́ю, як я цвіту! Нема над мене щаслі́вішого!»

Коли це, одного ра́нку, прийшли люде на́ поле, взяли́сь за лён під головкі́, та й позрива́ли ёго геть з корінням: як-же то було боляче́! По́тім повкидали у во́ду, ніби потопити хотіли, а да́лі до вогню розісла́ли, немóв на сма́жиння: страху́ було й лі́ха тако́го!

— «Еге, та́то, не все свя́то!» думав лён:— «Що-ж! і потерпимо: за потерці́ння дасть Бог і

розуміння!» Але що-день, то й гірше ставало: мочили його, терли, тіпали, чесали—що бідний лєн і не розбирав уже, що й до чо́го? А як поклали на прїдку, та сюрррр... веретеном крутнули, то так йому голова завернулася, що й не до мислі було вже! «Який-же то я був перше щасливий!» думав лєн на своїй лютій дратівлі:— «Будемо вдячні й за те!.... Вдячні, вдячні!.... Ох лішенько!»

А тим часом взяли його до верста́та. От і зробився він вели́ким, гарним шматко́м полотна́. Увесь лєн до стебля́, пішов на того шма́та.— «Господи! як це все надзвичайно!» казав лєн:— «З-ро́ду-віку я не поняв-би й віри! Але як похвортунило міні! Ет! вілók з тину співав якусь нісенітницю:

«Трісь-тріся́, трісь-тріся́!

От, і пісенька уся!»

А пісня зовсім не вся! Тепер тільки вона й починається! Справді—усе надзвичайно! Перемиг такий я чимало дратівлі; та за терпіннячко дав Бог і спасіннячко! Тепер-то я над усі

щаслівіший! Гляньте, який я тонкий, та міцний; який білий, та довгий! Е! це інша річ, ніж рослиною бути, хоч і в квітках: там коло тебе ніхто не панькається, навіть і воду пьеш тоді тільки, як випадє дощ... А тепер мене так пильнують, так коло мене впадають, що й годі! Що-ранку переверта мене наймичка, а що-вечіра—робить мнї в бальї куніль. Сама пані-матка наді мною казань читала й каже, що я на цілу пархвію кращий шматок. Ні! вже щаслівішим і бути неможна!»

От, попесли потім полотно те до одного дому і повлали під ножиці. Мати Божа! як ёго пошматували, покраїли, як покололи голками! Немá що казати—мало було вхїття; але за те, з полотна вийшло дванадцять сорочок, для людей дуже трібних,—цілісінька дюжина!

— «Ні, гляньте-бо!» — думало воно: — «Тепер от я стало справжнєю штукою! Ось-де було моє призначєння! Явє-ж це розщастя! Тепер я стаю людям на вжиток, а це одрадісно—так! Я розпалося на дванадцять частїн; але всі ми одна в

одну—наче вилиті: нас ціл'сіньва дюжина! От, надзвичайне щастя!»

Минуло кілька років,—і сорочки порвались, попадались.

— «Що-ж?-треба коли небудь і кінця!» шамотіло др'антя:—«Ми-б ще охоче носились і далі, так що маєш?—коли це неможливе!»

Ото, взяли їх, та і подр'али на шм'аття. Думали вони, що вже їм годі животіти, бо їх посікли, розмочили і почали в окропі варити. страху такого!—аж гузьк!... вони несподівано стались чудовим, білим папером.—

— «От, несподіванка, так несподіванка!» казав папір:—«Тепер я навіть тонший, як був; та на міні ще й писатимуть: сказано вже—щастя, розщастя!»

А й справді, на йому написали гарнеське оповідання, та так чисто, та хороше, що любо й весело було глянути! І люди слухали, що на йому стояло; а було там—саме добре й розумне, і люде через те ставали добрішими й розумнішими: у

тих слова́х на папе́рі було блага́го спра́вжне, вели́ке!

«О! це вже більше над те, що мині й мрілося, коли я був ще на́ полі мале́нькою сине́нькою квіточкою! Чи-ж снилось коли́, щоб мині ви́пало між люде нести освіту та ра́дість. Я й сам це́го не збагну́; але то щі́ра правда! Господь святий зна, що я висо́ко не пну́вся, а тільки й проха́в, аби існува́ння піджи́ти, а мене-ж Милосе́рдний перево́дить з однієї ра́дості й ша́ни до дру́гої, іще кращої. Що-рзу, ско́ро згадаю: «от і пісенька уся!»—як життя́ мое зміня́ється мерці ще на щасніше й краси́ше: тепер я певно піду у світа́, помандру́ю по всіх краї́нах, щоб мене усі люде, всісінькі—змогли́ прочита́ти. Инако-не буде. От, пріпих,—так, так! Тепер на мині стільки доро́гих мислі́в, кільки перш було квіточо́к синесе́ньких. От, коли вже я прямо—найщасли́віший!»

Але па́пір в вели́ку дорогу не вірушив, а діста́в тільки до друка́рні; і та́меньки, все те, що на ёму́ було написано, надрукова́ли в кни-

жечка́х. Книжечо́к вийшло тих сі́ла, так що з їх лю́дам випало да́леко бі́льше ра́дощів і вжи́тву, ніж-би з то́го папе́ру: бо хоч би він і пішо́в по світа́х бігати; тале-ж на полові́ні шля́ху звівся-б ні-на́-що!

— «Звичайно—це найрозумніше!» думав попи́саний па́пір:—«А міні це не спада́ло й на думку! Я та́кі дома зоста́нусь, як діду́сь той ста́ренький—у вели́кій шанобі, бо й спра́вді ті всі книжечкі́—мої внучки! Щі́ра правда, таки всю́ди куто́к найде: міні-б ва́жко було-б все́го світа обігати! А́дже й то́го буде, що на ме́не диві́вся той, хто це все написа́в, та що ко́жне слово з є́го пера на ме́не лягало! Ні, я та́кі найщаслі́віший!»

От, взяли да́лі па́пір, связали до ку́пи, тай ки́нули в бо́чку до пра́чшні.

— «Ет! скінчи́вши робо́ту, до́бре й спочи́ти!»—сказав па́пір:—«Це дуже́ розумно—збіра́тись до гу́рту: хто що один зна поді́литься з дру́гим. От, і я тепе́реньки до́бре знаю, що на міні напи́сано, а спи́знать само́го себе́—це по́ступ справде́шний,

Що-ж тепер з нами ста́неться? Що вперед піду́-то то певна́, бо все по́ступ ма́є—я перекона́всь до́бре!»

Коли це, одно́го дня, ви́йняли весь той па́-пір і поклали на запáл до ко́мінга; бо не варт він був, як казали, до про́дажу—на заві́н масла там, чи цу́керу. Усі діти в хáті стали навко́ло, такі ото ра́ді побачити, як за́ймається па́пір, як спала́хне по́лумья вго́ру, і як по́тім у ко́мін по-литять гі́скри черво́ні, що, мовляв-би, ті во́гники штúчні,—сюди й туді́ ві́рнуть, та мерщí одна по дру́гій і згáснуть! Було смію́ться діти, що гі́скри ті, немóв учні з школи тіка́ють, а оста́т-ня-б то—вчи́тель.... та так ото трива́ють на не́ї... та сміху́, сміху́!!

Так ото, ввесь отой оберемчик старо́го па́-піру на вогонь кинули, і він ра́зом спала́хнув. «Ух!» загоготів він і жаркі́м по́лумьям взя́вся. Ух! це було не до хі́ті: але зате по́лумья злі-та́ло в го́ру так ви́соко, як ніко́ли-б лёну і не підне́сти свої́х квіточо́в синесеньких, а блища́ло так я́сно; так я́сно, як зро́ду-віку полотно не

блищало. Всі пописані бубви в одну мить жаром почервоніли, усі слова й мислі з полум'ям разом позникли.

— «Тепер я ліну просто до самого сонця!» гуло полум'я, а з ним разом гоготіло щось на тисячу голосів; і полум'я здіймалося через димарь високо-високо.

А тим часом, над димарем злітали уже манюсенькі сущики, далеко тоньші над саме полум'я; вони були не видімі на око, і було їх стільки, скільки давно боїсь квіточок синєньких на полі. Легесенькі, легші далеко за свого батька—вогнию, вони ще все витанцювували над попілом, як і полум'я згасло; і в тім місті, де попілу черкались вони, свінули блискавки й гісбри червоні. Так було гарно на це любовати, а діти весело співали над покійником попілом:

«Трись-тріся, трись-тріся!

От, і пісенька уся!»

Але манесенькі невидімі сущики казали на це:— «Ні, не вся: пісні й кінця нема! Оце й є—

са́ме вели́чне! Ми зна́ємо, для то́го й нема над нас щасли́вішого на́ світі!»

Але їх діти не чу́ли, та й розуміть не при-
міли-б, бо ра́но ще їм усєго́ зна́ти, а то шви́дко
постарі́ються!

МАТИ.

иділа собі ма́ти біля ко́ліски над своєю недужою дитиною; сама вона смутна́ та зажу́рена, — так-то вже боялась, щоб воно не вмерло... А дитина лежала така бліда́; очі́ці їй позаплюща́лись, і дихало воно так ва́жко, та інший раз так глі́боко, ненáче зітха́ло, і мати усе — знай — смутніше й смутніше диві́лася на своє мале немовля́тко.

Ко́лі це — хтось стукнув, — і увіходить у ха́ту убогий, старезний дід, одя́гнений наче у кінськ-ку попо́ну; бо в ній було́ такі́ тепло, а дідові то́го тільки й трéба: стояла, бач уже зима лю́та. На двóрі усе геть було́ повкріване снігом та крі́гою і вітер віяв такий пронізуватий, що аж ві́д різало.

Дід увесь дріжа́в од холоду; дити́нка на часіночку засну́ла. Мати тим часом налила́ у го́рщик пива й поставила до пе́чі, щоб нагрілося. Дід колиха́в дити́ну, а мати сиділа на стільчику проти ёго, і дивилася на своє хворе дитя́, що ва́жко ди́хало. По́тім бере за ру́ченьку дити́ну, та й ка́же:

— «Адже правду—воно зоста́неться живе? Адже Бог не одбере ёго в мене?» — пита́є.

А дід,—бо то була́ сама́ Смерть,—так-йбось чу́дно покива́в головою: воно, мов, значило—і правда, і ні. Мати потупила очі—і по щоках у неї покоті́лися слёзи..... Голова її обваже́ніла; почало́ й на сон клони́ти,—бо вона уже три дні три но́чі, як і о́чі стуля́ла. От, задріма́ла вона, та й то тільки на одну хвили́ну: незаба́ром схопи́лася і затримтіла од холоду. «Що́ це?» пита́є вона, озираючись на всі бо́ги. Та діда не було вже більше—і її дити́ни не ста́ло: дід заніс її з собою.—А в кутóчку, на той час, старі дзига́рі теленькали, і важка́ гіря аж до до́лу опусти́лася,—бум!—от і дзига́рі стали.

Сердѣшна мати вибігла з хати—і давай клі-
вати свою дитину.

На дворі, у снігу, сиділа якась жінка у
довгому, чорному вбранні. І баже:

— «У тебе в хаті смерть була: я бачила, як
вона вибігла звідти з твоєю дитиною; вона йде
прѣдче вітру, і ніколи вже не вертає того, що
взяла!»

— «Скажи тільки міні: якою вона йшла доро-
гою?» питає мати:—«Мині тільки скажи, якою
дорогою,—я вже сама найду її!»

— «Дорогу я знаю,»—каже жінка в чорному
убранні:—«та перш, чим скажѹ тобі, ти повинна
заспівати міні усіх тих пісень, що співала сво-
їй дитині. Я дуже люблю оті пісні; я їх давні-
ше колись чула. Я—каже—ніч. Я бачила, як ти
й плакала, співаючи пісні ті.»

— «Усіх, усіх заспіваю,»—каже мати:—«тіль-
ки не загаюй мене: щоб міні догнати її, щоб
міні найти свою дитину!»

От, сидить ніч мовчки й не поворухнеться.
Тоді мати, ламаючи руки, заплакала, та й почала
співати.

Багато там було пісень тих, а сліз-іще більше!—Ніч тоді й важе:—«Іди по праву-руч у темний сосновий бір: я бачила, що смерть туди пішла з твоєю дитиною.

По-серед бору лежали дороги на-вхрест. Вийшла тая ма́ти на перехрестя, та й сама вже не знає—якою іти їй дорогою. А там ріс терновий кущ, а на ёму не було ні листу, ні цвіту, бо стояла вже холоднеча люта,— аж бурюльки з лёду пообвисали на вітах тернових.

— «Чи тут не проходила смерть з моєю дитиною?»

— «Проходила,» баже терновий кущ:— «тільки я не скажу тобі, якою вона пішла дорогою, аж побачи ти не нагрієш мене на своїх грудях. Я тут мерзну на смерть,—швидко стану справжньою врігою.» —

Нічого робити—пригорнула ма́ти кущ той до своїх грудей,— та так міцно пригорну́ла, що він почав аж одтавати. Спички́ з терну повстромля́лися їй у груди—і кров закапотіла чималими краплями. А кущ розпустів свіже, зелене листя зацвів серед холодної зімнєї ночі: то, бач, при

недо́лі так те́пло на серці у ма́тері!—І кущ розказав, яко́ю іти́ їй дорогою.

От і прихо́дить вона до великого озера; а на тому озері нема́ ні корабля, ні чо́вна. І озеро те ще не гара́зд замéрзло, щоб по ле́дú перейти через ёго; а у-бри́д перейти—і не кажи́: воно було́ глибо́ке. А перейти тре́ба: вона хотіла знайти свою дити́ну. От, лягла вона на зе́млю, щоб те озеро ви́пити; та ви́пити озеро—не си́ла чоловікові. Але серде́шна ма́ти у тяжкому го́рі усе думала—може ста́неться якé чудо.

— «Ні, це́го не буде!»—сказало озеро:—«Давай краще помиркúємо з тобою, що нам чини́ти? Я дúже люблю зби́рати пе́рли; а в те́бе очі.—тож дві найкращі перлі́ни, які мині дово́дилось коли ба́чити. Хочеш, ви́плач їх у ме́не,—тоді я пове́зу тебе́ у ту вслі́ку теплі́цю, де живе́ Смерть, та ходить за вві́тками й дере́вами; а там ко́жне дерево, чи ко́жна квітка—все то душі́ лю́дські.»

— «Ой! чо́го-б не дала́ я, тільки-б мині знайти́ свою дити́ну!»—каже з слéзами ма́ти. Та ще дúжче запла́кала,—і очі її упали на дно в озеро, і стали з них дві найдоро́жші перлі́ни. Тоді озеро

підхопіло її, і в одну мить хвілею перенесло на той бік, де стояв чудовний будинок, на кілька миль у довжену. Певно неможна було сказати, що то такé—чи то гора з лісом та печéрами, чи то палаці. Та бідна ма́ти нічого того не ба́чила, бо вона віплакала свої́ о́чі.

— «Де міні ту Смерть вайті, що зачéсла мою малу́ю диті́ну?» — пита́є.

— «Вона ще сюди́ не прихóдила,» — ка́же сів́а, як лунь, бабу́ся, що стерегла теплі́цю у Смерти.— «А як ти сюди́ добилася, хто поміг тобі?» — питає бабу́ся.

— «Бог міні поміг!» — одмóвила: — «Він—милосердний, певно, що й ти милосéрдна: будеш! — Та де-ж міні шукáти мою диті́ну малу́ю?»

— «Не знаю!» каже бабу́ся: — «Та ти, ба́чу, нічо́го й не ба́чиш! Багáто квітóк та дерéв повья́ло сю́ ніч; от, шві́дко Смерть повéрнеться й пересадить їх. Адже ти знаєш, що у бóжного чоловіка є свій цвітóк або дерéво житт́я; воно зрóблене так са́ме, як і той чоловік. Хоча звéрху вони все одно́ що й дрúгí росли́ни, а в серéдині у них серце бьéться. Дитя́че серце теж може бй́-

тись! От дивісь—може пізнаєш свою дитину потім, як б'ється серце у неї.—А що ти даси́ мині, як я скажу—шо ще тобі треба робіти?»

— «Нічого тобі дати у мене;» каже смутна мати:—«але я піду́ за-для тебе хоч на край світа.»

— «Цего́ мині не треба!» каже бабуса:— «Оддай мині краще своє довге чорне волосся. Аже й ти сама́ знаєш, якé воно хороше; воно мині дуже подобалось! А я, коли́ хоч, оддам тобі своє сіве: усе таки враще, чим нічого!»

— «Та й тільки?»—каже вона:— «Бери, бери,— тобі з радістю оддам ёго!» І оддала́ вона бабусі своє ви́кохане, хороше волосся, а, замість ёго, узяла сіве, бабусине.

І пішли́ тоді вони у велику теплицю, де росли, перемішавшись, гарні квітки та дерева. Там стояли під склом гарні гіацинти й троянди рожеві завбільшки з дерево. Тут росли і водяні рослини, одні зовсім свіжі, а другі прив'ялені; водяні гади по них лазили і чорні раки повпиналися у стéбла їх. Тут стояли і пальми розкішні, і дуби́ та платани; стояла тут і петрушка, і

тімійн у цвітú. Кóжне дéрево, чи квітка мало своє ймéння, у кóжному ховáлося життá якого-не-будь чоловіка. Ті люде ще жили—один у Китаї, дрúгий у Гренландії..... кругом по цілому світу. Були тут і великі деревá у малих горщéчках, їм булó там тісно, аж трóхи горшки не лúскалися; росли там і манéнькі квітчкі на пухкій землі, облóжені кругом мохом, і коло них ходили та годіли. Сердéшна мáти нагиналася до сáмої малéнької рослини, та прислухáлася, — як бьється у кóжної людське серце, — та і між цілими мильйонами таки пізнала серце своєї дитíни.

— «Ось воно!» — сбрíгнула вона, і простягла руку до манéнького василéчка, зóвсім слабóго, що стоїв, похилівши на бік голóвоньку.

— «Не займай ёго!» — каже бабúся: — «Стань ось тут, а як прійде Смерть, — бо я жду її кожну хвилíну, — не давай їй зривáти ції квітки; посварíсь на неї, що ти другі квіткі позривáєш: вона злякáється! Вона за все це дає óдповідь перед Богом: ні одній рослини не мусить вёрвати, поки Він не дасть свого дозвóлу!»

Аж-ось зразу понесло по теплиці крїжнім холодом, і сліпа мати почула, що то Смерть іде.

— «Ти як сюді знайшла дорогу?» — питає вона: — «Ти як сюді прийшла швідче мене?»

— «Я—мати!» — одказала вона. — І Смерть простягла свою довгу руку до тонкого маненького квітика; та мати так міцно-міцно, а протé б́ережно, закрила ёго руками, що Смерть на́віть не доторкну́лася до жодного лістонька.

Тоді Смерть дихну́ла їй на руки, і мати почула, що це холодніше за са́мий холодний вітер, і руки у неї од несїли упали.

— «Ні, тобі зо мною не справитись!» сказала Смерть.

— «Бог поможе справитись з тобою!» каже ма́ти.

— «Та я тільки те й роблю, чого Він хо́че!» — ба́же Смерть: — «Я садо́вниця у Їго. Я беру усі квітки та дерева і переса́жую їх у райський сад, у невідомий брай. А як вони там ростуть, що там діється — того я не му́шу тобі сказа́ти.»

— «Оддай міні дитя моє!» — сказала з слеза́ми ма́ти, і плакала, і благáла: —

А це зразу, як схопить руками за дві хороші квітки, як закричить на Смерть:—«Я усі твої квітки позриваю! Що мені зосталося при моїм горі?»

— «Не займай їх!»—каже Смерть:—«Ти от бідкаєся на своє нещастя, а сама хочеш зробити нещасною ще й другу матір?»

— «Ще другу матір!»—сказала сердешна жінка, і туж мить випустила з рук обидві квітки.

— «На тобі твої очі,»—каже Смерть:—«Я добуду їх на дні у озері; вони так ясно блищали,—я й не пізнала, що то твої очі. Візьми їх назад; вони тепер ще ясніші, ніж були; а потім дивись ось-сюди—в оцей глибокий колодязь. Я скажу тобі, як звуться оті дві квітки, що ти хотіла зірвати,—і ти тоді побачиш усю їх потонню долю, усе життя їх людське. Ти побачиш, що ти хотіла згубити!»

От і почала вона дивитись у колодязь; а на серці ставало так радісно, бачучи, як одна з квіток тих була справжнім щастям за для цілого світу,—яке було там щастя та радощі круг неї.

І побачила вона життя й другої: а тут тільки й було, що клопоти та нуджа, горе та муки.

— «І те, й друге—воля Божа!» каже Смерть.

— «Котра-ж квітка нещасна, а котра щаслива?» питає мати.

— «Цього я не скажу тобі,» одмовила Смерть:— «а знай тільки, що одна з квіток тих—квітка твоєї дитини. Ти тепер бачила його долю, яка вона буде,—бачила долю своєї питимої дитини!»

Тоді голосно закричала з жаху мати:

— «Котра-ж з отих—квітка мого сина? Кажі, кажі міні! Поратуй безневинну дитину, ратуй дитя моє од усього того нещастя! Візьми вже краще, та занеси його у царство небесне! Забудь мої слези, мої благання,—забудь усе, що я не робила!»

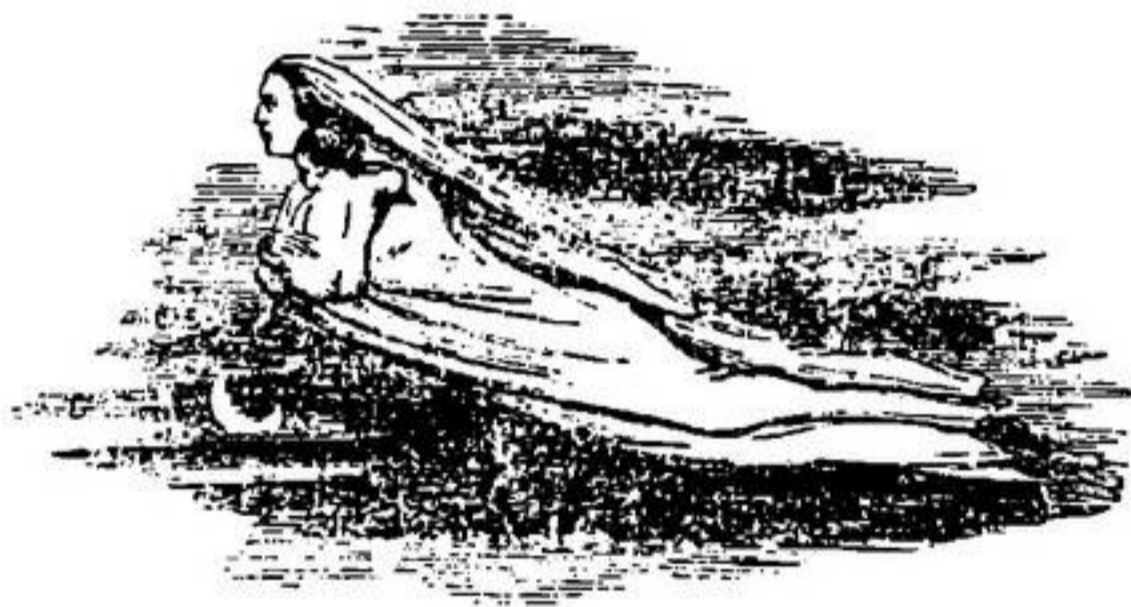
— «Я тебе не розумію!» каже Смерть:— «Чи ти знову хочеш узяти свою дитину, чи я мушу нести її у ту сторону, котрої ти не знаєш?»

Тоді мати з горя ще дужче заламала собі руки, упала навколюшки і прохала Бога:— «Господи! не слухай мене, не слухай, коли я що

прося у Тебе проти волі Твоєї: вона одна благая! Не слухай мене!»

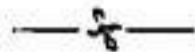
І голова її схилилась на груди.

А Смерть полетіла з тією дитиною у невідомі краї. —

СНІГОВА́ КРА́ЛЯ.

КАЗКА В СЬОМОХ РОСПОВІДКАХ.

РОСПОВІДОК ПЕРШИЙ.

ПРО

Нечісту силу й свічадо.

лúхайте! Ми починаємо. А коли допливе-
мо́ берега, то зна́темемо більш, ніж тепéра,
бо то справді був злий дух, скáзано—чорт та й
гóді! Був ото він раз в до́брім дýсі, що зро-
бив чарівно́го свіча́да: скоро перед дзеркалом тим
ста́вили що добре й хоро́ше—воно в ёму зараз
знига́ло в віщó; а зате-ж погáне все та лихé од-

бывало воно іще гідчим. Краєвіди чудові вбачались у ёму вареним шинатом, а найбращі люде—якімись потворами, або стояли до-горі ногами без тұлуба. Воно так перекручувало обліччя, що й пізнати було неможна:—як у ко́го була хоч цятіпочка на виду́, то—нехай здоро́в зна,—пéвно-б відалась здоровезною плямою? Тай утішався-ж чорті́ка тим: регóчеться.—ска́зано! Було́ як добрий помисел освіне́ чолó чоловіка, то в свіча́ді відається тільки якась гідка оска́лина, а чорт ото трóхи кишо́к не порве́ з своєї штúчної віга́дки. Усі, що заходили́ у школу́ до чорта,—а й у чорта, звича́йно, без шкiл не обiйдеться—то в го́лос каза́ли: що ніби́ там ціла чудасія; що те́нер тільки й можна світа й людей побачити в спра́жній поста́ті. Обігали чорті́ з тим свіча́дом повсю́ди, і в-ре́шті—не було́ вже ні країни, ні чоловіка, хто-б у ёму не бачив себе пере́гiдженим.

От, захотілось ще сі́лі печисті́й з тією забавкою до Божого неба зліта́ти. Чим ви́ще ото здійма́лись вони до неба, тим гірше ска́лилось та ко́рчилося свіча́до, так що лéдве можна було ёго

вдёржати. Летять вони вище, та вище до святої оселі, а свічадо ёрзається... а це, як округнётся, як вірветься з рув,—та й полетіло на зёмлю, де й розбилося на міліони, біліони і більше скало́в.

Тепер-от воно нако́їло лі́ха; бо знайбі́льш скалочкі ёго були з піщівну завме́ншки, і вони ото розлетілись по́ світу Як упада́ла ча́сом кому ота дзерка́льна скалі́нка у-воко, то чоловікові все видава́лось наві́ворот, або тільки й вбача́лося самé гідке та брі́дке, бо в кожній скалі́ночці ма́лася-ж та са́ма чарівна́ сила, що була і в свіча́ді. Де-яким людям попала ска́лка та в серце, і—не́нько-ж моя! що ста́лося: серце зробі́лося крі́гою.—А то—булі́ і такі вели́кі шматкі́, що їх повставля́ли замі́сть ши́бок; але крі́зь вікна ті люди не добача́ли й братів своїх, і друзя́к. З інших-же скало́в окуля́р нароби́ли, і люде крі́зь них таке неподо́бне вбача́ли, що чорт аж за живіт хапа́вся. Але літало ще й по пові́трію усю́ди дрібне́сенькі́х скалочо́к сила! От, тепер і послухайте, що з того вийшло!

РОСПОВІДОК ДРУГИЙ

ПРО

Маненького хлопчика і маненьку дівчинку.

В одному великому місті, де така сила того люду й домів, що нема й клаптива ґрунту, аби садочка розвести, де, кажу вам, з-найбільша бідога вдовольнятися мусить квітками в горщиках,—так ото таменьки було собі двоє бідних діток. М'ли вони садочка більшого тропки над горщика і хоч не були між себе—брат і сестра, а про-те кохалися так щиро, немов ідної матері діти. Їхні родільці жили насупроти у двох піддашніх кімнатах. Покрівлі там-тих сусідніх будиноків одна до другої сягали, а саме між ними лежала ринва дощова; з кожною кімнатою виходило ганочком і віконце піддашне, так, що варт було тільки через ринву переступити, то й дістався-б зразу з ідного віконця до другого.

У обох ото посимейках було по скрині чималій; а в скринях тих, прич всякої огородини,

що вживали, росло ще й по рожевому кущу: цвілі вони, сказано—хороше! Раз ото старім спалося на думку поставити скрині ті впоперек ринви: скрині як раз сягнули од одного вікна до другого; між ними зробилась вуличка, а по боках її, немов два горбочки спинались, повні-сінькі квіточок прехороших. Батіжжя з горошку аж до самої ринви спадало, а рожеві кущики своїми довгими вітами огорнули геть ті вікна і пишно їх завітчали: видавалось—немов то дві брами слаутні, преукрашені квітами й листям. Скрині такі ті були височенькі, таї діти пак знали, що через їх неможна було лазити, то старі й пускали їх погуляти на вулиці тій, посідити під рожевими кущиками: от, було бавитись там чудово!

У зиму-ж розхиттю такому було уже годі: часто вікна і геть замерзали. Діти тоді возьмуть було шага, розігріють на черені, та й приложуть до замерзлої шибки; от, з того і зробиться на обох шибках по дірочці круглесенькій та манесенькій, а врізь них і блиснуть, мов зірки, двоє оченят лагідненьких та любих. То були—дів-

чинка й хлопчик: його звали Каєм, а її—Гердою. У літку їм було можна і в один свіє зійтїся, а зимою-ж то мўсили дітки полічіти багато, багато тих сходів з-горї та на-гору.

Раз ото грала хўга на дворї.

— «То білі бджóли гудуть!» сказала старá бабўся.

— «А у їх те-ж є крáля-матка?» запитáвся хлопчик манéнький, бо він знав, що у справжніх бджіл зáвжди є матка.

— «А вже-ж!» одказала бабўся:—«Вона—ген-там, де найгустїш літа їх білéсенських! Вона більша за всі і нікóли не па́да на землю, а все, знай, здійма́ється то вгóру, то вниз зпід тёмної хмáри. Часто у-ночі літа́ вона по ву́лицях в місті, та зазира́ в вікна, і в ябó загля́не, то вікно мерщї й обмёрзне чудóвими визерўнцáми, немóвби квіткáми.»

— «Так, так! ми сáми це бáчили!» казали дітки і допéвнились, що то була́ правда.

— «А чи мóже сюді сніговá крáля влетїти?» спиталась дівчинка.

— «Нехай тільки здума!» озвався хлопчик:—
«Я покладу її зараз на гарячу черинь, то вона й
ростане!»

Але бабуся пригладила своє сіве волосся і
почала їм щось другого розказувати.

У вечері ото вернувшись до-дому, маненький
Кай почав уже було роздягаться, а це став на
дзиглика до вікна, та й прилип до шагової дірочки
оком. На дворі сніжини літали і маячили в по-
вітрі, а одна, що найбільша, сіла ось на край
скрині. Коли-це почала вона мерщій рости, біль-
шати і зъявилась уже цілою дівчиною, прибра-
тою в тонесеньку та білесеньку сукню, що не-
мов-би із мільона сніжних ясоч була зшита. Та
яка-ж хороша була дівчина та легесенька, тільки
вся—з кривги блискучої-блискучої, аж очі сліпило!
А протє вона була живісінька: очі зоріли, мов
зірки ясраві; але у їх не було ні супобю, ні
лагоди. Вона уклонилась в вікно і поманула ру-
бою. Злякався ото хлопчик, та мерщій з дзиглика
й скочив; а за вікном аж загуло щось, немов-би
птиця велика знялася.

Прийшла весна. Прояснилось небо; виграло сонечко; сніг—наче злизало. Земля укрилася рясом-травницею; ластівки почали гніздечка зводити, у домівках поодчинялися вікна і дітки маненькі знов стали бавитись у своєму садочку високо-високо, аж на ринві.

Як-же-то нішно цвіли там-того року троянди! Маленька дівчина вивчила псалом, де те-ж і про троянди казалося, і ото було все співа його, та про свого рожевого кущика дума; а хлопчик і собі їй підспівує:

«Вже троянди жовкнуть,
Ронють листоньки:
Швидко і Різдвапі,
Надбіжать святви!»

Дітки тримали один-одного за руки, цілували троянди, дивились на ясне сяєво Божого сонечка і озивались до його, немов до немовлятка Христа. Що то за красні були ті літошні дні! Як гарно та втішно було під кущиком рожевим сидіти! Здавалось, не мав він ніколи позбутись отих своїх квіток розкішних.

Кай і Герда сиділи ото, та дивілися в книжку з визерунками звіря й рослін... А це—пробовкнули дзигари п'ять раз з башти дзвіниці—а Кай, як крикне: «Ой! мене в серце шпигвудо, і щось влетіло увіко!»

Дівчинка кинулась мерці до ёго, дивиться; але,—як він не вицирив очі, нічого неможна було побачити.

— «Певно вже вискочило!» сказав Кай; але ні!—воно там сиділо. А це була саме та скалочка, що з великого свічада одбилась, з того—як самі здорові знаєте—стокіпосного шкля, що все велітне й хороше видавало мизерним, брудним; але все лихе та погане виясняло ще надто,—що можна було навіть манісіньку рісочку на якій небудь речі запришити. А бідному Каю попала ще оттакі скалочка в серце; от воно мерці кригою й взялося. Хоч і не шпигало вже більше, а протє скалочка там сиділа!

— «Чого ти рюмаєш?» присівався він з'яв:— «Глянь-но, яка тецер цяця! Адже міні байдуже!» А це знов, як крикне:— «Овва! онде в троянді

роба́в! А ось ця, глінь-но, зовсім пліши́ва! Та врешті, всі вони—геть паску́дні! Схо́жі, мовляв-би, на оті скрі́ні, звідки ростуть!» Пхнув ото він з серця ногою ті скрі́ні, та-й зірвав геть дві троя́нди.

— «Ка́ю! Що-бо ти роби́ш?» крикнула дівчинка; а він-же то, почу́вши її по́крик, зірва́в ще по троя́нді, та й кинувся од любо́ї Гердочки геть до свого вікóпця.

А пізні́ш ото—принесла вона книжечку з ви́зеру́нками, то він—знай—кепну́є: «Це—баже—хйба варт для пелю́шників!» Бабу́ся почала́ було казочо́в розказувати, так він—одио́—перебиває, тай го́ді; а то—за́йде за спі́ну, тай почне́ перебривля́ти її, та та́к-же-то ме́тко, що було всі аж за животи́ беруться. Шві́дко він навчивсь усіх людей на своїй вулиці удава́ти. Усе, що в їх було́ недола́днєго й смішно́го, умів він як раз ви́ставити. Люде́ було ка́жуть: «Ну, тай голова у це́го хло́пця—доте́пна, вибо́рна!» А то все бо́іло шло, що в серці сиділо; він поча́в уже було на́віть і над ма́ленькою Гердою кепкува́ти, що так ёго щі́ро коха́ла.

Уже й забавки в ёго стали йнші, як перше: якісь-то надто розумні.

Раз у зиму, як падав сніжок, виніс на двір він наліюще скло,—і підставив запóлу своєї сї-нёї сукмáни, щоб ото вкрив її сніг.

— «Глянь-но врізь скло, Гёрдо!» каже. А там-же-то кожна сніжинá видавáлась великою-великою, немóв яка квітка розкішна, чи десятиріжна звізда: любо було й глянути навіть.—«Дивісь-бо, як-же то штучно? Це занятніше, ніж сирáвжні квіткї! Та рехтельно-ж як, мáтінко:—жóдної хїби! От, як-би не тáнули!»

А це пере́гóдом прийшов знов Кай у тёплих рукавичках і з саночкáми на плéчах; та до Герди: «Мині—баже—дозвóлили на вели́кім майдáні, де дрúгї хлопці бáвлються, оце попоїздити!» Кривнув, тай майну́в собі геть.

А там, на плацú, було чáсто який нéбудь шїбеняк-хлопець причéпить свої саночкї до чиїх селя́нських санéй, тай прогуля́ себе добре. Це було дúже вéсело!

Ото сáме, як розгуля́лись хлопці, надбігли

якісь сани здоро́ві геть роспи́сані біло; у них щось сиділо в білім хутрі косматім, і в білій-же та волоха́тій шапці. Сани двічі объ́хали плац той, а це Кай узя́в, зачепив за них саночкі свої, та-й—га́йда! Весело так! А сани побігли прудче, та прудче; повернули з плацу́ вже в вулицю. Подоро́жне обернулось до Кая і увклоні́лось прихильно, немóв-би зна́єме. Що-ра́зу було, як Кай хотів одчіпля́ть саночкі свої, подоро́жне ёму бивало ухильно і Кай не руша́в з місця: мину́ли вони оттак і місце́ву бра́му. А це сніг почав так густо па́дати, що Ка́єві хоч стрель—тільки біліє в очу́

А сани все ідуть, та ідуть. Кай силкува́всь уже одвяза́ть мотузка́, ото щоб од саней одчипі́тися, так—да́рма: ёго саночкі летіли, так прудко, мов у вітра на брі́лах. Ба́чить він—лихо, давай крича́ти; але хто-ж ёго вчу́є? А сніг—одно—пада, а саночкі—знай—біжать, та біжать! Часа́ми зліта́ли вони, немóв через бра́му, часа́ми скака́ли, немóв через рові́ й переко́пи. Зляка́вся так хлопчик, що й Господи; хотів було «Отченаша» база́ти, так з переля́ку-ж і слово забув!

Сніжини ставали більші та більші і врешті видавались уже за білих бурей. А це—порівнявсь якось боком Кай з великими саннями і подорожне, що там сиділо, підвелось; хутро і шапка були йому чисто в снігу.... а сиділа то—панна якась, висока, хороша та біла, біла—сліпуче... сама—Снігова Крала.

— «А славно ми прогулялись!» сказала вона:— «Але ти певно змерз дуже! Завенись, лишень, в мое хутро!» І вона посадила його бік себе на сани і закрила полую; здалось йому, немов він пірнув у замети.

— «Ну? Чи-ж ще тобі холодно?» спиталась вона і поцілувала Кая в чоло. Ух! той поцілунок був холодніший за вригу; мороз пішов аж до серця, що вже й до-того було наполовину крижиною. Каю здалось на хвилину, що він вже коняє; але тільки—на мить, а там спочулося здорово: пронизуватий холод уже більш не дошкуляв йому.

— «Саночки мої, саночки мої! Не забудь моїх саночок!» вгадав він; і Крала причепила їх прямо

до білої сніжної кўриці, а та й понесла їх за ними. Поцілувала Кая ще раз сніговá крáля, і він забув мерщí про Герду манéньку, про бабўсю і про все своє рідне.

— «Тепер уже більше тебе не поцілую,— каже:—бо зацілую на смерть!»

Глянув на неї Кай, а вона-ж-то була хороша, хороша та ще хороша! Такого розумного, люб'язного личенька—ёму-б не згадати. Тепер уже не здавалось ёму, що вона ніби з крїги, як було перше, коли він її через шїбку бачив: очі у неї були такі надзвичайне зорїсті, що в Кая і óстрах ми́ўвся. Він почав їй розка́зувати, що знає добре лічбў; що знає, скільки квадратóвих миль і скільки жїтельцїв в своїм крáї, а вона усміхається тільки. Спáло ёму, що пéвно ще дўже замáло він знав,—от і пото́їв він свої очі, в неося́жній простóрі.... Глянув—а вони вже летять просто до чóрної хмáри, а буря—то виє, то стогне, то немóв затяга́ ягóїсь пісні старóї. Летять ото вони через лісі́ та озéра, через моря́ і країни; під ними вітер крижні́ий бурхóче, виють вовкї́, метé хўга; над ними літа́ чорне страшнé

гайвороння; вище-ще світить місяць ясний та великий, а навкругі—геть панувала довга, довжелезна ніч зімня. Перед світом уже заснув він в ногах сніговіі крالی.—

РОСПОВІДОК ТРЕТІЙ.

ПРО

БВІТОВІЙ САДОЧОК У ЖІНКИ, ЩО ЧАРУВАТИ УМІЛА.

Але що сталося з маненькою Гердою, як Кай не вернувся до дому? Де він лишівся? Ніхто того не знав і не відав. Хлопьята розказували тільки, що бачили, як він привязав свої саночки до великих саней, що по плацу їздили, та й виїхав за браму: жоден не відав, де він подівся! Багато плачу було, а надто плакала Герда маненька.—Далі сказала собі, що певне умер, певне він утонув в річці, що тече коло школи.... Які-ж то їй відались довгі, довгі та темряві, зімові ті дні!

От, таки прийшла й весна з теплим сояшним світом.

— «Нема́ мого Кая, умер!» сказала Герда маненька.

— «Я тому́ не йму віри!» одмовив со́яшний про́мінь.

— «Нема́ мого Кая, умер!» сказала вона до ластіво́к.

— «Ми тому́ не ймемо́ віри!» промовили ластівкі́, а врешті й сама Герда перестала́ вірити.

— «Надіну́ лишень я свої нові черевічки черво́ні,» — сказала вона одно́го ра́нку: — «що Кай і разу не ба́чив, та піду́ ще до річки, запита́тись про ёго!»

А було́ ще, сказа́но, ра́но: поцілува́ла вона бабу́сю старе́ньку, що ще спала, узду́ла свої черевічки черво́ні, та й пішла́ просто за бра́му до са́мої річки.

— «Чи то́-ж правда — пита́є — що ти взяла мого́ мане́нького това́риша? Як-що — каже — ве́рнеш ёго, то я тобі подару́ю мої черевічки черво́ні!»

І їй відалось, ніби хвілі́ якось чу́дно кива́ють. От, взяла вона найлюбі́ші свої черевічки черво́ні, та й кинула́ їх просто́ у річку; але-ж

вони впали коло берега саме, і хвилечки в'їнесли знов їх на з'ємлю, ніби справді не хотіли вони уз'яти од Герди найлюб'ішої р'ечі, бо не мали ман'енького Кая. Але дівчинка подумала собі, що недов'олі дал'єво кинула їх, то й полізла у ч'овна, що стояв в очер'еті; дійшла вона аж до краю, та звідти і кинула черев'ички у воду. А ч'овен-же-то не був прив'язаний, і од р'уху, що Герда вчин'їла, знявся од берега. Дівчинка завб'ачила те і хотіла мерщ'ї ск'очити; але вже було пізно: ч'овен пр'удко плив по ріці.

Переляг'алась тоді Гердочка -- страх, аж заплакала; так, пр'їч горобців же ніхто її не почув, а ті не здолали перенести на з'ємлю; але вони все ли-тіли за нею геть берег'ами, та нем'ов розваж'аючи, щебет'али: «Ми тута, ми тута!» Ч'овен плив по бистрі; ман'енька Герда сиділа собі тих'єсенько-т'їхо, в одних т'їльки панч'ошках; її черев'ички черв'оні плили услід неї, але ч'овна догнать не прим'їли, бо він лишив прудч'їй.

А на обох береж'єчках було г'арно, чуд'ово: к'расні квітк'ї, дер'єва старі, горб'очки, а на їх—

овечкі та корови; жодного чоловіка тільки неможна було зúздріти.

— «Мóже це мене річка несе до манéнького Каа?» подумала Герда; от повеселішала трóхи з тóго, встала і довго, довго любовáла на берегі пійші, зелéні. Врéшті приплила вона до якóгось вишневого садка, а в садóчку тому стояла хáтка з бумéдними вікнами—синіми та червóними; дах на їй був солóмьяний, а перед дверíма стояло два золотіх моска́лика, що подорóжнім честь оддава́ли.

Герда гукну́ла на їх, дúмаючи, що вони жи-ві; але вони звичáйно не одмóвили їй слова. Вона приплила́ до їх іще блíзче, а течією їй винесло прямо чóвна на бéріг.

Герда гукну́ла ще дúжче. Аж це, вийшла з хáти, старá-старá лна́сь жінка на мíлиці; на їй був здоровий очіпок, розпíсаний розкішно квіткáми.

— «Дитíночко-ж моя бідна, манéсенька!» сказа-зала бабúся:— «Як-же ти попала на прудкú та вели́ку рікú, та й заїхала так далéко?»

На цім слóві ввійшла бабúся у воду зачипила вовінькою чóвна, вíтягла ёго геть на бéріг, та й вíсадила Гердочку.

Дівчинка зраділа, що оцинілася знов на землі, хоч і лягáлась про-тé чужої бабúсі.

— «Ходí-ж-но, та розкажи мині, хто ти і звідки?» сказала бабúся.

От,—розказала їй Герда усе, а старá тільки слухала, головою хитаючи, та промовляла: «Гм! гм!» Як-же скінчила Герда і запитáлась, чи не бáчила вона манснького Кая; то бабúся одповідала, що ёго ще тут не було, але що пéвно прибу́де. «Ти тільки не сумуй—додала вона—а їж, враще, мої вишні, та дивись на квіткí: ти таких і в кни́жці з картинка́ми ні́коли не зна́йдеш: ко́жна з них уміє розказáти й вáзочку!» Взяла вона пóтім Герду за рúку, повела в свою хáтку, та й зачинíла мерщíй двері.

Вікна в хáті були дúже вíсоко, а шибкí в них—червоні, сíні та жóвті. Сóняшний прóмінь одбивáв усі тії бáрви чудóво. На столі стояли чудесні вишні, і Герда їх їла до схóчу, бо бабúся

того не борони́ла. А тим ча́сом стара́ взяла гре-
бінця́ золотого, та давай росчісувати́ їй волю́сся;
пишні па́сма вучеря́вились та блистіли щі́рим
золотом, а з-за них визира́ло свіже, круглесе́ньке
лі́чко, мов по́вна я рожа.

— «Давно́ вже бажало́сь міні́ таку лю́бу дів-
чинку ма́ти;» — сказала стара́: — «от, побачиш, як
сла́вно заживемо́ ми ту́та з тобою!»

Та все дівчинку че́ше, все че́ше: і чим до́вше
вона її́ чесала, тим більше та́ забувала свого
товари́ша Кая, бо стара́ чарува́ти уміла. Про-те
вона лихо́ю відьмою не була́; а чарувала́ тільки
по-тро́ху, собі на вхі́ття, та бажала́ до то́го ще
й Гердо́чку затрима́ти. Тому́-то вона й пішла у
садо́к, торкну́лась своєю́ ковінькою́ до роже́вих
кущів, і вони, повнісі́нькі роскішних тро́нд, про-
валились ра́зом у зе́млю, так що й сліду́ їх не
лиши́лося. Бабу́ся, блі́чите, боялась, щоб Герда,
дівлячись на тро́нди, не згада́ла своїх, а через
те—й мане́нького Кая, і щоб не вті́кла́ часом.

Ото, вже по́тім, повела вона Герду в садо́-
чок. Що-ж там за дух був, що за пишно́та! В

садку́ роскішно цвілі́ усесві́тні кві́ткы́ і вся́кої порі́; в жо́дній кни́жці з карти́нкáми не знай-ти́ тако́ї розмаї́тості та красі́. Герда плі́гала з ра́дощів і гуля́лась в садóчку, поки аж со́нечко но зайшло за висóві вишнё́ві дере́ва. Тоді їй да-лі́ лі́жко роскішне, з шовко́вими подушкáми, на-пхатими з хві́ялок. Там вона й заснула, ма́рючи такими дивóзними сна́ми, які тільки сня́ться ца-рівнам.

Дру́гого дня знов вона ба́вилась з кві́ткáми на те́плім со́яшнім сáнні, і та́кечки чимáло днів уплило́. Герда знала бóжну кві́точку; але, хоч і́х була й сі́ла, все їй здавалось, що яко́їсь браку́є, а яко́ї—напéвне вона не знала. Ото раз, сидить вона і дівиться на очі́пок бабу́сі, розмалёваний кві́ткáми,—а промі́ж них—найкраща́ була тро́йнда: бабу́ся па́в забу́ла її зте́рти з очі́пка, як про-ва́лювала врі́з землю роже́ві ву́ці. Але так за́вжди бува́є, коли не позбіра́єш всіх думов! «Як! тут тро́йнд нема́!?» сказала Ге́рда і ско́чила мерщі́ до грядóв; шука́ла, шука́ла... нема́ й жо́дної. Сі́ла вона тоді́, та й умі́лась дрі́бні́ми; але га-ря́чі ті слёзи упали са́ме на мі́сто, де провалі́вся

був кущик рожевий, і ледве вони торкнулись землі, як разом він вискочив на-світ, такий же розквітлий, хорóший, яким був і перше. Кїнулась Герда ёго пригортати та цілувати; згадала про трюнди свої, а з ними й про маненького Кая.

— «Ой! як-же я загостювалася тут!» сказала дівчинка: — «Я-ж почала маненькою Кая шукати! Чи не знаєте пак хоч ви, де він?» питалась вона у трюнд: — «Чи він ще живий, чи вже вмер?»

— «Ні! він не вмер!» одповіли трюнди: — «Адже ми були під землею: там лежать всі мерці, а Кая між ними нема?»

— «Спасїбі вам!» сказала Герда і пішла до других квіток, заглядаючи в їх мисочкї, та питаючи: — «Чи не бачили вони маненького Кая?» Але кожна квітка грїлась на сонці і марила про власні мрії, чи сни. Багато-багато казок од них Герда почула; але про Кая не мовила й жодна.

Що-ж розказала їй лілія огніста? — «Чи чуєш барабан? Бум, бум! Він тільки і вміє вимо-

вити: «бум, бум!» Чуєш сумне́ голосіння жіно́к, чуєш по́брик жерців?—В черво́ній та до́вгій запо́ні стоїть на кострі́щі инді́йська вдова; по́лумья вже лі́же її й її покі́йного чоловіка. Але вдова не про ме́рлого дума: гадкі́ її про живо́го, про то́го, чиї очі палкі́ші вогню, про то́го, чий по́гляд палив її серце ще гірше над по́лумья, що шві́дко ма́є те тіло́ обернути на по́піл. Але, чи-ж може позві́бнуть пал, серця в жа́рі вогню?!»

— «Я це́го зовсім не розумію!» сказала Ге́рдо́чка.

— «Це моя казка!» одповідала лилія.

А що сказала пові́йка?

— «В по́лі на вузе́нькій сте́жечці—росказувала вона—стоїть старезний лицарський за́мок; по мши́стих черво́них ёго стінах поплівся густо барвінок і повівсь круг альта́ни, де стоїть краса́на дівчи́на; вона схилилась на баля́си і дівиться геть на дорогу. Нема́ на роже́вім кущі тро́йнди свіжішо́ї над не́ї, нема яблуно́вого цвіту, що літа́є по ві́тру, лёгшого над не́ї. Як шамоті́ть її су́кня піш-на, едва́бна! А вона все пита́є: коли-ж він при-бу́де?»

— «Чи ти про Кая говориш?» спиталася Гердочка.

— «Я повідáю свою кáзочку, свої мрїї!» одкавала повійка.

Пішла Герда до первоцвіта.

— «Між дере́вами—росказував він—ві́сить на веревка́х довга до́шка: то—го́йдалка. Гойда́ється на їй двоє мане́ньких дівча́ток; сү́вні їх білі, як сніг; зелeні шовко́ві стрічки́ на бриле́чках ма́ють. Стáршенький брат їх стоїть на до́шці, т́римáючись за веревку; в одній руці у ёго м́исочка, а в дрúгій—солóминка: він пуска м́ильні банькі́. До́шка гойда́ється, банькі́ лі́нуть по вітру, вигравáючи вселя́кими ба́рвами; остатьній ще на солóминці ві́сить і за вітром хита́ється.—Виха́ється го́йдалка взад і вперед, чорне́нький пeсь, легeсенький, як та ба́нечка, спина́ється на лапки́ і хоче на до́шку плигну́ти; але до́шка летить, ёго пха, і цу́цик пада з гáвком та з́йком... ёго драту́ють; банькі́ лусвають. До́шка хитю́ща, та піна литю́ща—отó моя пісенька!»

— «Може бу́ти, що все те гарáзд, про що ти

роскажуеш;» — сказала Герда: — «але ти повідáеш так смúтно, та до тóго й про Кая не згáдуеш!»

І вона рúшила до яцiнтив.

— «Було собі три красúні-сестрi» — розказували яцiнти: — «Гóсподи, якi легéнькi, прозóри! Однá мáла сúкню червóну, дрúга — сiню, трéтя — бiлéсеньку; узявшись за руки, танцювали вони на бéрезi тихого моря, при мiсячнiм сiяннi. То були не русáлки, а люде. Скоро вони зникли, у лiсi запахло чудóво; дух пiйшов дúжче, i з лiсу вiпливло в море три трунi, а в них лежáли сестри-красúни; свiтлакi лiтали навкóло iх, немóв манéсенькi, хисткi вóгники. Чи сплеть танцюрiстки, чи вмерли? Дух од квітóк каже, що вмерли; вечiрнiй дзвiн дзвóнить погребáльний снiв!»

— «Ви мене зóвсiм засмутiли;» — сказала Гердочка: — «ваш дух такий мiцнiй, мене змúшує думати про мёрлих юнáчок..... Ох лiшенько! Невжé-ж такi Кай мiй справдi умёр? Тройнди були пiд землею i кáжуть, що — «нi!»

«Дзень, дзень, дзень!» задзвонiли яцiнтови дзвóники: — «Ми не по Кáевi дзвóнимо; ми не

зна́ем ёго; ми співаємо тільки свою пісню, одні-сіньку тільки, що й зна́ємо!»

Пішла Герда до кўльбаби, що визи́рала ізза блискучих, зелених листочків.

— «Ти—справжнє яснє сонечво!»—обернулась Герда до неї:—«Сважи-ж міні, чя не зна́єш, де знайти міні мого товари́ша?»

А кўльбаба так гарно блища́ла та диві́лась на Герду. Заспівала й вона свою пісеньку; але в їй і не зга́дувалось про Каю.

— «На однім подвіррі маненькім,» — співала вона:—«першого весняного дня світіло так тепло любе сонце Господне; ёго проміння падало скóса на білий мур сусіднёго дома. Са́ме під му́ром росла собі перша жовта квіточка і блистіла, немóв щі́ре золото, на теплім со́яшнім с́яйві. Старá бабúся сиділа на подвіррі в креселву; її внучка, бідна, вродли́ва на́ймичка, прийшла на хви́лишчу одвідати: вона поцілувала бабúсю,—в тім поцілу́нку було золото, щі́ре золото серця. Золото—в уста́х, золото—в траві́ці, золото—в ра́нку весня́нім! А́ч, яка́ моя пісенька!»

— «Ох, і бідна-ж моя, баб́уся старе́сенька!» — вітхну́ла Герда:— «вона тепер певна́ нудить за мною, а то й гнівається, як було́ колись на мане́нького Кая. Але я швидко вернуся до дому і приведу́ его з собою... Роспитувати квіто́в—шкóда ча́су: прич своєї пісні вони нічо́го не знають і не дають мнi о́дповідi!»

На сім слові підбрала Герда плахиттячко, щоб можна було прудче побігти; але ледве хтіла вона перескочити через гвоздівку, як та хліснула їй по нозі. Герда зупинилась; глянула на півну, жовту бвіточку і спитала:— «Може ти ча́сом що́ знаєш про Кая?»

Що-ж розказала їй жовта гвоздівка?

— «Я можу сама́ себе бачити, сама́ любовати на себе!»—сказала вона:— «Ох, як-же я пахну! Там-ген, на горіщі, в кімнатці, стоїть навпівубрана танцюристка мане́нька; вона переступає швидко з ідної ноги на другу: цілий світ вона тóпче під ноги, а сама—не що, як ома́на! Вона лє з самовара окріп на шматочок едв́абу: то—її по́яс.... Охайливість—найперша річ! Біла сукня

вісити на гачку: вона її вимила тим-же окропом і висушила на дасі, а тепер одяга і бере на плечі хустку жовто-гарячу; зза—того сукня одбілює ще більше.... Глянь-но: знов танцюрістка працює ніжками... От—стала на пальчата!.. Я можу сама себе бачити, сама—красуватись!»

— «Це—міні зовсім байдуже!» — сказала Герда:— «Даремно ти міні й говорила!» і вона кинулась бігти з садочка.

Хвіртка була зачінена; але Герда одсунула заржало́го за́сова, і вона одчинилася. Дівчинка мерщій кинулась у хвіртку і опинилася за садом; озирну́лась трічі—за нею не було нібогісінько. Бігла вона, бігла, поки не вибилась з сіли, та й сіла на вели́кому ка́міні. Глянула круги себе, аж уже сонце було низенько: стояла пізня вже осінь. Цього пак неможна було й запри́мити в роско́шнім садочку, де сонечко безупі́нно гріло і де цвіли по-всяк-ча́сні квітки.

— «Боже! як я запізнилась!» сказала Гердочка:— «Адже вже осінь! Ну, тепер нема́ чого ба́витись!» І вона рушила да́лі.

Ох, як-же-то підбілися та зтомілися її манесенькі ніженькі! Усе надокóла було зімне, похмúре; довгі вербóві листонькі зовсім геть пожóвбли і краплíста роса з них спада́ла на землю; листóк зривавсь за листком; тільки на терніні ще були де-не-де ягоди, але терпкі та давúчі, аж оскóму збивали. Хмúро й понúро було на́ світі!

РОСПОВІДОК ЧЕТВÉРТИЙ.

ПРО

П р и н ц я й п р и н ц е с у.

Мúсила знов Герда спочíти. На снiгú, саме проти неї скакала вели́ка гáва. Вона давно уже була тúта, дивíлась на дiвчинку й головою хитáла; врештi до неї:—«Кра, кра!»—каже—«добгiдень!» Кра́ще вона вiмовить не примiла; протé прихiльно спиталась у дiвчинки, кудi се вона в свiтi однiсiнька йде? Слово *однiсiнька* Герда зрозумiла на́дто i спочúла, яке воно тiжке. От, розказала вона про життi своє i випадки, та й запитáлась у гáви, чи не бáчила та часом Кая?

Га́ва склонила головою пова́жно і додала:—
«Це д́уже можли́во, д́уже можли́во!»

— «Як? невже́?» кри́кнула дівчинка і кі́нула́сь цілувати так га́ву, що ле́две не задушила її.

— «Обере́жній! обере́жній!» га́вкнула га́ва:—
«Здається, я знаю, де він... здається, знаю.... д́уже можли́во.... мане́нький Кай?... але він те-
пер пе́вно тебе й забув за своєю принцесою!»

— «Чи-ж він сидить у принцесі?» спита́лась Герда.

— «А так, пе́вне!» — одмовила га́ва:— «Але ми-
ні по тво́єму бала́кати ва́жко: чи не розуме́ш ти по га́віному? то я-б розказала кра́ще.»

— «Ні, ю га́віному я не вчі́лась» — одказала Герда:— «а от бабу́ся—так та по вся́кому розуме́ і на́віть бала́ка!»

— «Ну, нема́-що!» каже га́ва:— «ро́скажу вже, як з́умію, хоч і пога́но ви́йде!» І вона ро́сказала, що зна́ла.

— «Ось, слухай—каже:—у це́му са́мому коро-
левстві, де ми сиди́мо тепер, живе́ принцеса над-
звичайне́ розу́мна, вона перече́тала усі часо́писі,

скільки нема́ їх по світу, і знов позабува́ла, що й читала, — така-то розу́мна! Недавно сиділа вона на трóпі, тут ще нема нічого ціка́вого; але вона сіла, та й заспівала пісеньку: «Ох, чому́-ж я та не заму́жем?!» Так-то ба́чиш їй забажа́лося за́між! Але їй хотілося чоловіка тако́го, щоб і побала́кати про вся́чину вмів, і не сто́їв-би німі́м, дупаю́чи очі́ма, коли з ним заговóриш: бо це дуже нудно. От, зібрала вона усіх своїх царедво́рок, і як тільки провідали ті, чого вона хо́че, то дуже зраділи. — «Доскона́льно!» — сказали вони: — «ми й самі про те думали!» Вірь міні, що в жо́днім слові тут нема кривди;» — додала гава: — «у мене єсть один прі́ятель, що живе при пала́цах принцеси, — то він міні розказу́вав все це.»

А цей коха́нець не хто був, як во́рон; бо зви́чайно га́ва, — за́вжди га́ва: зна́ється тільки з воро́пами.

— «Так ото — каже — надруку́вали по всіх часо́писях, що ко́жен юна́к, аби га́рний на вид, мав до пала́цу принцеси прібути і з нею вести розмо́ву, і що той, хто найкраще буде говорі́ти за всі, — стане її чолові́ком.... Так, так! Вірь міні,

що все це така-ж щіра правда, як те, що я тут сижу.... От, стали юнаки збіжати: такий збівся рух та гармідер! Але перший і другий ще день пройшли якось щасно. Всі ці юнаки розмовляти вміли добре за брамою; але скоро виходили до двора і вбачали гвардіонів у сріблі, розкішні сходи в палаці, лакієв у злоті і пінні, осяяні залі—зараз якось мішались. А, як ставали уже перед троном, де сиділа принцеса, то наче німіли, і тільки їй могли переказати остатні слова принцеси; але їй не було вхиття чути слова своєї двічі. Здавалось, ніби ті всі паничі нанюхались добре табаки й поспули у залі, аж поки не вийдуть на вулицю, де-б тільки їй могли говорити. А їх же то цілий ряд стояв од самої брами аж до палаців.... Я сама була там і бачила. Вони голодали й жадали; але в палацах їм, хоч би тобі шклянку водиці дади. Де-які, правда, обачні, взяли з собою хоч бутерброди; але з сусідом не ділилися, думаючи: «хай визирає він голодним—то принцеса за його не піде!»

— «Але Кай, маненький Кай?» — перебила Герда: — «коли він прийшов? Чи був він між ними?»

— «Трива́й-но, трива́й! Буде й про ёго. На третій день прийшло щось невели́чке пішки,— хоч і без по́возу, але весело й одва́жно ру́шило воно прóсто в пала́ци. Очі ёму блища́ли, нестóтно твої; волóсся в ёго було до́вге та пишне, і тільки одé-жа убо́га.»

— «То був Ка́й!» зраділа Герда:— «О, таки я знайшла ёго!» І вона заля́свала в долóні.

— «За спіною у ёго був якийсь клу́ночок»....

— «Пéвно ёго саночкі́,» сказала Герда:— «бо він з ними і пішо́в з дому!»

— «То, мо́же бути!»— каже зава:— «Я не дۇ́же додивля́лася! Але от-що я чула од свого коханця. Як ввійшов юна́к той у бра́му і забáчив гварді-óнців у сріблi, та по схóдах лавеї́в у злóті; то не зміша́вся і трохи, а уклонився і каже до них: «А мўсить бути нўдно по схóдах стояти; я вбра́ще до покої́в піду!» А тамже-то за́лі сяли од свiтла; ясноосвiчóні та ясновельможні ходили босóніж, і розно́сили золоті сўдини́: скáзано—було дiва! Чóботи у того юнака́ дۇ́же рипіли; але ёму було́ то байдۇ́же.»

— «Е! неодмінно Кай!» сказала Герда:— «Я знаю,— у ёго були нові чоботи; я чула їх рип в бабусиному покої!»

— «Так-таки, добре рипіли вони;» каже гва:— «але він одважно пішов до сьмої принцеси, що сиділа на великій перлівині, такій великій, такій великій—мов коловорот. Усі царедворки з своїми прислужниками й прислужницями, усі вельможні з своїми служниками і з служників слугами, у котрих ще були якісь попихачі,—стояли рядком надокола: і чим ближче хто стояв до дверей, тим дужче драв носа. На якого-небудь попихача слуги у служника вельможі неможна було без остраху й глінути: так він стояв коло дверей гордо!»

— «Ох, то мусить бути страшенно!» зітхнула Герда:— «А що-ж Кай? чи женівсь на принцесі?»

— «Будь я не гва, коли-б не побралася з ним, не вважаючи на те, що я вже заручена.. Юпак той розмовляв тако-ж добре, як і я, коли говорю по гавіному: я чула це од мого кохання. Він був веселий та гожий і базав, що прийшов ніби не за-для сватання, а щоб провідати про розум

принцеси.... Так ото вона ёму й сподобáлась, а він—їй.»

— «Так, так! нехібно то—Кай!» перебіла Герда:— «Він був такий розумний! так дóбре вмів рахувáти на пам'ятю... О, невжé ти мене не проведеш до тóго палацу?»

— «Ет! то лáтво сказати,» кáвкнула гáва:— «але, як ёго вчинїти? Я побалáкаю про це з моїм кохáнцем, то він нам дасть рáду. Трéба тобі сказáти, що такóму дівчáтку, як ти, не дозволять нікóли ввійти до пала́ців!»

— «Ні, дозвóлять!» одмовила Герда:— «Аби Кай почúв, що я там, то віскочить мерщї й мене проведе.»

— «Ну, так потривáй-же на мене коло пала́цьких штахéтів!» сказала гáва, кивну́ла головою, та й полетіла геть..

Тільки в вéчері уже пізно вернулася гáва, та й каже: «Кра, кра! клáняється тобі дúже мій вóрон і оце прислав тобі хлїбця шматóчок, що винїс із бúхні: там того хлїба багато, а ти пак голóдна.—Жóдним спóсобом неможна тобі ввійти

до палаців: адже ти боса. Гвардіонці у сріблі і лакеї у злоті тебе не допустять. Але не плач! Ти таки туди дістанешся: мій коханець знає одні позадні сходи, що ведуть до опочивальні, і знає навіть, де й ключа роздобути.»

От, ввійшли вони в сад, на велику доріжку, де з дерев одип лист за другим спадали. А коли в палацах згасли по малу вогні, Гава повела Герду до задніх дверей, що були тільки прицінені.

О, як-же-то у Гердочки од остраху й нудьги стукотіло серденько! Немов-би вона чинила лихе щось, а їй тільки й бажалося провідати, чи тут Кай? «Так, так! то мусить він бути!»—думала Герда, спогадуючи його очі розумні і пишні, довге волосься; неначе в очу вона бачила його усміх, як-ще вони сиділи укупі під рожками:—«Він певно дуже радий побачити мене, почути, якій за-для його я довгий шлях проверстала, провідати, як за ним побивалися всі, коли він не вернувся до дому.» Ох, як-же-то було їй і страшно, і весело разом!

От, зійшли вони на сходи. Там світівся гаганчик на поставці; на долівці стояв приятель-

ворон: він головою повів на всі боки, і подивився тільки на Герду, а та йому уклонилася, як бабуса учила.

— «Моя парічена повідала мені багато доброго про вас, люба панночко,» — сказав приятель-ворон: — «та й жеттєпись ваша, як то кажуть, — дуже зрушліва. Візьміть, як що ласка: баганчика в руки, а я буду перед вести. Ми підемо просто, бо тут нас ніхто не спіткає.»

— «Мені здається, хтось стежить за нами!» — сказала Герда.

Справді, на стіні з'явилися якісь-то сутіні: коні з хвилючними гривами і тонкими ногами, мисливці, найкомонні і пані.

— «То тільки сни;» сказав ворон: — «вони йдуть до вельможних державців, аби знести на полювання їх думки. Це для вас дуже гарзд, бо можна буде сміливіще придивлятися до ліжок. Але я певен, що, як-що ви сподобитесь тут чести й поваги, то будете вдячні й для мене!»

— «А вже-ж!» одмовила гавва. От, увійшли вони до першої залі; стіни їй ошпалеровані були

яснорожевим адама́шком з роскішними квітка́ми; по них теж шмиготіли сні, але так прудко, що Герда нікого не могла розпізнати. Одна заля була пишніша над другу, — аж туманило голову! А це, прийшли вони і до спочивальні; її стеля була подібна до пальми з цінковим кришталевим листям, а посередні доріжки на товстим золотім пруті, висіли дві золоті колісочки, нестотно дві лелі: одна — біла, і в її лежала принцеса, а друга — червона, і в тій думала Герда знайти свого Кая. Вона рушила набік одні червоної пелюстки і вгледіла смаглисту потилицю. О! то був Кай!... Герда голосно назвала его на ймення, піднесла каганчика ближче.... сні злякалися світу і зникли.... він прокинувся, підвів голову — то був не Кай!

Принць був схожий до його тільки з потилиці; але він був юнак і врасень. Прокінулася і принцеса, підвелась з білої лелі, та й питає: хто тут? Заплакала Гердочка і розказала про всі свої пригоди і про все, що для неї гава і вбрончинили.

— «Бідна дитиночко!» сказали принць і прин-

цеса, похвалили вóрона й гáву і додали, — що не гніваються тепер, але щоб наперед того не робіли!

— «Про те, вас трéба винадгородіти.» — сказала принцеса: — «Чого ви бажáєте? чи на волю летіти, чи зістáтись дворцéвими ворóнами при кухні, одберáючи на харчі всі недóїдки?»

Гáва і вóрон уклонілись і попросили собі пéвного пристанóвища, бо думали про старість, кáжучи: «Дóбре-б придбáти що на старéці літа!»

А приць встав з свого ліжка і поклав в ёго Герду; більше нічого не примів він зробити. Вона зложила свої рученітка й подумала: «Які-то на́ світі є добрі — і люде, і звірі!» Далі заплющила очині́та і сóлодко заснула. Приліну́ли до неї знов усі сни, і тепер вони подóбні були до йнгелів божих, що на крíлах несли саночкí, в бóт-рих сидів і ввічлíво кланявся Кай. Але то був один тільки сон, і лéдве прокіну́лась вона, як усе зні́кло.

Дрúгого дня убра́ли її з голови́ до ніг в едвáб та акса́мит, і завіта́ли при дворці зостáтись, про-

бавити час; але вона попросила собі тільки повозочку, та коника, та пару черевиків, бо знов хотіла шукати по світу Кая.

Йй зразу дали прич черевиків і мухту; одягли красно та любо, і як вона вийшла на ганок, то перед рундуком уже стояла пишна коляса із щирого золота; герби принця й принцеси блищали на їй наче зорі; возничій, комонний і лакей були в золотих коронах. Принць і принцеса самі навіть підсадили Герду в колясу і побажали їй всякого щастя. Лісова гавва, що тепер була вже одруженою, проважала її аж три милі; вона сіла з Гердою рідом, бо не могла їхати спиною до коней. Ворон стояв коло брами і махав крилами: він не примів їхати, бо дістав головного болю з того часу, як здобув собі пристаовище і почав їсти до схочу. В колясі усюди було напаківано овочів, пряників і цукерок.

— «Щасливо! щасливо!» кричали услід принць і принцеса: і Герда плакала, і гавва плакала. — Так вони проїхали перші три милі; тут попрощалася гавва, і це розставання було дуже тяжке;

вона злетіла на дерево і махала звіцти своїми сівими крилами, аж поки з очей не зникла коляса, що ніче сонечко сяла.

РОСПОВІДОК П'ЯТИЙ.

ПРО

Маненьку розбишівну.

Коліса їхала через темний ліс і миготіла, як свічечка; а це впало розбишачам у вічі, таж вони й рúшили на ту здобич.

— «Зóлото, щире зóлото!» брикнули вони; кинулись мерці, зупинили коней, забили возничого, маненьких жокеїв і лакеїв, та й витягли з повозу Герду.

— «А вопа гарненька, товстенька, горіхами вигодована!» сказала старá розбишачиха, з довгою гудловатою бородою і з віями, що аж на очі спадали: — «Мусить бути смашна, як тучне лгнятко... Посмакуємо!» І на цим слóві витягла свого лискучого вожа, що страшно було й глянути. Але в ту-ж мить дочка її, що за спиною сиділа —

дівка й нечёмна звірінка—укусила матір за вухо. «Ах, ти, паскудна драпіжка!» крікнула та, і не мала вже часу зарізати Герду.

— «Вона мусить зі мною гуля́тись!» репетувала розбишівна:— «Хай оддасть мінні з́араз свою м́ухту, своє га́рне убра́ння і хай зі мною ра́зом спить в мо́ім ліжку!» Та й знов укусила свою ма́тір; та аж підскочила вгору й закрутілася. А розбишаки реготались і промовляли: «Глянь-но, глянь! як вона з своїм теля́тком танцює!»

— «Я хочу в коля́су!» сказала розбішівна. А вже, чого вона захотіла, то мусило так бути, бо була дуже зати́жна й упёрта. Так ото вона сіла з Гердою ра́зом і воля́са поїхала в гу́щину́ через пні та коло́ди. Розбішівна на зрост була з Гердою рівна, але здоровіща, гру́бша над неї, і смаглиша на це́ру; очі їй були чо́рні, як терен, і смутно яко́сь визи́рали. Вона пригорну́ла Герду й сказала: «Аж поки я сама не розгніваюсь, вони не убьють тебе́! Ти певно принцеса?»

— «Ні!» одмовила Герда, і розказала про все, що їй ви́пало, і про те, як вона мане́нького Кая божа́ла.

Розбишівна на неї дивілась поважно, а далі кивну́ла головою, та й ка́же: «На́віть коли й я розгніваюсь, вони не убу́ють тебе: тоді я сама́ це зроблю!» І вона утёрла оченя́та Герді і покла́ла їй обидві руче́ньки в пішну мухту, де було м'якко і тепло. Тут зупині́лась коля́са посеред розбиша́чого двору; мур на за́мку був з гори до нізу потрісканий, і в роззя́влені щілини во́рони та га́ліч літа́ли. На подвіррі були вовкода́ви страше́нні; здава́лось, ко́жен так-би й проглину́в чоловіка; але вони сьака́ли тільки, а не га́вкали, бо то було заборóнено.

В вели́кій старода́вній заку́реній залі, прямо посере́дині на кам'яній до́лівці на́лао бага́ття; дим здійма́вся під стéлю і му́сив сам собі вий́стя шуба́ти. В казані над вогне́м варі́лася ю́шка, а на ро́жні пеклі́ся вродлиги й за́йці.

— «Сю ніч ти будеш спа́ти зі мною і з усіма́ моїми звіря́тками!» сказала розбишівна. Наївши́ся і напівши́ся, пішли́ вони у куто́к, де лежала солома, кидима́ми укрі́та. Над нею, на же́ртках і шта́бах сиділо голубі́в більше со́тні; вони бу́цим

спали, але стріпну́лися з́араз, як підійшли́ дівча́тка.

— «Ці—всі мої вла́сні!» сказала розбишівна; зля́пала ра́птом що-най-бі́льшого, подэ́ржала ёго трóхи за ноги і зтряхнула так, що той з'ля́ку аж крильця́ми затріпотав.

— «Поцілу́й ёго!» крикнула далі, та й уда́рила ним Герду по виду. «А он-де лісові при́путні!» показала вона на дірку, заставлену шта́бами:— «То обидва ді́кі; як-би їх не держать у певóлі, то з́араз-би і майну́ли геть.... А ось—мій любий олень старій!» На сім слóві тріпóнула вона за ро́ги о́леня, що сто́яв на прив'язі у мідній каблúчці на шиї. «Сёго те-ж трéба у за́кутку трима́ти, а не то—дремне́. Я що-вечора карбу́ю ёму шию моїм гострим ножём, за-дья-тóго він так і боїться мене!»

І дівчинка в́итягла з щілини довжéзного ножа, та й черкну́ла пим о́леня по шиї; бідна звірі́на почала́ брига́тись, а розбишівна тільки зарего́талась і потягла́ Герду у ліжко до себе.

— «Не-вже ти з ножём і спиш?» спиталась Герда і з óстрахом глянула на не́ї.

— «Я з ножом завжди сплю!» сказала розбишівна: — «Неможна знати, що трапиться! Але розкажі мені ще раз про маненького Кая, і чому ти пішла по світах!»

От, Герда почала розказувати наново; дїбї голуби гули в клітці, а свійські—спали.

Розбишівна маненька огорнула одною рукою шию Герди, а в другій держала нож, та так і захропала; але Герда не стуляла ї очей, бо не відала навіть, чи зостається жива, чи ні? Розбишівни сиділи навколо багаття, співали, пили, а розбишівна ще ї їх перегувувала.... Ух! страшенно було ї глянути на їх дівчинятку!

А це, загули мерці припутні: — «Гулі-гу, гулі-гу! Ми бачили маненького Кая. Біла курця несла його саночки, а він сидів у саях снігової кралі; вони летіли над самісіньким лісом, як ми були ще в гніздечку. Снігова краля потхнула, і всі, окрім нас двох, померли. Гулі-гу, гулі-гу!»

— «Що ви там кажете?» крикнула Герда: — «Куди-ж полїнула снігова краля? Скажіть мені, будь ласка, як-що знаєте?»

— «Либонь у Лапландію, бо там завжди, завжди—і сніг, і лід! Спитайтесь-но за це у оленя, що стоїть тут на прив'язку!»

— «Так! там завжди—і лід, і сніг! Там—так гарно та пішно!» одмовив олень:— «Там було на вільних, лисвучих раздолах скакаєш собі до хіті! Там і снігові кралі літній намет; але її чудові чертоги ще далєко на північ, аж на самім висепу, що Шпіцбергенем звється.»

— «Ох, Каю-ж мій, манєсенький!» зітхнула Герда.

— «Лежи́ міні тихо!» покрикнула розбишівна:— «А не то—штрибонь тебе в тіло ножем!»

Ранком розказала Герда усе, що од дивних голубів чула; розбишівна вислухала уважно, похитала головою, та й каже:— «Це все їдно! все їдно!» А далі до оленя:— «А ти знаєш, де та Лапландія?» питає.

— «Кому-б то уже краще й знати, як не міні!» одмовив олень, і очі йому вогнем засвітілись:— «Там я віріс і вікохавсь; там-то я вібігавсь на снігових площінах!»

— «Слухай!» обернулася розбишівна до Герди:— «Бачиш, що всі наші мушціни розійшлися геть; одна тільки мати й лишлася вдома; але перед обідом вона напьється з тієї великої пляшки і зараз засне: тоді я для тебе щось зроблю!»

На тім схопилася мерці вона з ліжка, скочила до матері, потягла за борідку, та й каже: «Добрийдень, коханий мій цюпе!» А та їй таких носків надавала, що аж ніс посинів,—і то все чинилося з щирої пріязні.

От, як мати ота надудлилася з пляшки й заснула, підійшла розбишівна до оленя, та й каже: «Було-б міні ще надовго вхиття гострим ножем тебе лискотати, бо ти тоді дуже потішний; але сількись—я перетну веревку, аби ти втік до Лапландії. Тільки мусиш міні прудко працювати ногами і завести оцю дівчинку до снігової краї чертогів, де сидить її пріятель. Адже ти чув, що вона розказувала; бо вона говорила голосно, а ти слухав.»

Аж підскочив з радощів олень. Розбишівна посадила на його Герду і вбачливо привязала

її міцно шнурко́м, підокла́вши подушечку. «Ось, узúй,» — додала вона:— «свої хутро́ві чобіткі, бо буде хо́лодно; але вже мухти я не оддам, — так мині вона до вподо́би! А щоб ти не одúбла, візьми лишéнь моєї ма́тері оці рукаві́ці здоро́ві: вони тобі налізуть по самісінькі ло́кті. Ну! шурха́й!.. От, тепе́р ти рука́ми як раз подо́бна до моєї гідко́ї пéньви!»

Герда плакала з ра́дощів.

— «От, я не терплю, як хто ріо́ма!» сказала розбишівна:— «Ти му́сиш смі́ятись а не пла́вати! А ось, ма́єш два хліба і ші́нку, аби не голодала.»

Прив'язáла ото розбишівна харчі ті на спі́ну оленю, одчині́ла двéрі, загна́ла здоро́вих собак, та й перетя́ла гострим ножем верёвву, ка́жучи: «Ну, руша́й тепер! Та тільки май мині до дівчинки вели́ку ува́гу!»

Герда простягла руче́нята у здоро́вних рукаві́цях до розбишівни й сказа́ла: «прощай!» Олень гайну́в кільки мо́ги через пенькі́, через те́мні лісі́, через степі́ й болота́. Га́ліч вричала, вовкі́ вили, небо вогнем червоніло.

— «То моє сійво північне!» сказав олень:—
«Глянь-но, як воно сяє!»

І він побіг іще прудче. Так вони бігли і день, і ніч. Пожили і хліби, і шінку, та й на силу дістались до тієї Лапландії.—

РОСНОВІДОК ШОСТИЙ.

ПРО

Лапланду і Фінву.

Зупинівся олень коло їдної хатки, такої убогої та мизерної, що й Господи! Покрівля їй аж уросла в землю, а двері були такі низесенькі, що через них ввійти або вийти було тільки й можна плазком. В хатинці не було нікогисівько пріч старої лапландки, що на каганці з трону рибу варила. Олень розказав бабі усю бувальщину Герди, але на самперед—свою власну, бо лічів її надто вальнішою. Сама-ж Герда не промовила й слова,—так її проняв отой холод.

— «Ох, і бідні-ж ви, бідні!» сказала лапландка:—«та ще й маєте бігти далєко! До фінської

землі пак буде над сто миль! Оттам-то сидить сніговá краля і що-вечора палить бенгáльські вогні. Я напишу кілька слів на сухій тарáні, бо папéру не маю; це й завезіть ви замість листа́ до моєї знаємої фінки: а вона дасть бра́щу пора́ду за мене!»

От, як подоївши і напівшись, одігрíлася Гёрдочка трóхи, лаплáнка написала кілька слів на сухій тарáні, наказáла те обере́жно хова́ти і прив'язала знов дівчинку до о́леня міцно. Той порва́вся стріло́ю і полíнув по оболóні, як птиця; цілісіньку ніч світіло їм північне, блакітне сяєво. Бігли вони, бігли й прибігли врешті до фінської землі, та й посту́кались у димáрь до фінки, бо в її хáтці не було́ дверей і прізнаку.

В середині там була така спéка, така спéка, що фінка ма́ло що не гола ходила. Господíня та була дýже брудна́ і манéнька собі жінка; вона скíнула мерщі з Герди одéжу, здягла́ хутрóві чобіткі́ й рукаві́ці, бо инакше-б дівчинці було́-б гарячé над сíлу; повла́ла пóтім брижíну на голову́ о́леню, та й узяла́сь читати, що на сухій тарáні було́ напíсано. От, прочита́ла вона усе

трічі, що аж на-па́м'яток вівчила, та й укїнула тарань у гóрщик, бо тая́ ще годїлась на юшку, а жінка-ж не марпувала нічим.

В тім розказав óлень спочатку про свої пригоди, а по́тім і про Гердові; фінка тільки зорїла розумними своїми очїма, але не промóвила й слова.

— «Я знаю,—ба́же óлень:—ти така́ розумна, що можеш з'язати на одну нїтку всі вітри. Як-що розв'яже корабельник пєршого в'узлика, то ма́тиме погóжого вітра, як-що розв'яже дрúгого—вітер буйше, а як-що трєтєго, чи четвєртого—вибурхує тавє бұрище, що аж дере́ва корчує. Чи не дала́-б ти цїй дівчинці яко́го трúnку, щоб нажилá вона двана́дцяти чоловік сїлу, та й по-дұжала-б оту снігову́ крáлю?»

— «Двана́дцяти чоловік сїлу?» сказа́ла жінка:— «Так, цєго було́-б до́сить!»

На цїм—пішла́ вона до полиці, зняла звідти вели́ку зобгату шкúру і розгорну́ла її; а там були́ понапїсувані якїсь чудóві бұккви і фінка ста́ла читати їх пїльно-пїльно, що аж чолó їй по́том взяло́ся.

Але олень так ухильно прохав за Гердочку, і тая дивилась такими благущими очима, повними сліз, що жінка знов почала моргати, та одвівши оленя до закутка, поклала йому крижину на голову, та й каже: «Манєпський Кай справді у сніговій краї; таменьки все йому до вподоби й до вхиття, і він дума, що кращого міста й на світі немає; але це залежить од того, що в його серце і в око западо по скалиночці з дзеркала. На-сам-перед треба скалки оті викинути геть; інак не перекинется він знов у чоловіка ніколи і не збудеться влади сніговій краї!»

— «А ти-б не приміла що дати манєсенській Герді, щоб вона перебула оте все?» спитався олень.

— «Я не можу їй нічого падати над те, чим вона сама володає. Хибя-ж ти не бачиш, яка в неї власная сила? Хибя-ж ти не бачиш, що їй всі люде і звірі слугують, що вона босоніж пройшла стільки світа? Не у нас їй позичати влади; та міць в її серці для того, що вона люба й безневинна дитина. Як що сама вона не здолає дістатись до Сніговій краї й війняти скалок з Кая,

то ми вже тут рук не докладемо! За дві милі звідси починається садоб снігової кралі; перевеси лишень туди дівченятко й посадові його під великим бущем, що в червоних ягодах стоїть серед снігу; та гляди мині, не забазікайся там, а мерці хапайся назад!»

На сім слові бабуса посадила на оленя Гердочку, і майнув той на-взаводи.

«Ох мині лишенько! Я-ж без чобіт, та ще й рукавички забула!» крикнула Гердочка. Вона заримітнула це уже на шкваркім морозі; але-ж олень зупинітись не зміг. Він біг без забари аж до самісінького куща з червоними ягодами; там зсадів на сніг Гердочку, поцілував її в уста, та й заплакав: по щокіх йому скотілись краплясті, прозорі слезини. А далі—дмухнув собі вільки мого назад, а бідна Гердочка й зосталась там без чобіт, без рукавичок, одна-однісінька серед страшного, дикого ледовища.

Вона побігла наперед так прудко, так прудко, вільки здодала. Коли це—їй на зустріч сніжин ціле полчище; але вони не падали з неба,

що було ясне й палало од північного сніва, а просто по землі бігли, і чим зближались ближче, тим більшими становилися. Пригадала собі Гердочка, які великі та штучні були й ті сніжини, що вона колись-то ще кріз запалюче скло бачила; але-ж ці були іще більші даліво й страшніші: вони були живі. То була попередня варту снігової кралі, і кожна сніжина мала надзвичайний вигляд. Де-які видавались за їжаків гідких, здорових; другі—за якісь вузлиця із гадюк, котрі й головами ще вигиналися; інші подібні були до ведмежат з настовбурченим волосом; але всі разом були білі-білісіньки,—всі разом були живими сніжинами.

От, Гердочка почала «Отченаша» читати. Мороз був такий, що вона свій власний дух могла бачити: він виходив у неї з уст, наче дим. Пара та що хвилини густішала і врешті складалася в постави манесеньких янжеліток, котрі більшали зразу скоро дотикались землі. Всі вони мали на голівках шоломи, а в руках—спіси й щити. Число їх усе більшало та більшало, так що поки Гердочка «Отченаша» скінчила, їх на-

лінула уже сіла. Вони ринули мерщї з своїми списами на страшезні сніжини, і ті попадалися на тисячу кавалків. Тоді Гердочка безпечно і певно вже ринула на-перед. Янгелятва їй гладили руки і ноги, а з-того і холод став їй менш дошкульти, і вона побігла просто до самих чертогів...

Але мусимо тепер подивітись, що робить Бай? Він певно й не думав про Гердочку, а ще більше, що вона стоїть біля самої брами.

РОСПОВІДОК СЕМИЙ.

ПРО

Чертоги снігові крالی, і про те, що в їх сталося далі.

Стіни чортогів були збудовані з снігових замків, а вікна і двірі пророблені провізуватими вітрами; там було з сотню світлиць і всі вимуровані з снігу; найбільша з них простягалася на кілька миль. Ясне північне снігове світло по всіх тих покоях—і явіж вони були величезні й порожні, які крижяно-холодні й лискучі! Не було

в їх зр́оду ж́одної заб́ави: ж́одного ведме́шого б́енькета, де-б замість муз́ик могла б́урище в́ити і де-б білі ведме́ді на задні́х ла́пах ход́или, показ́уючи свої́ деліка́тні при́ємини; ніко́ли не гу́лялись тут і не тупцюва́ли во́вчики; ніко́ли не збіра́лись тут і лисі́чки-сестри́чки побазі́кати за скля́нкою го́хви! Вели́кі, порóжні й холо́дні були по́гої свіговóї кра́лі; півні́чне ся́єво у їх так я́сно пала́ло, що мо́жна було сте́жити за ёго миготі́нням. Посере́дині цих порóжніх, безв́раїї́х світли́ць було замéрзле о́зеро, потри́скане на т́исячу кавáлків; але всі ці крижі́ни були одна-до-о́дної подобі́сінькі, немóв-би зр́облені шт́учно. На ц́ому то о́зері й сиді́ть було свіговá кра́ля, як приліта́є до до́му, і в той час було ка́же, що сиді́ть в свіча́ді розу́ма,—і що це свіча́до найкраще́ і найдоро́жче на́ світі.

Мане́нький Кай аж посі́нів, аж почорні́в з хо́лоду; але ё́му було те байд́уже, бо поцілу́нками кра́ля зр́обила ё́го нечу́тливим до хо́лоду, і серце ё́го взяло́ся геть кри́гою. Він волочі́в то сюди́, то туди́ го́стрі, плеска́ті крижі́ни, і розклада́в їх на всі можли́ві спосо́би, аби що надосóбне ство-

ріти. Це було схоже на ту забавку, що витайською зветься: нею гуляються, складаючи з дерев'яних тахвелек різні хвігури. Кай теж складав хвігури, — та цей надто мудерні. То була крижніна забава розума. На його очі хвігури ті були дуже визпачні і мали найвищу вагу: все то чинила скалінка, що сиділа в оці. Він складав теж ті крижніни на кшталт писаних слів; але ніяк не здолав він, — що не робив, — викласти одного слова, що так дуже бажав — слова: «віковічність». Снігова краля сказала йому: «Як-що ти викладеш із крижнів оце слово, то зробишся сам собі паном, і я подарую тобі весь світ, та ще й пару гарнесеньких скобзунів.» Але Кай нічого не вдіяв.

Раз ото сніговá краля і каже: — «Полину я у вірій, до теплих країв, та загляну у чорні горшки! (Так вона звала огнежерлі гори — Етну й Везувія). Я їх побілю трóхи... цего їм бракує: це дуже добре діє на виноград та на цитринóві дерева.» Знялась вона та й полетіла, а Кай і зостався одним-однісіньким в здоровенній (на кілька миль) порожній, ледóвій світлиці. Сидів він тупо, дивівся все на крижніни, та одно — думав, думав,

аж голова ёму лусча́ла. Мо́вчки й нерухóмо сидів він; можна було поду́мати, що він замéрз і задуб. —

Тим ча́сом Ге́рдочка увійшла́ через бра́му в черто́ги. Тут панува́ли пронізува́ті вітри́; але дівчинка прочита́ла молитву, і вони мерщí стіхли, немóв-би оті́жив їх сон. От і пішла вона по вели́ких, порóжніх, холóдних світлі́цях..... і забáчила Кая. Вона за́раз пізна́ла ёго, кину́лась до ёго на ши́ю, пригорну́ла міцно, приголу́била. — «Каяю! — каже — лю́бий мій, манéсенький Каяю! На си́лу-ж тебе́ я знайшла́!»

Але той все сидів, мов скамьянілий, безмо́вий, байдужий. Уда́рилась Ге́рдочка в слéзи, і горя́чі слези́ни ті упали на пе́рса до Кая, вони аж до ёго се́рця дійшли, розтопи́ли там кригу, — а з нею мерщí ви́плила й свали́ночка дзе́ркала. Кай гля́нув на дівчину й заспи́вав:

«Вже тро́нди жо́ввнуть,
Ро́нють листонькі;
Шви́дко і різдві́ні
Надби́жать святкі!»

А це—як заплаче! Пла́вав він, пла́вав, аж ёму шкільце те з очу́ вїпливло. От, тоді він зразу́ пізна́в Ге́рдо́чку, та—як побри́кне: «Ге́рдо́чко! моя-ж лю́ба, коха́на Ге́рдо́чко! Та де-ж ти так до́вго ба́рилася? і сам я.... де́ це я був?» Озира́вся він круги себе та й ка́же: «Як-же тут хо́лодно! яка тут поро́жнєта та пу́стка!» І він пригорну́всь до Герди, а та з ра́дости—і плака́ла і смі́лася...

Як-же то було хороше! На́віть брижі́ни поча́ли танцюва́ти з не́стиму; а, як, нато́мївшись, поляглі́, то скла́ли собо́ю са́ме те слово, про яке́ снігова́ кра́ля каза́ла, що як-що Ка́й ёго вївлади́, то зроби́ться сам собі паном і одбе́ре од неї в да́рунок увесь сві́т, та ще й па́ру гарне́сенькіх скобзу́нів.

От, поцілувала Ге́рдо́чка ёго щоки—і вони разом почерво́ніли; поцілювала вона ёго о́чі—і вони за́искрились вогне́м; поцілувала ёго ру́ки і но́ги,— і він став здоро́вим та ду́жим. Тепе́рички уже́ снігова́ краля хоч-би й верну́лася, то дарма: лиску́чими брижі́нами була прописана Ка́єві *вольна*.

Кая і Гёрдочка взяли́ся ото за ру́ки, та й вийшли з лёдо́вих черто́гів: балакали вони дорогою про бабу́ню, про тро́янди на да́сі. І де вони не йшли, там вітер стихав і вигравало со́нечко. А як прийшли́ до бу́ща з черво́ними я́годами, то там сто́яв уже олень, їх триваючи; він привів ще молоду олені́цю з по́вними до́йками; та на-поїла обо́х їх те́плим молоком і поцілувала в уста. На тім—пocesлі́ олені́ Кая і Гёрдочку зараз до фі́нки, що оді́гріла їх в те́плій хати́нці і роска-зала, як і куди їм їхати далі; а по́тім—до лап-ланги; ця їм пошила нову́ оде́жу й пола́годила саночкі́.

Олень і олені́ця прудво везли їх аж до са́мої крайні́ці Лапланді́ї. Тут зъяві́лася пер́ша зелени́на і наші подоро́жні мусили попрощатись з о́леньми. «Щаслі́во, щаслі́во!» ври́кнули ті. Не-заба́ром защебетали і пташкі́ манесе́нькі, потягся ліс в зелéній поно́ві, а з-за ёго на пишнім коні́ (Гёрда ёго зараз пізнала: бо був з тих, що вез-ли́ золоту коля́су) вї́їхала ве́рхи юна́чка в бли-скучі́й черво́ній шапочці́ і при пісто́лях за па́сом. То була молода розби́шівна. Зануді́лась вона, все

дома сидіти, так ото й вірушила тещер мандрувати: перше—на північ, а далі, як що не обрідне, —і в другі країни. Вона зараз пізнала Герду, а Герда її: зраділи так, Господи!

— «А з тебе—нічого хлопьяка!» обернулася вона до Кая:—«Хотіла-б я тільки знати, чи варт-то ти, щоб зза тебе на край світа бігано?»

Але Гердочка потріпала її по щоці й спиталась про принца і про принцесу.

— «Вони помандрували в чужі краї.» сказала розбишівна.

— «А гава?»

— «Гава умерла, а її коханець-ворон вдовує і носить на носі шматок чорної вовни; усе журиться, та тужить на своє безголів'є!.... Але розкажи мені, що з тобою було пак, і де ти його зляпала?»

Кай і Герда ото розказали їй усе.

«Шніп-шнап-шнуре-пуре-баселюре!» сказала розбишівна, взяла їх обох за руки і обіцялась, що як-що вони колі будуть у тому місті, де вона житиме, вона їх кінче провіда. От, Кай і Герда рука-в-руку пішли собі далі, і їх усе

білше та більш огорта́ла чудо́ва весна з пі́шними квітка́ми та яри́вами; по церкв́ах в дзвони́ дзвони́ли, і вони шв́идко запри́мітили висо́кі ба́ш-ти й дзвіни́ці свого рідного м́іста, де вони до розстава́ння сиділи. Пізнали вони і кам'япи́цю, де жила їх бабу́ся; пішли за́раз по сходах, дав-но-знаємих; увійшли́ в свою кімна́тку, де все сто́їло на то́му-ж са́мому м́істі, як зако́дись: дзига́ри усе цо́кали: тік-так! тік-так! і стрілки крути́лися.

Але тут тільки, переступивши поро́га, запри́мітили Кай и Герда, що вони уже ста́ли зо́всім дорослими. З дашне́ї ринви розкві́тли та пі́шні тро́нди зазирали аж у са́ме віконце; під ним сто́їли й їхні ді́тячі дзиглики. Сіли на їх Кай і Ге́рдошка, та й узя́лись коха́но за руки. Поро́ж-ній, крижия́ний той пере́пих чертогів снігові́ї кра́лі забу́вся ними, немóв тяжке ма́рище. Бабу́ся сиділа на со́нечку і читала Святе Пи́сьмо: «Як-що не ста́нетесь дітьми, не бу́дете в ца́рстві небесно́му!»

А Кай і Ге́рда погля́нули один-одному в вічі і тут тільки зрозуміли стям старо́ї пісеньки:

«Вже троянди жовкнуть,
Ронють листонькі;
Швидко і різдвіні
Надбіжать святкі!»

І так ото сиділи вони об'є дорослі і разом—
діти, діти серцем безвінним. А навкругі їх пи-
шалося літо, тале та благодатне.

ЯНГОЛ.

«Добра дитина коли помирає, то янгол Господень
З неба полине що-разу на землю і тую дитинку
Мерлу на руки бере; розправля свої крила широкі;
Ті, що любила дитинка, браїни усі пролітає:
З кожного місця зрива він по квітці пахучій.

Ці квіти

Янгол з дитинкою вгупі несуть аж до самага
Бога.

Там, у-горі, розквітять ті квіти Господь мило-
сердий;

Кращі далеко над ті, що цвітуть по землі, вони
стануть.

Схилить до серця святого Господь квіточкї ті
пахучі,

Й теї, що більш до вподоби, вустами святими
торкнеться:

Той поцілунок Господній квітоцці душу навів, —
Й стане душою та щаслива голосом славити
Бога!»

Так херувім світлокрилий мовляв до дитини маліи,
З котрою лінув на небо. І слухала мерла дитина
Янгола базапъ кріз сон. А летіли вони по са-
дочках,
Де колись гралась дитина, по квітах чудовно-
пахучих.

— «Що-б нам зірвати на небо?» — питається ян-
гол дитини.

Ріс недалєко тут вущик рожєвий, пахучий, — та
шкода! —

Марно рука лиходія стебло йому геть поламала:
Віти схилились на зємлю і пупьянки хворі завьяли.
— «Бідний!» сказала дитина: — «Візьмим його, ян-
голе, з нами, —

Він там у Бога одійде!» І янгол узів тую рожу,
Чуло обнявши дитину, над нею схилив своє чоло;
Глянув в померлії очі, і очі ті стіха розсвірились.
Так вони ввіти усюди збирали коштовні і бідні:
Брали гвоздику, і зірку, і темний, зелєний бар-
вінок.

— «Квіток доволі тепера у нас!» промовляє дитина.

Янгол схилив головою; але-ж ще до Бога не лінув.

Ніч уже спала на землю і тиша повсюди царіла.
Звєрх над малої й сумної вулиці вони пролітали;
Цєгла, та трюхла солома, та цопіл повсюди валились:

Місто це кинули люде. Було якось журно дивитись

Вшиз на черепья,—статуїв останки, на сумні руїни.

Янгол поглянув очима, і там, проміж сміття і цєгли,

Він показав якийсь горщик до квітів розбитий дитині.

Грудка землі біля єго лежала, і ледве трималась
Корінем в грудці землі якась квітка степова,
повьяла.

— «Візьмем цю!—янгол промовив,—а я розкажу тобі за що!»

Високо, високо вгору полінув і так оповідав:

«Там, на сій вулиці темній, у хаті—не в хаті,
а в лєсі,
Жив собі хлопчик недужий; змалу він ліжка
не бідав.

Часом, як лєхше ставало, на мільцях раз було
прійде
Хворе хлоп'ятко по хаті, та й годі. А в літню
годіну,—

Сояшний промінь було охвітить його бідну оселю,
Весело в хаті заграє; тоді-то хлоп'ятко недуже
Гріло на сонці свої ручен'ятка, худі та холодні:
Сонце світілось кріз пальці тиндітні, і кров чер-
воніла.

—«Дякувать Бóга, сегодні мов краще!»—про-
мовить слабеньке.

Бідне, не знало вонó, як ліса зеленіють розкішно!
Гілочку клєву болись подарів йому хлопець-
сусіда:

Хворому гілочка лісом здавалась; було її візьме,
Гóлову схилить під лїстя і дума, що дуб вели-
чезний

Віти над ним розпускає; а сонечко сїє на небі,

Пташки щебечуть приязно—і так йому весело
стане!

Раз, у весняну годину, приніс йому хлопчик-сусіда
З поля пахучих квіток, і в одній якось борінь
зостався.

Квіточку тую посадив він в поливняний горщик
з землею

І на віконці над ліжком поставив. Та квітка
полёва

Пагопи зараз пустила і цвітом пахучим укрилась:
Так бо кохалися нею ті руки прихильні й щасливі!
Тό був садочок дитині—сама найкраща скарбниця!
Як же він тишив слабого! Полле було в ранці
водою,

Зараз поставить на сонці, щоб промінем теплим
пригріло;

Сонце загляне в кватірку і квіточку світом осяє:
Мов усміхнётся вона, своє лістя зелене роз-
править.

Пахощі підуть по хаті, і думки рожеві навіють
Хлопчику в дітку за ласку; бо квіточка тільки
для ёго

Цвітом пахучим, та лістом зеленим роскіпно
вкривалась.

Візвав до себе Господь Милосердний дитину
недужу.

В час розставання з землею схилила вона своє
чоло

Над квітом рідненьким,—і вмерла. Минув уже
рік, як дитина

В милого Бога гостіє; минув уже рік, як та
квітка

Сталась сама сиротою, забута всіма на кватірці.
Вібрались люде із хати, та й кинули квітку
на землю;

Горщик розбився об цеглу і квітка зламалась,
зівьяла.

Мі несемо її бідну тепера за те, що давала
Радощів більше вона, а ніж квітка коштовна, царь-
ская.

— «Як же ти знаєш про все це?» у янгола мэрле
питає.

— «Знаю,» — одмовив йому світловрілий; — «бо сам
я і був тим

Хворим бездольним хлопцям, що на мільцях тільки й ходило:

Я зразу пізнав свою квітку! І очі дитина розкрила,

Глянувши дивно на янгола як святоблївий та ясний.

Зараз влетіли вони у Господню оселю, де радість Вішне царює та правда. Господь притулів ту дитину

Мерлу до серця святого, і зараз їй віросли крила, Янгола крилам подобні: от, вкупі, узявшись за руки,

Янгола два полетіло. А Бог милосердий ті квіти Всі притулів до себе, а вустами святыми торкнувся

Тільки до тебе, що хвору дитину колиє розважала;

Той поцілунок Господній їй душу несмертну навів: Стала душа та щаслива укупі з другими святыми

Голосом славити Бога! Всі янголи вóлом літають

Біля Престола Святого; а коло—велике, нез-
мірне!
Там між тим болом літає і квіточка бідна, сте-
пóва,
Кóтру з сміття підняли́ десь на вóлпці тёмній,
безлюдній.
Всі вони вгúші, щасливíї, гóлосом дівним спі-
вають
Славу і щíру любову Святого, Довічнёго Бóга!

ПОЯСНЕННЯ

дѣяких слов, що вживаються рідше.

Адамашок — *тяжолоа шолковая матерія; дама.*

Альтана — *веранда, балконъ.*

Багринь — *пурпуръ; пунсова краска.*

Байдужий, — *равнодушный.*

Баліси — *перила.*

Бавя — *куполъ.*

Баньба — *блестящій прозрачний пюзуръ. Глазное яблоко.*

Барва — *краска.*

Б'рша — *одежда (царская); украшеніе.*

Баталія — *сраженіе.*

Безкраій — *безбрежный.*

Безліч — *несмѣтное количество.*

Безпритулний — *безпріютный.*

Безупинне — *безпрерывно; постоянно.*

Безхитрий — *наивный, безхитросный.*

Благальний — *молящій, умоляющій.*

Благущій — *умоляющій, молящій.*

Блакитний — *голубой.*

Блімати — *мигати, сверкать.*

Бовваніти — виднѣтсья
вдали.

Богданка — суженая.

Борвій — ураганъ.

Бракувати — недоста-
вать.

Брама — ворота большія.
— слаўтня — триум-
фальныя ворота.

Бўльва, бўльбашка — пу-
зырки на водѣ.

Бурханіна — штурмъ
морской.

Бурхлівій — бушующій.

Ваба — прелести, кра-
сота.

Вага — тяжесть, вѣсъ.

Вагати ся — колебать ся.

Вада — вредъ.

Важити — взвѣшивать.

Варт — стоитъ.

Вбачліво — осмотритель-
но, внимательно,
старательно.

Ввчлівій — привѣтли-
вый, любезный.

Вжѣток — употребленіе;
потребленіе.

Вдѣча — характеръ.

Вдѣтний — способный.

Велѣтвій — грандіозный.

Велитень — великанъ;
атлетъ. Иногда — ге-
ній.

Велѣчвій — величествен-
ный.

Вѣгад — вымыселъ, фа-
була.

Вѣгляд — видъ.

Видовѣсьво — зрѣлище.

Визерунок — рисунокъ;
узоръ.

Визнага — означеніе,
знакъ.

Вѣконати — исполнить.

Вѣкохати — взлѣпять.

Вѣйстя — выходъ; про-
исхожденіе.

Вѣлуск — трескъ.

Винагорода — награда.

Випѣдок — случай, при-
ключеніе.

Вѣпестити — взлѣпять.

- Ві́р — водоворотъ.
 Ві́ректи — произнести.
 Ві́свідчити — выслыдить,
 изобличить.
 Ві́сеп, ві́син — островъ.
 Висободу́м — гордецъ, за-
 носчивый человекъ.
 Вихова́ння — воспитаніе.
 Виховни́цький — воспи-
 тательный.
 Вихо́вуватись — воспиты-
 ватись.
 Вісту́н — вѣстникъ.
 Віта́льня — гостинница.
 Вітриня́тко — духъ воз-
 духа.
 Водогра́й — фонтанъ.
 Водой́ма — бассейнъ, во-
 доемъ.
 Возни́чий — кучеръ.
 Волода́рь — обладатель;
 владѣлецъ.
 Воло́шки — василѣкы,
Centaurea cyanus.
 Во́нный — ароматный,
 благовонный.
 Враже́ння — впечатлѣніе.
- Вре́шти — наконецъ.
 Вряді́-годи — изрѣдка.
 Втру́чуватись — вмѣши-
 ватись.
 Вхі́ття — наслажденіе,
 удовольствіе.
 Вчі́пок — поступокъ,
 фактъ.
 Вчу́ння — чувства (сер-
 дечныя).
 Вя́зень — невольникъ,
 заключенный.
 Гарв́ушик — листокъ бу-
 маги.
 Гармі́дер — безпорядокъ,
 шумъ.
 Гату́нок — сортъ, родъ.
 Гич — зелень у корне-
 плодныхъ. Пичтожна́я
 вещь.
 Глі́мати — глотать.
 Годинни́карь — часовой
 майстеръ.
 Гра́лочка — инструмен-
 тикъ (музыкальный).
 Гу́лькнути — мелькнуть.
 Гу́рб — грохотъ.

Гурботні́—шумъ, громъ.	Дробі́ниця—птичиця.
Гучо́к—волчокъ (игруш- ка).	Друкáрня—типографія.
Гштáлт—видъ, фигура, образъ, маперъ.	Ду́мно—гордо.
Дзвіпови́чкі—маленькіе духи колокола.	Єдваб—атласъ.
Дворові́к—придворный.	Жах, о́жах—ужасъ.
Двусі́чний—обоюдоост- рый.	Жертівні́—жертвен- никъ.
Диво́зний—восхити- тельный, прелестный.	Життє́пись—біографія, жизнеописаніе.
Дісне—истинно, спра- ведливо.	Жовтогарі́чний—оран- жевый.
Дє́мено—корма, руль.	Журлі́вий—опечален- ный, зрустный.
Добі́рний—избранный.	Жу́рно—зрустно, не- чально.
Довганáстий—продолго- ватый.	Забáра—задержка, ос- тановка.
Дозво́л—позволеніе.	Забарні́й—медальнє- ный.
Дóсить—достаточно.	Забієць—убійца.
Достомє́нно—именно, точно.	Завáга—значєніе.
Доцє́нту—до основа- нїя, совершенно.	Завдáння—урокъ, за- дача.
Дратівля—мученіе, тер- заніе.	Задúже—слишкомъ много.

Задурма́нитись — оша-
леть.

Зала́сний — уноитель-
ный, обязательный.

Зале́жати — зависть.

За́мір — намерение, за-
тѣя.

Занепа́сти — заболеть;
пропасть.

Занедба́ний — небрежно
брошенный; призрачный.

Запа́д — жаръ, увлечение.

Запашні́й — пахучий,
ароматическій.

Заце́внитись — уверить-
ся; убедитьсѣ.

Запи́шити — возгордиться
ся (чѣмъ).

Запо́на — занавѣсь.

Затасува́ти — забросить,
закинуть.

Заса́да — убежденіе,
принципъ.

За́соби — средства.

Зате́мрити — омрачить.

Затлу́мляти — затемнить.

Зато́ба — заливъ.

Затяжні́й — настоячи-
вый.

Зацмо́кувати — втяги-
ваться въ воду, въ
тѣну.

Захва́т — восторгъ.

Збагну́ти — понять, по-
стичь.

Збіжжя — хлебъ всякаго
рода; имущество.

Збо́йще — битва.

Збу́рений — взволнован-
ный, бурный.

Звича́йно, — обыкновен-
но; въжливо.

Зга́га — жажда.

Згрунтува́ти — основать,
утвердить.

Зда́тись — положиться,
опереться, довериться.

Зда́тний — пригодный,
способный.

Здола́ти — превозмочь;
имѣть силу.

Земле́пись — землеопи-
саніе, географія.

Зі́ск — уступка, прибыль.

Зі́рочка лісова — *Sary-
orhyllum*. звоздичка
льсна́я.

Зі́тха́нне — вздохъ.

Зна́дти, зна́жувати —
завлечь; соблазнить,
увлекать.

Знадлі́вий — увлекатель-
ный, прелестный, соб-
лазнительный.

Знайдє́нїтко — найде-
нышъ.

Знева́га — оскорбленіе,
презрєніе.

Знепа́цька — неожидан-
но, вдругъ.

Знакомі́тий-знаменитый

З-око́ла — извнѣ.

Зо́шит — тетрадь.

Зразо́к — образецъ; ори-
гина́лъ.

Зрушлі́вий — трогатель-
ный.

Зхитрува́ти — смудритъ.

Зъяв́ити — представить,
изобразить.

Искус — испытаніе.

Иснува́ння — существо-
ваніе.

Исті́вий — съдобный.

Каблу́чва — кольцо.

Ка́зань — проповѣдь

Казно́дій — проповѣд-
никъ.

Кармазино́вий — ярко-
малиновый, алый.

Картáтий — клѣтчатый.

Кваті́рка — форточка у
окна.

Кві́тниця — бесѣдка.

Кві́товичо́к — духъ цвѣ-
товъ.

Кві́тчи́ни — тычинки.

Керува́ти — управлять;
править.

Кѣ́тяг, -жо́к — гроздь,
кисть.

Клейно́ди — регалии цар-
скія.

Ко́ець — клѣть для пти-
цы.

Комо́нний — верховой,
конный; фареиторъ.

Ковати — умирать, про- падать.	Лататина — листокъ кувшинчика, <i>Nyctrhea</i> .
Коптѣтій — доеольный.	Латво — легко.
Конче — непременно, не- отложно.	Либонь — вьроятно.
Краёвѣд — пейзажъ; видъ.	Ливви — канаты на ко- рабельныхъ мачтахъ.
Крайниця — граница, ру- безъ.	Лиходій — злодѣй.
Краплѣстий — каплевид- ный, крупный.	Лишати, лишити — ос- тавлять.
Красень — красавецъ.	Ліпотата — красота.
Красуня — красавица.	Лунати — раздаваться эхомъ.
Крѣвний — родной.	Лучковий — стрѣльча- тый.
Крѣшній — ледяной, зим- ний.	Майло — вуаль, фата; вообще-легкое, развь- вающееся.
Крѣк — ступень, шагъ.	Майво — флагъ.
Крѣтинь — водоворотъ; смерчь.	Малево — рисовка, ри- сованіе; картина.
Кубло — шъздо.	Мандрівецъ — путешест- венникъ.
Кубьбаба — одуванчикъ, <i>Taraxacum officinale</i> .	Мандрівка — бродяжни- чество.
Кухта — помощница по- вара или кухарки.	Мандруванця — путе- шествіе.
Лагода — согласіе; кро- тость.	
Лагидній — кроткій.	

Ма́ноб — *имущество.*
 Ма́нта *мантія.*
 Маня́чий — *влекущій, за-
манчивый.*
 Ма́рити — *грезить, меч-
тать.*
 Марнува́ти — *небредь,
пренебрегать.*
 Ма́точба — *пестики
въ цвѣткѣ.*
 Мерѣ́живо — *кружево.*
 Мерѣ́жіння — *узоръ, раз-
воды.*
 Мета́ — *цѣль.*
 Мѣ́са — *широкая ваза.*
 Мислі́вець — *охотникъ.*
 Мѣ́сочба — *блюдечко;
цвѣточная чашечка.*
 Мѣ́ттю — *вмигъ; мно-
велье.*
 Мѣ́ть — *мигъ, мгноєніє.*
 Міркува́ти — *разсуж-
дать.*
 Мо' — *можетъ быть.*
 Мовля́чий — *розумный,
говорящій.*
 Можлі́вий — *возможный.*

Мрія́ — *мечта, грѣза.*
 Мрія́ти — *рѣять (о пти-
цахъ).*
 Мудѣ́рний — *искусный.*
 Мудра́ція — *мудрость.*
 Му́дриво, му́дрó — *иску-
ство.*
 Музи́кма́йстер — *капель-
мейстеръ.*
 Набі́й — *зарядъ, снарядъ.*
 На́близ — *приближеніє.*
 Нава́житись — *осмѣ-
литься, рѣшиться.*
 На-вза́води — *въ галонѣ.*
 На́вітьь — *даже.*
 Надосóбний — *чрезвы-
чайный.*
 Надзвичáйний — *необык-
новенный, сверхъес-
тественный.*
 Надобóлиця — *окрест-
ность.*
 На́дто — *особенно.*
 Найвальні́ший — *самый
главный.*
 Найзпаді́віший — *соб-*

лазнительный, завлекательный.	Невикру́тній — безтисходный.
Найподу́жчий — могущественный.	Невимо́вный — неизъяснимый.
Накві́тник — вазонъ, цветочный горшокъ.	Невitráвний — неизгладимый.
Наклад — издивеніе.	Невсипу́щій — неусыпный.
Накру́чувати — накручивать; заводитъ (часы или что другое).	Недба́лий — небрежный, нерачительный.
Нале́жати — принадлежать.	Недола́дній — неграциозный, некрасивый.
Наме́т — балдахинъ, налатка.	Не-до-сто́ту — неприлично; не къ лицу.
На́рис — очеркъ, абрисъ.	Не-до-шми́ги — не по силамъ, въ безтисходномъ положеніи.
Нару́ччя — браслетъ.	Незаба́ром — въ непродолжительное время; немедленно.
Наспа́док — имущество, оставшееся послѣ покойника; наследство.	Незбу́тній — незбыточный.
Наспові́вати — навѣять.	Незгра́ба — неуклюжий, безобразный.
Настрі́льник — наконецникъ стрѣлы.	Незмі́рний, неомі́рний — неизмѣримый, безпредѣльный.
Насу́щник — кусокъ насущнаго хлѣба.	
Нати́хати — вдохновлять.	

Незстрімно — *неудержимо.*

Нелюдський — *безчеловечный, варварский.*

Неминущий — *неминуемый, неотвратимый.*

Немов — *какъ будто.*

Немовлятко — *дитячко, младенецъ (не говорящий еще).*

Неможливо — *невозможно.*

Немрущий — *безсмертный.*

Ненарóком — *нечаянно.*

Ненатлий — *ненасытный.*

Неодмінно — *непремьнно.*

Неосяжний — *необъятный, неизмѣримый.*

Непритóмний — *безпамятный, безсознательный.*

Непроміжно — *невозможно.*

Несила — *безсилъе; изнеможение.*

Несподіванка — *неожиданность.*

Нестóтно — *точно; тождественно.*

Нестям — *упоение, восхищение.*

Нечёма — *невъяс.*

Нечёмний — *невъясливый, грубый.*

Нехїбно — *безошибочно; несомьнно.*

Нїшкати — *мелькать, ширять.*

Нїшпорити — *шарить въ темнотъ.*

Нїяково — *странно, неловко.*

Обячний — *осмотрительный, предусмотрительный.*

Обваженіти — *отяжелить.*

Оберéжно — *осторожно.*

Обітніця — *обѣтъ.*

Обрус — *скатерть.*

Обстанóва — *обстоятельства, обстановка.*

Огїдливо — *отвратительно.*

Одбивати — отражать.
 Одвёртій, -о — откровен-
 ный, — шло.
 Одноманітний — однооб-
 разный.
 О́дповідь — ответъ.
 Оздоба — украшеніе.
 Оздобленцій — украшен-
 ный.
 Ой-мі! — увы!
 Окрóмний, окрёмий — осо-
 бенный, необыкновен-
 ный.
 Ома́па — обманъ глазъ.
 Оману́ти — обойти; оту-
 манить.
 Омíзливість — кокет-
 ство.
 Опосвіті́ти — выпустить
 въ свѣтъ.
 Опочи́нок — отдыхъ.
 Опу́ка — мячъ.
 Освіну́ти — разсвѣтатъ;
 озарить; блеснуть.
 Освітній — образован-
 ный; просвѣщенный.
 Оскáлина — гримаса.

Остёрбнути — поправить-
 ся, ожить; выздоро-
 вѣть.
 О́страх — боязнь.
 Остро́ги (острога) —
 шпоры.
 О́тшиб, на о́тшпбі —
 всторонь.
 Охайливість — опрят-
 ность.
 Охвітній — веселый,
 пріятный, свѣтлый.
 Очуматись — прійты въ
 себя.
 Паді́ — террасы.
 Пантрува́ти — наблю-
 дать, присматривать.
 Панчо́шка — чулокъ.
 Папі́рня — бумажная
 фабрика.
 Парáхвія — приходъ
 церковный.
 Па́рост — отростокъ.
 Патро́п — святой или
 ангелъ, чье носитя
 имя. Справля́ти патро́на
 праздновать именины.

Пахоці — ароматы; духи.	Пильно — снимательно, зорко; неотложно.
Пащукувати — болтати.	Пильнувати — зорко смотреть, беречь.
Певний — верный, на- дежный.	Писало — грифель, ка- рандашъ.
Пелуватись — нещись, заботиться.	Письмовець — писатель.
Пелюстик — лепестокъ.	Питимий — вскормлен- ный, родимый.
Пелюшник — дитя, въ пеленкахъ еще.	Питво — нитье.
Пензель — кисть рисо- вальная.	Пишнота — пышность, великолепие.
Первотвор — оригиналъ.	Підлога — полъ.
Первоцвіт, переви́сник — подснежникъ, ргитца.	Пістрівий — нестрый.
Перегіджений — искосер- канный.	Плоца — плоскость; поверхность.
Перекопати́ся — убо- дится.	Площина — плоскость, равнина.
Перених, прѣпих — вели- колепие, пышность, роскошь.	Побризки — брызги.
Перестрах — ужасъ страшный.	Повѣрся — этажъ.
Перса — грудь.	Повійка — плющъ, <i>Convolvulus</i> .
Пестливий — ильжущий, маскающий.	Повітря — воздухъ, ат- мосфера.
	Повоз — экипажъ.
	По-всяк-часний — ежев-

- ременный, всякаго
времени года.
- Поганин — лзычникъ.
- Погожий — благоприят-
ный; попутный.
- Подбля — шлейфъ.
- Подорѡжжя — путешеств-
віе.
- Подужий — мощный, мо-
гущественный.
- Пожитѣчный — полезный
(для здоровья); укрѣп-
ляющій.
- Помірний — умеренный.
- Помѡст — полъ; налуба.
- Понурій — мрачный.
- Поривати — восторгать.
- Порцелен — фарфоръ.
- Пеплѣчник — помощникъ.
- Пѡсаг — приданное.
- Посидати — обладать;
заключать въ себя.
- Поспѣвецъ — поэтъ.
- Поспѣвий — поэтический,
стихотворный.
- Постава — образъ; фи-
гура.
- Пѡстать — видъ, фигура.
- Постерегти — подмьтть,
заподозрѣть.
- Пострид — выстрѣлъ.
- Пѡступ — прогрессъ.
- Посутиѣти — потѣм-
нѣть, смеркаться.
- Потрава, страва — ку-
шанье, блюдо.
- Потѡмній — будущій, гряд-
ущій.
- Потурати — наслаждать.
- Пѡтяг — польздъ.
- Пѡуз — мимо.
- Почѣстя — благочестіе.
- Почтѣвий — почтенный.
- Прасовальний — гладиль-
ный.
- Прѣднесъ — накануне.
- Прѣдузѣття — предпріят-
іе.
- Прибиральня — уборная,
будуаръ.
- Приверѣди — капризы.
- Приѣмпи — маньеры; об-
ращеніе.

Призначення — назна-
ченіє.

Прикро — неприємно.

Прилука — случай, при-
ключеніє.

Примрітися — привидіть-
ся, пригрезитися.

Принаймні — по крайній
мірї.

Приплентач — бродяга.

Припоручка — порученіє.

Прісмак — десертъ, за-
куска.

Притул, -ок — пристани-
ще, пріютъ.

Прихильний — располо-
жений любовью, при-
вязанный.

Прихильно — дружески,
съ любовью.

Причал — пристань.

Провіди — освѣдомленіє,
визитъ. Пійти на провіди —
посѣтитъ.

Прозорий — прозаичный.

Променістий — лучезар-
ный.

Проміжно — возможно.

Промінь — лучъ.

Промований — представ-
лений, рекомендован-
ный.

Промувати — представ-
лять, рекомендовать.

Провізуватий — произи-
тельный.

Прорікання — пророчес-
тво.

Простора, просторонь —
пространство.

Протє — однако; между
тѣмъ.

Протір — игла безъ ушка.

Протока — промезъ.

Протяг — сквозной вѣ-
теръ.

Процесовода — церемо-
ниймейстеръ.

Пхельний — ничтожный.

Рáптом — вдругъ.

Рвѣно — стремительно.

Рѣвно — съ воплемъ.

Рехтєльно — правильно.

Рѣч — вещь.	Розчавіти — раздавить.
Рештúвання — жел. решотки; льса.	Розщáстя — блаженство.
Рíса, - ска — черта, черточка.	Росліна — растение.
Ріше́нець — рѣшеніе, приговоръ.	Рóсповідок — рассказъ.
Родíдець — родитель.	Розпустній — развращенный, распущенный.
— льці — родители.	Рúма — путь, направление.
Розвáга — утѣшеніе.	Рúх — движение.
Рóзвій — развитіе.	Сага́ — заливъ.
Рóздум — размышленіе, раздумье.	Самотá — утѣдненіе.
Роззúвало — сапожная подножка.	Свiчадо — зеркало большое; трюмо.
Розíяки — изюмъ.	Свiдóмiсть — извѣстность.
Розквiтлий — розцвѣтшійся, цвѣтистый.	Святоблiвий — священный; лучезарный.
Розмáйний — розвѣвающійся, волнистый.	Серпáнок — кисель, ба-резжъ.
Розмáйтий — различный, разнообразный.	Скáлка — осколокъ.
Розрáйня — разлука.	Скарбнiчка — копилка.
Рóзсуд — мнѣніе.	Скобзунi — коныки.
Розумiвня — понятіе.	Сiбавка — спринцовка.
Розхiття — высшее удовольствіе; наслажденіе.	Сiлькись — нужды нѣтъ.
	Славúтній — славный, знаменитый.

Сливé — почти.

Сліпучій — ослепитель-
ный.

Слúшний — законный,
благоприятный.

Смутковий — траурный.

Солоднеча — сладости,
десертъ.

Спа́док — наследство.

Спала́хнути — вспых-
нуть.

Спа́лий — усыпленный.

Спанілий, спанілість —
блистательный; арис-
тократический. Блескъ.

Спаря́ти — возноситъ,
воспаряетъ.

Співочій — поющий,
пѣвчій.

Спілка — участие сов-
местное.

Спо́гад — воспоминаніе.

Спога́дувати — воспомин-
ать.

Спода́вній — старинный,
древній.

Спову́са — искушеніе.

Сполотніти — пополом-
ить, поблѣдить какъ
полотно.

Спóчив — отдыхъ.

Спочива́льня — спальня.

Спочува́ти — предчув-
ствовать, чувство-
вать.

Спочу́йний — сочувст-
венный.

Спочу́ття — сочувствіе.

Спохи́лость — покатость.

Справдіти — осущест-
вить; исполнить.

Спьянілий — опьяливший.

Сре́док — средство.

Ста́н — талия; положе-
ніе; сословіе.

Створепя́тко — созда-
нїе.

Створі́ння — существо.

Стéжити — слѣдитъ.

Стерно́ — руль.

Стерні́чий — нормчій,
рулевой.

Сті́слий — давленный,
сжатый.

Стібо́к — *стльжокъ*.

Стіпний — *способный*.

Стóкроть — *маргаритка*.

Bellis perennis.

Стрій — *уборъ*.

Стяга́ — *полоса, слѣдъ*.

Стя́м — *смыслъ*.

Су́дина — *сосудъ*.

Сукма́на — *родъ серту-*
ка

Су́вця — *платье*.

Сумѣ́нця — *вензель имень-*
нойі.

Сумі́рно — *тихо, смирно*.

Сумлі́ння — *совість*.

Су́рма — *труба*.

Сусі́ль — *шастъ*.

Су́темно — *сумрачно,*
темновато.

Сутені́ти — *смеркаться,*
темнѣть.

Су́тишь — *полутѣнь*.

Су́точки — *тѣсное про-*
странство.

Суході́л — *материкъ*.

Су́щибъ — *существо*.

Схи́льно — *дружно*.

Схо́вник — *сосудъ; ларець*.

Схо́ди — *ступени; льст-*
ница.

Сійво, сїєво — *сіяніє;*

північне — *стверное сія-*
ніє.

Тавцю́рістка — *танцов-*
щица.

Та́хелька — *дощечка*.

Тво́риво — *созданіє*.

Тѣмрява — *мракъ, тем-*
нота.

Тѣмрявий — *сумрачный,*
темный.

Тинді́тний — *тѣжкий; не-*
прочный, хрупкій.

Тімі́н — *тминъ*.

Ткани́на — *ткань, мате-*
рія.

То́вща — *масса*.

Тра́, трѣба — *надо, нужно*.

Трапѣ́зна кімна́та — *сто-*
ловая.

Трива́ння — *ожиданіє*.

Тро́йнда — *роза (центи-*
фолія).

Трутній — ядовитий.

Тудуб — туловище.

Турбота — забота.

Увага — внимание.

звернути увагу — обратити внимание.

Удатись (ся) — обратиться, приблизиться.

Узбоч — склонъ; отлогость.

Узгірря — покатость; отроги горъ.

Увонтетувати — удовлетворить; накормить.

Укривало — одяло.

Умова — условие.

Унішкнугти — утихнуть, смолкнуть.

Уряд — начальство.

Усміх — улыбка.

Утвори — произведенія, сочиненія.

Ухиття — наслажденіе.

Учта — пиръ, балъ.

Хвальбо — хвастунъ.

Хвиліна — минута

Хвилястий — волнистый.

Хвіялковий — фіолетовый.

Хіба — ошибка, порокъ.

Хизувати — хвастать, гордиться.

Хилістий — зыбкій,

Хмүрий — пасмурный.

Ходники — коридоры.

Худога — художникъ.

Цаль — дюймъ,

Цалінка — дюймовочка.

Цвінтарь — кладбище; мѣсто въ церковной оградѣ.

Цѣра — цвѣтъ лица.

Ціновний — драгоценный.

Цукѣрня — кондитерская.

Цята, — иночка — точка, значокъ.

Цяцьбований — разукрашенный.

Часопись — газета.

Чатувати — быть въ засадѣ; слѣдитъ изъ засады.

Чéлен—члени.

Чудáсія—чудище, диво.

Чудодíвний—восхити-
тельный.

Чúлий—нужный, чувст-
вительный.

Чúлість—чувствитель-
ность, чувство

Чутлі́вий—чуткий, чув-
ствительный; *нужный*
(матеріал.)

Шамкíй—быстрый, ше-
лестящий.

Шáрварок збити—под-
нять страшный шум.

Шáрпатися—рваться на
куски.

Шáти (шата)—богатая
одежда.

Шáтрив—зонтик.

Шкаралúща—скорлупа.

Ширíня—рьяне, пла-
ванье в воздухъ.

Ширíти—рвать, носить-
ся в воздухъ; распро-
стираться.

Шлю́б—бракъ.

Шпиля́стий—остроко-
нечный; готический.

Шта́ба—железная по-
лоса.

Штахéта—решотка.

Штúчний—искусствен-
ный.

Щиросéрдно—чистосер-
дечно, искренно.

Юна́к—юноша; молод-
чина.

Юна́чка—молодая дѣ-
вушка.

Ялі́нга, ялина-ёлка, ель.

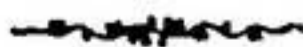
Яска—мельчайшая, бле-
стящая вещь; искорка,

Яскра́вий—сверкающий.
блестящий.

Ясува́ти—выяснять, с.и-
дутьелствовати.

Яча́ти—кричать по ле-
бидиному.

Яці́нт—гіацинтъ, *hya-*
cynthus.

Де-яві найвальніші друкáрскі помíлки.

		Надрукóвано:		А трéба-б:	
Стр.	46	стрíчка	4 зшíзу:	цэг оцезграбi	цéго цезграбi
«	68	«	4 згорí:	кáплi	кράплi
«	94	«	8 зшíзу:	є аки	Є таки
	139		10 «	прици	прíнци
«	144		10 згорí:	доторкпувся	доторкпúвся
«	149	«	5	горп	гóрп
	185	«	9 «	пíчого	нiчóго
	188		4 «	пiсля	пiснi
«	188	«	5 «	жпвii	живii
	190	«	10 «	спiвача	спiвóча
	192	«	3 зшíзу:	вирушáться	ворúшáться
	196	«	6 згорí:	короблi	кораблi
«	202	«	1 зшíзу:	пестиве	пестлiве
«	203		7 «	помостi	помóстi
«	237	«	7 «	повáжних	повáжних
	250	«	6 згорí:	перозважно	перозвáжно
«	254	«	7	трунiми	трутцiми
«	254	«	10 «	труцiми	трутпiми

„ВЪ ЮЖНО-РУССКОМЪ КНИЖНОМЪ МАГАЗИНѢ“

(Кіевъ, Крещатикъ домъ де-Мезертъ)

Продаются, между прочими, слѣдующія книги:

КАЗКИ АНДЕРСЕНА

ПЕРЕКЛАДЪ З ПЕРВОТВОРА

М. СТАРИЧЕНКО.

Кіевъ, 1873 г. Съ портретомъ автора и 11 рисунками. Ц. 1—25 к.

(Главный складъ изданія въ Южно-Русскомъ книжномъ магазинѣ; книгопродавцамъ обычная уступка).

Самаровъ. Изъ-за Скипетра и Коронъ 2 тома въ 4 частяхъ.
1873 Ц. 3 р.

Мавсимовъ. Куль хлѣба и его похождения. 1873 Ц. 3 р.

Достоевскій. Бѣсы. Романъ въ 3 частяхъ. 1873 Ц. 3 р. 50 к.

Щедринъ. Дневникъ Провинціала въ Петербургѣ 1873 Ц. 2 р.

Щедринъ. Господа Ташкенцы. Ц. 2 р.

Шильгагенъ. О чемъ пѣла ласточка. 1873 Ц. 1 р. 50 к.

Смайльсъ. Характеръ. Ц. 2 р.

Дарвинъ. О выраженіи ощущеній. Ц. 3 р.

Севки. Единство физическихъ силъ. Опытъ естественно-научной философіи. Переводъ Павленкова. Вятка 1873 Ц. 2 р. 50 к.

Природа. Популярный естественно-историческій сборникъ съ 8 таблицами. 1873 Ц. 4 р.

Жонво. Ишишняя Америка. Съ предисловіемъ Лабулэ. Ц. 1 р.

Марксъ. Капиталъ. Краткая политической экономіи Ц. 2 р. 50 к.

Васильчиковъ. О Самоуправленіи Т. 1 и 2. Изданіе третье.
Цѣна за оба тома 2 р. с.

Гутманъ. Руководство къ клиническимъ методамъ изслѣдованія грудныхъ и брюшныхъ органовъ съ приложеніемъ Ларингоскопіи Вып. 1 и 2 1873 Ц. 2 р.

- Дыбковскій.** Лекціи Фармакологіи. Изданіе 2-е подъ редакціей проф. Суццискаго. Ц. 3 р. 50 к.
- Таганцевъ.** Уложеніе о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ. 1873 г. Ц. 2 р. 50 к.
- Полеской.** Исторія Русской Литературы въ очеркахъ и біографіяхъ съ гравюрами Сѣрикова. Ц. 4 р.
- Часовъ.** Богатыри. Романъ, въ 3 частяхъ изъ времени императора Павла. 1873 Ц. 3 р.
- Шанковъ.** Историческія судьбы женщины. Ц. 3 р.
- Фигье.** Жизнь растений съ 415 рис. Ц. 4 р.
- Фигье.** Жизнь насекомыхъ съ 602 рис. Ц. 4 р.
- Жюль-Вернь.** Восемьдесятъ тысячъ верстъ подъ водою съ 112 р. Ц. 3 р. 50 к.
- Жюль-Вернь.** Приключеніе капитана Гатраса. Ц. 3 р. 50 к.
- Жюль-Вернь.** Дѣти капитана Грандта Ц. 3 р. 50 к.
- Жюль-Вернь.** Знаменитые Исслѣдователи и Путешественники. 1873 Ц. 2 р. 50 к.
- Депутатъ** города Парижа. Ц. 2 р.
- Ядринцевъ.** Русская община въ тюрьмѣ и ссылкѣ Ц. 2 р. 50 к.
- Романовичъ-Славатинскій.** Дворянство въ Россіи отъ начала XVIII вѣка до отмены крѣпостнаго права. Ц. 5 р. 50 к.
- Лекки.** Исторія возникновенія и вліянія рационализма въ Европѣ. Ц. 1 р. 75 к.
- Дрэперъ.** Исторія умственнаго развитія Европы 2 тома Ц. 4 р. с.
- Лоренцъ.** Исторія новѣйшаго времени съ 1815 до 1856 года. Ц. 3 р. 50 к.

Французскія, Нѣмецкія и Англійскія книги. Предметы для нагляднаго обученія. Складъ учебныхъ пособій, матеріаловъ и руководствъ.

Ац 15002

Кол. Б. Грінченка